

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Vasile
ALECSANDRI
DRIDRI

LITERA

CHIȘINĂU 1998

CZU 859.0-31
A 38

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Textele sunt reproduse aici după volumele: Vasile Alexandri, *Opere*, IV. Proză. Text ales și stabilit, note și variante de Georgeta Rădulescu-Dulgheru. Colecția „Scriitori români”. Editura Minerva, București, 1974 și Vasile Alexandri, *Muntele de Foc*, Casa de editură Litera, Chișinău, 1996.

Dat fiind destinatarul cărții (tineretul studios, al cărui gust lingvistic se află în proces de constituire), au fost operate unele modificări, în sensul aplicării normelor ortografice în vigoare.

Coperta: *Isai Cârmu*
Ilustrații: *Eudochia Zăvțur*

ISBN 9975-74-025-1

© LITERA, 1998

TABEL CRONOLOGIC

- 1821 *Julie 21* S-a n[scut, conform opiniei majorit[\\ii cercet[torilor, cel de-al doilea copil, Vasile, al medelnicerului Vasile Alecsandri =i al Elenei, n[scut[Cozoni,]n ora=ul Bac[u. Cur[nd familia viitorului scriitor se mut[la Ia=i.
(Conform altor surse, *Alecsandri s-ar fi n[scut]n 1819 sau chiar]n 1818.*)
- 1827 Vasile Alecsandri ia primele lec[\\ii de la dasc[lul maramure=ean Gherman Vida, profesor la Seminarul de la Socola.
- 1828-1834 Viitorul scriitor]=i continu[]nv[\\tura]n pensionul lui Victor Cuénim, deschis]n 1828 la Ia=i. Verile =i le petrece la Mirce=ti, unde tat[l s[u cump[rare mo=ia.
- 1834-1839 }mpreun[cu al\\ii fii de boieri, Vasile Alecsandri]=i face studiile la Paris. Dup[trecerea bacalaureatului literar se preg[te=te s[]ntre la medicin[, dar abandoneaz[. Urmeaz[cursurile facult[\\ii de drept,]ns[dup[c[teva luni renun[\\. Tat[l s[u l-ar fi vrut inginer, dar]i lipsea bacalaureatul]n =tiin[ve, pe care nu-l poate ob[\\ine. Se dedic[literaturii, scriind primele versuri]n limba francez[,]ntre care poemul **Zunarilla**.
- 1839 }n drum spre Patrie Vasile Alecsandri]ntreprinde o lung[c[l[torie prin Italia. Viziteaz[Floren[a, Roma, Padova, Vene[ia, Triest. Din aceast[c[l[torie culege impresii necesare scrierii primelor opere]n limba rom[\\n[*Buchetiera de la Floren[a* =i *Muntele de Foc*.
- 1840 }n revista „Dacia literar[“ (nr. 3, mai=iunie) este publicat[nuvela *Buchetiera de la Floren[a*. Este numit, }mpreun[cu C. Negruzzi =i M. Kog[lniceanu, director al teatrului din Ia=i. Pentru nevoile scenei scrie vodevilul *Farmazonul din H[rl[u*, care se joac[la 18 noiembrie.
- 1841 Pe scena teatrului ie=ean se joac[piesa lui Vasile Alecsandri *Modista =i cinovnicul*.
- 1842 V. Alecsandri c[l[tor=te prin mun[\\ii Moldovei, fapt care i-a prilejuit „descoperirea tezaurului poeziei populare“. Sub influen[a acesteia Vasile Alecsandri scrie primele sale poezii rom[\\ne=ti — *Doinele*.
- 1843-1844 Vasile Alecsandri]ntreprinde lungi excursii prin mun[\\ii =i prin satele Moldovei, culeg[nd folclor. Din aceast[perioad[dateaz[nuvela *O primblare la mun[\\i*.

- 1844 La 18 ianuarie are loc premiera piesei *Iorgu de la Sadagura*, primit[de public cu deosebit[c[ldur[. }mpreun[cu Mihail Kog[lniceanu =i Ion Ghica, scriitorul se afl[]n fruntea revistei „Prop[=irea“. Aici sunt publicate o parte a doinelor sale, nuvelele *O primblare la mun[i =i Istoria unui galben*.
Aflat pentru cur[la Borsec, Vasile Alecsandri scrie nuvela *Borsec*. D[la iveal[„fiziologia“ *Ia=i*]n 1844.
- 1845 Face cuno=tin[cu Nicolae B[lcescu =i cu al[i tineri munteni la mo=ia Mânjina a lui Costache Negri. Tot acum viziteaz[Bucure=tii. Este epoca]n care cre=te afec[iunea sa pentru Elena Negri, c[reia]i dedic[o seam[de poeme (*8 Mart =.a.*).
- 1846-1847 Vasile Alecsandri o]nso=e=te pe Elena Negri]n str[in[tate, pentru]ngrijirea s[n[t[.ii. Italia, Austria, Germania, Fran[a, apoi din nou Italia]i prilejuiesc impresii profunde. }ns[boala Elenei se agraveaz[, iubita poetului stingându-se pe vapor la]ntoarcere]n Patrie. }n var[se afl[la odihn[la Balta Alb[. Impresiile din aceast[localitate =i-au g[sit expresia]n nuvela *Balta Alb[*.
- 1847 Scrie piesa *Piatra din cas[*.
- 1848 *Martie* }ncepe mi=carea revolu\ionar[din capitala Moldovei. Alecsandri scrie *De=teptarea României* =i redacteaz[]mpreun[cu al[i patrio[i peti[ia cuprinzând revendic[rile ce trebuiau aduse la cuno=tin[a domnitorului Mihail Sturza. Dup[]n[bu=irea mi=c[rii se refugiaz[]n mun[i, apoi trece la Bra=ov. Evocarea acestor]ntâmpl[ri o face]n fragmentul de proz[*Un episod din anul 1848*.
- 1849 Vasile Alecsandri redacteaz[studiul *României =i poezia lor*, sub forma unei scrisori c[tre A. Hurmuzachi, studiul fiind publicat]n revista „Bucovina“.
- 1850 *Aprilie 9* Are loc reprezenta[ia piesei *Chiri[a]n Ia=i sau Dou[fete =o neneac[*.
- 1851 La]ntoarcerea din Paris =i Londra, cu vaporul pe Dun[re, vasul e pe punctul de a se scufunda. }ntâmplarea e povestit[]n episodul *}necarea vaporului Seceni pe Dun[re*, destinat s[apar[]n primul num[r al proiectatei reviste „România literar[“. Episodul este mai târziu]ncadrat]n nara[iunea dramatizat[*Un salon din Ia=i*.
August 5 Se reprezint[cu mare succes *Chiri[a]n Ia=i*.
- 1852 *Aprilie* Apare la Ia=i prima fascicul[din colec[ia de opere folclorice: *Poezii populare. Balade (cântece b[trâne=ti) adunate =i]ndreptate de V. Alecsandri*.
Octombrie Vasile Alecsandri scoate prima culegere din teatrul s[u, *Repertoriu dramatic*. Se reprezint[piesa *Chiri[a]n provincie*.
- 1853 La Paris, unde se g[sea]nc[din toamna precedent[, Vasile Alecsandri public[primul volum de poezii originale, *Doine =i l[crimioare*, dispuse]n trei cicluri: *Doine, L[crimioare, Suvénire*.

- La Ia=i ji apare cea de-a doua fascicul[a *Poeziilor populare*. Vasile Alecsandri]ntreprinde o lung[c[l]torie]n sudul Fran\ei,]n Spania =i]n nordul Africii. Relatarea par\ial[a acestei c[l]torii se cuprinde]n „ziarul de c[l]torie“ *C[l]torie]n Africa*. Scriitorul intercaleaz[]n cursul relat[rii diverse episoade narative, ca *Cel]ntâi pas]n lume* (publicat ini\ial]n 1841]n „Albina româneasc[“ sub titlul *Pierderea iluziilor*) =i *Suvenire din Italia. Monte di Fo*, publicat tot acolo,]n 1843.
- 1854 Moare tat[l scriitorului. Preluându=-i mo=tenirea, Alecsandri elibereaz[]ganii robi de pe mo=iile sale.
- 1855 Apare, sub conducerea poetului, revista „România literar[“,]n care se public[poezia *Anul 1855*. Tot aici apar fragmente din *C[l]torie]n Africa* =i nuvela *Balta Alb[*.
- 1856 Are loc congresul de pace de la Paris, decisiv pentru viitorul politic al Principatelor, care aspirau la unire. Alecsandri se dedic[integral cauzei luptei pentru Unire.]n „Steaua Dun[rii“, ziar condus de Mihail Kog[lniceanu, apare la 9 iunie *Hora Unirii*.
- 1857 Vede lumina tiparului culegerea de proz[*Salba literar[*, con\inând povestiri, impresii de c[l]torie =i câteva scrieri dramatice.]n ziarul „Concordia“ din Bucure=ti apare poezia *Moldova]n 1857*.
- 1859 Dup[alegerea ca domnitor a lui Cuza, scriitorul pleac[]ntr-o lung[misiune diplomatic[la Paris, Londra =i Torino, pentru a ob\ine recunoa=terea dublei alegeri a lui Cuza. La Paris]i viziteaz[pe Lamartine =i pe Mérimée =i caut[s[câ=tige bun[voin\la ambasadorului Rusiei, contele Kisseleff, fostul guvernator al Principatelor]ntre 1829 =i 1834.
- 1860 Abandoneaz[activitatea politic[=i se retrage la Mirce=ti,]n mijlocul familiei, unde se dedic[scrisului, compunând piese de teatru, printre care *Rusaliele* =i câteva cântecéle comice.
- 1861]ndepline=te o nou[misiune diplomatic[,]ncredin\at[de Cuza.]n vederea recunoa=terii Unirii de c[tre puterile europene, Alecsandri viziteaz[Parisul, Torino, Milano, iar un timp gireaz[afacerile agen\iei diplomatice de la Paris,]n locul fratelui s[u. Re]ntors la Mirce=ti, scrie piese =i cântecéle comice.
- 1863 La Ia=i apare edi\ia a doua a volumului *Doine =i l[crimioare* cu ciclul *M[rg[rit]rele*. Apare partea a doua a *Repertoriului dramatic*, cuprinzând ultimele piese ale scriitorului.
- 1866 Apare]ntr-un volum]ntreaga colec\ie a *Poeziilor populare*. E numit membru al Societ[\ii literare române pentru cultura limbii, care]n 1879 avea s[devin[Academia Român[.
- 1868 Public[,]n „Convorbiri literare“, primele pasteluri: *Sfâr=it de toamn[, Iarna, Gerul* etc.

- 1871 }=i d[demisia din Societatea literar[român[, dup[ce aceasta hot[râse s[adopte principiul etimologic]n scriere =i s[publice dic\ionarul lui Laurian =i Massim.
- 1872 Apare studiul *Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi*, mai]ntâi]n "Convorbiri", apoi ca prefa\ la volumul de scrieri ale lui Negruzzi scos de Editura Socec.
Scrie *Dumbrava Ro=ie*, pe care o cite=te la o =edin\[a „Junimii“.
- 1874 Apare piesa *Boieri =i ciocoi*, fiind reprezentat[pe scena teatrului ie=ean.
- 1875 Apar la Socec primele patru volume din seria *Operele complete*, cu o prefa\[a autorului. Ele cuprind crea\ia dramatic[.
]n acela=i an apar urm[toarele trei volume, cuprinzând crea\ia poetic[.
- 1876 Apare volumul al optulea al *Operele complete: Proza*.
- 1877 *Mai 9* Proclamarea independen\ei \rii]n parlament. La aflarea ve=tii Alecsandri scrie poezia *Balcanul =i Carpatul*, cu care inaugureaz[ciclul *Osta=ii no=tri*.
- 1878 Apare volumul *Osta=ii no=tri*.
- 1878-1879 Se dedic[lucrului la drama istoric[*Despot-Vod[*.]n mai 1879 cite=te piesa la o =edin\[a „Junimii“ bucure=tene. Are loc reprezenta\ia piesei la Teatrul Na\ional din Bucure=ti. Este invitat s[=i reia locul la Academie =i s[participe la lucr[rile anuale, fiind ales]n comisia pentru modificarea ortografiei.
- 1880 Apare cel de al nou[lea volum din seria *Operele complete*, cuprinzând *Legende nou[=i Osta=ii no=tri*.
Apare nuvela *Vasile Porojan*, sub forma unei scrisori c[tre Ion Ghica. Scrie feeria *Sânziana =i Pepelea*.]n „Albumul macedoromân“ al lui V. A. Urechi[apare „istorioara de]nceput de amor“ *Marg[rita*, scris[cu zece ani mai]nainte, dar relatând un episod de tinere\e, localizat]n timp prin 1850—1852.
- 1881 Î se decerneaz[Marele premiu „N[sturel-Her[scu“ al Academiei Române pentru drama *Despot-Vod[=i poeziile din ultimul volum de Opere complete*.
- 1883 }ntr-o =edin\[a „Junimii“ =i la Academie Alecsandri cite=te noua sa pies[*Fântâna Blanduziei*.
- 1884 *Fântâna Blanduziei* este reprezentat[, cu mare succes, la Teatrul Na\ional. Scrie piesa *Ovidiu*.
- 1885 Este numit ministru plenipoten\iar al României la Paris, post pe care]l de\ine pân[la moarte.
- 1886 Realizeaz[o nou[versiune a piesei *Ovidiu*.
- 1888 Scrie *Plugul blestemat*. Se ivesc primele semne ale bolii care avea s[-l r[pun[.
- 1890 *August 22* Vasile Alecsandri se stinge din via\[la Mirc=ti. Este]nmormântat la 26 august]n gr[dina casei, d[ruit[]n 1914 Academiei, de c[tre so\ia poetului. Deasupra mormântului a fost ridicat un mausoleu din ini\iativa Academiei,]n 1928. }ntreg ansamblul a devenit muzeu memorial.

BIOGRAFII

NICOLAE B{ LCESCU }N MOLDOVA

Oamenii de m[sura lui Nicolae B[lcescu sunt]nc[rari]ntre rom`nii de ast[zi. Acei care ca d`nsul,]n tot cursul unei existen\e de lupt[, au fost insufla\i numai de nobila sim\ire a amorului de patrie =i care au visat =i lucrat cu ne]ncetare la re]nvierea =i la m[rirea neamului lor, merit[s[atrag[respectul =i simpatiile urma=ilor. Tot ce se atinge de acei oameni de frunte, diversele]nt`mpl[ri ce au trecut peste d`n=ii, actele lor publice =i chiar incidentele vie\ii lor private devin, dup[moarte, de un mare interes pentru cine =tie a-i pre\ui =i]i admir[. E o datorie sacr[pentru amicii =i contemporanii lor de-a face apel suvenirilor, spre a feri de uitare toate noti\ele ce pot contribui la completarea biografiei lor.

Aceast[idee m-a]ndemnat a vorbi ast[zi de Nicolae B[lcescu ca de un om al c[rui nume onoreaz[Rom`nia =i ca de un amic scump =i jelit. Am petrecut luni]ntregi cu el, nu numai]n \ar[, dar =i]n str[in[tate; am avut adeseori ocaziunea de a cunoa=te frumoasele aspir[ri ale inimii sale; l-am v[zut lucr`nd cu entuziasm la *Istoria rom`nilor sub Mihai-vod[Viteazul*; am c[l]torit]mpreun[prin romanticele v[i ale Moldovei; ne-am preumblat pe golful poetic al Neapolei,]n nop\ile luminoase din Italia; am admirat flac[ra uria=] ce-ncunun[fruntea Vezuului; am respirat aerul parfumat al Siciliei, r[t[cind am`ndoi pe malurile m[rii; am tr[it o parte a timpului de exil de la 1848]n mijlocul minunilor Parisului =i am f[cut, la un loc, pretutindenea multe proiecte m[re\e, multe visuri aurite pentru gloria =i independen\a na\iei

noastre. Simt dar o mulțumire adâncă, o plăcere dăoasă a mîntoarcerii cu gândul pe cărările terse ale trecutului și a întinsei în acest pelerinaj fantastic dulcea imagine a lui Bălcescu.

O, Doamne! de ce trebuia oare să-l văd, în sfârșit, singur, palid, descurajat, suferind de o crudă boală și murind pe malul acelui florișor al Palermei, unde am trăit cu el atâtea zile îngănaute de falnice speranțe? Cine și poate închipui amarul ultimei ore a vieții sale! Cine va spune dorul împlinit de viață cu care s-a luptat atunci, strășnic! În agonia morții?

O, suflet blând și iubitor, tu, care ai chemat gloria strămoșească din mormintele eroilor noștri! tu, care ai înălțat către ceruri cele mai nobile urări pentru viitorul patriei române! lasă-mă a traduce în limba poporului tău cea de pe urmă gândire a ta pe pragul veșniciei!

N. BĂLCESCU MURIND

De pe plaiu-nstrăinării
Unde zac și simt că mor
De amarul desperării
și de-alături mele dor,
Văd o pasăre voioasă
Apucând spre răsărit,
și o rază luminoasă,
și un nor aurit.

— „Păsărică zburătoare,
Unde mergi cu dorul meu?”
— „Am solie-năntătoare
De la sfîntul Dumnezeu.
Să duc glas de armonie
| rmurilor române-ti,
Să vărs dulce veselie
Inimilor ce jale-ti“.

— „Rază vie călătoare,
Unde mergi cu dorul meu?”
— „Am solie-nvietoare

De la sf`ntul Dumnezeu,
S[depun o s[rutare
Pe al \rii tale s`n
+i s-aduc o alinare
Jalnicului t[u suspin.“

— „Noura= p[truns de soare,
Unde mergi cu dorul meu?“

— „Am solie roditoare
De la sf`ntul Dumnezeu
S[m[las]n Rom`nie
Ca s[creasc[mii de flori
Pe frumoasa ei c`mpie
Ce o pl`ngi adeseori!“

— „Du-te, raz[str[lucit[,
Du-te, mic[p[s[rea,
+i pe \ara mea iubit[
M`ng`ie\i-o-n lipsa mea!
Iar tu, nour de rodire,
F[s[creasc[-n s`nul s[u
Cu verzi lauri de m[rire
Floarea sufletului meu.“¹

Am f[cut cuno=tin\va lui B[lcescu]n anul 1845, la mo=ia lui Costache Negri, fostul agent al Principatelor Unite l`ng[]nalta Poart[. Numele noastre nu erau str[ine unul altuia; c[ci ele se]nt`lniser[sub coloanele *Foaiei =tiin\ifice =i literare*, o publica\ie periodic[care]ncepuse a ap[rea la Ia=i]n anul precedent =i al c[rui titlu primitiv, *ProgresuP*, fusese =ters din frunte-i de c[tre guvernul de atunci, fiind considerat ca o denumire *revolu\ionar*!³

¹ Vezi vol. I al edi\iei noastre. (Not[de V. Alecsandri.)

² E vorba de *Prop[=irea*.

³ Multe lucruri neînsemnate aveau pe atunci privilegiul comic de a fi privite cu ochi r[i, pletele lungi; cravatele ro=ii, de exemplu, se considerau ca semne revolu\ionare =i deveneau, pentru =eful statului =i pentru consulul rus, motive de serioase preocup[ri [V. A.].

B[icescu tip[rise]n ea lucrarea sa at`t de erudit[asupra *Armatei rom`ne*, =i eu dasem la lumin[c`teva]ncerc[ri de poezie =i articolul intitulat *Istoria unui galben*. Exista dar]ntre noi o confr[\\ie literar[care era menit[a se preface lesne]n o prietenie str`ns[.

}n acea epoc[o frumoas[mi=care de rena=tere se produce]n ambele \\ri surori. Tinerimea Moldovei,]ntoars[de la universit[-\\ile Germaniei =i Fran\\ei, adusese cu d`nsa]n societate o comoar[pre\\ioas[de idei noi =i de sim\\iri patriotice, comoar[care nu]nt`rzia a se r[sp`ndi]n genera\\ia cea jun[de prin ora=e. Demnitatea personal[, onorul de familie, onestitatea]n func\\ii, patriotismul]nfocat, independen\\a de caracter]n fata guvernului, n[v[lir[deodat[cu o pornire]nving[toare asupra cetei numeroase de vechi eresuri =i de obiceiuri vicioase clocite sub caftanul fanariotic =i]ncurajate de politica Protectoratului.

O lupt[ne]mp[cat[=i amar[]ncepu dar]ntre oamenii neie=\\i din tar[=i tinerii cresc\\i]n str[in[tate =i porecli\\i]n s`nul patriei lor cu numele caracteristic de *bonjuri-ti*; zic lupt[amar[, c[ci nenorocitul *bonjurist* avea]n contra lui nu numai pe guvern =i pe agen\\ii puterilor]nvecinate, nu numai o societate]ntreag[deprins[cu moravurile vechiului regim, dar uneori chiar =i pe rudele lui cele mai de aproape. }n fiecare familie se g[seau fa\\-n fa\\ obiceiurile trecutului cu ideile civiliza\\iei moderne. Prin urmare,]ns[=i sfin\\enia leg[turilor celor mai intime era expus[]nr`uririi unei st[ri de lucruri foarte delicate =i ades foarte critice. +i aici sunt fericit de a putea declara,]n onorul damelor de la Moldova, c[ele au avut un rol providen\\ial]n mijlocul acelei drame sociale!

Ca mame sau ca surori, sub]ndemnul inimii lor iubitoare, ele au =tiut a preveni, a stinge ne]n\\elegerile fatale dintre p[rin\\i =i fii,]ndulcind pe de o parte asprimea uneori despotic[a b[tr`nilor =i, pe de alt[parte, potolind iu\\eala ner[bd[toare a tinerilor. Ele au fost]ngerii p[zitori ai p[cii de familie =i au contribuit mult, prin tactul lor admirabil, a]nlesni triumful progresului.

„Bucur[-te ! zicea o mam[]n\eleapt[c[tre b[r]batul ei, bucur[-te dac[e=ti]nvins, c[ci]nving[torul este]nsu=i fiul nostru cel iubit!“

B[tr`nii cu vreme se primir[a recunoa=te c[trebuiau s[dea r`ndul copiilor, mai cu seam[c[]n o asemenea concedare generoas[, ei gustau m[gulirea unei m`ndrii puternice, m`ndria p[rinteasc[! Astfel lucrarea sublim[de regenerare,]ntreprins[de un mic num[r de apostoli ai civiliza\iei, g[si de la]nceput un mare ajutor]n dragostea mamelor,]n p[rtinirea entuziast[a surorilor =i, mai t`rziu, pe nesim\ite, chiar]n amorul propriu al p[rin\ilor. Astfel, \ara, setoas[de reforme salutare, f[cu]n c`\iva ani pa=i uria=i pe calea]mbun[t\irii morale.

Printre acei apostoli ajun=i de-abia]n prim[vara vie\ii lor, N. B[lcescu era unul din cei mai convin=i, din cei mai]nfoca\i, din cei mai cu abnegare. Presim\ind viitorul Rom`niei, el se cerca a gr[bi p[=irea rom`nilor c[tre acel viitor, purt`ndu-le pe la ochi prestigiul str[lucitor al gloriei str[mo=e=ti =i f[c`nd s[p[trund[]n sufletul lor glasul fermec[tor al istoriei trecutului. Pe fruntea lui larg[=i curat[se vedeau trec`nd g`ndiri m[re\e;]n ochii lui limpezi =i negri lucea o flac[r[tainic[, ce p[rea a]nota]ntr-o rou[de lacrimi la cuvintele de Patrie, glorie =i independen\ na\ional[! Vorba lui era dulce =i conving[toare, ca graiul multor oameni destina\i de soart[a muri]n floarea tinere\ii. Constitu\ia sa p[rea delicat[=i mai mult suferind[, c[ci fusese ad`nc v[t[mat[]n timp de doi ani de]nchisoare la M[n]stirea M[rgineni, sub domnia lui Alexandru Ghica-vod[.]ntr-un cuv`nt, toat[persoana lui inspira simpatie =i dor de]mprietenire, sim\iri la care el r[spundea din parte-i printr-o fr[\ie sincer[=i statornic[. Am spus c[am v[zut]nt`ia oar[pe B[lcescu la anul 1845. P[n[la acel timp Principatele Moldovei =i Valahiei, de=i vecine, de=i locuite de acela=i neam, erau cu totul str[ine una de alta. Foarte rareori ie=enii =i bucure=tenii treceau linia hotarului, linie imaginar[]n adev[r, dar]n realitate nestr[b]tut[ca zidul ce desparte China de celelalte imperii ale lumii. Rom`nii se cuno=teau]mpreun[mai mult din auzite, sub nume de moldoveni =i munteni, =i c`nd

din înt`mplare vreun impiegat al statului =i mai cu seam[vreun boier moldovean f[cea vreo c[l[torie la Bucure=ti, acel incident al vie\ii lui dob`ndea propor\ia unui mare eveniment]n ochii locuitorilor de dincoace de Milcov.¹ Curajosul c[l[tor profita de privilegiul celor veni\i de departe, spre a povesti minuni de capitala *T[r]ii Muntene=ti* =i de traiul *muchelef* al boierilor de acolo. Asemenea se vorbea]n Bucure=ti de *gospod[r]ia* boierilor =i mai ales a cucoanelor de la Moldova.

Dou[puncte existau]ns[pe fa\ a p[m`ntului, dou[puncte foarte dep[rtate,]n care rom`nii genera\iei noi]ncepur[a se]nt`lni; unul]n Fran\ a, la cartierul studen\ilor din Paris, =i cel[lalt]n Moldova, la mo=ia lui Costache Negri.

O inspirare dumnezeiasc[]ndemnase pe p[rin\ii no=tri a=ii trimite copiii]n str[in[tate, la universit[\ile de la M[un]chen, Heidelberg =i Paris, spre a dob`ndi]nv[\[turi folositoare \[rii lor. De=i pe atunci mergerea]n Fran\ a era privit[ca o ducere pe ceea lume, c[ci drumul acel lung \inea, din lipsa de c[i ferate, peste dou[zeci de zile =i dou[zeci de nop\i]n diligen\ e; de=i durerea desp[r\irii era crud[pentru bie\ii p[rin\i, ei st[p`neau jalea sufletului lor am[r`t,]=i]mp[rt[=eau copiii la picioarele altarului dumnezeiesc, =i apoi, cu ochii plini de lacrimi,]i]ndreptau spre Apusul luminat al Europei, ca pe ni=te nemernici recru\i, destina\i a deveni solda\ii viitorului.

Fapt[sublim[a genera\iei trecute! tu, care ai fost izvorul rena=terii neamului rom`nesc, ridic[glasul de ap[r[mormintele p[rin\ilor no=tri]n contra insultei orbilor =i nebunilor ce nu =tiu a le respecta.

Pe plaiul str[in[t\ii, trimi=ii din ambele Principate adevereau zicerea poporal[: *S`ngele ap[nu se face!* Ei se legau]mpreun[

¹ Am avut un unchi care,]n vremea guvern[r]ii generalului Kisseleff, fiind exilat pe trei luni la Bucure=ti, a vorbit toat[via\ a lui de acea]mprejurare =i a fost considerat de contemporanii lui ca un soi de *hagiu* [V. A.].

de la cea înt`i vedere, ca ni-te fra`i buni ce s-ar înt`lni dup[ani mul`i de desp[r]ire; tr[iau la un loc,]ncuraj`ndu-se la studii, ajut`ndu-se la nevoi `i deprinz`ndu-se astfel la ideea m`ntuitoare a *Unirii* rom`ne-ti. Din nenorocire,]ns[,]nturnarea lor]n patrie punea iar]ntre d`n-ii distan`a fatal[, `i rareori str[b]tut[, ce se]ntindea ca o cale p[r]sit[, de la Ia=i la Bucure=ti!

S[rmanii]nstr[ina`i! C`te deziluzii]i a=teptau la marginea \[rii! C`te lupte, c`te loviri]n frumoasele lor sper[ri!

Unii, care c`=tigaser[diplome de doctorat]n jurispruden[, r[m]neau p[r]si`i de guvern, sau cel mult r`ndu`i a servi]n cele de pe urm[posturi ale ramurilor administrative sau financiare. Nici unul nu se vedea pus la locul lui. Al`ii, care]n neast`mp[rul unei imagina`ii aprinse se]ncercau a p[=i pe c`mpul ademenitor al literaturii `i fondau, cu mii de greut[`i, vreo foaie periodic[, erau expu=i a privi]n cur`nd suspendarea ei pentru cel mai u=or motiv¹ `i uneori a fi chiar ei]n=i=i ridicat[i de poli`ie din s`nul

¹ La Moldova, *Al[uta româneasc]*, foia`i literar[, fondat[]n 1839 de dl M. Kog[lniceanu, a fost oprit[chiar de la inceputul apari`iei sale, din cauza unui articol intitulat *Filozofia vistului*, articol tradus din ruse=te `i considerat de guvern ca ating[tor politicii ruse=ti.

Dup[un an, *Dacia literar[*, revist[mensual[]n care s-au publicat mai multe buc[`i de proz[de mare merit, fu]nchis[pentru elogiul f[cut de dl Kog[lniceanu domniei lui Alexandru cel Bun, elogiu ce a p[rut o aspr[critic[pentru guvernul de la 1840.

Foaia =tiin`ific[=i literar[a fost suspendat[]n a noua lun[a vie`ii sale, sub pretext de atac]n contra religiei, fiindc[dl C. Negruzzi,]ntr-o mic[nuvel[numit[*Toderic[*,]l poart[pe acest juc[tor de c[r]i prin fundul iadului,]l face a juca stosul cu Satan `i a-i câ=tiga `i a sc[pa de la pedeaps[dou[sprezece suflute.

]n anul 1852, *România literar[* a fost ucis[p`n[a nu apuca a se na=te de tot, din cauza unui adev[r istoric. Articolul din capul public[rii, scris de N. B[lcescu sub titlu de *R[zvan-vod[*, pretindea c[acest domn a fost de neam `igan; `i convenin`ele de pe atunci nu iertau a ar[ta un `igan pe tron! Mai târziu, la 1855, *România literar[* primi din nou]nvoirea de a se publica;]ns[cu condi`ia de a =terge din biografia lui *R[zvan-vod[* partea genealogic[; `i

familiei =i trimi=i]n exil la m[n]stiri, f[r] nici o form[de proces, dar numai dup[placul arbitrar al domnitorului sau numai din capriciul unui ministru. Alii iar, care, dorind a crea un teatru na\ional, compuneau piese originale ori f[ceau traduceri din repertoriul francez, erau sili\i a pune acele lucr[ri sub ascu\i=ul foarfecelor unei cenzuri aspre =i oarbe. Ferice de d`n=ii dac[=i dup[asemenea trist[formalitate ei nu se trezeau os`ndi\i la]nchisoare, sub cuv`nt de atac]n contra moralei de la 1840!¹ Iat[

cu toate aceste s[r]mana foaie fu suspendat[a doua zi dup[ce se promulgase legea dezrobirii \iganilor; c[ci într-un articol foarte l[ud[ros acelei m[suri cre=tine=ti se lunecar[urm[toarele cuvinte: „*Ast[zi cade =i se desfiin\ez[slav[ia cea neagr[; m[ina caut[sa cad[=i s[se desfiin\eze =erbia cea alb[!*“ [V. A.].

[*Al[uta rom[neasc[* a ap[rut nu în 1839, cum î=i aminte=te Alecsandri, ci în 1837 - n. ed.].

¹ Dl M.Kog[lnceanu a fost ridicat de poli\ie =i dus]n exil la m[n]stirea Secul, sub domnia lui Mihai Sturza, pentru c[]ndr[znise, ca avocat, s[apere]n divanul domnesc drepturile municipale ale ora=ului Boto=ani]n contra l[comiei =i actelor arbitrate ale unor c[lug[ri ce pretindeau c[m[n]stirea lor avea drept de proprietate asupra locului or[=enesc.

Domnul Costache Negruzzi a fost exilat la mo=ia lui de pe malul Prutului, pentru c[, fiind deputat, avea tendin\e liberale.

Domnul Alecu Russo, d`nd la teatrul na\ional, tot sub domnia lui Mihai Sturza, o mic[fars[,]n care un \[ran c`nta:

„De la Ia=i la Dorohoi
\ara-i plin[de ciocoi“,

fu aruncat într-o c[ru\ de po=t[=i dus pe un ger aspru la schitul Soveja,]n mun\ii dinspre Vrancea. Acolo el petrecu trei luni]ntregi, p[zit de aproape cu jandarmi, =i se îndeletnici în timpul exilului cu adunarea de cântece populare de la un b[trân l[utar ce se afla ad[postit la acea mic[m[n]stire. Tot în noaptea arest[rii lui Alecu Russo, nenoroci\ii actori care avur[roluri în piesa autorului fur[lua\i gr[mad[, ticsi\i într-o c[ru\ evreiasc[=i trimi=i spre poc[in\[la deosebite schituri de la munte. Ia=ii r[mase o iarn[întreg[lipsit de trupa na\ional[: dar societatea era sc[pat[!... de cine?... de ce?... de trup[! [V. A.]

sub ce soi de sistem despotic tinerii *francezi =i nem\i, bonjuri=ti =i duelgii* erau chema\i a]ncepe =i a urma f[r[descurajare solia lor civilizatoare.

Aceste deosebite porecle erau date de c[tre boierii reac\ionari studen\ilor din Fran\sa =i Germania, =i at`t unii c`t =i al\ii inspirau oarecare groaz[, av`nd reputa\ia de *dueli=ti*, de oameni neme=i la biseric[, de antropofagi etc. }n adev[r, denumirea cam turcit[de *duelgii* era meritat[p`n[la un grad; c[ci]n anii dint`i, adic[de la 1839 p`n[la 1845, *francezii =i nem\ii* formau dou[partide rivale, cerc`nd fiecare a lua pasul]n societate =i a face s[predomine ideile \[rilor]n care=i primir[educa\ia. Acea discordie da loc necontentit la o mul\ime de ne]n\elegeri, de discu\ii =i de provoc[ri. Duelul era la ordinea zilei,]nc`t, f[r[c`t de pu\in[du=m[nie, campionii germanismului =i ai francismului, sub]ndemnul unui amor propriu copil[resc, se b[teau pentru motivuri de nimic, =i pot zice mai mult pentru pl[cerea de a practica duelul. }n zadar domnul da porunci poli\iei ca s[opreasc[]nt`lnirile dimprejurul Ia=ilor; duelurile urmau chiar sub ochii neodihnitului ag[.

Timpul,]ns[, rela\iile sociale din zi]n zi mai str`nse, comunitatea de aspir[ri c[tre acela=i viitor =i]nr`urirea amical[exercitat[de Costache Negri asupra inimii tinerilor f[cur[a se stinge dintre ace=ta rivalitatea ce]i]narmase de at`tea ori pe unii]n contra altora. Costache Negri, iubit de to\i pentru]n\elepciunea sa dreapt[, pentru bl`nde\ea =i noble\ea caracterului s[u, fu recunoscut ca decanul tinerimii =i chemat de atunci p`n[ast[zi cu denumirea dr[g]la= =i respectuoas[de *Mo= Costache* sau cu acea mult mai caracteristic[de *Unche=ul*.

Prin urmare, ziua de Sf`ntul Constantin =i Sf`nta Elena era nu numai o s[rb[toare pentru d`nsul, dar =i pentru amicii lui. Pe tot anul, la acea zi, veneau mul\i tineri de la Ia=i =i de la Bucure=ti ca s[ia parte la serbarea de familie de la M`njina, serbarea frumoas[, patriarhal[=i care]n cur`nd lu[un caracter na\ional. Mul\i din acei care tr[iesc]nc[=i c`\iva din acei care au murit, precum

N. Bălcescu, C. Filipescu, A. Russo, Coradini etc., au asistat la praznicele homerice, la vânturile întocmite cu mare număr de cîlreși, în irași pe câmpiile nemrginite ale ării de jos, la horele vesele de ărani și ărance amestecași la un loc, mînă în mînă, cu cavalerii și damele saloanelor din ambele capitale.

Costăchi Filipescu ducea hora cu pornirea voinicească a unui fecior de munte; A. Russo a ăa glumele românelor cu spiritul său galnic și N. Bălcescu, cuprins de entuziasm la privirea flăcăilor ce dănuiau cu pletele în vînt, zicea: „O! mîndră oaste va avea România când i-a veni rândul pe lume!...” Nobil suflet!... El nu putea gusta o veselie, nu putea simți o fericire fără de-a face parte la dănsule pe mult iubita și neuitata lui Patrie.

Vizitele noastre la Mînjina pentru ziua lui Negri, petrecerea frăscă în sînul familiei sale, înzestrată cu cele mai frumoase calități ale spiritului și ale inimii, vor rămînea suvenir nețerse din memoria noastră. Acele pelerinaje în ăara de jos a Moldovei au avut o nepreuită influență în favorul mișcării naționale de la 1848. În Mînjina tinerii, osteniși și descurajași de greutățile misiilor lor, prindeau o nouă putere pentru luptele viitoare; moldovenii și muntenii aveau ocaziune a se cunoaște de aproape, a se stima, a se iubi, a pune la un loc speranțele lor, a face proiecte mărețe pentru renașterea Patriei comune, a se înlelege pentru formarea opiniei publice în ăară. Zic Patrie comună, zic ăară, pentru că la Mînjina nu mai erau moldoveni și munteni, dar români; nu erau două ări pentru români, dar o singură ăară, o Patrie comună!... Unirea exista în inimi, ea se trălmăci în cuvinte și prinse rădăcină, ca o plantă cerească, pe acel loc ars de soare și lipsit de plantele umbritoare ale pămîntului.

Nicolae Bălcescu, în vara anului 1845, petrecu împreună cu noi câteva zile și, plecînd la București, ne zise îmbrășindu-ne cu lacrimi:

„Plec de aici cu sufletul plin de convingere că ne va ajuta Dumnezeu și va ridica nașă română la rangul ce i se cuvine printre celelalte mari neamuri ale lumii. Adio! sunt fericit!”

Postscriptum: - În iarna anului 1847 am petrecut trei luni cu Balcescu la Palermo și la Neapoli, unde el venise ca să găsească o climă favorabilă sănătății sale. Peste un an, după revoluțiile din București și din Iași, am trăit împreună la Paris în cea mai deplină conformitate de idei și de simțiri; căci el avea un caracter foarte blând și amical. În fine, l-am mai zărit pentru ultima oară în carantina de la Galați trist, abătut, suferind, desperat în suflet; căci, întorcându-se din exil, i se refuzase intrarea în Patria lui. Nenorocitul s-a întors amărât la Palermo, unde a murit pe mână strânsă.

Într-o scrisoare care ne arată pe Balcescu în orele sale de suferință. Ea a fost scrisă de o damă¹ din Moldova, care întrunește toate calitățile spiritului și ale educației perfecte, și conține un portret fidel al inimii bietului exilat.

„Cher ami, au mois de novembre 1851, je reçus une lettre de Balcesco, qui m'appelait auprès de lui à Hyères. Comme toutes les natures vraiment grandes, auxquelles la reconnaissance ne pèse pas, il ne craignait pas d'accepter le dévouement de ses amis. Sa confiance en eux était si entière, qu'on se sentait tout naturellement porté au sacrifice vis-à-vis de lui.

Je le trouvai dans un état de santé qui ne laissait aucun espoir de guérison; mais soit qu'il ne voulut pas attrister la joie du revoir; soit qu'il se fit illusion, il me parut plein de courage et me parla de ses projets d'venir. Il travaillait avec une ardeur qui témoignait pourtant de ses craintes; il se levait souvent la nuit pour écrire à son histoire de Michel le Brave. Ces efforts l'épuisaient!... Je lui proposai d'écrire sous sa dictée... Le souvenir de ces heures de travail, entremêlées de causeries, est un des plus précieux que j'aie conservé de notre intimité fraternelle... Son esprit juste et pénétrant, son imagination ardente, son âme enthousiaste et aimante donnait à

¹ Maria Cantacuzino.

chaque sujet un intérêt tout particulier, et que l'on fut ou non de son avis, il forçait l'attention et ne laissait jamais indifférent. Son thème favori était l'amour de la famille, l'amour d'une femme telle qu'il la rêvait, l'amour des enfants!... Absorbé dans les premières années de sa jeunesse par des questions politiques et par des préoccupations de réformes libérales pour son pays, son cœur avait conservé une fraîcheur et une vivacité d'impressions extraordinaires ; mais ses aspirations étaient grandes et allaient toujours au plus beau.

Je lui demandai un jour quel type de femme il aimait le mieux. Il me répondit: M. de Rolland! Cette âme amoureuse de l'héroïque était très sensible à la grâce et à l'esprit; mais quelque grand que fut son culte pour l'amitié, on sentait qu'elle avait besoin d'un autre sentiment, qu'elle aspirait ardemment vers la réalisation d'un rêve plus attrayant, plus complet. C'est à ce rêve, entrevu et non atteint, que j'attribue l'horreur de notre pauvre ami, et je dirai presque son épouvante de la mort. Il se révoltait comme d'une injustice à l'idée de mourir; mais ses révoltes n'avaient ni fiel ni durée: il reprenait vite possession de lui-même et me disait alors avec ce sourire de détachement que les mourrants ont seuls: Qu'importe après tout!

S[tr[iasc[\ara noastr[!

Ce voeu résume toute sa vie!

Il est bon, noble et juste que sa mémoire soit honorée et que son souvenir vive dans le cœur de tout roumain.¹

¹ Vezi t[lm[cirea româneasc[a scrisorii la p. 136—137.

CONSTANTIN NEGRUZZI
INTRODUCERE LA SCRIERILE LUI

I

Pentru a judeca =i a pre\ui meritul unui autor, trebuie a cunoa=te bine timpul]n care el a scris, gradul de cultur[a limbii]n care el a fost]ndemnat a scrie =i dificult[\ile de tot soiul, prin care geniul s[u =i-a f[cut drum pentru ca s[ias[la lumin[. S[vedem dar]n ce epoc[C. Negruzzi a creat pe *Aprodul Purice* =i pe *Alexandru L[pu=neanu*, acest cap d-oper[de stil energic =i de pictur[dramatic[,]n ce epoc[el a tradus cu at`ta m[iestrie Baladele lui V. Hugo =i a compus acea colec\ie de *P[cate ale tinere\ilor*, ce sunt de natur[a pune pe C. Negruzzi]n pleiada de frunte a litera\ilor rom`ni.

A sosi pe lume]ntr-o \ar[liber[=i civilizat[este o mare favoare a soartei; a g[si]n acea \ar[o limb[cult[=i avut[, pentru a=i exprima ideile =i sim\irile, este un avantaj imens pentru acei chema\i a culege lauri pe c`mpul]nflorit al literaturii. Un geniu muzical are facilitatea de a produce efecte admirabile de armonie atunci c`nd el posed[instrumente perfec\ionate; un cultivator harnic =i priceput are posibilitate a produce m[noase recolte pe locuri deschise, ce au fost nu de mult acoperite cu p[duri spinoase;]ns[dac[meritele acelu muzic =i ale acelu cultivator sunt demne de laud[, nu se cuvine oare cunun[de lauri acelu care a inventat =i perfec\ionat instrumentele armoniei, nu se cuvine un respect plin de recuno=tin\[\ curajosului pionier care a ab[tut p[durile s[lbatiche =i a preg[tit p[m`ntul pentru holdele viitorului?

Demnul de mult[regretare C. Negruzzi a fost unul din acei pionieri literari din Rom`nia care a]nzestrat patria lui cu

produceri at` t mai pre\ioase, c[ele au fost rodul unui timp contrar dezvolt[r]rii spiritului.

Iat[un tablou fidel al timpului]n care C. Negruzzi a vie\uit, a luptat =i a produs. El va p[rea fabulos]n ochii oamenilor tineri din genera\ia actual[;]ns[mul\i sunt]nc[]n via\[care]l vor recunoa=te =i-l vor declara exact. Acel tablou arat[societatea semioriental[]n care C. Negruzzi s-a g[sit r[t]cit chiar la primii pa=i ai june\ii sale, el, ce avea o inim[fierbinte =i un spirit luminat de razele soarelui occidental.

II

]n capul guvernului un domn ie=it din monstruoasa]mpreunare a suzeranit[\ii turce=ti cu protectoratul rusesc, un soi de pa=[purt`nd chiver[musc[leasc[, puternic, despotic, dispun`nd de profunda supunere a locuitorilor \[rii,]nconjurat de o temere respectuoas[, =i]nsu=i tremur`nd dinaintea unui firman din Constantinopol, tremur`nd mai mult dinaintea unei simple note din Petersburg, tremur`nd]nc[=i mai mult dinaintea]mp[r]-tescului consul al maiest[\ii sale Nicolai Pavlovici. Acel domn, de=i]nf[=at *pro forma*]n pelincile Reglementului Organic, de=i fa\[cu o putere legiuitoare numit[*Ob-teasca Obi-nuit*] *Adunare*, sem[na cu un arbor mehanic, de la care at`rnau toate ramurile administrative, financiare, judec[tore=ti =i chiar biserice=ti, ramuri destinate a hr[ni trunchiul prin suc[ce absorbeau din vinele \[rii. El f[cea =i desf[cea mitropoli\i =i episcopi dup[*cuvii*]a sa; el numea func\ionarii statului pe termen de *trei ani*,]n care ace=tia aveau tacit]nvoirea de a se]mbog[\i prin orice mijloace; el da ultimul veto]n materie de procese; el era cenzorul arbitrar a orice produceri intelectuale, a orice aspir[ri liberale; el, prin urmare, suspenda pentru cel mai mic pretext foile ce se]nceau a r[sp`ndi gustul literaturii (presa politic[fiind m[rginit[numai]n dare de

seam[a balurilor de la curte =i a ceremoniilor din ziua Sf. Nicolae). El,]n fine, st[vilea zborul g`ndirii dup[placul s[u, =i ades]nfunda chiar pe g`nditori la o m[n]stire, f[r[nici o form[de proces alta dec`t prin o simpl[porunc[verbal[dat[ag[i de ora=.

La picioarele tronului se]n=ira treptat o boierime]mp[r]it[]n diferite clase.

Clasa I, poreclit[grece=te *protipenda*, fiindc[era compus[de cinci ranguri]nalte: logofe\i mari, vornici, hatmani, postelnici =i agi, care singuri aveau dreptul de a purta b[r]bi. Ea forma o bogat[oligarhie de c`teva familii greco-rom`ne, ce=] atribuisse de la sine calificarea de aristocra\ie, calificare nebazat[nici pe fapte glorioase, nici pe mo=tenirea titlurilor, ca la celelalte corpuri aristocrate din Europa occidental[. Totu=i]n acea clas[=i numai]n s`nul ei domnul alegea consilierii s[i =i func\ionarii mari ai statului. Astfel mini=trii, pre=edin\ii divanului domnesc, generalii mili\iei etc. nu puteau fi al\i boieri dec`t numai acei din protipenda =i chiar tinerele odrasle din tulpina *evghenist*/ p[=eau triumfal peste toate treptele ierarhiei, pentru ca de-a dreptul s[]ntre]n posturile de ispravnici =i de vornici de aprozi.

Clasa II, format[de ranguri secundare, precum: sp[tari, bani, comi=i, paharnici etc., era mult mai numeroas[,]ns[totodat[=i m[rginit[]n aspir[rile ambi\iei sale. Din corpul ei]n adev[r ie=eau *diacii de visterie*¹, cei mai iscusi\i, cei mai cu *bun condei*;]ns[rareori, chiar dup[mul\i ani de serviciu, un favorit al soartei parvenea a se furi=a]n m`ndra protipenda, =i acolo s[rmanul era supus la supliciu lui Tantal. De=i acum era boier cu barb[, de=i tolerat]n *ecpaeaoa*² *privileghiat*], el f[cea z`mbre, privind cu jale la jil\urile ministeriale; c[ci nu-i era permis s[aspire dec`t la modestul scaun de *=ef de mas*] sau cel mult la *scaunul de director de minister*!

¹ Func\ionarii Ministerului de finan\e [V. A.].

² Cuvânt turcesc ce înseamnă *partea* [V. A.].

Clasa III, *miluit* cu *cinuri* (ranguri) de: slugeri, =trari, medelniceri, ftori-vist, ftori-post etc., era mi-in de *cinovnici*, funcționari subalterni, care umpleau cancelariile =i m`njeau con\uri groase de h`rtie v`n[t] cu *docladuri*, *otno=anii*, *anaforale* etc., scrise cu *slove*]nc]lecate unele deasupra altora; c[ci pe atunci literele latine erau tot a=a de cunoscute]n neamul latin al rom`nilor ca =i hieroglifile egiptene sau ca semnele alfabetului chinez. Clasa III visa la splendorile boierilor clasei II, neput`nd]nchipuirea ei s[se ridice p`n] la]n[\imeea olimpic] a clasei I, =i izbutea din c`nd]n c`nd a se ac[\a de poalele anterioarelor boiere=ti.

Dup[boierime veneau breslele negustorilor =i ale meseria=ilor, lipsite de orice drept municipal,]ns[foarte exploatare de func\ionarii Agiei =i Eforiei. Singura prerogativ[ce le mai r[m[sese consta]ntru a prezenta domnului la Anul Nou o p`ine mare =i sare. Aceste bresle au disp[rut sub v[lul n[v[litor al jidovilor, alunga\i din Rusia =i Austria.

]n fine se pierdea]n umbr[,]n p[r[sire,]n ignoran\[poporul!... poporul =erbit boierescului, poporul pe capul c[ruia to\i erau st[p`ni, to\i: v[tavi, arenda=i, proprietari, slujitori, cenu=eri, \rcovnici, revizori, same=i, ispravnici, judec[tori, directori, mini=tri, domn, sultan =i]mp[rat!... poporul supus la *beilicuri*, supus la biruri, supus la dare de fl[c[i la oaste, supus la b[taie cu biciul, supus la supliciul fumului prin temni\e, expus la toate capriciile crude ale soartei, la toate mizeriile morale =i fizice, plecat la to\i, fie indigeni sau str[ini, s[r[cit,]njosit, cuprins de groaz[din copil[rie p`n] la moarte =i neap[rat de lege nici m[car]n contra crimelor!

Iar dup[acel popor rom`n,]n fundul tabloului r[t[cea un neam de origine str[in[, c[zut]n robie, gol, nomad, batjocorit, disp[re\uit: *igani* num[ra\i pe *suflete*, proprietate monstruoas[a statului, a boierilor =i chiar a sfintei Biserici,]ngenunchea\i sub biciul plumbuit al naz`rului, v`ndu\i la mezat ca pe vite, desp[r\i\i cu violen\[de p[rin\ii =i de copiii lor, schingiui\i crunt de unii proprietari ce se intitulau cre=tini cu frica lui Dumnezeu, pu=i]n

obezi, în zgarde de fier cu coarne, purtând zurgal[i]!... | iganii asupra cărora puternicii zilei exercitau dreptul arbitrar de via\ =i de moarte; \iganii care reprezentau spectacolul înfior[tor al sclaviei negre, precum \[ranii rom`ni reprezentau =erbirea alb[!

+i între clasele privilegiate =i acele dezmo=tenite, un cler ignorant, supersti\ios, îngr[=at cu mana averilor m[n[stire=ti, aplecat mai mult la pl[cerile lume=ti dec`t la smerenia apostoleasc[; un cler care, în loc de a c[uta s[apropiie turmele între ele prin cuvinte de fr[\ie, în loc de a exercita un sacerdo\iu sacru =i m`ng`ietor, conform moralei lui Cristos, pref[cuse sf`ntul potir în cup[de pl[cere, =i talgerul de nafor[în disc de parale.

A=adar, în v`rful sc[rii sociale un domn cu topuzul în m`n[=i cu legea sub picioare; pe treptele acelei sc[ri o boierime ghiftuit[de privilegiuri, bucur`ndu-se de toate drepturile, p`n[=i de ilegalit[\i, =i scutit[de orice îndatorire c[tre \ar[; al[turi cu acea boierime un cler¹ ai cărui =efi, veni\i de la Fanar =i din bizuniile muntelui Athos, se desf[tau într-o via\ de lux tr`ndav[=i scandaloas[; iar jos, în pulbere, o gloat[cu cerbicea plecat[sub toate sarcinile! sus, puterea egoist[, jos, =erbirea =i mizeria f[r[protec\ie, =i totul mi=c`ndu-se într-o atmosfer[neguroas[de ignoran\[, de supersti\ii, de preten\ii, de l[comie =i de fric[.

III

Dup[această repede ochire asupra întregului tablou, s[examin[m acum unele p[r\i în detalii =i s[studiem \ara în privirea moral[, social[=i intelectual[.

Moralitatea pe la 1828 - 40 consta mai mult în observarea unor practici religioase, în îndeplinirea unor datorii de cre=tin,

¹ Vom deta=a din acest trist tablou imaginea îngereasc[a mitropolitului Veniamin, care a fost expresia cea mai pioas[=i cea mai fidel[a moralei cre=tine [V. A.].

precum se învelegeau atunci acele datorii, adică: în mergerea regulată la biserică duminicile și zilele de sărbători, în dare de liturghii, în facere de paraclise prin case, în ofrande de pâine și ouă roșii în sămbătă Paștilor, în trimitere de bucate și băutură osândiților din închisori, la ajunul sărbătorii numită Moși, și mai cu seamă în împărțirea anuale. În aceste adevărate principii ale moralei lui Cristos erau destul de neglijate.

Mituirea, departe a fi considerată ca un delict sau ca un *p/cat*, cum se zicea atunci, intrase adânc în obiceiuri, grație coruperii de moravuri luate în țară prin fatala domnire a fanariților, și producea, pe lângă lefi, venituri sigure și permise funcționarilor. Ea forma rodurile cele mai frumoase din ramurile administrației și ale justiției, astfel că un *slujbaș* al statului care în trei ani de serviciu nu și făcea avere cădea sub disprețul guvernului. Înșelăciunile se îndulcea de păcatul mituirii, prin fabricarea plătită de preoți și protopopi și mai cu seamă prin înlesnirea despășișilor pronunțate de *Dicasterie*.

Schingiuirea țăranilor și a țăganilor făcea parte din obiceiurile zilnice și era o prerogativă a proprietarilor atât de absolută, încât dacă s-ar trezi din morminte toate nenorocitele victime care au pierit în schingiuri aplicate lor fără, ne-am înșelăm de acel nouă de umbre sinistre ce au rămas nerăzunate!

și înșelăm... oamenii care comiteau acele delictive și crime nu erau răi la suflet, nu erau cruzi în natura lor, ci, din contra, erau blâni, generoși, iubitori de săraci; dar aveau dreptul de cruzime și îl exercitau fără a avea conștiință de fapta lor criminală, fără grijă de răspundere, fără teamă de pedeapsă. Astfel era timpul, astfel era starea morală a societății. Inimi bune, fapte crude!... și cum putea fi altfel, când pe străzile orașelor se petrecea adeseori un spectacol ce era de natură a le împietri: un nenorocit, gol până la oase, legat cu o frânghie lungă și mârnat din urmă de Gavrilă cel rău, precedat de un *darabancic*, înconjurat de slujitori cu săbiile scoase, tremurând, ovinind, oprit la toate răspântiile străzilor, lungit la

p[m`nt, b[tut de Gavril cu un harapnic, apoi iar[sculat pe picioare cu sila =i iar[pornit pe str[zi, pentru ca s[fie iar[b[tut mai departe!

Laissez passer la justice du roi!

L[sa\i s[treac[dreptatea domneasc[!

Deschiderea cu plat[a frontierelor \[rii la n[v[lirea jidovilor, alunga\i din Rusia =i din Austria, devenise un izvor de bog[ie, nu numai pentru func\ionarii subalterni de pe la hotare, dar =i pentru alte persoane, de pe treptele cele mai \nalte ale societ[\ii: *toleran*a acordat[lor de a specula mizeria poporului, prin dezvoltarea fatal[a patimii be\iei, era un al doilea izvor de \navu\ire pentru autorit[\ile \inutale, =i *periodica exploatare* f[cut[asupra *lipitorilor str[ine*, prin amenin[\ri de izgonire, un al treilea izvor care producea sume colosale oferite pe tablale de aur...

Despropriet[r]irea r[ze=ilor ajunsese o manie \ncurajat[=i ajutat[chiar de bra\ele puternice ale administra\iei =i justi\iei (?). Mul\ime de procese se iscau din senin \n contra acelor nenoroci\i mo=neni, se aduceau la \mplinire prin m[suri arbitrare, caliceau mii de familii, pentru ca s[\ngra=e un vecin c[ft[nit, =i produceau uneori scene foarte dramatice.

Un proprietar mare =i atotputernic avea al[tura cu mo=ia lui ni=te r[ze=i nte\i\i, care \ineau la p[m`nturile lor, dreapt[avere \ntemeiat[pe hrisoave domne=ti. Orice propunere din parte-i pentru schimb sau v`nzare r[m[sese f[r[rezultat. Ce se \nt`mpl[?] \ntr-o zi, *ispravnicul \inutului*, \nso\it de o ceat[de *slujitori*, aduse un plug =i, urm`nd poruncilor ce promise de la Ia=i, ordon[a trage brazd[prin mijlocul p[m`ntului r[ze=esc. Boii pornesc, fierul plugului \ncepe a l[sa o brazd[neagr[\n urm[-i, c`nd dintr-un reuiu apropiat se ive=te o rom`nc[nalt[, ce purta un copila= la s`n. Ea vine sumea\[\ \n fa\

a ispravnicului, depune copilul dinaintea boilor =i zice: „De vreme ce a\i venit ho\e=te, ca s[ne lua\i mo=ia str[mo=easc[, na! trage\i brazda peste copilul meu, pentru ca s[nu r[m`n[pe lume pieritor de foame la u=ile str[inilor!“

To\i st[tur[]ncremeni\i!... afar[de ispravnic, care r[cni]nfuriat la slujitori s[deie copilul]n l[turi:

— Nu v[atinge\i de el, c[-i amar de capul vostru! strig[rom`nca, =i]n adev[r deodat[se v[d ie=ind din rediu vreo dou[sute de \[rani]narma\i cu topoare =i coase. Ei veneau repede =i amenin\tori c[tre *p[rintele* ispravnic; dar acesta, neg[sind de cuviin\ a-i a=tepta,]=i lu[ceata =i se f[cu nev[zut: „La oarba! la oarba!“ strigau rom`nii din urm[, r`z`nd de spaima lui, =i astfel ei r[maser[st[p`ni pe mo=ia lor... p`n[la anul viitor.

De pe atunci s-a r[sp`ndit]n \ar[c`ntecul r[ze=ilor, ca un semn caracteristic al timpului:

Frunz[verde de scumpie,
Ard-o focul r[ze=ie!
Eu chiteam c[-i boierie,
+i-i numai o s[r]cie!¹

Etc., etc.

Leg[turile de familie erau]n genere str`nse =i bazate pe sim\irile de dragoste]ntre so\i =i de respect din partea copiilor c[tre p[rin\i. (Respect manifestat zilnic prin s[rutatul m`inii =i prin multe mici nuan\e]n obiceiuri casnice, disp[rute ast[zi din societate.) C[s[toria, considerat[ca una din tainele cele mai sacre ale legii cre=tine=ti, se consolida sub scutul credin\ei, =i prin urmare multe menajuri erau adev[rate modele de bun[]n\elegere, de bun[purtare =i de bun trai. Din nenorocire lesnirea *fructuoas*], cu care sf`nta Dicasterie din Mitropolie dezlega ce era legat de sf`nta Biseric[, a fost principala cauz[a multor desp[r]enii din acea epoc[. Alte dou[cauze nu mai pu\in importante au contribuit a ajuta pe Dicasterie]n traficul s[u: 1 - c[s[toriile silite, dup[placul p[rin\ilor, f[r] nici o considerare pentru dorin\ a copiilor;

¹ Fragment cu mici modific[ri din *Cântecul r[ze=ului. Poezii populare*, 1866, p. 227.

2 - dispropor\ia de educa\ie ce exista \ntre genera\ia femeiasc[=i
acea b[rb[teasc[.

\n adev[r, \nceputul civiliza\iei]l datorim sexului frumos
(termen foarte potrivit pentru damele societ[\ii de la 1828, care
au fost \nzestrate cu o frumuse\ve proverbial[). Ele mai \nt`i au
primit o educa\ie \ngrijit[\n pensioanele din Ia=i =i chiar \n
institutele din str[in[tate, \nv[\`nd limbile francez[=i german[,
studiind muzica, deprinz`nd manierele europene, adopt`nd
costumele =i ideile noi =i sim\indu-se, \n fine, create pentru a fi
regine, pentru a exercita o influen\ salutar[\n societate, pentru
a p[=i triumfal pe calea unei existen\e demne de calit[\ile lor fizice
=i morale. Din contra, tinerii, meni\i a deveni consor\ii lor, erau
crescu\i la =coalele grece=ti a lui Govdala, Cuculi, Kirica, =coale
\n care varga =i chiar falanga serveau de mijloc de emula\ie pentru
\nv[\area verbului *tipto, tiptis*¹. Sim\ul de demnitate personal[
r[m`nea astfel ucis sub falang[; dar elevul devenea elin des[v`r=it.

Afar[de c`teva excep\ii, acei tineri r[m`neau \n p[turile
ne=tiin\ei, precum r[m`neau \n anteriele orientale =i nu erau \n
stare de a r[spunde nici la visurile poetice, nici la aspir[rile
suflete=ti ale ginga=elor so\ioare ce se vedeau aruncate \n bra\ele
lor prin o absolut[autoritate p[rinteasc[. Din aceast[nepotrivire
de idei =i de sim\iri n[=teau o mie =i una de scene displ[cute, pe
care sf`nta Decasterie le exploata \n beneficiul ei. Desp[rveniile,
ajunse astfel la un grad de necesitate social[, se \nmul\eau, =i au
mers tot \nmul\indu-se, mai cu seam[dup[\ntoarcerea \n \ar[a
tinerilor crescu\i \n str[in[tate. Sub o aparen\ de imoralitate,
societatea]=i lua nivelul s[u moral; c[ci inteligen\ele dezvoltate
prin o educa\ie egal[=i inimile deopotriv[sim\itoare se apropiau,
=i pe ruinele c[s[toriilor silite formau noi, libere =i trainice leg[turi.

¹ Eu fur, tu furi (grec.).

IV

În privirea socială, spectacolul nu era mai puțin curios [...]

Confortul consta în îmbelugarea *camarei* și a *gerghirului* cu feluri de mezelicuri, dulceuri, vutce etc., toate fabricate în casă, sub privegherea cucoanelor gospodine; căci pe atunci *gospodăria*, deși cuvânt slavon, exprima însă o calitate ce făcea gloria românilor. Luxul se manifesta prin mulțimea servitorilor, mai toți ăigani, prin scumpetea blănurilor, a ăalurilor turcești și a hainelor de mătase, prin frumusețea cailor ieșiți din hergheliile ării, prin eleganța echipajelor cu patru cai și prin arnăuții îmbrăcați în dulămi aurite, care din oști domnești ajunseseră a fi potirași, și din potirași slugi de paradă, acăte dindărutul caletilor.

Atelajul cu patru cai, *faleturi*, părea însă a fi o prerogativă a clasei I, căci o cucoană din starea II, permiându-i într-o zi a ieși la primblare cu faleturi, a produs un mare scandal și a pățit o mare rușine. I s-au tăiat hamurile de la căret în mijlocul străzii.

După acest incident comic, se poate lesne întrevedea mulțimea nuanțelor distinctive ce existau între diferitele clase ale societății, nuanțe în gesturi și în tonuri protectoare din partea celor mari către cei mai mici, nuanțe în alegerea locurilor și a persoanelor la baluri, acei din starea I dănuind împreună în fundul salonului, iar ceilalți lăngă ușa, în sunetul asurzitor al lăutarilor sau al muzicii militare; nuanțe în proprietatea lojilor de la teatru, boierii mari ocupând exclusiv rândul numit *bel-étage*; nuanțe comice, însă caracteristice chiar în purtarea, în convorbirea și în corespondența unora către alții.

Așa, de pildă, un boierinaș de starea III săruta poala anterioară unui logofăt mare; boierul de starea II îi săruta pieptul, iar cei deopotrivă în ranguri se sărutau pe bărbi. Cel mic stă în picioare, cu giubeaua strânsă la piept și într-o postură umilită dinaintea logofătului; altul, ceva mai căftănit, se pune cu sfială pe un col de scaun după mai multe îndemnări quasi poruncitoare; altul avea dreptul de a șede pe jil, și altul pe divan. Cel mic, adresându-se

c[tre puternicul zilei,]i zicea: *milostive st[p`ine, m[ria-ta, lumina-rea-ta*; altul]ntrebuin\va cuvintele grece=ti: *evghenestate, eclambrotate, file* etc., la care magnatul r[spundea: *arhonda, fr[\ic]*, sau *mon cher*; dup[persoane. Cel mic scria celui cobor`t cu h`rzobul din cer: *s[rut`ndu-\i t[lpile, sunt al m[riei-tale preaplecat =i supus rob*=i i se r[spundea cu un *al d-tale gata*; iar formula: *al d-tale ca un frate* se uzita numai]ntre egali. Chiar damele aveau un vocabular ad-hoc, cele mai mici]n ranguri d`nd celor mai mari titlul de *cucoan*[=i primind]n loc un simplu: *keramu*.

Pe l`ng[aceste nuan\e, care]mpestri\au tabloul rela\iilor sociale, mai erau =i altele nu mai pu`in comice =i ridicole, precum forma =i propor\iile calpacelor boiere=ti, numite =lice sau i=lice, precum prerogativa de a se]nchina pe la icoane =i a lua nafor[la biseric[]naintea tuturor (trufie grotesc[chiar]n loca=ul lui Dumnezeu, unde to\i oamenii sunt deopotriv[), precum dreptul de a fi ras pe cap =i la ceaf[de b[rbier-ba=a, b[rbierul domnesc, precum obiceiul oriental de a fi ridicat de subsuori pentru a sui sc[rile, precum favoarea, adeseori scump pl[tit[, de a lua dulce\i, de a bea cafea turceasc[=i de a fuma ciubuc la curte! etc. etc.

M[rimea =licelor, care de-abia se \ineau]n echilibru pe cre=tetul boierilor, ar[ta]n[\imea rangurilor; a=a unii purtau calpache mici =i rotunde de pielicic[de miel, al\ii jum[t[\i de =licuri cu fund verde de postav¹; iar protipendi=tii se coronau cu oboroace at`t de colosale,]nc`t nu se g[sea]n Ia=i r[dvan destul de]nc[p[tor ca s[con\in[doi logofe\i mari]n costumul lor de parad[. C`nd o pereche de postelnici se urca]n aceea=i calea=c[, =licele lor erau expuse a se turti sub desele caramboluri ce f[ceau]ntre ele pe str[zile podite cu grinzi de lemn², =i, pentru a le feri de o deformare inevitabil[, bie\ii boieri se]ndemnau a r[m`nea numai]n fesuri, a=e z`nd baloanele lor pe banca de dinainte a tr[surii. Nimic nu

¹ Vestitul Barbu L[utaru a purtat toat[via\va asemenea =ilc [V. A.].

² Din aceast[cauz[str[zile se numeau poduri [V. A.].

putea fi mai comic dec`t acea *sintrofie* de capete f[r] =lice =i de =lice f[r] capete.

De pe timpul acela au r[mas c`teva fragmente de un c`ntec poporal:

Ciocoia=ul, boier mic,
Poart[=lic c`t un mirtic.
Evghenistul oboroac[
Unde =oarecii se joac[... etc.

Prec`t dar damele societ[\ii prezentau aspectul unui buchet gra\ios, elegant, seduc[tor, pe at`t consor\ii lor formau un grup, asupra c[rui Orientul =i, mai bine zic`nd, fanariotismul suflase o cea\ bizar[. Prec`t *ele*, cu spiritul dezvoltat, cu inima plin[de aspir[ri frumoase, str[luceau de luciul civiliza\iei, pe at`t *ei* r[m[seser[acoperi\i de vechea rugin[. Crescu\i]n idei de m`ndrie boiereasc[, victime acelui sistem fanariot de corumpere, care avea drept \el =i efect degenerarea rom`nilor, nimicirea demnit[\ii personale =i stingerea sim\ului de patriotism]n s`nul lor, *ei* nu puteau]n\elege progresul omenirii, dec`t ca o p[=ire pe calea averii =i a onoarelor. Trist rezultat al influen\ei unui =ir de guverne bastarde, care de un secol se ab[tuser[ca ni=te corbi r[pitori, ca ni=te omizi otr[vitoare asupra \[rilor noastre. Orientul ne trimitea ciuma, Fanarul ne adusese cangrena moral[, mai fatal[dec`t toate epidemiile ucig[toare, =i din acea cangren[se n[scu *ciocoismul*, se n[scu *umilirea servil*], se n[scu *ambi\ia egoist*] =i toate celelalte stafii funeste, care =i p`n[ast[zi exist[printre rom`ni, de=i]ns[acum tupilate =i ascunse.

Ciocoismul]ndemna a fi mare cu cei mici =i mic cu cei mari; el avea obraz de s[ftian, dup[vorba rom`nului; primea z`mbind insulte c`t de grave =i chiar palme, f[r] a sim\i nevoie de vreo satisfacere. Acele palme se sp[lau cu ap[din ibric; c[ci duelul, introdus]n societate de tinerii crescu\i]n Germania =i Fran\, inspira o groaz[salutar[ce nu-i da drept de]mp[m`ntenire. Ciocoismul bine exercitat]-i da]nsu=i diplom[de *ischiuzarl`c*

(dib[cie), servind de treapt[spre ac[\are, =i at`t de puternic el rodea s[m`n`a bun[din inim[, c`t devenise din]njosire o]n[\are, din ru=ine o fal[. Mul\i erau care declarau]n gura mare c[sunt ciocoi de casa cut[rui boier mare. . . =i mul\i]i pizmuiau!

Politica ciocoismului consista]n ferventa adorare a numelui]mp[ratului rus,]n vizite dese la consulat,]n ambi\ia de a juca vistul sau preferan\ul cu dl consul, spre a c`=tiga nu banii, ci protec\ia lui. Iar mica opozi\ie compus[de c`\iva competitori la tron, adresa]n tain[memorii la Petersburg sau jalbe la Poart[, cer`nd interven\ii str[ine; zic]n *tain[*, c[ci, dac[manoperele sale parvneau la urechea domneasc[,]ntreaga opozi\ie era trimis[de fine\le diplomatic[, f[cuse din Camera deputa\ilor anticamera domnului, compus[din reprezentan\i devota\i orbe=te guvernului. Ale=i prin varga magic[a corumperii electorale, ie=i\i din urne prin un n[mol de decrete de boierii, =i de *r`nduiri]n slujbe*, cloci\i sub o atmosfer[de intrigi, de promiteri, de amenin\ri =i de hat`ruri, ei deveneau umili\ii sateli\i ai tronului =i, bun sau r[u, folositor sau p[gubitor \[rii, ei votau cu entuziasm tot ce li se prezenta de sus. Apoi, cuprin=i de recuno=tin\[, adresau acte de mul\umire P[rintelui Patriei¹, pentru *patrioticeasca sa obl[duire*, h[rzindu-i drept recompens[, pe l`ng[lista civil[, =i economiile bugetului anual, ofrand[depus[pe altarul Patriei!

Serbarea cea mai solemn[pentru ciocoism era ziua sf. Nicolae, ilustrat[cu ceremonii la curte, vizite oficiale la consulat, Te-Deum la Mitropolie, sun[ri de muzic[militar[, desc[rc[ri de tun (*exista numai unul*), bal mare la palat =i lumina\ie]n ora=. Pe str[zi se]n[\au transparente cu portretul-caricatur[al]mp[ratului; iar p[imp[rejurul lui ardeau cu p[l[laie balerci de p[cur[=i sunau din cobze bande de l[utari.

¹ Titlu oferit din lingu=ire de Ob=teasca Adunare domnitorului Mihai Sturza.

C`t pentru vreo serbare na\ional[nici nu se pomenea; c[ci sim\ul de na\ionalitate, pentru cei mai mul\i, amor\ise de tot, =i pentru un mic num[r de *patrio\i* nu se]ntindea mai departe dec`t p`n[la hotarele \[rii. Stranie prefacere a lucrurilor, stranie schimbare a oamenilor! Cine ar crede, privind \ara de ast[zi, c[acum treizeci de ani, o mare parte din ideile, sim\irile =i principiile moderne, care au prins r[d[cin[ad`nc[]n societatea noastr[, erau litere moarte, ba chiar lipseau =i cuvintele din limb[pentru exprimarea lor, a=a:

Onestitatea nu g[sea un substantiv analog]n jargonul ce se vorbea, cuv`ntul *omenie (om de omenie)* fiind dispre\uit ca un termen uzitat printre \[rani. Un om onest se zicea pe grece=te *timios* sau *om de treab[...* de care treab[?

Amorul propriu era poreclit *filotimie* =i prin o bizarerie limbistic[, *mita* sau *ru=fetul* rusesc se chema *filotim*.

Onorul... cinste!

Gloria... slav[!

Libertatea... slobozenie!

Rom`nismul avea un]n\eles insult[tor pentru tagma *evghenist[*, c[ci o apropia de clasa locuitorilor de la \ar[: „Rom`n e \[ranul, eu sunt boier moldovan“, declamau cu m`ndrie elevii lui Cuculi =i Chiriac.

Unirea?... Un vis nevisat]nc[de nime.

Independen\ta? Alt vis]ngropat]n mormintele lui +tefan cel Mare =i Mihai Viteazul.

Egalitate, libertate? Utopii ie=ite din s`nul Goliei =i menite a duce pe utopi=ti iar[=i]n Golia, dac[ar fi existat asemenea vizionari.

+i precum sacrele principii de drepturile =i]ndatoririle omului]n societate z[ceau sub p`cla ignoran\ei, asemenea =i limba, =i literatura, =i artele frumoase se resim\eau de influen\ta p`clei. Barbaria turceasc[, corumperea greceasc[=i deseale ocup[ri ruse=ti l[sar[urme deplorabile]n moravurile =i]n spiritul societ[\ii, =i caracterul ei rom`n disp[ruse precum disp[re p[m`ntul sub z[pada iernii. Soarele Rom`niei era palid =i f[r[c[ldur[na\ional[!

Limba, p[strat[cu sfin\enie de str[bunii no=tri =i de popor, devenise un *tutti frutti*,]mpestri\at cu vorbe grece=ti, turce=ti, ruse=ti =i franceze. Sub domnirea pa=alelor ea se corcise cu *ogeaguri*, cu *calemgii*, cu *taclituri*, cu *muchelefuri*, cu *chefuri*, cu *temenele*, cu *huzmeturi* etc.; sub fanario\i se]ncuscrise cu *evghenii*, cu *filotimii*, cu *takismata*, cu *englendisiri*, cu *aporii*, cu *filo to heri*, cu *istericale*, cu *baclavale*, cu *arhontologii*, *parigorii* etc. }n fine, studiul limbii franceze introdusese]n biata limb[nenum[rate cuvinte terminate]n *arisit*: *amorarisit*, *menajarisit*, *amuzarisit*, *pretindarisit*, *perfec\ionarisit*, *constitu\ionalizarisit* etc.

Un adev[rat rom\ n r[t[cit]n societate pe atunci r[m`nea cu gura c[scat[=i se putea crede transportat]ntr-o lume cu totul str[in[sau mai bine]n turnul lui Babel. Ce putea fi dar literatura unui asemenea timp?

Pe la]nceputul secolului s-a ivit]n Moldova o pleiad[de poe\i, care au l[sat urme ad`nci]n memoria contemporanilor. Acea pleiad[compus[de: T[utu, Conachi, Beldiman, B[l=uc[, Pogor, Buc=[nescu etc., to\i boieri =i feciori de boieri, erau]nzestra\i cu]nv[\turile clasice ale limbilor: elin[, latin[=i francez[. Ei se]ng`naser[cu imaginile poetice ale mitologiei antice =i primiser[totodat[reflectul dep[rtat al ideilor voltairiene, pe care revolu\ia cea mare din 1793 le r[sp`ndise]n Europa;]ns[distan\ a nestr[btut[ce exista]ntre patria lor =i izvorul acelor idei, precum =i mai cu seam[pozi\ia lor social[]i oprir[de a se p[trunde de principiile radicale ale Fran\ei. Spiritul lor lua deci o alt[direc\ie; el se]ndrepta cu tot focul tinere\ii pe c`mpul]nflorit al poeziei, c`mp ce]i ducea]n templul amorului. }n cur`nd Moldova fu inundat[de satire, c`ntece amoroase =i elegii,]n care dumnezeii mitologici =i mai cu seam[Afrodita ocupau locul cel mai important, precum]n poeziile franceze de la aceea=i epoc[. Acele *stihuri* descriau]n caden\ e lungi jalnica stare a inimilor =i chiar, sub forma de acrostihuri indiscrete, publicau numele z`nelor adorate.

Satirele erau foarte mult gustate, c[ci ele corespundeau cu natura spiritului r`z[tor al rom`nilor; dar, mai presus de toate,

c`ntecele de lume erau bine primite, fiind c`ntate de l[utari la mese, nun\i, petreceri prin gr[dini =i vii.

Pe atunci breasla l[utarilor dob`ndise o mare]nsemn[tate, c[ci fiecare boier ce posedea suflete de \igani avea =i banda sa de muzican\i deprin=i a suna din viori, din cobze =i din naiuri; iar diversele bande se]ntreceau care de care a compune melodii mai duioase pe versurile boiere=ti =i a scoate din piepturi ahturi mai prelungite, mai p[trunz[toare]n folosul dragostei st[p`nilor. L[utarii serveau de tainici curieri ai inimilor, c[ci declar[rile de amor se f[ceau prin gurile lor; prin urmare un ah! sau un of! bine tr[g[nat pl[tea punge de bani =i adeseori]nst[rea pe fericitul \igan, care posedea piept s[n[tos =i r[suflare lung[.

Astfel era obiceiul! S[-l respect[m, ca unul ce a contribuit la fericirea p[rin\ilor no=tri =i a p[trat,]n lips[de tipar, producerile poetice ale genera\iei trecute. Acele produceri au patru caractere distincte =i se]mpart]n: 1) *C`ntece de lume* (poezii amoroase); 2) *Epistole*; 3) *Satire* =i 4) *Medita\ii filozofice*;]ns[mai putem ad[uga c`teva]ncerc[ri de soiul epic =i c`teva traduceri]n versuri din autorii str[ini, precum:

Pl`ngerea Moldovei sau *Jalnica tragedie*, poem compus de Beldiman asupra revolu\iei grece=ti de la 1821.

Orest, tragedie de Voltaire, tradus[de Beldiman.

Henriada lui Voltaire, poem tradus de Pogor.

O parte din poemul lui Pope, tradus[de Conachi.

Epistolele Eloisei c[tre Abeilard, traduse din Baur Lormian, de Conachi... etc., etc.

Toate aceste scrieri au meritul lor]n privirea versific[rii =i a limbii, ades ml[diat[cu mult talent; dar nu au putut exercita vreo influen\[salutar[asupra gustului pentru literatur[]n epoca de care vorbim, fiind ner[sp`ndite]n public. Ele probeaz[c[printre p[rin\ii no=tri existau spirite cultivate distinse, ce sim\eau nevoia de a=i lua zborul]n sfera ideilor]nalte,]ns[nu erau seduse de prestigiul gloriei; c[ci lipseau mijloacele publicit[\ii. Poe\ii scriau

pentru mulumirea lor, precum diletanții fac muzică în singurătate, și nu se îngrijeau de soarta manuscriselor. Consecința inevitabilă a unei asemenea nepăsări a fost pierderea multor din autografe, care după moartea autorilor au servit să acopere gavanoasele cu dulceuri. Cămară se îmbogățește cu pagube literaturii.

În adevăr, demnul de laudă Asachi se încercase să fondeze o tipografie și un jurnal: *Albina românească*, însă această tipografie și cea în nelucrare din cauza lipsei de materie și biata *Albina* era condamnată să culegă miere numai din florile grădinii domnești. Și era oprit de a deștepta *opinia publică*, care pe la 1840 se prezenta în ochii guvernului sub forma unui monstru amenințător; dar și era permis și chiar impus să relateze numai ceremoniile de la Curtea și de la consulatul rusesc.

În adevăr, Asachi publică din când în când câte o critică de învățământ elementar pentru școlări și câte un calendar la începutul fiecărui an; dar și în acele publicații inocente el se găsea constrâns de asprimea unei cenzuri neinteligente. Foarfecele cenzurii înneau locul spadei lui Damocles deasupra capului fiecărui autor.

Dezvoltarea ideilor și purificarea gustului literar se resimțeau dar foarte amar de sistemul apăsător al guvernului, și avântul scriitorilor și frângeră aripile, lovindu-se de indiferența publică ca de o stâncă. Bătrânii nu citeau decât *viețile sfinților*, iar tinerii nu citeau nimic, disprețuind cărțile românești, și printre acei tineri numai un Alexandru Hrisoverghi și un Costache Negruzzi:

*rari nantes in gurgite vasto*¹

se băteau cu mâna pe frunte, zicând cu desperare ca Chénier în ora morții lui: *Et pourtant je sens que j'ai quelque chose là!*²

¹ „Căiva naufragiași plutind în vastul abis“ (lat. — sfârșitul versului 118 din Virgil, *Eneida*, cartea I).

² „și totuși, simt că am ceva aici!“ (fr. - Poetul André Chénier, care a fost decapitat, rostește aceste cuvinte înainte de execuție, referindu-se la capul său.)

V

Tabloul de mai sus va p[rea poate depins cu culori cam mohor`te. Societatea este prezentat[sub o lumin[pu\in favorabil[; timpul este ar[tat cu un n[mol de defecte =i de ridicole. E drept, prin urmare, s[examin[m =i p[r\ile avantajoase ale tabloului, pentru ca s[ne facem o idee exact[de epoca p[rin\ilor no=tri, epoc[interesant[, de care ne \inem noi]n=ine prin leg[turi intime¹.

Am pretins c[p`n[la 1840 =i chiar mai]ncoace cu c`\iva ani, ideile =i principiile moderne]nr[d[cinate ast[zi la noi nu p[trunse-

¹ „Un b[trân în\elept cu care vorbeam câteodat[de starea de înapoiere a timpului trecut în comparat\ie cu progresul timpului prezent (progres ce-l numea *pripit*), îmi zicea prin o zâmbire mali\ioas[:

„Nu zic ba, pe vremea mea erau multe rele; oamenii se g[seau cam *turcomeri*, procopsi\ii nu umpleau uli\ele ca în ziua de ast[zi, nu se strigau în gura mare: *liberta, egalita, ke ta lipa*, precum strig[irozii la s[rb[torile Cr[ciunului; dar cum se face c[pe atunci, cu slabele mijloace de care dispunea \ara, cu un buget de *nou[milioane de lei vechi* numai, toate lefile =i pensiile erau pl[tite regulat, toate cheltuielile statului se g[seau acoperite la sfâr=itul anului, =coalele =i spitalele se \ineau în bun[stare, în Ia=i se înfiin\au o academie =i o =coal[de meserii, prin ora=ele din provincii se deschideau stabilimente de învă\tur[public[, str[zile se *pavelui*au, se luminau cu fânare; pompierii se organizau pretutindenea în cea mai bun[orânduial[, poduri de piatr[se cl[deau peste râuri, de pild[cel de pe Bahlui =i cel de la Docolina, so=ele foarte bune se croiau de-a lungul \rii cu *m[suri economicoase* etc. =i cu toate aceste, de=i noi eram rugini\i, de=i same=ul visteriei \inea întreaga contabilitate a statului pe o simpl[coal[de hârtie, nici un deficit nu se ivea la sfâr=itul anului, ba înc[r[mânea un *prisos*, pe care boierii deputa\i îl pref[ceau în *prinos* pentru vod[? Ast[zi lumea s-a civilizat mult, e adev[rat, veniturile \rii s-au m[rit peste m[sur[, =i îns[nime nu-i pl[tit la vreme =i deficitul bugetului a ajuns a fi sp[imânt[tor... Pentru ce? =tii pentru ce? pentru c[lumea nou[e ame\it[de teorii, când lumea vechea avea sim\ul practic, ce se dobânde=te la =coala experien\ei, iar[nu la acele din str[in[tate“ [V. A.].

ser[]nc[]n \ar[], c[] societatea purta sigiliul oriental, c[] spiritul =i inima se luptau =i amor\eau sub suflarea otr[]vitoare a fanariotismului, c[] precum guvernul nu avea alt[] ambi\ie dec`t aceea de a fi bine v[]zut la Petersburg, asemenea boierimea nu avea alt[] preocupare dec`t a fi bine v[]zut[] =i protejat[] de guvern.

Am spus c[] genera\ia *st/tut/* era]n\elenit[]]n vechile datini =i privilegii, f[r[] nici o dorin\ de a ie=i vreodat[] din cercul lor; vom ad[]uga c[] tinerimea ce reprezenta viitorul \[rii nu avea nici o]nsemn[tate, nici o aspirare, nici o ini\iativ[] =i negre=it ea ar fi r[]mas pierdut[]]n h[]uga=ul trecutului dac[] unii din p[]rin\ii no=tri nu ar fi avut ideea de a=i trimite copiii la universit[\ile din Franca =i Germania. Aceast[] idee providen\ial[], acest act revolu\ionar, putem zice, a deschis por\ile Rom`niei la toate reformele civilizatoare ce au n[]v[]lit la noi =i s-au]mp[]m`ntenit cu o repejune f[r[] exemplu]n oricare alt[] parte a lumii. S[] fim drep\i =i s[] ne]nchin[]m cu respect =i recuno=tin\ dinaintea memoriei p[]rin\ilor. Ei prin traiul lor p[]reau a face parte din secolul XVI, dar au avut meritul sublim de a introduce]n Patria lor un secol de progres =i de regenerare, secolul XIX, adus din str[]in[tate prin copiii lor. Glorie =i onor p[]rin\ilor no=tri! Ei au preg[]tit viitorul, un viitor plin de frumoase promiteri, care s-au realizat]n parte =i din care se bucur[] genera\ia de ast[]zi.

Acei oameni venerabili au undit]n inima lor cea mai sublim[] aspirare: c[]ci ei p[]strau cu sfin\enie]n fundul inimii calit[\ile mo=tenite de la str[]buni =i neatinse de cangrena fanariotismului. Pentru acei boieri demni, \ara, numit[] mo=ie, era cel mai scump odor, cea mai sacr[] avere str[]mo=easc[]. Demnitatea lor personal[]]i \inea pe picioare =i amenin\tori]n fa\ a puternicilor intrigan\i de la Fanar, sim\ul lor de na\ionalitate]i f[]cea a pl`nge, privind]njosirea Patriei lor, c[]zut[] din culmea gloriei la rangul de un simplu pa=al`c. Respectul lor pentru persoana]mp[]ratului Rusiei era izvor`t din recuno=tin\, c[]ci Rusia pusese cap[t domnirii fanario\ilor, ea re]nviase tractatele vechi ale \rii cu Turcia =i dotase Rom`nia cu o constitu\ie mult mai liberal[] dec`t ale imperiilor

vecine¹. Ei au fost singurele coloane r[emase al timpului na[ionalit[ă]ii noastre; pe fruntea lor venerabil[ă] aurora viitorului reflecta razele sale;]ns[ă] amar de naturile alese, de inteligen[te]le ner[ă]bd[ătoare care tr[ă]iau]n a=teptarea aceluia viitor dep[ă]rtat!

C. Negruzzi a fost una din acele nat[ur]i.

Crescut]n]ar[ă] sub privegherea p[ă]rintelui s[ă]u, el]=i dezvolt[ă] spiritul,]=i]nmul[ă] cuno[ș]tin[ele prin citirea autorilor clasici, at[ă]t eleni, c[ă]t]=i francezi,]=i de la sine se]nfr[ă]]=i cu =coala romantic[ă], al c[ă]rei =ef era Victor Hugo. O oprire destul de lung[ă]]n Basarabia]=i Rusia de sud pun[ă]ndu-l]n rela[ție] cu vestitul poet Pu[ș]kin, gustul s[ă]u pentru literatura modern[ă] se afirm[ă]]nc[ă] mai mult]=i, ca prin un efect magic, el se trezi deodat[ă] cu o avere bogat[ă] de idei noi, de poezii armonioase]=i de stil curat rom[ă]nesc. Avea, s[ă]rmanul, o comoar[ă],]=i nu se putea bucura a o]mp[ă]r[ă]]=i cu nimeni, c[ă]ci]mprejurul s[ă]u nimeni nu era]n stare s[ă] o pre[ă]uiasc[ă] la adev[ă]rata ei valoare.

Efect curios al legii de contraste! efect natural al sistemului de opresie! Pe c[ă]nd stilul general arlechinat cu grecisme, slavonisme, francisme mirosea a birocr[ă]ție, model[ă]ndu-se pe fraza stereotip[ă] de a=a precum]=i]n *urmarea celor mai sus pomenite*; pe c[ă]nd poezia l[ă]ncezea]n versuri tr[ă]g[n]ate de 16 picioare]=i =chiop[ă]ta sub forma de ode lingu[ist]ice c[ă]tre ministru, domn]=i]mp[ă]rat, C. Negruzzi traducea cu o m[ă]iestrie artistic[ă] *baladele* lui V. Hugo]=i minunata poezie a lui Pu[ș]kin *+alul negru*. Limba lui era corect[ă], versificarea armonioas[ă]]=i traducerea demn[ă] de original.

Pe c[ă]nd clerul]inea]ntr-o m[ă]n[ă] discul dr[ă]g[ă]]=i]n cealalt[ă] fulgerele afuriseniei, C. Negruzzi]ndr[ă]znea a scrie pe *Toderic*, *juc[ă]torul de c[ă]r[ă]*²]=i s[ă] traduc[ă],]n colaborare cu A. Donici, *Satirele prin[ă]ului Antioh Cantemir*³,]n care se g[ă]sesc pasaje ca urm[ă]torul:

¹ Regulamentul Organic.

² *Dacia literar[ă]*,]n care a ap[ă]rut aceast[ă] nuvel[ă], a fost suspendat[ă] dup[ă] reclamarea clerului,]=i C. Negruzzi a fost exilat [V. A.].

³ Volumul, ap[ă]rut]n 1844, la Ia[și], se intitula *Prin[ă]ul Antioh Cantemir: Satire si alte poetice compuneri*.

De vrei s[fii episcop, c-o mantie v[rgat[,
 }nf[=ur[-\i trufia, }i pune lan\ de aur,
 Sub mitr[str[lucit[ascunde-\i capul t[u
 +i sub o barb[lung[stomacul }mbuibat,
 Diaconul s[mearg[cu c`rja }nainte.
 Te-ntinde-ntr-o caret[=i tot blagoslove=te
 }n dreapta =i }n st`nga c`nd e=ti plin de venin etc.

Pe c`nd tradi\iile istorice c[zuser[}n uitare =i faptele glorioase ale str[mo=ilor no=tri se pierdeau }n }ntunericul ignoran\ei, C. Negruzzi avu nobila dorin\ de a de=tepta sim\ul na\ional prin poemul istoric *Aprodul Purice*. Acest mic poem cuprinde tablouri de o rar[frumuse\e =i se deosebe=te at`t prin armonia versurilor, c`t =i prin o energie de stil necunoscut[}nc[p`n[la d`nsul. }nceputul e pastoral =i }nc`nt[tor:

Cioc`rlia cea voioas[prin v[zduh se leg[na
 +i-nturnarea prim[verii cu dulci ciripiri serba,
 Plugarul cu h[}rnicie s-apucase de arat etc.

Iar cu c`t poetul intr[mai afund }n sugetul s[u, versul devine o\elit, =i c`nd descrie lupta de pe malul Siretului, }ntre osta=ii lui +tefan-vod[=i armia unguereasc[a lui Hroiot, poemul ajunge la }n[}limea epic[. }n acel pasaj poezia descriptiv[produce efecte de minune }n ochii =i }n auzul cititorilor prin nechezarea cailor, prin z`ng[nitul armelor =i mai ales prin eroismul domnului. Se cunoa=te c[nu f[r[inten\ie Negruzzi colora at`t de viu tabloul s[u; lui }i pl[cea s[puie }n fa\ a tronului imaginea sublim[a lui +tefan, ca un contrast amar; }i pl[cea s[arate boierilor degenera\i din timpul s[u cum erau acei de pe timpurile vitejiei, care, }n loc de a tr[i }n tr`nd[vie, =tiau s[moar[cu sabia }n m`n[pentru ap[rarea \[rii. *Aprodul Purice* a fost o palm[dat[de trecutul glorios prezentului mi=elit.

Pe c`nd palatul domnesc era considerat ca un soi de templu, iar[domnul ca un soi de Buda nefailibil, C. Negruzzi avea curajul

a scoate la lumin[imaginea crunt[a lui *Alexandru L[pu=neanu* =i a spune boierilor un mare adev[r: „*Poporul e mai puternic dec`t boierimea!*“

„Pro=ti, dar mul`i!“ r[spunde L[pu=neanu vornicului Mo\oc,]n scena m[celului din palat, atunci c`nd poporul adunat la poarta cur`ii striga: „*Capul lui Mo\oc vrem!*“ Acel r[spuns al domnului: „*Pro=ti, dar mul`i!*“ cuprindea]n trei cuvinte o adev[rat[revolu\ie social[. Prin urmare nuvela istoric[fu r[u v[zut[la palat, r[u primit[de boieri;]ns[ea]=i dob`ndi pe loc rangul cel mai]nalt]n literatura rom`n[, =i va r[m`nea totdeauna un model perfect de stil, de limb[frumoas[, de crea\ie dramatic[=i de o necontestat[originalitate.

Nu mai enum[r celelalte *p[cate ale tinere\ilor*, toate spirituale, atr[g[toare =i pl[cute ca p[catul;]ns[voi declara f[r[nici o p[rtinire de veche amicie c[valoarea scrierilor lui C. Negruzzi, mare prin calit[\ile lor, se m[re=te]n propor\ie colosal[c`nd g`ndirea mea se raport[la timpul de sterilitate]n care ele au fost produse. }n anii de secet[rodurile copacilor sunt mai cu seam[pre\ioase.

Bagajul literar al lui Negruzzi este mai pu\in voluminos, precum a fost =i acel al lui Prosper Mérimée]n Fran\ia;]ns[c`=tig[]n calitate ce-i lipse=te]n c`time. El zicea: „*Mai bine vreau un arm[sar ar[pesc dec`t o herghelie t[t/reasc[*“ =i „*dec`t un c`mp de m[cie=i, mai bine un singur trandafir*“. Avea mult[dreptate =i zicea un mare adev[r]n limbajul s[u original: c[ci mai bucuro=i s[fim de a poseda]n bibliotec[un singur volum de *p[catele* lui Negruzzi dec`t o sut[de tomuri ale unor litera\i p[c[to=i.

Am asem[nat pe Negruzzi cu Mérimée]n privirea c`timii operelor; acea asem[nare o g[sim =i]n natura talentului =i chiar a spiritului lor. Am`ndoi aveau condeie de o\el ml[dios, cu care =tiau a cizela foarte fin limba de care se serveau. Ei aveau deopotriv[sim\ul estetic]n producerile lor =i posedau acela=i farmec de narra\ie. Orice]nt`mplare zilnic[, orice istorioar[c`t

de ne]nsemnat[, Negruzzi =tia s[o prezinte sub forme interesante, =i at` t convorbirea lui variat[, c` t =i tactul purt[rii, modestia =i bl`nde\ea caracterului s[u l-au f[cut a fi mult simpatic contemporanilor s[i.

Ca om politic, de=i rolul lui nu a fost]nsemnat, e de ajuns s[amintim aici c[, fiind deputat sub domnia lui Sturza-vod[, el a fost exilat de dou[ori la mo=ia sa Trife=ti de pe malul Prutului, pentru *crima neiertat*[c[avea idei liberale =i f[cea opozi\ie guvernului.

]ns[=i diversele posturi ce a ocupat, de la simplu *diac de visterie*, post]n care intrau]nt`i feciorii de boieri pe atunci, p`n[la postul de ministru de finan\e, =i cariera politic[erau contrare gustului =i tendin\elor sale literare.]n n[molul de *dele*, adunate]mprejurul lui de =icana proceselor,]n mijlocul lucr[rilor seci de cancelarie, la care a fost condamnat o mare parte din via\[, el g[sea timp a comite pl[cute *p/cate*, colabor`nd la toate foile ce se iveau pe orizontul literar. Astfel: *Curierul de ambe sexele* al lui Heliad, *Albina* lui Asachi, *Al[uta rom`neasc*[, *Dacia* lui Kog[lniceanu, *Progresul*, *Rom`nia literar*[ale lui Alecsandri, *Lumina* lui Hasdeu =i chiar *Convorbirile literare* s-au ornat cu m[rg[ritare ie=ite din =iragul s[u.]nsu=i repertoriul teatrului na\ional se]mbog[]i cu dou[piese originale, care au avut mare succes pe scen[: *Doi \[rani =i cinci c`rlani* =i *Muza de la Burdujeni*; aceast[muz[a r[mas un tip]n panorama noastr[social[. A=adar, ca membru al societ[]ii, C. Negruzzi a fost o individualitate marcant[printre contemporanii s[i.

Ca om politic, a fost liberal]ntr-un timp unde liberalismul era periculos, c[ci]l amenin\ea exilul.

Ca om de litere, a fost, este]nc[=i va fi mult timp]n fruntea prozatorilor rom`ni.

Ca rom`n, cu sim\ul de adev[rat[na\ionalitate, s[-l l[s[m]nsu=i a se exprima:

„Francez, neam\, rus, ce firea te-a f[cut,
P[m`ntul t[u e bine-a nu uita,
Oricui e drag locul ce l-a n[scut;
Eu, fra\ii mei, oriunde-oi c[uta,
Nu mai g[sesc ca dulcea Rom`nie
De-o=i hulesc c`vi se hr[nesc]n ea,
Corci venetici! ... Dar oricum va fi, fie,
Eu sunt rom`n =i-mi place \ara mea.“¹

Mirce=ti, ianuarie 1 8 7 2

¹ Prima strof[din poezia *Eu sunt român ...*, publicat[de C. Negruzzi pentru întâia oar[în *România literar[*, în anul 1855.

PROSPER MÉRIMÉE

I

Pentru cine apreciaz[frumuse\ile literaturii franceze, pentru cine]n\elege calit[\ile stilului =i fine\ea spiritului, moartea celebrului autor Prosper Mérimée e considerat[ca un foarte trist eveniment, ca o pierdere important[pentru domeniul literelor. Iar[cine a cunoscut personal pe acest b[rbat eminent prin =tiin\ele filologice va regreta nu numai pe literatorul distins, pe filozoful amabil, dar =i pe unul din cei mai adev[ra\i reprezentan\i ai spiritului de conversa\ie francez[.

Bagajul s[u literar nu este voluminos;]ns[are mare pre\]n ochii amatorilor estetici de scrieri ce pot servi de model, precum: *Colomba*, *la Venus d'Ille*, *l'enlèvement de la redoute*, *le vase étrusque*, *les chroniques de Charles IX* etc. =i mai multe studii asupra literaturilor slave =i spaniole.¹ El a fost cel]nt`i care a f[cut cunoscut]n Franca pe celebrul Pu=kin, traduc`nd diverse opere de ale acestui poet rus =i a scris un =ir de epistole foarte interesante asupra Spaniei², unde]i pl[cea ades s[c[l]toreasc[.

Tot ce a ie=it de sub pana lui este cizelat cu m[iestrie, ca obiectele artistice ale lui Benvenuto Cellini;]ns[cine poate spune talentul s[u de narator? cine poate descrie fine\ea observ[rilor spirituoase, care str[luceau cu at`ta profuzie =i at`ta farmec]n conversa\ia lui! Eu am avut norocirea de a-l cunoa=te]n c[l]toria

¹ Ca: N. Gogol (1831), *La littérature et le servage en Russie* (1854), *Les arts en Espagne* (1847), *Don Quichotte et deux héritages...* (1850) =.a.

² Publicate în *Revue de Paris* în 1840.

din Spania, la anul 1853, =i a-l]nt`lni]n mai multe r`nduri, at`t]n Paris, c`t =i la Cannes, unde=i petrecea lunile de iarn[; =i dar g[sesc de o pl[cut[datorie a spune compatrio\ilor mei c[Prosper Mérimée a fost unul din acele personaje eminente din Frantia care s-a interesat mult la soarta Rom`niei.

— Rom`nia — zicea el - este acum ca o feti\ de 12 ani, neformat[]nc[; frumuse\ea ei nu s-a dezvoltat, =i nimeni nu o bag[]n seam[. Las[ca s[mai creasc[, s[ajung[la epoca tinere\ii, unde formele copilei se desemn[gra\ios, unde calit\ile ei fizice =i intelectuale se afirm[, unde frumuse\ea ia un caracter de splendoare *regal*, =i ochii lumii se vor]ndrepta cu admirare spre d`nsa. Tot ce doresc pentru Rom`nia este ca s[aib[nu 12, dar 20 de ani!

II

Dup[]ntoarcerea mea de la Maroc, intr`nd]n Spania pe la Cadix =i vizit`nd Sevilla, Cordova =i Grenada, m-am dus de am petrecut o lun[de zile la Madrid]n compania amicului meu, marchizul de Bedmar. }nceputul iernii m[prinsese]n acest ora= =i m[]ngrijeam]n privin\ a dificult\ilor ducerii mele la Paris; c[ci pe la 1853 c[l]toriile]n Spania se f[ceau cu diligen\ e trase de c`te 10 =i 12 cat`ri, prin locuri lipsite de orice confort. Merg`nd deci ca s[m[sui]n deligen\, am fost prezentat lui Mérimée, chiar]n momentul c`nd conductorul ne chema pe nume, pentru ca s[lu[m locurile]n cupeu. Norocul f[cuse ca s[am de tovar[= pe autorul *Colombe*, care se]ntorcea]n Frantia.

]n noaptea aceea n-am preschimbato mai nici o vorb[]mpreun[, c[ci eram desp[r]ivi prin o matahal[groas[ce purta favori\i englezi, favori\i staco=ii, care se ridicau]ntre noi ca doi tufari rugini\i de brum[. A doua zi diminea\, plec`ndu-ne pe dup[acei tufari, am cercat a ne vedea la fa\ =i am legat cuno=tin\.

- Cum ai petrecut noaptea ?]ntreb[Mérimée.
- R[u =i cald din cauza vecin[t[\ii, am r[spuns ar[t`nd pe englez, care dormea hor[ind.
- Noroc c[avem o asemenea sob[]n cupeu, c[ci afar[frigul e aspru.
- A=a este,]ns[g[sesc c[soba \ine prea mult loc]n apartamentul nostru.
- Ce vrei? Englitera a fost totdeauna o putere n[v[litoare; dar acest trist adev[r nu ne poate opri de a dejuna. Luat-ai ceva provizii de drum?
- Bedmar mi-a purtat de grij[; am cu mine un *paté* rece =i vin de Xeres.
- Bedmar]si cunoaste \ara =i nevoile c[l[torului]n \ara lui.
- Cum? Spania?...
- Spania sun[din ghitar[, Spania d[n\uie=te bolero =i caciucia, Spania face pronunaiementuri, dar nu =tie a se hr[ni.]n tot voiajul nostru, p`n[la frontiera Franciei, nu o s[g[sim dec`t ou[clocite =i pui oftico=i pr[ji\i cu untdelemn de lamp[.
- Untdelemn de lamp[! Pentru ce nu untdelemn proasp[t ?
- Pentru c[a=a e gustul spaniol. }nchipuie=te-\i c[un amic al meu, consulul de la Alicante, neput`nd a se deprinde cu gustul na\ional, a scris la Marsilia de i-au trimis dou[balerci de untdelemn de Provence, foarte limpede =i bun; fiind]ns[c[avea o prea mare c`time, el a]ncuno=tiin\at amicilor s[i spanioli din ora= c[voia s[se desfac[de una din balerci. Amatorii alergar[]ndat[din toate p[r\ile, dar se]ntoarser[=i mai iute]nd[r[t f[r[a cump[ra untdelemnul, pentru c[-l gustaser[=i-l g[sir[f[r[arom... adic[f[r[iz de lamp[... Amicul meu se consult[cu colegul s[u, consulul englez, =i dup[sf[tuirea acestuia el desfund[una din balerci =i o expuse la soare]n timp de dou[s[pt[m`ni; apoi invit[din nou pe amatorii indigeni ca s[guste marfa. Perfect! strigar[ei cu entuziasm, =i umflar[balerca pe sus... Adev[rul este c[untdelemnul nu mai era bun nici chiar pentru l[mpi, dar c[p[tase

izul local... Astfel este patria lui Cid Campeador în privirea gastronomic! }ns[ca o mul\umitoare compensare o s[auzim tot drumul nostru sunetul castanietelor.. }i plac castanietele?

— }mi plac, c`nd ele sunt mi=cate de o frumoas[fiic[a Grenadei.

— Mie-mi produc o impresie curioas[...

— Care impresie?

— Mi se pare c[aud m[selele spaniolilor cl[n\[nind de foame.

}ncepui a r`de cu hohot =i trezii pe englezul de al[turea. Matahala privi în dreapta =i în st`nga cu buim[ceala unui om ame\it de somn =i, v[z`ndu-ne ocupa\i cu dejunul, dete semnele cele mai îngrozitoare de foame. }ndat[el scoase de sub picioare o torb[plin[de c[rnuri fripte =i se puse a le introduce în gura lui, cu o metod[ma=inal[, înlesnind această opera\ie gastronomic[prin ajutorul unei mari butelci de Madera.

Mérimée îl admir[c`teva minute; apoi m[întreb[dac[am fost la Grenada =i dac[am v[zut familiile de gitanos (\igani) pe dealul din fa\ cu Alhambra?

— I-am vizitat în vizuniile lor s[pate în st`nci =i am observat o mare asem[nare între d`n=ii =i \igani din Rom`nia.

— +i cu acei din Rusia, ad[ug[Mérimée. Poetul rus Pu=kin i-a descris prea bine într-un mic poem foarte original, pe care l-am tradus în limba francez[.¹ Am admirat mai cu deosebire în el un c`ntec \ig[nesc plin de o energie s[lbatic[.

— Vi-l aduce\i aminte?

— Dar; eroina poemului zice: arde-m[pe c[rbuni; eu voi muri f[r[a spune numele iubitelui meu! etc.

— Cum? observai întrerump`ndu-l; aceste versuri au fost compuse de Pu=kin?

— Negre=it!

¹ Poemul /*igani*.

— V[]n=ela\i, domnule Mérimée; acesta e un c`ntec poporal de la noi. lat[versurile:

Arde-m[, frige-m[,
 Pe-un c[rbune pune-m[!
 De m[-i pune pe-un c[rbune
 Ibovnicul nu \i-oi spune,
 De m[-i bate cu o v[rgu\
 Peste ochi =i peste \\
 Tot m-oi duce la porti\
 S[dau altuia guri\
 De m[-i bate cu gardul
 Tot m-oi iubi cu altul.
 Via-n var[]nflore=te,
 Iar]n toamn[cum rode=te
 Vine-un graur de-o ciupe=te.
 Eu de ieri am]nflorit,
 S`nu-mi]nc[n-a rodit
 +i el arde-n foc cumplit!

Mérimée ascult[traducerea francez[acestei hore, apoi zise z`mbind:

— *Diable de Pouchkine!* L-am admirat 15 ani cu un giuvaier str[in la g`t.

Astfel conversa\ia noastr[se prelungi p`n[la Paris sub nasul englezului cu favori\ii morcovii. Poezia poporal[a rom`nilor]l interesa foarte mult, c[ci el]nsu=i]n tinere\le compusese o colec\ie de c`ntece croate =i montenegriene pe care le publicase sub titlul de Guzla², =i g[sea c[]n adev[r poezia noastr[cuprinde frumuse\i de un ordin superior.

— Gra\ie rom`nilor, observa el ades r`z`nd, nu mai cred]n simplitatea proverbial[a \[ranilor de la Dun[re.

¹ Cântecul se afl[în culegerea lui V. Alecsandri *Poezii populare* (1866), sub titlul *Hora \ig[neasc[* (p. 334).

² Ap[rut[în 1852, este traducerea unei culegeri de cântece populare atribuit[de Mérimée unui Hianciant Maglonovici.

III

În iarna trecut[, pe la februarie, găsim la Cannes, m-am dus într-o zi frumoasă cu soare să vizitez grădina numită *Jardin des Hespérides*¹. Acea grădină, plantată cu portocali pe malul Mediteranei, merita deplin numele ei; căci prezenta un aspect feeric prin sutele sale de copaci acoperiți cu poame aurite. Lumina soarelui poleia verdea la frunzelor și răspândea pe frunte o culoare veselă care îi fura ochii. Parfumul ce umplea aerul cald era îmbătător, și vuietul lin al mării avea un ce armonios, care încânta auzul și îndemna sufletul la o dulce reverie. În depărtare se întindea albastrul valurilor până sub insula *Santa Margarita* și se zăreau câteva brci, lunecând cu o mișcare nesimțită. Eram în cele mai bune condiții de trai până atunci: soare luminos, natură înflorită, cer senin, mare admirabilă, și mă preumblam cu o vie plăcută prin aleile parfumate ale grădinii. Deodată zărisse pe o bancă un om palid, trist, suferitor, care se răsuflea greu și privea cu jale splendorile naturii; era Prosper Mérimée!

Mă apropiasem de dânsul; el mă cunoscuse și-mi zise cu o zâmbire amară:

— Ce zici de mine, amicul meu? Nu îți se pare că reprezintă dragonul spăimântător care în vechime păzea grădina Hesperidelor? Privește în ce stare m-a adus boala de inimă ce mă ucide de când nu ne-am văzut! Am să mor în curând în floarea... bătrâneții!

— Nu crede aceasta, domnule Mérimée, căci clima de la Cannes face minuni cu bolnavii.

— Așa spun doctorii, însă aștept minunea de mai mulți ani și nu o văd venind.

Mérimée petrecea toate iernile la Cannes, întovărit de două surori engleze, care se devotasera lui cu o abnegare admirabilă

¹ Grădina Hesperidelor (fr.).

ei se îngrijeau de el ca de un copil. Ele aveau s-au alina suferințele lui și să-l susțină moral și când boala îl obosea de tot. Adeseori am făcut partide de whist cu acele *misses* și cu iubitul lor bolnav în serile lunii lui februarie, și m-am încredințat că suferințele nu stinseseră decât de puțin briliantul spiritului său.

Într-o zi Mérimée îmi arătă o sabie de Damas cu litere arabe încrustate pe lamă.

— +tii să citești arabe? mă întrebă el.

— Ba nu.

— Pune-ți în gând că nu am găsit încă pe nimeni care să-mi explice această inscripție, și îmi spusese că mulți amici care se bucură de renumele de orientaliști și în cursuri de limbi orientale la Sorbona. Peșce și eu cu sabia mea cum a pățit-o sora regelui Ludovic-Filip cu o materie de rochie ce avea de jur împrejurul poalelor un fir de cuvinte turcești cusute cu aur. Așa prinșese să adreseze la dl C., profesor de limba sanscrită, ca să aibă traducerea exactă a broderiei, și el îmi răspunse că broderia conținea un verset din Coran: „*La Allah illa Allah, u Mhamed rasul Allah!*” adică: „Dumnezeu este mare și Mohamed e profetul său!” Doi ani în urmă un alt profesor orientalist prezentându-se la Tuileries, prinșea dorind să se convingă de adevărul său, îi arătă rochia sa favorită, și noul săpient, examinând poalele, traduse pe loc cusăturile lor în modul următor: „Nimeni nu-i mare ca Ali, ginerele lui Mohamed, nimic nu-i tare ca sabia lui Ali!” și închipuiește mirarea prinșesei! În fine, la un bal de la curte, ambasadorul turcesc apropiindu-se de sora regelui ca să o salute, prinșea îi zise:

— Domnule ambasador! n-ai fost niciodată profesor la Sorbona?

— Niciodată, altele.

— Minunat! Binevoii dar să-mi traducă inscripția rochiei mele. Ambasadorul citi hieroglifile aurite și îi răspunse: „Aceste litere însemnează: Abdalah, fabricant de materii de mătase la Brusa, alături cu geamia lui Osman”.

Prosper Mérimée ocup[]n patria lui o poziție]nalt[: el era inspector monumentelor din Franca, era senator, era membru Academiei Franceze, era]n leg[ur[amical[cu toate ilustrațiile artistice, literare și politice, era iubit și apreciat la palatul Tuileries pentru spiritul s[u, și, cu toate dignitățile sale, era ferit de defectul fuduliei, era simplu și afectuos]n manierele lui, era serviabil și]ncurajator pentru tinerii literatori. El regreta mult de a nu putea]ntreprinde un voiaj]n țările noastre, se ocupa din c`nd]n c`nd cu studiul filologic al limbii române și avea de g`nd să scrie o disertare asupra poeziilor noastre populare;]ns[moartea l-a secerat ca pe mulți alți contemporani de ai lui, precum Lamartine, Alexandre Dumas etc.; și el a]nchis ochii ca să nu mai vad[cumplitele nenorociri care b`ntuie de =ase luni iubita lui patrie!...¹

(1871)

¹ Alecsandri se refer[la dezastrele suferite de Franța în timpul războiului cu Prusia din 1870-1871.

DIN PERIODICE, BRO+URI ETC.

SATIRE +I ALTE POETICE COMPUNERI DE PRIN | UL ANTIOH CANTEMIR

În sfârșit, iată o carte bine alcătuită, bine tradusă și bine tipărită! o carte ce mulțumește mintea prin tablourile satirice și prin duhul filozofic care cuprinde; o carte ce încântă auzul prin armonia versurilor și prin bogăția stilului adevărat românesc; o carte ce desfășează vederea prin frumusețea formatului și a tiparului: *Satirele prin\utui Antioh Cantemir*, traduse din rusește de d.d. A. Donici și C. Negruzzi și ieșite de curând la lumină la *Cantora Foaiei s/te=ti*.

Acele *Satire* care au făcut atât vruie în Rusia cu un veac mai înainte și care au fost atât de mult prețuite și sprijinite de însuși împărăteasa Elisaveta Petrovna, cărțile au fost dedicate; acele *Satire* care zăugăvesc atât de viu și lovesc atât de aspru relele năravuri...¹, acele *Satire* care au dobândit autorului cinstitorul nume de Boileau al Nordului, trebuie să fie primite cu atât mai mare entuziasm din partea românilor, că prin\ul Antioh Cantemir a fost însuși român și cu atât mai mare recunoștință că pare să fi fost scrise pentru veacul nostru și pentru noi!

Noi am tipărit în no. 4 al *Foaiei* noastre una din acele *Satire* frumoase, ca exemplu și ca dovadă de geniul autorului și de vrednicia de laudă nimerire a traducătorilor, dar și cu prilejul acestei critici găsim o mare plăcere a supune cititorilor ceteva pasajuri din ele.

¹ Punctele de suspensie din articol marchează pasajele cenzurate în *Propășirea*.

În Satira I, precum am văzut, Cantemir defaimă ignoranța clerului;

În Sat. II arată preboierul ce se fâlește cu slava strămoșască, ca cioara cu penele străine, =i care pretinde neconținut ranguri, slujbe =i chiverniseli

. Cantemir, cu toate că însuși era prinț =i fecior de domn, disprețuia pre acei nobili îngâmfăți

el înțelegea noblețea așa precum trebuie să fie, o „răsplătire a meritelor =i a vrednicilor personale“, iar nu un drit sec, moștenit de la părinți.

Dar să-l ascultăm mai bine pe dânsul vorbind prin organul lui Filaret.

„EUGENIE

Dar simt că ți rușine, că ți de cumplit afront
E pentru noi, boierii, când văd un prost răn
Ce poartă semnul muncii pe mâinile-i asprite... =.c.l.

.
Cum au ajuns să fie în cele mai mari trepte,
Iar vechea mea noblețe ți njește amărățime!
Din vremea Olgăi încă avem strămoși magnași;
De-atuncea, până astăzi ei fură tot în slujbe...

.
Vezi diplomele mele, hrisoave, spițe lungi;
Mai jos decât *namesnic* nici un străbun nu am... =.c.l.

FILARET

Spune-mi, lășându-ți lenea, povara de oștean
Purtat-ai vreodată? Gonit-ai pre vrăjmași?
Asigurat-ai țara lășând a ei putere?
La masa judecății uitat-ai părținirea?
Norodul ăurât-ai de dări, de asupriri?
Sporit-ai cu-al tău merit al statului venit?
Cu pilda tăndemnat-ai pre oameni la virtute,

St`rpind prin sfaturi bune n[ravurile rele?
 +tii a-\i p[stra curate =i cugetul, =i m`na?
 Nu-\i sunt sup[r[toare a celor s[raci lacrimi?
 De e=ti drept, nezavistnic,]ndur[tor =i bl`nd,
 De crezi c[e ca tine fie=tecare om,
 Atunci cu bun[seam[po\i zice c[e=ti nobil,
 Po\i crede c[cu Ector =i cu Ahil e=ti rud[;
 Cezar =i Alexandru =i to\i b[rba\ii mari
 C[-\i sunt str[mo=i socoate-i de-\i plac =i de-i voie=ti.
 Dar nu te folose=te de-ai fi chiar fiu de rig[
 C`nd n-ai]ntru n[ravuri d-un c`ine osebire!“

Iat[sentimente cu adev[rat nobile; iat[idei drepte =i de care trebuie s[se p[trund[tot acela ce vrea s[fie cunoscut de *nobil*. Dea Domnul ca aceste maxime sfinte s[se tip[reasc[]n min\ile rom`nilor =i ca boierii no=tri s[le]nve\e copiilor lor, odat[cu *Crezul* =i cu *Tat[]l nostru*. La sf`r=itul acestei satire poetul face urm[toarea]ncheiere:

„Adam boieri pre lume nu a n[scut nici unul:
 Doi fii avu, din care unul era p[stor,
 Iar altul]n sudoare cu sapa se hr[nea;
 +i Noe, c`nd potopul a]necat p[m`ntul,
 Sc[p[plugari ca d`nsul ce-aveau n[ravuri bune;
 Dintr-]n=ii to\i ne tragem“ =.c.l.

Voi\i s[vede\i pe *ipocritul*]n toat[f[\[rnicia lui,]l ve\i g[si]n Satira III. El

„C`nd intr[]ntr-o cas[se-nchin[p`n[jos,
 Pre to\i]i saluteaz[=i-ntr-un ungher se pune,
 Plec`ndu=i]n jos ochii, gr[ind din v`rful limbii
 M[t[niile trage, p[=e=te-ncetinel... =.c.l.

.....
 El carne nu ia-n gur[la mesele str[ine.
 Nici vin nu vrea s[guste, dar nu e de mirat;
 Un gras clapon acas[]ntreg]l osp[t[,
 Sp[l`ndu-l cu-o butelc[de vin unguresc dulce.
 Pre cei supu=i la pofte trupe=ti]i t`nguie=te,

De=i el pe sub gene cu ochi sc`nteietori
 La s`nul alb =i ginga= se uit[pe furi=;
 Eu]ns[-mi spun p[catul, nu mi-a=l[sa nevasta
 C-un cuvios ca d`nsul s[fac[cuno=tin\[".

}n această[satir[g[sim pre *zg`rcitul*, care

„C`nd vinde, este ieftin numai la jur[m`nt.“

Pre *cheltuiitorul desfr`nat*, care

„De-a purure pl[cerii deschide drumuri nou[.“

Pre *curiosul limbut*, care din zori de zi

„... alearg[, urm[re=te,
 Ascult[ce se face prin case =i prin t`rg;

 Apoi c`nd novitale destule-a adunat,
 }ntocmai ca o bute umplut[cu vin nou
 Ce fierbe, sf`r`ie=te =i d`nd afar[dopul
 Spumosul vin cu vuiet pe vran[n[bu=e=te,
 Asemene Meandru nu poate mistui
 Nimic de c`te =tie.

 Minciuna lui o crede adese]nsu=i el
 =i crede-n g`ndul s[u
 C[limb[n-ai]n gur[, e=ti totul o ureche.“

Pre *lingu=itorul]njosit*, care

„P`n` =i ce pute zice c[are miros bun.“

+i,]n sf`r=it, alte c`teva portrete asupra c[roră Cantemir a
 v[rsat cu]mbel=ugare colorul ridicolului.

Satira IV e adresat[c[tre muza poetului =i, cu toate c[este o
 imita\ie despre Satira lui Boileau c[tre muza sa, dar se deosebe=te
 ca =i celelalte prin idei ghimpoase =i prin versuri bine]ntocmite,
 ce cuprind totodat[=i]ndreptarea autorului, =i def[imarea n[ravu-
 rilor rele.]ns[bucata prin care Cantemir s-a ridicat la cea mai

nalt[treapt[]n arta satirei =i prin care s-a]ncoronat de laurii lui Pers, Iuvenal, Ora\iu =i Boileau este Satira V.

E cu neputin\ a ar[ta n[ravurile]n toat[slu\ia lor =i a descrie urm[rile be\iei cu culori mai vii =i mai fioroase. Iat[un tablou al norodului prost]n vreme de s[rb[toare:

„Unii ame\ii numai se-mpiedec[-n picioare,
Merg`nd f[r] s[=tie]n care parte-alearg[;
]n dan\uri desfr`nate al\i spulber[gunoi,
Pre trec[tori m`njindu-i,]n glod se t[v]lesc.
Uit`nd ru=inea toat[=i buna-cuviin[,
Se dezgolesc de haine =i cu obr[znicie
Nu dau macar cinstire la sexul ru=inos.
Ici unul plin de drojdii p[=e=te =ov[ind,
Cu capul se izbe=te d-un zid ce-i st[-nainte:
De s`nge umple locul =i to\i de d`nsul r`d.
Iar dincolo un sfadnic se-ncaier[la pumni
Cu cine se-nt`lne=te;]n lupt[-i scuipl[din\ii
Cu vinul dimpreun[, din gura-i puturoas[.
C`nt[rile cu chiot, strig[rile cu zgomot,
P[n' =i pe-un surd]l face s[-i \iuie urechea“ =.c.l.

Satira VI zugr[ve=te defectele ambi\iei, necazurile =i sup[r[rile la care ea este supus[=i din]mprotiv[mul\umirea unei vie\i lini=tite =i m[rginite]n gusturi simple.

„Acela este numai ferice]n via[,
Ce =tie a petrece]n lini=te =i pace,
+i cu pu\in ce are se afl[mul\umit!“

Satira VII ne arat[ne]ngrijirea p[rin\ilor la educa\ia copiilor =i ideea ruginit[a unor b[tr`ni ce nu n[d]jduiesc nimic de la cei juni =i]i dispre\uiesc pentru c[nu au b[rb]i albe.

„C`nd v[d pe unul care ceaslovul nu mai las[,
Biserica p[ze=te, se-nchin[, \ine postul,
Nu doarme cu nevasta =i duce lum`n[ri,
Dar ia chiar =i c[ma=a de pe un biet s[rac,

De-i zic: „ascult[, frate, te r[t[ce=ti cu mintea,
 Merg`nd pe ast[cale]n rai nu po\i s[intri;
 Iar dac[ai dorin\ ca s[te m`ntuie=ti,
 D[]napoi aceea ce ai luat nedrept“.
 Atunce l-a mea r`vn[el m`nios r[spunde:
 „Nu-i treaba ta, b[iete, s[dai b[tr`ne sfaturi!“
 +i bine zice omul; eu]nc[n-am ajuns
 A iernii]nturnare s[v[d de treizeci ori,
 +i nici un p[r din capu-mi nu =i-a schimbat colorul;
 Cum dar]n a=a vr`st[s[-ndrept eu barbe albe
 +i c[z]turi cinstite ce poart[ochelari?
 A= r[gu=i zadarnic vr`nd s[le dovedesc
 C[mintea-n om nu cre=te cu lunile =i anii.

 Mul\i n[t`ngi]n lume vor crede ne-ncetat,
 C[un b[tr`n cu mintea]ntrece pe trei juni!“

Aceast[satir[e plin[de sf[tuiri]n\elepte pentru cre=terea
 copiilor =i de maxime filozofice pentru educa\ia lor.
 }n Satira VIII poetul]=i zugr[ve=te portretul s[u; el ne spune
]nsu=i c`t[cump[nire pune]n lucrarea versurilor sale.

„Ca nu def[im`nd aspru n[ravul acel r[u,
 S[dezvelesc c[singur sunt r[u =i p[tima=.“

Satiristul se aseam[n[]nsu=i cu un chirurg c`nd sloboade s`nge
 unui bolnav. „V[zut-a\i, zice el:

. Cu ce luare-aminte
 La m`na cea legat[tot pip[ie cerc`nd
 S[afle unde-i vina, apoi love=te-ncet.
 P[zind cu scump[tate ca rana s[nu fie
 Mai mare dec`t trebuie. Aceast[]ngrijire
 +i eu c`nd scriu la versuri]ntocmai imitez:
 }mi pare c[iau s`nge la demoraliza\i.“

Aceste sunt satirele prin\ului Cantemir! Num[rul lor e mic, dar
 cuprinsul =i meritul lor e mare. Ele, afar[de]nsu=irile poetice de
 care sunt pline, au]ntreita calitate de a]nf[\i=a portreturi vii, de

a lovi în năvuri cu tot duhul cel mai iscusit al satirei =i, în sfârșit, de a rosti maxime înțelepte după care s[se poate îndrepta societatea.

Celelalte poezii tipice în acest volum sunt vreo câteva ode în lauda ziditorului, vreo două epistole către prieteni, =i vreo câteva fabule =i epigrame, toate compuse după regulile acestor deosebite soiuri de poezie =i cuprinzând idei înalte, naive sau =i galnice, fie =i tecare în felul său. Pre acestea domnii traducători le-au pus în versuri rimate, =i isprava le-a fost asemenea deplină.

Volumul în întregime înformează o carte neprevăzută =i vrednică de a delecta interesul românilor; ea este îmbogățită cu portretul prințului Cantemir, litografiat la Leipzig, =i cu viața sa, pe care dl C. Negruzzi a scris-o cu condei iscusit. Acum ne rămâne a vorbi de traducție! Ea este foarte bine nimerită în toate privirile; stilul e limpede, bogat =i înțeles; versurile sunt bine întocmite, armonioase =i vădesc că au fost lucrate de doi poeți; cadența lor e pretutindene plăcută. Mulțumim deci domnilor traducători care au întreprins un lucru atât de greu =i l-au desvârșit atât de bine; d-lor prin aceasta au dovedit că versurile albe sunt foarte plăcute la citire când sunt bine lucrate (acest soi de versificație a fost de neapărată trebuință la traducerea *Satirelor*, spre a nu se depărta de compunere), =i că limba românească este o limbă bogată, sonoră =i plină de frumuseți originale.

Dnii A. Donici =i C. Negruzzi, cunoscuți între români prin compuneri literare, au adăugat prin acest uvraj un nou stălp literaturii românești; =i aceasta le va fi recunoscutoare, atât pentru lucrul lor vrednic de laudă, cât =i pentru scoaterea la lumină a unei scrieri minunate, alcătuită de un prinț mare =i înțelept, ce face cinste neamului său.

MELODIILE ROMÂNENI

Cu o nemrginit[bucurie facem =tiut c[o parte din cele mai frumoase melodii ale poporului român au ie=it la lumin[Într-un Album foarte elegant, tip[rit la Leopold¹ =i cuprinz`nd 48 de arii de tot soiul: doine, hore, c`ntece de lume, c`ntece ho\e=ti etc.

Unul din compatrio\ii no=tri din Bucovina, un artist de frunte, elev al vestitului pianist Chopin, dl +arl Miculi, pe care societatea ambelor capitale, a Moldovei =i a Valahiei, a avut pl[cere de a-l asculta =i a aplauda minunatul s[u talent, este alc[tuitorul =i totodat[editorul aceluia Album nepre\uit. În voiajul ce a f[cut, la 1850, în provinciile noastre, dl +arl Miculi, de=i deprins din copil[rie cu armoniile europene=ti, totu=i s-a sim\it cuprins de un adev[rat entuziasm la auzirea melodiilor populare ale rom`nilor =i a =i hot[r`t a le prescrie pentru ca s[le scape de noianul uit[rii. Cu o r[bdare =i un tact de artist înamorat de frumuse\ile artei, el a ascultat pe cei mai vesti\i l[utari din Ia=i =i din Bucure=ti =i a =tiut a deosebi ariile adev[rat rom`ne=ti din mul\imea de arii străine ce au n[v]lit de vro c`\iva ani la noi, trec`nd prin gurile =i instrumentele \iganilor =i ajung`nd la urechile noastre Într-un hal de dihanie muzical[f[r] form[=i f[r] nume.

Mul\umit[fie dar dlui Miculi din partea rom`nilor pentru fapta sa patriotic[=i vrednic[de toat[lauda, c[ci, în mijlocul grozavelor nenorociri ce au c[zut ca un potop negru asupra neamului

¹ Lwow.

rom`nesc, acest neam a =tiut a feri de]necare toate odoarele na\ionalit[\ii sale, portul, limba, credin\ele, poezia, c`ntecele =i numele s[u at`t de falnic! +i oricare om]i vine]ntr-ajutor, oricare]i]ntinde o m`n[fr[\easc[pentru ca s[scoat[]n lumina soarelui acele nepre\uite odoare face o fapt[bun[=i nobil[, o fapt[ce merit[recuno=tin\la patriei.

Albumul dlui Miculi are]ndoitul merit de a fi]ntocmit cu gust =i =tiin\[, =i mai cu seam[de a se ivi la vreme priincioas[. Ast[zi, c`nd Europa]ntreag[se ocup[de soarta Principatelor, c`nd mai toate publica\iile periodice tip[resc articole interesante despre d`nsele, c`nd o mul\ime de bro=uri =i volumuri scrise]n toate limbile ies pe fiecare zi, trat`nd despre chestia Orientului =i, prin urmare, despre viitorul Rom`niei; ast[zi, c`nd \[rile noastre au de=teptat nu numai curiozitatea, dar chiar =i simpatia lumii; c`nd oamenii politici cerceteaz[istoria tractatelor]ncheiate]ntre Poarta Otoman[=i Principatele Dun[rii; c`nd economi=tii studiaz[izvoarele de avu\ie a p[m`ntului nostru; c`nd pictorii ilustreaz[unele publica\ii cu o mul\ime de desene ce]nf[\i=eaz[priveli=tile cele mai pitore=ti ale c`mpiilor, ale mun\ilor, ale ora=elor =i ale costumurilor rom`ne=ti; ast[zi, zic, Albumul dlui Miculi e bine-venit, c[ci aduce un contingent de mare pre\ la comoara cuno=tin\elor Europei]n privirea na\ionalit[\ii noastre.

P`n[acum am fost noi, rom`nii, uita\i =i ne=tiu\i de lume; dar de la 1848 am]nceput a ie=i din]ntunericul]n care eram cufunda\i, =i fra\ii no=tri de la Apus, =i toate na\iile civilizate au]ndreptat privirile lor]n partea R[s[ritului, ca s[vad[ce este acest neam rom`nesc, r[t[cit de dou[mii de ani pe marginea Europei ! Revolu\ia din Valahia, mi=c[rile din Moldova, ocupa\iile armiiilor rosiene=ti au tras asupra acestor provincii luare-aminte a celor care nu vroiau s[priceap[importan\la acestor \[ri ne]nsemnate]n cump[na politici; pe de alt[parte,]mpr[=tierea prin lume a exila\ilor de la 1848 a deprins urechile str[iniilor cu numele de rom`n =i,]ncet c`te]ncet, ajuta\i prin scrierile autorilor ce se

interesau de soarta noastră, precum și prin minunatele deseneuri ale dlui Buke¹ și alții, românii au izbutit a ieși puțin la iveală.

Chestia Orientului de astăzi ne-a scos cu totul la lumină, și acum suntem un suget de studii interesante pentru Europa: istoria patriei noastre, obiceiurile poporului, poeziile sale, tot ce se atinge [de] naționalitatea românilor au deșteptat curiozitatea publică; suntem astăzi o nație nouă, descoperită de puțin timp, și avem tot prestigiul nou; trebuie dar să ne arătăm europenilor cu ce avem mai frumos și mai vrednic de a-i interesa.

În Franța, Germania și Anglia poeziile noastre populare, traduse și tipărite, au produs o mare plăcere și au recomandat că se poate de mult geniul poetic al românilor. Nu rămâne însă decât melodiile noastre naționale vor dobândi locul ce merită în admirarea acelor ce prețuiesc frumusețea originală a melodiilor populare și care știu a cunoaște sufletul unui neam în tainele acelor melodii.

Nu-mi este iertat mie că s-a hotărât despre meritul și armonia cântecelor românești, căci poate aș cădea în preșupus de părținare. Mărturisesc eu însumi că pentru mine unele din melodiile românești, unele doine, unele hore, unele cântece de lume cuprind o lume întreagă de armonie dulce și duioasă, care îmi pot trunde inima de lacrimi; las dar să se exprime asupra lor un om competent și nepărținitor, un pianist de mare talent ce a petrecut câțiva ani printre noi, dl Hanri Erlich. Iată ce zice acest artist în prefața colecției de arii românești ce a tipărit în Viena, la 1850:

„Strigătul de naționalitate și de drepturi egale a aflat un răsunet puternic în poporul român care locuiește Valahia, Moldova, Basarabia, Bucovina, precum și cea mai mare parte din Transilvania și Banat și câteva comitatouri din Ungaria“.

„Ocupând el singur un teritoriu [de] peste 5000 mile pătrate, poporul român prezintă un element național compact, tare și unit.“

¹ E vorba de pictorul Michel Bouquet.

Am tr[it mai mult de trei ani printre acest popor. Am avut prilej a-i]nv[\a limba, a-i cunoa=te obiceiurile, n[ravurile =i ariile na\ionale; =i fiindc[p[m`ntenii m-au]ncredin\at c[am nimerit bine caracterurile acestor melodii at`t de originale =i at`t de interesante, cred c[]ndeplinesc o datorie de recuno=tin\ pentru primirea favorabil[de care totdeauna m-am bucurat l`ng[rom`ni, contribuind din partea mea prin publicarea acestei colec\ii care este o prob[mai mult c[na\ionalitatea acestui popor se pronun\ curat[=i necontestabil[nu numai]n limba =i datinile sale, dar]nc[=i]n muzica sa, care se deosebe=te de oricare alta cunoscut[p`n[acum.

Negre=it, aceste arii se vor p[rea foarte curioase la]nt`ia vedere pentru melodia lor cu totul original[=i c`teodat[s[]batic[, pentru acompaniamentul lor, care uneori cuprinde acordurile cele mai capricioase, cele mai bizare, =i alteori e cu totul simplu =i chiar monoton.

+i cu toate acestea nu ne sfiim de a spera c[, cu c`t]=i va da cineva osteneala de a le juca, cu at`t va pre\ui expresia de melancolie, dulce, =i dureroas[chiar, care se pronun\ mai]n toate ariile de c`ntec ale rom`nilor. Sunt]n muzica na\ional[a acestui popor de acele pasaje misterioase care fac s[se presimt[dorin\e]nfocate =i ascunse]n fundul inimii =i care se manifest[prin pl`nset numai.

De alt[parte, ariile de dans r[sun[acea veselie nebunatic[, zgomotoas[, la care nenorocitul se arunc[cu totul]n aceste momente de pl[cere.

Instrumentele ce]ntrebuin\eaz[rom`nii sunt: buciul, fluietul p[storilor, cimpoiul =i naiul. Sunt mul\i \[rani care mai joac[=i din vioar[, dar arti=tii de acest instrument se afl[mai cu seam[printre \igani, care sunt adev[ra\ii muzici ai ora=elor. Ace=tia se slujesc =i cu naiul, =i cu cobza, un soi de mandolin[cu coarde de metal, pe care le ating cu o pan[. Capul trupei execut[melodia pe vioar[; naiul face s[se aud[mai tare,]n sunete

ascuțite, pasajele cele mai p[timă=e; cobza \ine loc de baz[, =i mai totdeauna e jucat[de c[tre cel mai \n v`rst[dintre arti=tii \igani, care execut[pe acest instrument acompaniamentele cele mai grele cu o \ndem`nare vrednic[de mirat.

Pe ace=ti l[utari \i \nt`lne=ti \n toate s[rb[torile; ei poart[mai totdeauna haine orientale. C`nd cineva \i aude execut`nd \n chip serios =i melancolic, care niciodat[nu-i las[, ariile na\ionale rom`ne \ntr-o societate aleas[, ad[ug`nd muzicii instrumentelor lor un c`ntec plin de triste\e, =i c`nd vede cineva impresia ce produce asupra auzitorilor, atunci pricepe c[, de=i to\i rom`nii care au primit o educa\ie c`t de pu\in \ngrijit[au luat manierele =i n[ravurile societ[\i moderne, cu toate acestea sentimentul na\ional exist[\n toat[virtutea la d`n=ii =i p[trunde lustrul modelor str[ine.

C`t pentru caracterul =i ritmul muzical al ariilor rom`ne, se cade s[m[rturisesc curat c[este tot ce e mai greu de a deprinde =i de a \n\lege dac[cineva nu le-a auzit jucate \n \ar[de c[tre l[utarii indigeni. M[voi \ncerca \ns[de a explica, pe c`t se va putea, deosebitele genuri =i nuan\ele cele mai caracteristice ale muzicii na\ionale rom`ne.

Ariile rom`ne se \mpart \n doine sau balade, \n c`ntece de lume sau roman\e, \n c`ntece de joc sau hore =i altele =i \n mar=uri antice na\ionale.

Baladele sunt arii vechi ale c[roră cuvinte totdeauna amintesc vreun suvenir istoric sau vreun roman de amor. \[rării de la munte, care sunt adev[ra\ii barzi rom`ni, c`nt[aceste balade cu un glas pl`ng[tor foarte lin, cu un *movement*¹ de muzic[cu totul neregulat, st[ruind asupra notelor de c`ntec =i iu\ind pe cele de fantezie. Ei =tiu s[dea acestor arii o expresie de \ntristare vis[toare, de un efect extraordinar. Adeseori, c`nd cineva umbl[\n mun\ii \[rilor rom`ne, aude de departe un fluier care fluier[cu

¹ Mi=care, ritm (fr.: *movement*).

dulcea\ un c`ntec de dor. Atunci se opre=te f[r] voie ca dominat de un farmec necunoscut spre a asculta mai mult timp aceste suspine ale muntelui. Am]nt`lnit mul\i c[l]tori str[ini]n \[rile rom`ne care, nefiind deloc de =coala romantic[, mi-au m[rturisit c[aste c`ntece at`t de simple =i at`t de expresive le-au f[cut o impresie mai vie =i mai ad`nc[dec`t toate gambadele muzicale ce se aud azi]n s[lile de concert =i de teatru =i care sunt primite cu aplauze frenetice.

C`ntecele de lume (roman\ele) sunt melodii f[cute pe poezii mai noi =i au mai tot acel caracter ca al baladelor. Ele se deosebesc de balade]n aceea c[, jucate cu un muvemen t mai iute, ele slujesc asemenea ca arii de joc. C`ntecele de joc sunt melodii]nadins pentru dans.

Dansul cel mai obi=nuit]n ora=e este hora. La \ar[se joac[hora, jocul de br`u, c[lu=arii etc.

Hora s[joac[astfel: dansatorii, at`t oameni, c`t =i femei, al c[ror num[r nu este m[rginit, se apuc[de m`n[=i formeaz[un cerc unde fiecare poate intra =i ie=i dup[plac. Se joac[]n r`nd,]ndoind un picior,]n vreme ce cel[lalt face un pas]nainte sau]nd[-r[t; totdeodat[bra\urile se clatin[]ncet; dansatorii se apropie sau]ntind cercul tot cu acele mi=c[ri, ceea ce d[horei un oarecare aer de indolen\ =i de o lene care nu se]ntrerumpe dec`t de c[tre vreun vesel dansator ce=i manifest[veselie b[t`nd cu piciorul]n p[m`nt. Aceast[leg[nare gra\ioas[se cuvine mai cu seam[de a se exprima]n muzic[; de aceea trebuie s[se apese mai mult baterea dint`i a fiec[rei m[suri, iar a doua foarte pu\in.

Cu c`t mi=c[rile horei sunt line, egale =i lini=tite,]ntru at`t cele ale jocului de br`u sunt viciae =i zgomotoase: dansatorii se \in cu m`na st`ng[de]ncing[toare, rezem`ndu-se cu m`na dreapt[de um[rul vecinului, =i execut[acest dans cu cea mai mare iu\al[.

Dansul C[lu=arilor are o semnifica\ie cu totul istoric[pentru rom`ni; \[ranii p[streaz[]n memoria lor fapte confuze din istoria vechilor romani, ai c[ror sunt urma=i, =i r[pirea sabinelor este

unul din]naltele fapte, cele mai memorabile, ale glorio=ilor lor str[buni, al c[rei suvenir ei]l celebreaz[prin jocul C[lu=arilor. Ei alearg[la sunetele fluietului, ale vioarei =i ale cimpoiului,]narma\i cu emblemele anticelor arme romane, m[ciuci, l[nci, securi, =i sar, strig[, iau pozi\ii rezbelice,]nc` t, prin aceste mi=c[ri =i prin z`ng[nitul armelor, ei]=i reprezint[suvenirul acestui cavaleresc episod al anelelor primitive ale Romei antice. S[pt[m`na Rusaliilor este cu totul consacrat[acestui joc al C[lu=arilor, care \ine loc de capitol de istorie.

Cititorul]mi va ierta c[m-am oprit la descrierea tuturor astor am[nunte. Am socotit c[era neap[rat a zice c` teva cuvinte asupra caracterului unei muzici na\ionale care, fiind necunoscut[arti=tilor, precum =i amatorilor p`n[acum, nu va lipsi, dup[cum sper, de a lua unul din cele]nt`i r`nduri printre ariile na\ionale ale altor popoare ce au fost primite cu favor... etc.“

PRIETENII ROMÂNILOR

Când mintea își ia zborul de se afundă în hăul de suferințe, de prigoniri și de palme dumnezeiești ce de câteva veacuri au trecut și încă trec pe capul acestui neam român, odioasă atât de mare și puternică, ea rămâne înspăimântată că și când s-ar găsi la poarta care duce la lăcașul venicilor chinuri, și nu poate să înțeleagă cum acest neam a răbdat cu bărbăție atâtea furtuni grozave și cum se mai află încă astăzi pe picioare! Năvăliri de limbi străine, războaie crâncene și necurmăte, împilări de tot soiul, înrăuriri fatale de corupție, prigoniri sistematice, focuri, secete, epidemii crude și, mai presus decât toate, dezbinări chiar între frații de același sânge și nume, nimic nu i-a lipsit, nici una dintre aceste grozave rele nu a înconjurat pământul locuit de români, încă două mari adevăruri se înfășează minții omenești la priveliștea acestui negru tablou de calamități: cea întâi, că mult greșeli au fost românii în ochii dumnezeirii, dacă, după atâtea veacuri, strănepoții lor sunt încă astfel pedepsiți; cel al doilea, că dumnezeirea pregătește un mare viitor acestui neam strecurat prin atâtea chinuri, căci furtunile cele mari lovesc fruntea munților celor mai înalți, și cercările cele aspre ale soartei lovesc sufletele cele mai tari.

Veacuri întregi acest neam român așezat la porțile răsăritului pe un pământ care, în privirea sa topografică, seamănă cu o insulă bătută de vânturi și de valuri din toate părțile, s-a împotrivit furtunilor și a izbutit a-și păstra moșia sau mai bine zicând o parte din moșie. Înconjurat de mari puteri, cuprins pretutindene de

neamuri străine, slavi, germani, unguri și turci, cu care el nu are nici o rudire, fiind de vâlc latin, românul s-a făcut punte și munte în mijlocul greutăților prin care s-a strecurat, și a scapat din noian sfântul odor al naționalității sale. În zadar campionii panslavismului au cercat chiar prin acte oficiale a întuneca adevărul! Adevărul e un soare luminos care străbate puternic prin negurile minciunii, fie aceasta cît de pompoasă, și în sfârșit Europa s-a îndreptat astăzi nu numai de adevărata noastră naționalitate, dar și chiar de drepturile noastre politice.

E mult aceasta pentru noi și mult ne va fi de folos pentru asigurarea viitorului nostru, căci până acum nenorocirile Principatelor Dunării s-au tras din neînțelegerii marilor puteri ale Occidentului în privirea istorică, comercială și etnografică ale acestor Principate. Până acum ele se socoteau chiar de oameni eminenți ca o parte din pământul Imperiului Răsărit, sau ca o provincie de raiale turcești, precum Bulgaria etc., și puțin din publiciști străini priceperă importanța unei Românie bine organizate în cumpăna chestiei Orientului.

Națiile apusene de vâlc latin au trăit un lung război de veacuri față de marea care a vădit că avea chiar pe marginea Europei, la porțile Răsăritului, zece milioane de frați, și fără a auzi glasul suferințelor lor; dar acest glas a găsit în zilele noastre un răsunet în inimile generoase ale cîtorva oameni care, cu un curaj vrednic de toată recunoștința noastră, s-au făcut apostolii României.

Printre acești nobili campioni ai drepturilor și ai naționalității noastre sunt de însemnat:

1. Dl. *St. Marc de Girardin*, care la 1836 a vizitat Principatele Dunării, le-a studiat cu luarea-aminte a unui filozof și a publicat în jurnalul *Débats* mai multe scrisori asupra stării morale a provinciilor noastre, asupra relațiilor Rusiei cu ele, asupra influenței puterilor suzerane și protecțiilor, asupra Reglementului Organic etc.

2. Dl. *Eelix Colson*, care la 1839 a publicat un volum de mare preț, intitulat: *De l'état présent et de l'avenir des Principautés de Moldavie et de Valachie, suivi des traités de la Turquie avec les*

Puissances Européennes et d'une Carte des Pays Roumains. Acest uvraj este cel mai apreciat de politiciii str[ini, iar c`t pentru noi, rom`nii, nu trebuie s[uit[m niciodat[aceste cuvinte prin care dl Colson sf`r=ete prefa\`a c[r\`ii sale: „In fa\`a at`tor umiliri =i at`tor suferin\`e necunoscute Europei, con=tiin\`a mea]mi impune datoria de a ridica glasul]n favorul rom`nilor!“

Dl *I. A. Vaillant*, care la 1844 a scos la lumin[un uvraj mare]n trei tomuri, sub nume de: *La Romanie ou histoire, langue, littérature, orographie, statistique des peuples de la langue d'or, Ardaliens, Valaques et Moldaves résumés sous le nom de Romans.* — Dl Vaillant a locuit mai mul\`i ani la Bucure=ti unde a fondat deosebite =coli, =i c`nd s-a desp[r\`it de rom`ni, iat[cuvintele ce le-a adresat: „Adio! f\`i feric\`i; redob`nd\`i dignitatea =i virtutea voastr[antic[; lucra\`i cu to\`ii pentru Patrie; p[trunde\`i-v[de sim\`irea puterii voastre =i astfel ve\`i deveni iar[=i o na\`ie mare precum au fost str[mo=ii vo=tri!“

Dl *H. Desprez*, care la 1848 a publicat mai multe articole importante]n *Revue des Deux Mondes* asupra revolu\`iei rom`nilor =i asupra de=tept[rii na\`ionalit[\`ilor orientale.

Dl *Arthur Baligot de Beynes*, fondatorul jurnalului din Constatinopol *Presa de Orient*, care de la 1848,]n curs de mai mul\`i ani, a sprijinit drepturile rom`nilor prin cele mai]nsemnate gazete din Paris.

Dl *A. Billecocq*, fostul consul-general al Fran\`ei]n Principate, care necontenit a c[utat a lumina oamenii de stat ai Fran\`ei asupra intereselor Europei]n provinciile noastre =i asupra rolului ce este chemat a juca neamul rom`n]n chestia Orientului. Dl Billecocq s-a ar[tat necontenit unul din cei mai fierbin\`i prieteni ai rom`nilor, =i a avut meritul a prevedea chiar de la 1848]nt`mpl[rile politice de ast[zi. El a publicat un album foarte interesant intitulat: *Album Moldovalaque* =i ilustrat cu desinuri de dl Bouquet.

Dl *Michelet*, unul din cei mai mari scriitori ai Fran\`ei, care]n volumul s[u *Légendes du Nord* vorbe=te de biata Rom`nie cu toat[]ndurarea unei inimi ad`nc sim\`itoare =i cu tot entuziasmul unui

mare poet. Dl Michelet nume=te \ara noastr[*Italia orientala*] =i a =tiut a ghici chiar din poeziile sale populare comorile sufletului rom`n.

Dl *Ubicini*, autorul *Scrisorilor asupra Turchiei*, un uvraj de mare pre\`n ochii tuturor oamenilor de stat, =i director unei publica\`ii ce iese \n Paris sub titlul de *Revue d'Orient*. Dl Ubicini s-a aflat \n Bucure=ti \n vremea revolu\`iei de la 1848 =i, cunosc`nd prea bine \[rile noastre, a scris multe articole prin gazete \n favorul drepturilor rom`nilor.

Am \nceput aceast[enumera\`ie prin dl Girardin =i vom sf`r=i-o iar[=i prin dl Girardin, ar[t`nd c[acest \nalt scriitor a publicat mai multe articole \n *Débats* ating[toare de Principate, de la \nceputul complic[rilor de ast[zi, =i, pentru ca s[d[m o idee de sentimentele dlui de Girardin \n privirea viitorului \[rilor noastre, iat[ce g[sim scris de d-lui \n jurnalul francez *Débats*, din 18 martie 1855:

„Suntem \ncredin\`a\`i c[noul congres de la Viena, care este chemat a alege chipurile de a da Orientului pe l`ng[binefacere p[ccii =i un regim social potrivit cu civiliza\`ia Europei, va lua \n mare b[gare de seam[dorin\`ele Principatelor Dun[rrii. Nu putem =ti l[murit care va fi viitorul acestor \[ri ce au \n Orient aceea=i pozi\`ie ca *les Pays-Bas*¹ \n Occident =i care, ca =i acestea, trebuie a fi declarate neutre chiar de la \nceput, dac[Europa nu vroe=te ca ele s[slujeasc[de teatru =i de pricin[r[zboaielor; \ns[sper[m c[congresul de la Viena, c`nd va fi s[ia o hot[r`re asupra soartei Principatelor, nu va trece cu vederea dreapta cerere a moldo-valahilor \n ceea ce prive=te na\`ionalitatea lor consfin\`it[prin vechi tractaturi. Principatele au ap[rat neat`rnarea lor \mpotriva n[v[lirilor turce=ti la al 15-lea =i 16-lea veac, =i c`nd ele s-au v[zut silite a se \nchina armelor sultanilor, chiar atunci ele au f[cut pe \nving[tori ca s[recunoasc[na\`ionalitatea lor, primind suzeranitatea, iar nu jugul acestora. Articolul 1 din tratatul de la 1392

¹ | [rile de Jos: Belgia =i Olanda.

Între valahi =i Baiazid I recunoa=te Valahiei dreptul de a se guverna prin înse=i legile sale, precum =i dritul de a face război =i a încheia pace; afară de aceasta, prin Valahiei a p[st[rat totdeauna putere de via\ =i de moarte asupra supu=ilor săi, ceea ce este unul din atributurile suveranității. Articolul 2 din acela=i tractat în cuviin=ea Valahiei un drept care dovede=te că, fiind nevoi\i a primi suzeranitatea sultanilor, voievozii Valahiei se g`ndeau =i la soarta cre=tinilor din Orient. To\i cre=tinii, zice acel articol, care după ce vor fi îmbr[și=at religia lui Mahomed vor trece din locurile supuse sultanului în Valahia, =i se vor cre=tina din nou, nu vor putea fi nici reclama\i, nici ataca\i. La 1460¹, după luarea Constantinopolului, un nou tractat este încheiat între Mahomed II =i Valahia. Acest tractat recunoa=te asemenea drepturi Valahiei.

Neat`rnarea =i autonomia neamului moldo-valah este deci un drept vechi =i legiuir. Acest drept a fost solemn recunoscut prin articolul 5 din tratatul de Andrianopol =i negre=it că va fi luat în seamă de congresul Vienei. Patrio\ii din Moldo-Valahia aveau toată dreptatea de a se rezema pe acele trataturi c`nd, în anul trecut, cereau arme Turchiei =i Europei ofi\eri pentru ca să se armeze împotriva armiiilor r[șv[itoare ale Rusiei =i să mute teatrul războiului chiar în s`nul Basarabiei. Ei vroiau să puie în lucrare dreptul de a face război pe care nici trataturile de la 1392, nici acele de la 1460 =i de la 1512 nu l-au contestat. Poate că dacă această propunere ar fi fost primită, expedi\ia din Cr`m nu ar fi fost neap[rată. Această slujbă din partea rom`nilor ar fi interesat mai mult Europa la cauza lor, căci ei ar fi conlucrat de la sine la hot[r`rea soartei lor în loc să o a=tepte ca acum din m`na străinilor. Ei ar fi dat de o parte rolul de nemi=care ce li se impune totdeauna =i pentru care, mai târziu, li se fac nedrepte muștr[ri. Citesc într-o scrisoare ce mi-a trimis unul din cei mai vrednici patrio\i rom`ni: „Noi, rom`nii, avem dreptul de a avea o armie na\ională. Acest drept niciodată nu ne-a fost contestat p`n-acum.

¹ În *Rom. lit.* gre=eală de tipar: 1860.

ns[din pricina nr`uririlor ap[s[toare ale str[inilor, armia noastr[este at`t de redus[=i astfel de r[u organizat[, c[ea nu a putut sluji p`n-acum la alta dec`t ca s[constateze dreptul nostru de a fi]narma\i =i de a face pace =i r[zboi.“

Chestia unei armii rom`ne=ti are mai mult[importan\ dec`t s-ar putea socoti; nu]ns[]n privire c[ea ar putea vreodat[s[se]mprotiveasc[armiiilor ruse=ti sau altor armii vecine. Principatele nu sunt]n stare de a avea via\ dec`t, precum Belgia =i Svi\era, prin ajutorul unei neutralit[\i recunoscut[=i respectat[de Europa. Cu toate aceste, de=i neutralitatea de care vorbim ar fi sprijinul lor cel mai puternic, totu=i ar trebui s[fie reprezentat[prin o putere militar[, precum ea este reprezentat[]n Belgia =i]n Svi\era, =i aceasta nu cu ideea m[gulitoare ca s[se lupte]mpotriva unor vecini prea puternici, dar pentru ca s[constateze c[lcarea privilegiilor lor prin o ap[rare de c`teva zile m[car, =i pentru ca s[asigureze buna or`nduial[din l[untru a \rii.

Noi credem c[Fran\ a =i Englitera trebuie s[se intereseze foarte mult la organizarea unei armii rom`ne=ti =i s[favorizeze =i s[sprijine drepturile =i neutralitatea Principatelor]n toate privirile.

E mare chestia fond[rii acestor state care, precum am spus, sunt menite a fi *les Pays-Bas* din Orient, =i nu cred c[va fi mai u-oar[dec`t a fost fondarea statelor *Pays-Bas* de la apus. Dac[congresul Vienei va izbuti, precum sper[m, a dezlega pentru R[s]rit acest problem, care pentru Apus a \nut aproape de 300 ani de r[zboaie, acesta va fi unul din cele mai frumoase triumfuri ale diploma\iei =i una din cele mai mari dovezi de biruin\ ale civiliza\iei moderne! etc.“

Mul\umit[fie din partea rom`nilor acestor vrednici campioni ai Rom`niei! Numele lor sunt ad`nc s[pate]n inimile noastre =i nu se vor =terge niciodat[, c[ci inima rom`nului nu e uitit[, =i ea p[streaz[pentru ve=nicie suvenirul facerilor de bine. Dintre toate misiile omene=ti, cea mai nobil[este de a]ntinde o m`n[prieten[na\iilor c[zute care aspir[a se ridica]n picioare =i a lua r`nd printre celelalte na\ii mari, glorioase =i puternice!

LAMARTINE

Unul din cei mai mari poeți ai Franței, omul care prin geniul său a fost să vărbim o glorie pentru secolul nostru, Lamartine, a murit! Această tristețe vă deșteaptă un sunet dureros în sufletul acelor care au gustat încântările armoniei marelui poet.

Că pentru noi, românii, e bine să ne aducem aminte încurajările ce ne-a dat Lamartine în anul 1848, când el vănea ochii lumii întregi văntivă asupra lui, să adresa cuvinte măngăietoare naștilor ce aspirau la libertate.

În istoria misiilor mele politice din anul 1859, gătesc următoarea notiță scrisă după o vizită făcută lui Lamartine; această notiță e de natură a interesa publicul român, să dar este timpul de-a o scoate la lumină:

„Dl Lamartine, dulcele poet al inimilor tinere, eroul poetic al revoluției din 1848, deși ajuns acum în vrăstă înaintită, totuși încă poartă pe fruntea sa aureolă geniului. Convorbirea sa armonioasă să fermecătoare răpește auzul și sufletul. Simțirile nalte, ideile sublime, reflecțiile filozofice, sunt exprimate de el în forma cea mai corectă, în stilul cel mai nobil, să cu o abundență care minunează pe ascultători.

Elocvența sa naturală încântă chiar în vorbirile zilnice ale vieții private, iar în împrejurările cele mari ale vieții politice, ea devine o putere care poate să oprească omenirea pe malul prăpăștiilor sau să o împingă în fundul lor.

O oră întregă, când vă înut vizita mea, am crezut că asist la un concert melodios, să, când a fost ca să mă retrag, mămi zise:

— Domnul meu, de-teptarea unei na\u0219ii e cel mai sublim spectacol ce omenirea poate s\u0103 arate Creatorului, \u0219ns\u0103 c\u00b0nd o na\u0219ie are norocul de a atrage asupra-i ochii Providen\u0219ei, ea trebuie s\u0103 se men\u0219ie la \u0219n\u0103l\u0219imea rolului ce este chemat\u0103 a avea pe lume.

Eu fac sincere ur\u0103ri pentru prosperitatea \u0219i m\u0103rirea rom\u00e2nilor; c\u0103ci mi-a pl\u0103cut totdeauna a vedea pe urma\u0219ii popoarelor mari p\u0103r\u0103sind falnic pe urmele glorioase ale str\u0103mo\u0219ilor!

V. ALECSANDRI“

ALECU RUSSO

I

A. Russo, trimis de copil într-un institut din Elveția, s-a vrut să studieze la universitate și se întoarce în Moldova la 1838 cu o colecție de încercări poetice scrise în limba franceză. Printre aceste bucări inspirate de amorul libertății se găsea și o *imprecare violentă contra tiranilor*, ce-i cauza oarecare supărări în Viena din partea poliției. Soarta lui îl puse chiar din prima-iunie în fața cu prigonirea guvernelor despotice, însă această prigonire nu putu să schimbe întru nimic vesela nepăsare a caracterului său.

După întoarcerea sa în țară, Russo locui vreo doi ani la o moșie părăzită din munți, și acolo, trăind în frăție cu natura, el se îndrăgii mult de tot ce purta sigiliul naționalității: obiceiuri, costumuri, dansuri și mai cu seamă legende și poezii populare. Chiar de pe atunci, adică la 1839, el începu să adune câteva fragmente de cântece bătrânești și să scrie impresiile în limba franceză, însă toate acele manuscripte s-au pierdut.

Singura compunere importantă ce a scris, pentru gloria literaturii noastre, este admirabila *Cântare a României*, tradusă mai târziu în românește de N. Bălcescu și publicată la anul 1855 în *România literară*. Acel poem în proză a inspirat următoarele strofe adresate lui Russo de către un profesor francez, dnul Storhas:

*„Oh! vous qu'un noble zèle a jeté dans l'arène
Pour écrire en passant une histoire de feu,
Marchez sur les hauteurs où l'âme vous entraîne
Sous le regard de Dieu.*

*L'Europe aura ses yeux ouverts sur le Moldave,
 Sur le Roumain longtemps endormi, malheureux,
 Qui s'éveille sans peur de son sommeil d'esclave!...
 Peuples! formez des vœux
 Pour la jeune patrie encore dans ses vieux langes,
 Pour la liberté sainte et puis pour l'avenir,
 Pour les hommes de coeur ici bas, vrais archanges
 Qui meurent sans mourir!¹
 Etc., etc., etc.*

A. Russo era poet în toată puterea cuvântului; natura lui avea nevoie de orizonturi întinse, de aerul munților, de sunetul doinelor, și însuși guvernul găsi de cuviință a-l răzbind în slujbă și a-l închide între pereții unei judecătoreii. Prin decretul domnesc din 22 mai 1843, Russo fu trimis în calitate de membru al tribunalului la Neamț și apoi la Piatra.² Căiva ani mai în urmă, adică la 1851, Grigori Ghica-vodă îl numi candidat la Divanul de apel în Iași; însuși cariera judiciară nu convenea nicidecum aspirărilor sale intime: „Prefer de o mie de ori c/rarea de la munte, decât cariera deschisă dinaintea mea!“ zicea el adeseori glumind; prin urmare în loc de a mucezi în nămolul *delelor judecătorești*, el se

¹ ... O! tu pe care o nobilă ardoare te-a aruncat în luptă
 Ca să scrii în fugă o pagină de foc,
 Mergi pe culmile spre care sufletul tău te împinge
 Sub privegherea lui Dumnezeu.
 Europa va privi la moldoveanul,
 La românul mult timp adormit, nefericit,
 Care se scoală fărteamă din somnul său de rob!...
 Popoare! faceți urări
 Pentru noua țară, încă în vechile-i scutece,
 Pentru sfânta libertate și apoi pentru viitor,
 Pentru oamenii de inimă, adevărați arhangheli pe pământ
 Care-și dau viața, dar nu mor...“ (fr.).

² După date mai noi, rezultă că Russo a fost numit judecător la Piatra la 4 octombrie 1841.

furi=a printre d`nsele de c`te ori o putea face, pentru ca s[cutreiere mun\ii =i s[descopere legende.

Jurnalul s[u de toate zilele trebuie s[fi fost o comoar[...]ns[a avut soarta comorilor! s-a pierdut, nel[s`ndu-ne dec`t o singur[legend[: *Piatra corbului*, culeas[la Bicaz.

La 1846, Russo compuse pentru teatrul rom`nesc din Ia=i o mic[pies[intitulat[: *Jicnicerul Vadr*],]n care un \[ran c`nta urm[toarele dou[versuri:

Din Foc=ani la Dorohoi
|rara-i plin[de ciocoi.

}ndr[zneala-i fu mare de a emite o asemenea idee]ntr-o epoc[de aristocra\ie, precum era sub domnia lui Mihail Sturza! Autorul dramatic o pl[ti cu un exil de dou[luni la m[n[stirea Soveja.

Fost-a el]ns[condamnat de vreun tribunal? Nicidecum! Pe atuncea voin\`a domneasc[\inea locul procedurii; domnul era legea — iat[copia de pe *Luminatul ofis gospod*¹ din 26 februarie 1846, care dispunea de libertatea individual[a lui Russo. El e un document curios pentru istoria „regimului regulamentar“:

„]ncredin\`ndu-ne c[Alecu Russo a urmat prin ale sale]ndemn[ri de a se pune]n *tulburare lini=tea ob=tii*,]ndemn`nd mai ales =i pe actorii teatrului na\ional la *rostiri scandaloase* pe scena teatrului. Noi am hot[r`t a se]nchide pe *aceast[fa\]* spre]nfr`nare]n m[n[stirea Sovejei; deci poruncim ispravnicului de Foc=ani ca,]ndat[ce numitul va sosi acolo, s[-l]ntov[r]=easc[]nsu=i cu paza cuviincioas[p`n[la locul]nsemnat, unde,]ncredin\`ndu-se egumenului m[n[stirii, s[puie la cale de a se \ine cu cea mai de aproape priveghere *pe post =i rug[ciuni*]n toat[vremea c`t se va afla acolo. Se va regula totodat[ca numitul A. Russo nu numai s[fie cu des[v`rire oprit de a ie=i din cuprinsul m[n[stirii, dar =i de a *corespondui* sau de a se]nt`lni cu nimeni. Iar dac[se va

¹ Luminatul decret domnesc.

a=eza aceasta prin]n\elegere cu egumenul, apoi se vor r`ndui doi vrednici =i de=tep\i slujitori spre paz[, poruncindu-le sub aspr[r[spundere de a fi cu neadormit[priveghere. . .“ etc.

Pe temeiul acestui decret, ce merit[a fi ar[tat ca un model de despotism burlesc, A. Russo fu dus la Soveja;]ns[dreptatea din anul 1846 nu se mul\umi numai cu at`ta; un alt *Luminat ofis gospod* trimise totodat[la alt[m[n]stire]ntreaga trup[rom`neas-c[! Ridicolul unit cu arbritrariul!

Pe c`nd tronul se credea astfel]n pericol, pe c`nd guvernul lua ni=te m[suri at`t de aspre]n contra teatrului na\ional, pedep-sind orbe=te autor =i actori, eu m[aflam la Bucure=ti.]ntorc`ndu-m[la Ia=i, g[sii urm[toarea scrisoare a amicului meu; ea va da o idee exact[de caracterul s[u nep[s]tor =i de spiritul cu care el trata]mprejur[rile cele mai critice:

„Iubite!

Nu-mi r[m`ne dec`t timpul necesar ca s[-\i vestesc c[guvernul =i-a pus]n g`nd s[fac[din mine un om important =i demn de exil. I s-a n[z]rit guvernului, precum se n[zare cailor cu n[rav, =i dar el a g[sit de cuviin\[a m[aresta =i a m[condamna ca s[cap[t sim\iri religioase]n fundul unei m[n]stiri. O! guvern p[rintesc ! el nu are alt vis dec`t fericirea noastr[, nu are alt \el dec`t ane face demni de]mp[r\ia cerului. Iat[pentru ce el ne]nfund[a=a de ades]n s`nul sih[striilor.

Peste un ceas plec cu nepus[mas[, cum zic rom`nii, =i]ntreprind un voiaj gratis, mul\umit[]ngrijirii guvernului; asadar, iubite, tu nu m[vei g[si, la]ntoarcerca ta, lungit pe divanul t[u =i d`ndu-mi aer de pa=[. C`nd te vei revedea cu pl[cere sub cerul patriei =i sub tavanul apartamentului t[u, vei sim\i un mare de=ert]n suflet, c[ci amicul t[u Russo]\i va lipsi. Ah! aceast[idee m-ar face s[v[rs lacrimi amare dac[nu mi-ar pl[cea mai bine s[r`d]n fa\la prigion-rii! M`ng`ie-te, frate, c[ci to\i cei ce poart[numele de Russo sunt

destina\i a fi persecuta\i; omonimul meu Jean-Jacques a p\imit multe \n via\la lui!... Ce asem\anare m\gulitoare pentru mine!

Lucrurile mele sunt \n boccea; c\ru\la de po=t\ m\ a=teapt\ \n curtea ministrului din l\untru, de unde am s\ plec; aga fumeaz\ ciubucul s\ u de iasomie =i m\ \ndeamn\ s\ m`ntui aceast\ scrisoare, \n vreme ce fratele t\ u \mi c`nt\ din vioar\ aria francez\ : Partant puor la Syrie.¹

„Alea jacta est !“ a zis Cezar c`nd a trecut Rubiconul; eu am s\ trec Bahluiul! prin urmare voi zice: amice ! g`nde-te la bietul exilat =i declam\ ades versul celebru:

„L'amitié d'un grand homme est un bienfait des cieux.“²

Adio! M\ duc s\ gust pl\cerile vie\ii contemplative a sfin\ilor apostoli =i m\ despart de lume f\r\ am\rime \n contra oamenilor, fie domn sau... creditori!

Singura mustrare de cuget ce cearc\ a m\ munci \n acest moment este c\ bie\ii actori \mp\rt\=esc os`nda mea. Teatrul rom`nesc la m\n\stire!... Ferice de \ara al c\rei guvern luminat produce asemenea de=\n\ate \nt`lniri! Adio ! \nc\ o dat\, spune amicilor c\ \i scutesc de a se \mbr\ca \n haine negre...“etc.

.....
Russo gust\ pl\cerile vie\ii apostolice p`n\ \n prim\var[, \ns\ el nu se mul\umi numai cu extasul contempl\rii, ci profit\ de timpul arest\rii sale pentru ca s\ culeag\ c`teva balade de la un b\tr`n l\utar ce se g\sea \n m\n\stire =i scrise totodat\ *Jurnalul unui prizonier*, care s-a publicat \n *Revista rom`n din Bucure=ti.³*

¹ Plecând spre Syria (*fr.*).

² Prietenia unui om mare este o binefacere a cerurilor (*fr.*).

³ E vorba de lucrarea lui A. Russo intitulat\ *Soveja*.

II

Mi-carea din Ia=i de la 1848 sili o mare parte din tinereimea Moldovei s[emigreze. A. Russo fu din num[rul proscri=ilor. El trecu]n Bucovina =i merse la Viena, unde se]nt`lni cu al\i rom`ni, ce veneau din Paris ca s[intre]n \ar[. Plec`nd cu to\ii pe Dun[re, ei se g[sir[pe vapor]n societatea zgomotoas[a unui mare num[r de maghiari]narma\i. Ungaria r[suna de tocsinul revolu\ionar =i str[nepo\ii lui Arpad f[ceau visuri de cucerin\e. [...]

]n luna lui iulie trec`nd prin Transilvania, el fu arestat la Dej =i condus sub escort[]n]nchisoarea de la Cluj; [...]

De=i via\a lui era]n pericol]ntr-o epoc[unde toate ora=ele =i satele erau ilustrate cu numeroase sp`nzur[tori =i \epe, totu=i el nu=i pierdu cump[tul.

„Iubite A...]mi scrise el din]nchisoare,]n Ungaria liber[mi-am pierdut libertatea! Strig[tul maghiar: *Ellyen sabaciag*¹]nsemneaz[: *Ian\uri pentru rom`ni*. Ergo, am fost arestat la Dej, =i chiar acum mi se preg[te=te un alai de *na\ionali=ti-gardi=ti* ca s[m[duc[la Cluj ;]ns[nu fi]ngrijit, dragul meu, c[ci am o tainic[=i sigur[presim\ire c[nu mi se va]nt`mpla nimic. Aceast[siguran\]mi vine din credin\va c[rom`nul nu piere cu una, cu dou[... Furia ungureasc[e at`t de de=[n\at[=i de comic[; lungimea pintenilor =i a must[\ilor maghiare e at`t de exagerat[]nc`t, departe de a m[]nsp[im`nta, ele]mi inspir[un r`s nebunesc... etc.“

Pentru ce]ns[Russo a fost arestat? Aceasta o afl[]m din pasajele unei lungi protest[ri adresate de el contelui Vay, comisarului din Cluj.

„Domnule conte! — Refugiat de trei luni]n Ungaria, am asistat ca un spectator la evenimentele acestei \[ri, bucur`ndu-m[de *ospe\ia* ce-o primisem, =i dorind]n fine ca s[m[]ntorc]n patria mea, am luat drumul cel mai drept, adic[pe la Dej; se vede]ns[

¹ Vivat libertatea! [V. A.].

c[]n Ungaria drumul cel mai direct nu-i nici cel mai scurt, nici cel mai sigur, c[ci deodat[]m-am trezit arestat, despuiat de lucrurile mele, cercetat p`n[]la piele, =i]ntemni\at! Trist =i nea=teptat efect al ospe\iei maghiare!

}n zadar am protestat,]n zadar am cerut s[]mi se spuie motivul unei asemenea maltrat[ri; nici un membru al autorit[\ii nu a g[sit cu cale s[]-mi r[spund[oficial. Iat[]ns[]prepusurile gelo=ilor impiega\i, care mi-au deschis por\ile]nchisorii:

1-ul prepus. — O femeie m-a v[zut f[c`nd semne misterioase]n Dej!... Cui?

2-lea prepus. — Sunt rom`n!

3-lea prepus. — Coresponden\ a g[sit[]n valiza mea este]n limba francez[!

4-lea prepus. — }n acea coresponden\ []nici nu se pomene=te numele de Ungaria!

5-lea prepus. — Trebuie s[]fiu comisar rus!

6-lea prepus. — Trebuie s[]fac parte din Comitetul croato-slovaco-s`rbo-valaco-saxon format]n contra Ungariei!

Pe temeiul acestor grave prepusuri domnii judec[tori]=i frecar[m`inile cu mul\umire =i m[]ntemni\ar[cu convingerea cel pu\in naiv[c[]=i-au salvat patria!

Domnule conte! ve\i g[si, negre=it, c[]am tot dreptul s[]protestez]n contra unui asemenea act arbitrar al autorit[\ilor subalterne din Dej, care, dup[]ce au pus m`na pe mine, =i-au apropiat totodat[]=i valiza mea, *ca una ce*, dup[]socotin\ a lor, *con\inea destinul =i via\ a Ungariei!*

Protestez dar]n numele legilor,]n numele libert[\ii individuale,]n numele dreptului gin\ilor, =i cer o satisfacere deplin[]n contra agen\ilor care au atacat]n persoana mea principiile cele mai sacre ale drept[\ii etc., etc.

Aceast[]protestare a mea va p[rea poate cam lung[, domnule conte,]ns[]nu cred s[]v[]par[]at`t de lung[]precum mi-au p[rut mie lungi aceste opt s[pt[m`ni de captivitate etc., etc.“

Pe c`nd Russo protesta din fundul]nchisorii =i adresa Comitetului revolu\ionar din Cluj scrisoarea sumea\[, ce este publicat[]n *Revista rom`n*[\, amicii lui emigra\i]n Cern[ui scriau guvernului din Pesta cer`nd libertatea captivului =i]n sf`r=it por\ile se deschiser[dinaintea lui.

— Nu e nimic mai dulce pe lume dec`t o du=c[de aer liber, ne zise el c`nd ne rev[zur[m.

III

]n timpul captivit[\ii sale, Russo avea obicei s[scrie pe buc[\ele de h`rtie cuget[rile care]i treceau prin minte. Multe din ele s-au pierdut =i e o mare daun[, c[ci amicul meu avea o judecat[profund[=i un spirit cu totul original.

Nep[sarea caracterului s[u l-a sus\inut necontenit]n lupte victorioase cu soarta. O singur[dat[, c`t a fost el]n]nchisoare, puterea sufleteasc[l-a p[r[sit =i atunci el a]nceput o scrisoare trist[c[tre amicii s[i,]ns[nu a sf`r=it-o...

„Fra\ilor! le zicea, nenorocirea care prigone=te \ara noastr[m[apas[=i pre mine. De s[pt[m`ni]ntregi stau]nchis f[r[a cunoa=te culpa mea. Am a=teptat dreptatea, =i dreptatea nu vine!

Iubi\ii mei! Socoti\i-m[de azi ca mort, c[ci de nu voi muri de m`hnire sau de boal[, pierderea libert[\ii mele m[opre=te de a fi \[rii de folos... =i dar eu m[consider ca un om =ters din cartea vie\ii.

De trei zile c`nt necontenit aceste versuri din balada lui Toma Alimo=; s[fie oare o presim\ire?...

„]nchinare-a= =i n-am cui,
 }nchinare-a= murgului;
 Dar mi-i murgul cam nebun
 +i de fug[numai bun.
 }nchina-voi ulmilor,

Uria=ii culmilor,
C[sunt gata s[-mi r[spunz[
Cu fream[t voios de frunze
Ulmii c[s-or cl[tina,
Frunza c[s-a scutura,
Trupul c[mi-a astupa.“

Afar[de aceste r`nduri, g[sesc]ntre pu`vinele h`rtii r[mase de la el urm[toarele fragmente¹, demne de a fi publicate ca unele ce cuprind cuget[ri ad`nci.

A. Russo avea multe scrieri]ncepute,]ns[cruda moarte nu i-a permis s[le termine. La anul 1859 el s-a stins cu z`mbirea pe buze]n mijlocul entuziasmului na`ional de pe atuncea =i a l[sat o dureroas[jale]n inimile celor ce l-au cunoscut =i l-au iubit.

Trecut-au junele poet ca un meteor de-abia z[rit pe cerul patriei sale,]ns[numele lui va cre-te cu timpul =i va str[luci glorios]n fruntea poemului *C`ntarea Rom`niei*.

¹ Alecsandri se refer[la o serie de fragmente din scrierile lui A. Russo nepublicate de acesta]n timpul vie`ii =i g[site de scriitorul nostru la diver=i cunoscu`i, fragmente pe care le trimite pentru a fi publicate]n revista *Convorbiri literare*, unde au =i ap[rut (]n acela=i num[r cu aceast[evocare).

DRIDRI

Ziarul francez *Teatrul*, cu data 25 iunie 1851, conține liniile următoare:

„O tânără artistă, cea mai frumoasă din toate câte le-am vădit pe scenele teatrelor de pe bulevarde, a murit în floarea tinereții! Veselă și grăvioasă, ea posedă calitățile inimii și ale spiritului. Toți acei care au cunoscut-o regretă în persoana sa o artistă de talent și un model perfect de eleganță și de istețime pariziană. Ea purta între amici gentilă denumire de Dridri, însă numele ei adevărat era:

Marie-Angélique Chataignez!“

.....
Citind aceste rânduri, mulți din românii care au fost emigrați la Paris în anul 1848 își vor aduce aminte de acea dragă copilă atât de pariziană în spiritul său, atât de română în inima sa!... Ea s-a unit la toate aspirațiile patriotice ale generației entuziaste de acum 20 de ani, care a dat semne de viață națională în Iași și București; ea a împărtășit adeseori cu farmecul veseliei sale negurile posomorâte de pe fruntea celor descurajați și a lucit ca o dulce rază de soarele patriei în ochii multor emigrați din țările noastre.

Prin care mister însă capricioasa natură s-a disociat o inimă română în gingașul sîn al unei pariziene?

Pe când publicul francez se gândește în cea mai deplină ignoranță despre Moldova și Valahia, pe când aceste țări erau considerate

ca p[m`nturi afl[toare]n fundul Asiei, pe c`nd un deputat al Constituantei din Franca declara c[Bucure=tii erau capitala Bucuriei, =i un ministru al republicii confunda Cronstadtul din Ardeal cu portul de l`ng[Petersburg, Dridri cuno=tea Rom`nia mai bine dec`t compatrio\ii s[i =i chiar dec`t mul\i dintre compatrio\ii no=tri. Ea era p[rta= la toate secretele politicii rom`nilor din Paris =i se sim\ea m`ndr[de a o putea servi prin influen\ea ce avea asupra unor corifei ai presei franceze. Acea jun[artist admirat[pe scen[, urm[rit[de un cortegiu de adoratori, deprins[a tr[i]n luxul =i]n pl[cerile modernei Babilone, p[r[si deodat[calea aurit[pe care c[lca de patru ani cu nep[sarea tinere\ii =i se retrase]n sanctuarul inimii sale. Regina banchetelor pariziene abdic[de bun[voie, =i lumea o pierdu din vedere f[r[a]n\elege motivul dispari\iei sale.]n ziua c`nd s-a decis a face acest pas at`t de serios]n via\ea unei femei, Dridri a scris amicilor s[i un soi de circular[enigmatic[]n care le zicea:

„Adio! Plec]ntr-o c[l[torie la care am visat adeseori; m[duc s[cunosc o lume nou[de unde nu cred c[m-oi]ntoarce printre voi. Nu v[]ncerca\i]ns[ca s[ghici\i care-i acea lume; cuno=tin\ele voastre geografice nu se]ntind p`n[la marginile ei!“

P`n[a nu descrie]ns[realizarea visului frumoasei c[l[toare, s[arunc[m o privire asupra fazelor existen\ei sale trecute, precum ne-am uita]ntr-o gr[din[]nflorit[ce am]nt`lni]n calea noastr[.

Domni=oara Marie Chataignez se n[scu la Bordeaux =i r[mase orfan[de mic[copil[. Ea fu crescut[de o m[tu= a ei, cu care veni la Paris c`nd copila]mplini 18 ani... La Paris! la Paris!... Cine poate spune iluziile, sper[rile, visurile seduc[toare care flutur[prin mintea unei tinere fete care se simte]n prim[vara vie\ii =i]n deplina]nflorire a frumuse\ilor atunci c`nd ea intr[]n atmosfera]mb[t[toare a Parisului!

M[tu=a ei era amic[de pension cu celebra actri\ [D[éjazet, care pe atunci parvenise la culmea talentului =i fermecase publicul

parizian. Ambele amice se rev[zur[cu mare bucurie dup[un =ir de mul\i ani, =i chiar de la prima]nt`lnire Déjazet sim\i mare simpatie pentru Dridri.

— Draga mea —]i zise ea — e=ti t`n[r[, e=ti gra\ioas[, ai tot ce trebuie unei femei ca s[plac[,]ns[]\i lipse=te pedestalul de pe care s[po\i atrage ochii mul\imii. Fie o femeie]nzestrat[cu darurile cele mai frumoase, dac[ea nu are norocul a se face cunoscut[]n Paris, s[rmana! r[m`ne p[r[sit[, deoparte, ca o comoar[ne=tiut[. Tu]ns[, Angelic[, fii f[r[nici o grij[; eu m[]ns[rcinez de viitorul t[u =i prin mine promit c[vei reu=i a deveni o personalitate]n Paris.

— Eu? replic[Dridri cu glasul uimit.

— Tu!...]ns[, spune-mi, ai gust pentru arta dramatic[?

— Nepoata mea nu viseaz[dec`t teatru, r[spunse m[tu=a ei cu gr[bire.

— Minunat! zise Déjazet.]n cur`nd ea va debuta pe scena „Variet[\ilor“. Directorul este amicul meu, =i el va fi preafericit de a primi]n trupa lui o actri\] prezentat[de mine. P`n[atunci, draga mea, s[vii]n toate zilele aicea, pentru ca s[-\i dau c`teva lec\ii de declamare =i s[repetezi cu mine rolul prin care ai s[-\i inaugurezi cariera dramatic[.

Dridri, fericit[de ast[propunere nea=teptat[=i cuprins[de recuno=tin\[, apuc[m`na protectri\ei s[o s[rute;]ns[Déjazet atrase pe ginga=a copil[]n bra\ele sale =i o s[rut[pe ochii s[i umezi de lacrimi.

]n adev[r, dup[=ase luni, afi=ul teatrului „Variet[\ilor“ anun\] debutul trei Marie-Angélique Chataignez]ntr-un rol de subret[, compus]nadins pentru d`nsa de autorii Duvert =i Lausanne¹.

Mari lupte]ntre ambi\ie =i spaim[se petrec]n sufletul unei june artiste la]nceputul carierei sale, atunci c`nd sala e plin[de

¹ Felix-Auguste Duvert =i ginerele s[u Lausanne, vodevili=ti francezi din secolul al XIX-lea.

spectatori, c`nd celelalte actri\e privesc la d`nsa cu ochi pizma=i =i]ntrebuin\eaz[toate manevrele pentru ca s[]mpiedice succesul ei. S[rmana! }n acel moment critic, mintea i se tulbur[, inima i se bate iute, glasul i se]ntunec[. Ea ar voi s[fug[, s[se ascund[]n fundul p[m`ntului,]ns[nu! ea trebuie s[]nfrunte pericolul, trebuie s[ias[pe scen[, chiar de ar fi s[cad[moart[de uimire... Orchestra execut[uvertura, cortina se ridic[, lumina policandrelor inund[teatrul, publicul numeros a=teapt[cu ner[bdare ca un judec[tor aspru care are s[-=i dea sentin\... E un moment]ngrozitor, c[ci de la el depinde succesul sau c[derea, adic[: via\sa sau moartea bieteii artiste!

Cu toate acestea, Dridri avu norocire de a produce o impresie favorabil[asupra publicului chiar de la prima sa intrare pe scen[: un murmur]ncurajator se ridic[]n sal[c`nd ea ap[ru cu figura sa vie, cu talia sa elegant[, cu farmecul tinere\ii sale. Ea=i juc[rolul foarte natural, =i la cel]nt`i cuplet ce c`nt[, glasul ei argintiu de=tept[un r[sunet voios]n inimile spectatorilor. Celebra Déjazet dete semnalul aplaud[rii din loj[, =i to\i o imitar[, b[t`nd din palme cu entuziasm. Dridri se sim\ea nebun[de bucurie, c[ci succesul ei era astfel consacrat chiar de la]nceputul piesei; iar c`nd cortina se cobor[, publicul rechem[pe fericita copil[, care se prezent[cu modestie, salut[lojile =i parterul, z`mbindu-le gra\ios, =i primi un frumos buchet de roze de China aruncat la picioarele ei de]ns[=i Déjazet.

}ntre acte juna debutant[veni s[mul\umeasc[protectri\ei sale, care o s[rut[]n prezen\sa publicului, felicit`nd-o de succesul ce avuse. Toate lornetele din sal[s[\intir[spre acea loj[, =i cavalerii declarar[]n unanimitate c[dra Marie Chataignez nu pierdea nimic din gra\iile sale afar[din scen[: damele]ns[, din contra,]i descoperir[multe defecte]nchipuite, care erau de natur[a face din copila dr[glas[un monstru sp[im`nt[tor.

Nu trecur[zece minute =i-n loji se prezent[un cavaler de o aparen\ nobil[=i pl[cut[: era contele de Farol, unul din membrii

de la Jockey-Club, unul din foshionabilii Parisului. El avea o figur[care exprima calit[ile inimii =i maniere de un adev[rat gentilom. Intr`nd, contele dete m`na dnei Déjazet dup[moda englez[=i-i zise:

— Vin s[salut luceaf[rul scenei pariziene.

Déjazet [i mul\umi cu o z`mbire =i replic[: „Salut[, domnule conte, =i pe dra Chataigne, o nou[stea care r[sare pe orizontul artei dramatice“. Contele se [nchin[tinerei artiste, zic`nd: „Am admirat pe domni=oara din stala mea: am rupt o pereche de m[nu=i aplaud`nd-o =i sunt m`ndru de a fi cel [nt`i a o complimenta“. Apoi ad[ug[, adres`ndu-se direct la Dridri: „Domni=oar[, a[ri f[cut [n ast[-sear[mul\i ferici\i =i totodat[mul\i neferici\i... Cavalerii v-ar duce [n triumf ca pe o gra\ioas[regin[, [ns[damele v-ar scoate ochii f[r[mil[... =i z[u! ar comite o mare crim[, c[ci nu-i nimic mai [nc`nt[tor =i mai dulce la privit ca doi ochi frumo=i care [noat[]n flac[ra triumfului.“

Dridri r[spunse, ro=indu-se: „Doamnele care ar voi s[m[orbeasc[m-ar nenoroci foarte mult, condemn`ndu-m[astfel a nu mai putea admira gra\iile lor“.

— Bravo, domni=oar[! strig[contele; am s[duc damelor r[spunsul d-voastr[, pentru ca s[afle c[pe c`t sunte\i de gentil[, at`t sunte\i =i generoas[.

— Aaug[=i din parte-mi, observ[dna Déjazet, c[dumnealor au prea mult[ocupa\ie cu ochii b[rb[ivilor pentru ca s[-i piard[timpul cu ochii copilelor...

— M[duc [ndat[s[[nfig cu mul\umire aceast[s[geat[]n s`nul lor, zise contele r`z`nd, dar, p`n[a nu ie=i din loj[, se adres[[nc[o dat[la Dridri cu urm[toarele cuvinte: „Domni=oar[, sunt unul din cei mai sinceri admiratori ai talentului d-voastr[; da\i-mi voie a spera c[ve\i primi a m[num[ra =i [ntre amicii d-voastr[cei mai devota\i“.

Dup[finitul spectacolului, Déjazet conduse pe Dridri la otelul unde locuia t`n[ra actri\i =i pe drum ea-i zise cu amicie: „Draga mea, iat[-te acum pe cale de a-\i face nume, avere =i poz[\ie. S[

te g`nde=ti totdeauna]ns[c[o bun[reputa\ie este pentru o artist[coroana talentului =i a carierei sale!“

E de prisos s[mai observ[m c[noaptea]ntreag[Dridri n-a]nchis ochii. Triumful alung[somnul. A doua zi directorul veni s[-i propuie un angajament de 500 franci pe lun[. „Suma, zise el, nu e mare, dar va cre=te]n propor\ie cu rolurile ce ve\i crea“. Contractul fu subsemnat, =i dra Marie-Angélique Chataignez fu anun\at[prin gazete ca una din pensionarele „Variet\ilor“.

Fericit[de pozi\ia ce c`=tigase, Dridri se ocup[cu ardoare de arta sa, =i pe fiecare zi atr[gea mai mult favorurile publicului. Autorii dramatici scriau roluri vesele pentru d`nsa, siguri fiind de succes; jurnalele o l[udau numind-o Déjazet II,]ns[camaradele sale o considerau cu invidie ca pe o rival[nesuferit[. +i,]n adev[r, s[rmanele aveau bune cuvinte de a fi]ngrijite, c[ci to\i adoratorii lor]ncepuser[a flutura]mprejurul ei. Una din ele mai cu seam[, Estera,]i declarase r[zboi ne]mp[cat din cauza admir[rrii ce avea contele de Farol pentru Dridri.

Estera, o celebritate a Parisului de pe atunci, purta]n tr[s]turile figurii sale sigiliul frumuse\ii ebraice. Ochii s[i negri =i lung[re\i aruncau s[ge\i]nfocate; p[rul ei forma o ghirland[bogat[pe frunte-i; talia sa era maiestuoas[, umerii s[i albi erau de un model perfect,]ns[gura ei avea o expresie dispre\uitoare, care producea un efect displ[cut. Ea se deprinsese a primi omagiile tuturor b[rba\ilor care]i erau prezenta\i, =i aceast[deprindere]i dase un aer m[re\. Echipajele sale luxoase, briliantele de pre\ cu care se ar[ta]n public]i ridicaser[un pedestal]n ochii parizienilor. Ace=ta o numiser[regina de Saba, nume potrivit cu soiul frumuse\ii sale =i care]i inspirase at`ta superbie c`t nu putea suferi nici o rival[al[turea cu d`nsa. Prin urmare, chiar din seara c`nd Dridri se urcase pe scen[, Estera sim\i pentru juna actri\ o antipatie instinctiv[, antipatie care cu timpul se pref[cu]ntr-o ur[de moarte. M`ndr[de luxul ce afi=a pretutindenea, ea g[sea mul\umire a umili pe modesta ei camarad[, f[c`nd observ[ri pu\in

generoase asupra simpliții toaletei sale, și de câte ori o întâlnea pe străzile Parisului, Estera, culcată pe pernele caleștii, arunca din treacă ochiri fudule asupra bieteii Dridri, ochiri la care copilarispunea prin un zămbet foarte malițios. Astfel se născu între ambele artiste o luptă surdă și neînțesată, care trebuia numaidecât să producă scandal la cea întâi ocazie.

Într-o zi de repetiție generală Estera veni la teatru în cupeul ei, după obicei, fără a se îngriji de ploaia care cădea pe străzi, și intră în foier purtând o rochie lungă de catifea vișinie. Dridri, ca o modestă pensionară de 500 de franci pe lună, veni alergând sub coperișul unui cortel; toaleta ei se resimțea de furtuna care domnea afară și botinele sale umede lăsa urme după ele pe parchetul foierului. Toți artiștii, precum și mai mulți amatori care aveau liberă intrare în culise erau adunați pe lângă cămină de marmură și rădeau cu zgomot ascultând glumele vestitului actor comic Odry. Deodată, răsetele conținea glasul Esterei, care, trecând pe dinaintea rivalei sale, zise cu insolentă:

— Când nu are cineva nici doi franci ca să poată lua o birjă pe un timp ploios, ar trebui cel puțin să-și lase botinele la ușă și să intre desculț în foier.

Dridri, la această grosolană aluzie, se roși pe obraz și observă cu glas indignat: — Că e mai lesne de a poseda un cupeu decât delicatețea inimii. Estera, astfel săgetată, înti ochii săi aprinși asupra copilei și, apropiindu-se de ea, răcni ca o furie:

— Sărmano! m-aș înjosi poate a-ți răspunde dacă nu mi-ai fi milă de mizeria în care te afli... Privește, nenorocit; ești muiat că și când ai fi scoasă din mare. . .

— Care mare? replică Dridri, Marea Roșie în care s-au botezat strămoșii dumitale?

Un hohot general răsună în foier la auzul acestei malițioase întrebări. Estera, înțesată, ieși ca o bombă fără a găsi ce răspunde, în vreme ce toți actorii înconjură pe Dridri ca să-o complimenteze. Contele de Farol îi luă brațul și-i zise cu amicie:

— Estera a voit s[v[insulte, dar insulta a c[zut pe fruntea ei, c[ci a\i =tiut a r[spunde cu spirit =i cu mult tact; primi\i felicit[rile mele, domni=oar[. . . Acum permite\i-mi a v[gr[i ca un adev[rat amic: nu e destul de a avea talent]n Paris pentru a-\i crea o pozi\ie precum o meri\i, c[ci directorii de teatru sunt ni=te exploataatori care g`ndesc mai mult la pungă lor dec`t la viitorul arti=tilor...

— Nu]n\eleg, domnule conte. . .

— Binevoi\i, domni=oar[, a m[asculta cu r[bdare =i a pune cuvintele mele pe seama simpatiei ce mi-a\i inspirat. . . Ave\i acum 500 franci pe lun[=i poate peste vreo doi ani s[c`=tiga\i]ndoit. Ce sunt]ns[12000 de franci pe an]n via\ă parizian[? o pic[tur[de ap[]n mare, fie chiar]n Marea Ro=ie a Èsterei! . . . O femeie t`n[r[=i frumoas[nu poate tr[i]ntr-o atmosfer[de zilnic[=i strict[economie; ea este chemat[a domni]n toat[splendoarea luxului, a face pe publicul parizian a se ocupa necontenit de d`nsa, a eclipsa mai cu seam[pe toate elegantele ora=ului, pentru ca s[r[m`ie singura stea str[lucitoare]n ochii lumii.

— +i pentru a veni la acea culme ce este de f[cut?]ntreb[Dridri.

— Unicul chip, r[spunse contele cu pu\in[sfial[, este de a-\i alege un amic devotat, care s[fie fericit a consacra via\ă =i averea lui la realizarea dorin\elor. . .

— Domnule conte,]ntrerupse Dridri, eu am doi amici care m[opresc de a dori un al treilea.

— Doi! exclam[contele cu mirare.

— Unul de vreme bun[=i unul de vreme rea.

— +i cum se numesc? Cine sunt?

— Cel de vreme bun[este caracterul meu nep[s[tor =i neambi\ios.

— +i cel de vreme rea?

— Este cortelul m[tu=ii mele, care m[ap[r[=i de ploaie, =i de ispite.

— Ave\i r[spuns la toate =i v[g[sesc adorabil[! zise contele oprindu-se,]ns[tot sper c[]ntr-o zi voi avea satisfacerea de a vedea pe Estera]nvins[chiar prin armele cu care se f[le=te.

— Care arme?

- Splendoarea luxului de care a= dori s[v[v[d]nconjurat[.
- Adio, domnule conte.
- La revedere mai bine! replic[el, s[rut`nd m`na gra\ioasei artiste.

Astfel de scene se petreceau mai]n toate zilele]n foi=orul teatrului; altele mai scandaloase se produceau c`teodat[chiar dinaintea publicului. De pild[,]ntr-o pies[]n care Dridri =i Estera aveau roluri principale, aceasta, voind s[compromit[succesul rivalei sale,]nt`rzie]nadins intrarea sa pe scen[. Dridri, asept`nd-o]n zadar, de=i o z[rea]ntre culise, se v[zu nevoit[a improviza c`teva fraze pentru ca s[=-i prelungeasc[rolul; =i]ntre alte cuvinte ea zise foarte apropo: „A=teptarea e nesuferit[atunci, mai cu seam[, c`nd persoana care trebuie s[vie este lipsit[de sim\ul buneicuviinve“. Publicul,]n\eleg`nd aluzia, f[cu s[r[sune sala de aplaud[ri =i dete astfel o lec\ie aspr[Esterei.

Pu\in timp dup[convorbirea contelui de Farol cu Dridri, juna artist[primi biletul urm[tor:

Domni=oar[,

Paveaua Parisului nu merit[s[fie c[lcat[de picioare delicate ca ale d=voastr[. Dac[poli\ia m=ar]ng[dui, a=]ntinde covoare de la poarta otelului d=voastr[p`n[la teatrul „Variet\ilor“,]ns[poli\ia nu]n\elege actele de galanterie =i s=ar]mpotrivi sub cuv`nt de dezordine public[. Nu=mi r[m`ne dar dec`t a lua]ndr[zneala s[depun la picioarele d=voastr[un cupeu, care va a=tepta la scar[p`n[v[ve\i decide a v[urca]n el. Iapa inh[mat[la acel cupeu poart[numele de Ledy,]ns[fiind proprietatea d=voastr[sunte\i liber[a o chema Estera, drept prob[de amicie pentru amabila camarad[care v[iube=te at`t de mult!

CONTELE DE FAROL

P.S. Echipajul v[va conduce, c`nd ve\i ordona, la o mic[bombo=nier[din strada Magdalena, care poart[numele de otelul „Chataignez“, fiind asemenea proprietatea d=voastr[.

Citind acest bilet original, Dridri se apropie de fereastr[=i z[ri]n curte un foarte elegant cupeu galben. Vizitiul]n livrea c[ta s[lini=teasc[zburd[rile iepei de soi, care fr[m`nta paveaua sub copitele ei, iar al[turea cu oblonul se \inea un groom ca de vreo 15 ani, \an\o= =i serios ca un personaj important. Dridri se uit[lung la acel echipaj... Imaginea Esterei zbur[pe dinaintea ochilor ei ca o fantasm[furioas[...]ns[copila, retr[g`ndu-se iute de la fereastr[, zise]n g`ndul ei:

„Nu m[voi sui]n cupeul contelui!... mai bine pe jos, dar onest[=i liber[!“

Zece zile de-a r`ndul ea trecu al[turea cu echipajul f[r[a ceda dorin\ei ce prindea tainice r[d[cini]n inima sa. Zilele erau senine, aerul dulce, preumbl[rile]nc`nt[toare.

— Nu, zicea Dridri, niciodat[! =i]ns[la tot momentul ea se ascundea dup[perdele =i admira cupeul, admira iapa sur[care necheza, mu=c`ndu-i z[bala plin[de spume. M[rul raiului sub form[de echipaj luxos]ncepea a produce influen\`a-i seduc[toare asupra fiicei Evei!

Un nou bilet de la contele de Farol veni s-aduc[o nou[tulburare]n mintea fragedei copile. Iat[cuprinsul lui:

Domni=oar[,

Biata Ledy se pl`nge de indiferen\`a d-voastr[! Ea, care e deprins[a fi dezmiardat[=i hr[nit[cu zah[r, nu a primit]nc[din parte-v[nici o prob[de simpatie ! Ce v-a f[cut, s[rmana, de sunte\i a=a de aspr[cu d`nsa?... Ledy e bl`nd[, inteligent[, celebr[]n Paris pentru calit[\ile sale aristocrate. Dac[ar avea grai, ea v-ar spune multe lucruri interesante =i s-ar prinde cu d-voastr[a]ntreca totdeauna calea=ca Esterei.

M`ine este tocmai s[rb[toarea Longchamp; m`ine ies la C`mpii Elizei toate elegantele Parisului. Face\i mul\umire frumoasei Ledy ca s[v[plimbe =i s[se m`ndreasc[de st[p`na ei sub ochii parizienilor... Estera a invitat dou[dintre camaradele sale cele mai imperti-

nente =i s-a l[udat c[va trece cu echipajul ei somptuos pe sub ferestrele d-voastr[,]nadins pentru ca s[v[umileasc[. Dac[a\i asculta pe Ledy, Estera ar c[p[ta m`ine g[lbinare de ciud[, c[ci numai cupeul d-voastr[e de culoare galben[]n tot ora=ul!

Secretarul intim al Lady-ei:
CONTELE DE FAROL

Elocven\va perfid[a secretarului aduse o mare schimbare]n ideile junei artiste... Dridri]=i umplu buzunarele cu buc[\ele de zah[r, cobor] iute sc[rile =i merse drept la Ledy ca s[o dezmierde. Iapa nechez[vesel sub m`na ei =i lu[zah[rul; apoi]ntinse g`tul ca s[fie netezit[. Vizitiul observ[c[Ledy cu nimeni nu se arat[a=a de familiar[, iar groomul replic[serios:

—]=i cunoa=te st[p`na!...

— A=a este — ad[ug[vizitiul —]ns[de o mai sta dou[zile astfel]nfipt[pe picioare, f[r] a face preumblare, m[tem c[s-a beteji. . .

Auzind aceste observ[ri, Dridri atrase capul iepei l`ng[s`nul ei, o s[rut[ginga=, apoi se]ntoarse zbur`nd ca o p[s[ric[speriat[]n apartamentul ei.

Ziua s[rb[torii Longchamp se anun\[de diminea\[ca o zi splendid[, cerul era albastru, soarele luminos, aerul cald! +i cer, =i aer, =i soare invitau pe oameni a ie=i afar[din casele lor, pentru ca s[se bucure de farmecul timpului. Jum[tate din locuitorii Parisului se]ndrumau spre C`mpii Elizei]n toalete elegante =i r[sp`ndeau veselie]n atmosfer[.

Ca]n toate zilele, cupeul galben a=tepta la scara trei Chataignez,]ns[ea, decis[a merge pe jos,]=i f[cuse o toalet[simpl[=i de foarte bun-gust. Mul\umit[de d`nsa, Dridri se apropiase de oglinda dintre ferestre, c`nd auzi trec`nd pe strad[o calea=c[r[sun[toare; ea deschise una din ferestre =i z[ri pe Estera cu amicele ei, care, arunc`nd ochii spre d`nsa,]ncepur[a r`de cu hohot.

— S[rmana! strig[Estera, a=teapt[s[-i cad[o birj[din cer!

La o a=a insult[, copila sim\i tot s`ngele suindu-i-se la creieri; ea=i puse m`na pe inim[ca s[-i aline b[t[ile, apoi,]ntr-un acces

de nebunie, f[r] a mai avea con=tiin\ a de ce face, se cobor] iute la scar[, ordon[groomului s[deschid[oblonul =i se arunc[]n cupeul!... Ledy, auzind vuietul oblonului, se ridic[pe dou[picioare =i plec[]n zbor.

]n c`teva minute cupeul sosi la C`mpii Elizei =i prezen\ a lui atrase pe loc aten\ ia tuturor. Forma lui elegant[, culoarea lui original[=i mai ales gentile\ ea persoanei]nchise]n el produse un efect extraordinar. To\ i pietonii se]ndeseau s[-l examineze mai de aproape =i to\ i gentlemanii c[l]ri p[r[sir]]ndat[celelalte echipaje =i]nconjurat[cupeul artei; unii o salutau cu amabilitate =i ea le r[spundea prin o z`mbire cochet[, care-i]nc`nta; al\ ii mai ferici\ i i-adresau complimente =i-i prezentau buchete de violete de Parma.]ntr-un cuv`nt, eroina noastr[fu proclamat[regina de Longchamp, =i,]n adev[r, judec`nd dup[cortegiul de fashionabili care o urm[reau, ea p[rea o adev[rat[regin[.

Cupeul se sui]ncet p`n[la Arcul de Triumf, care se]nal\]n maiestuos]n fundul C`mpiilor Elizei; iar de acolo,]ntorc`ndu-se]nd[r]t, se]nt`lni cu calea=ca Esterei. Patru capete aprinse de curiozitate se plecar[ca s[vad[cine era obiectul unei asemenea ova\ ii =i deodat[]ng[l]benir[, ca =i c`nd ar fi z[rit fa\ a]ngrozitoarei Meduze.

Dridri]ncepu a r`de =i le zise din treac[t:

— S-a cobor`t birja din cer!

Preumblarea continu[p`n[la 6 ore, =i t`n[ra artist[se bucur[de un triumf foarte m[gulitor. Ea era deplin r[zbunat[de insolen\ a Esterei! Apoi, c`nd ea ordon[vizitiului s[plece de la C`mpii Elizei, Ledy porni iar[=i cu repejunea unei c[prioare =i]n cur`nd se opri dinaintea unui otel din strada Magdalena.

— Unde te opre=ti ? strig[Dridri la vizitiu; dar deodat[oblonul se deschise =i la oblon ap[ru contele de Farol care r[spunse:

— La otelul d-voastr[.

— Domnule conte! zise copila uimit[, asta-i o tr[dare!

— Ba-i un simplu omagiu c[tre suverana inimii mele.

+i zic`nd aceste cuvinte, contele]ntinse m`na pentru ca s[ajute copilei a se cobor]. Dridri sta neclintit[]n fundul cupeului, dar

contele ad[ug[: „Biata Ledy n-a m`ncat nimic de azi-diminea\ ;
fie-\i mil[de d`nsa, dac[nu de mine“.

— Fie, replic[]n fine Dridri, v[sunt datoare cu o prea mare
mul\umire ca s[mai am dreptul de a refuza.

— Sunte\i un]nger; exclam[contele cu fericire.

— Un]nger c[zut! g`ndi biata copil[cu un suspin]n[du=it.

.....
Din momentul ce dra Chataignez p[=i pragul acestui otel, ea
intr[pe c[rarea unei noi existen\e de lux, de pl[ceri, de nebunii
pariziene, o via\]n care amor-propriul g[sea toate satisfacerile
dorite, f[r[]ns[ca inima-i s[fie p[rta= la ele.

Otelul pus la dispozi\ia ei de contele de Farol era un cap d-
oper[de arhitectur[italian[; mobilarea lui realiza minunile
Halimalei. Salonul principal se deschidea pe o gr[din[plin[de
plante exotice =i umbr[it de copaci mari de Paulonia, un adev[rat
col\ de rai. Acel salon era ornat cu oglinzi]nalte =i cu tablouri
lucrate de cei]nt`i pictori moderni; el comunica prin por\i de
cristal cu alte dou[mai mici saloane, unul mobilat]n stil persian
=i cel[lalt]n stil pompeian.

Camera persian[era]mbr[cat[pe pere\i cu stof[citarie de
Brusa =i pe parchet cu un covor de Smirna, care producea sub
picioare efectul unui gazon molatic.]n unghiurile lui se rotunjeau
patru divanuri acoperite cu =aluri]n dungii de diferite culori. O
lamp[de argint de forma mauresc[se cobora din mijlocul tavanu-
lui =i r[sp`ndea o lumin[misterioas[]n acel cuib de visuri orien-
tale. Camera pompeian[era]ntreg ornat[cu mobile romane de
bronz, care-i dau un aer de antichitate =i care de=teptau]n minte
imaginea traiului casnic de pe timpul]mp[ratului August, pe c`nd
artele frumoase ajunser[la gradul cel mai]nalt de perfec\ie.

Sala de pr`nz, spa\ioas[, bine luminat[cu trei ferestre mari,
era]nvelit[cu piele nohotie de Cordova =i con\inea un asortiment
frumos de mobile de stejar sculptat, toate adunate de prin castele

cu mult[dificultate =i cu pre\uri fabuloase. Iar mai cu seam[camera de culcat]nf[\i=a o adev[rat[feerie! Patul de abanos avea forma paturilor regale, purt`nd un baldachin pe patru coloane lucrate la strung cu o m[iestrie perfect[=i fiind capitonat cu brocart vi=iniu de Lion. La col\urile acestei camere delicioase se iveau statuete de marmur[de ale celebrului sculptor Pradier, una reprezent`nd amorul, a doua inocen\`a, a treia cochet[ria =i a patra voluptatea. Pe pere\i erau aninate oglinzi de Vene\ia =i pe c[min[str[lucea o pendul[de argint incrustat[cu lapis lazzuli.

E de prisos s[mai cerc[m a descrie numeroasele obiecte de art[r[sp`ndite prin apartament: etajere de palisandru]nghesuite cu mii de bagatele pre\ioase precum: filigrane de Genova, corali de Neapole, cutii de lac de Japon, por\elane de China etc.; e de prisos s[mai enumer[m l[mpile de malachit, argint[ria masiv[de prin bufeturi, l[zile de por\elan de Saxa,]n care]nfloreau arbori de camelia =i de naramze. Vom ad[uga numai c[grajdurile otelului con\ineau =ase cai de pre\, doi de c[l[rie =i patru de ham, =i c[]n =ur[se g[seau un landau, o victorie =i faimosul cupeu galben, care a jucat un rol at`t de important]n via\`a eroinei noastre.

Totul era somptuos =i perfect! Dridri se afla]n elementul ei!]n fiecare crisalid[este ascuns un flutur str[lucitor!]n fiecare femeie este ascuns[o regin[! Femeia se na=te cu instinctele elegan\ei =i frumosului; ea simte c[toate odoarele p[m`ntului sunt create pentru d`nsa: flori, parfumuri, pietre scumpe, arte, industrie ornamental[etc. +i nu e departe de a crede c[]nsu=i soarele a fost aprins]n ceruri numai =i numai pentru ca s[lumineze gra\iile ei. Pe c`nd b[rbatul are nevoie de ani]ntregi spre a se ciopli =i a ajunge la oarecare grad de distingere, femeia]n c`teva s[pt[m`ni se metamorfozeaz[ca prin v[rgu\`a unei z`ne =i se apropie de perfec\ie. Crisalida se deschide, fluturul iese zbur`nd =i str[lucitor la soare.

Dridri, care tr[ise p`n[atunci]n simplitatea unei vie\i lipsite de avere, deveni]n cur`nd una din primele dame elegante din

Paris. Pe c`t era pl[cut[ca artist[la teatru, cu mai mult]nc[ea dob`ndi renume de castelan[amabil[]n otelul ei. Gustul perfect al toaletelor sale servea de model societ[\\ilor bogate din capital[,]nc`t multe din obiectele de lux purtau numele ei. A=a, cus[toresele vindeau mantale =i capele *à la Chataignez*, orfevrii lucrau medalioane *Chataignez*, careta=ii fabricau cupeuri *Chataignez* =i culoarea galben[fu declarat[culoare de mod[chiar din ziua s[r-b[torii de la Longchamp.

Dridri avea loji cu anul la Opera Italian[=i la Teatrul Francez; ea asista]n avanscene la toate primele reprezent[ri de piese noi; ea nu lipsea niciodat[de la alerg[rile de cai de la Chantilly, =i c`nd un domino elegant intriga cu spirit pe fashionabilii de la foi=orul operei celei mari]n nop\\ile de carnaval, to\\i se jurau c[e Dridri.

]n adev[r, nimic nu lipsea eroinei noastre pentru ca s[str[luceasc[]n toat[splendoarea parizian[, c[ci contele de Farol pusese toat[averea lui la picioarele iubitei sale amante, fiind m`ndru =i fericit de concheta sa. El se credea cu misie de a-i]mplini toate capriciurile ei =i prin urmare nu se trecea o zi f[r[ca s[-i aduc[noi obiecte de toalet[sau de art[: =aluri, m[t[s[rii, bijuterii, dantele, tablouri etc., etc., astfel]nc`t Dridri]i dase]n glum[porecla de contele de Bazar.

Jun[, vesel[, spiritual[, seduc[toare]n deplin[putere a cuv`ntului, ea avea, lucru lesne de]n\\eles, un cortegiu foarte numeros de adoratori; pu\\ini]ns[se bucurau de favoarea de a p[trunde]n sanctuarul divinit[\\ii lor, =i ace=tia erau numai amicii intimi ai contelui. Domina\\i de un farmec ne]nvins, ei ar fi p[r[sit orice adunare aristocrat[din cartierul Saint-Germain pentru ca s[petreac[seara]n saloanele otelului Chataignez =i ar fi schimbat chiar masa lui Luculus pe un supeu animat de spiritul frumoasei artiste. To\\i f[ceau]mprejurul ei un concert de complimente, de suspinuri, de declar[ri amoroase,]nc`t Dridri]i numea *orchestra mea*, precum o regin[zice *curtea mea*. Acea denumire era cu at`t mai

potrivit[c[vesela copil[atribuise fiec[rui din adoratori caracterul unui instrument: a=a, de pild[, unui gros financiar care se l[uda necontentit cu milioanele lui ea-i zicea *la grosse caisse*¹; unui marchiz care se f[cea c[are vedere scurt[, pentru ca s[nu salute pe nimeni, ea-i dase porecla de *clarinette*, clarineta fiind instrumentul favorit al orbilor din Paris; unui lung =i uscat cavalier de Malta, care ofta mereu l`ng[d`nsa, i lipise titlul comic de *flautul fermecat* etc. Unul]ns[dintre ei, un englez din cele mai]nsemnate familii din Sco`ia, lord Arthur B., era mai serios]namorat de Dridri =i totodat[mai rezervat]n purtarea lui. El locuia]n Paris de patru ani, era amicul celebrului lord Seymour, care a fost tipul englezului elegant =i excentric, =i devenise unul din oaspe`ii cei mai exac`i ai otelului Chataignez. Fiind]n rela`ii intime cu contele de Farol, lord Arthur nu l[sa s[treac[o zi f[r[a face vizita sa respectuas[tinerei artiste, mul`umindu-se numai de a o privi]n t[cere =i p[st[tr`nd necontentit o fizionomie demn[=i rece. Dridri]l numise *lord Nord*.

O singur[dat[el cerc[a pune conversa`ia pe calea]nflorit[a sentimentului, dar g[si calea prea]ngust[pentru doi =i se retrase cu pruden`\]nd[r[t. Era]ntr-o sear[din luna lui mai; dra Chataignez se afla]n gr[din[, culcat[]ntr-un hamac aninat de doi salc`mi]nflori`i, =i admira efectul lunii asupra frunzelor copacilor. Lord Arthur se puse pe o canapea de bronz =i dup[c`teva minute de contemplare zise:

— Frumoas[sear[!

— Frumoas[ca luna care o lumineaz[, r[spunse artista.

— Mai frumoas[]nc[! . . . frumoas[ca d-voastr[! replic[lordul cu jum[tate de glas.

Dridri privi cu mirare la el =i zise z`mbind:

— Mylord, iat[cel]nt`i compliment ce-mi adresezi de c`nd ne cunoa=tem... Are s[se schimbe vremea.

¹ Casa de bani cea mare (*fr.*).

— Ba nu, domni=oar[, c[ci de ar fi dup[dorin\`a mea, toate zilele =i nop\`ile ar fi pentru d=voastr[pline de lumin[, de fericire, de. . .

— +i de ce alta?]ntreb[copila cu pu\`in[cochet[rie.

— De amor! r[spunse lord Arthur, f[c`ndu= i curaj. Dridri c[zu pe g`nduri; englezul se apropie de d`nsa =i-i zise uimit:

— Spune\`i-mi drept, domni=oar[, iubi\`i pe contele de Farol?

— Contele-i cel mai bun amic al meu.

— }ntre amicie =i amor distan\`a e mare!...]ns[dac[a= veni =i eu la r`ndul meu ca to\`i ceilal\`i s[v[spun c[v[iubesc, ce mi-a\`i r[spunde?

— Mylord, am declarat ducelui de Valmont c[nu-l pot iubi pentru c[-i]nsurat; am declarat marchizului de Brenis c[nu-l pot iubi pentru c[-i holtei; am declarat prin\`ului Osticoff c[nu-l pot iubi pentru c[-i rus, =i d-tale \`i-a= declara c[nu te pot iubi pentru c[e-ti englez. Eu m[aflu fericit[de amicia contelui =i nu doresc nimic mai mult.

— V[]n\`eleg, replic[lord Arthur cu triste\`e, =i v[mul\`umesc de franche\`e... Oricare s[fie soarta noastr[, eu r[m`n acela=i c[tre d=voastr[, domni=oar[, =i v[stimez]nc[mai mult.

Zic`nd aceste, lord Arthur s[rut[m`na artistei =i ie=i din gr[adin[. R[mas[singur[, Dridri se sim\`i p[truns[de melancolie; un fragment din conversa\`ia precedent[trecea necontenit ca o fantasm[prin mintea ei: *Intre amicie =i amor distan\`a e mare!*

„Amorul, g`ndea copila, amorul! ce s[fie aceast[patim[puternic[? ce fericire necunoscut[mie trebuie s[produc[]n realitate, c`nd chiar pe scen[,]n comedii imaginare, ea produce a=a de profund[impresie!“ +i, tot l[s`ndu= i cugetarea pe valurile acestei reverii fermec[toare, ea suspin[=i]ncepu a c`nta]ncet o roman\`[cu refrenul urm[tor:

Amor, amor
}nc`nt[tor!
Amor, amor,
Te chem cu dor.

O axiom[pretinde c[: *a vorbi de amor este a face amor*. S-ar putea cu drept ad[uga c[: *a c`nta amorul este a-l dori!*... T`n[ra noastr[eroin[se g[sea acum]n acea criz[sufleteasc[unde femeia simte c[-i lipse=te adev[rata via\] a inimii, adev[ratul \el al misiei sale pe p[m`nt, iubirea, coroana femeii!...

Lord Arthur,]ntorc`ndu-se la otelul s[u, chem[]ndat[pe intendentul lui =i zise:

— Sir Brown, cum stau trebile contelui de Farol?

— R[u! r[spunse Brown. Dup[ordinele ce mi-a\i dat, am luat inform[ri exacte =i am aflat c[averea sa este]n deficit. Contele a subsemnat mai multe obliga\ii ale c[ror termene sunt expirate =i nu cred s[aib[cu ce s[le pl[teasc[.

— Cump[rat-ai toate biletele sale?

— Am cump[rat p`n-acum pentru suma de 368.000 fr.

— Prea bine! Reclam[]ndat[prin tribunalul de comer\ lichidarea acestei sume,]n numele d-tale, =i dac[debitorul va]nt`rzia cu plata, cere]nchiderea lui la Clichy¹.

— Bucuros, mylord.

Sir Brown ie=i, iar lord Arthur, arunc`ndu-se pe un divan, zise]n sine cu mul\umire: „Sechestr`nd pe contele, r[m`ne locul vacant]n otelul Chataignez, =i poate s[-l ocup eu!“

Parisul e un haos]n care se pr[bu=esc repede averile cele mai mari, pozi\iile sociale cele mai solide; el este un balaur care]nghite zilnic mul\ime de existen\e tinere =i de reputa\ii neatınse. Patrimoniul contelui de Farol, patrimoniu de un milion =i jum[-tate, se risipi]n timp de patru ani, =i deodat[gentilomul se trezi ruinat, prigonit de creditori =i amenin\at de a=i pierde libertatea. De=teptare grozav[dintr-un vis]nc`nt[tor!

Contele lu[pe loc o deciderie suprem[=i scrise amantei sale:

Iubita mea contesin[!

Cunosc`nd noble\ea inimii tale, nu vreau s[-\i ascund pozi\ia critic[]n care am ajuns. Sunt ruinat! Mai mult dec`t ruinat, sunt

¹ Pe vremuri, la Paris,]nchisoarea datornicilor insolvabili.

falit! c[ci v`nz`nd tot ce am, nu-mi r[m`ne cu ce s[lichidez datoriile mele... Falit! Aceasta m[disper[, fiind o pat[pe numele p[rin\ilor mei!... Dou[drumuri]mi sunt deschise pentru ca s[ies din starea mizerabil[]n care am c[zut: s[m[]mpu=c sau s[m[fac soldat. Ucig`ndu-m[, nu =terg pata; angaj`ndu-m[]n oaste, am m`ng`ierea de a pl[ti m[car datoria mea c[tre patrie.

Adio dar, scumpa mea cuntesin[!... Chiar]n moment plec la Alger ca s[intru]n armata Africii. Dea Domnul s[fiu ucis la cea]nt`i lovire cu arabii! Am curajul ca s[mor =i nu am curajul s[-\i zic adio din viu grai... Adio! G`ndurile mele vor fi cu tine p`n[]n ultim[or[a vie\ii mele... Adio!...

FOSTUL CONTE DE FAROL

Dridri primi acest bilet a doua zi dup[o mas[mare ce dase contele amicilor s[i =i]n care el se ar[tase mai vesel dec`t totdeauna. D-abia copila uimit[finise de citit biletul, =i otelul se umplu de oameni ai tribunalului de comer[, care veneau s[aresteze pe contele. Dridri avu prezen\ta de spirit a le spune c[contele ar fi plecat la Belgia pentru ca s[asiste la duelul unui amic al s[u, =i astfel ea f[cu s[i se piarz[urma. Dup[d`n=ii se prezent[sir Brown, omul de confien\[\ al lordului Arthur, =i reclam[suma de 368. 000 fr.

— Contele-i absent,]i zise domni=oara Chataignez.

— Vre\i s[zice\i c[-i fugit? observ[sir Brown.

— Ce te face a crede?

— Contele a fugit pentru c[nu mai are mijloace de a solda creditorii lui, =i noi r[m`nem pe pavea, calic\i din cauza lui!... Cine ar fi crezut c[un gentlemen ca d-lui, cu tradi\ii de familie onorabil[,]=i va compromite astfel numele, declar`ndu-se falit, f[r[a se]ngriji de scandalul ce va produce aceast[veste]n publicul parizian!...

— Scandalul? . . . strig[copila sp[im`ntat[.

— Negre=it, domni=oar[. Toate jurnalele au s[relateze nu numai ruina =i dispari\ia contelui, dar =i chipul cum s-a ruinat

prin cheltuieli mai presus de averea sa. V[las a g`ndi ce comentarii scandaloase au s[se publice asupra onorabilit[iei contelui. Cel mai pu`in la care d-lui se poate a=tepta este de a se vedea tratat de cavalier de industrie.

— Sir Brown! ? observ[Dridri indignat[, nu uita c[ai onorul de a vorbi de contele de Farol.

— M[ierta[i, domni=oar[, r[spunse Brown, cu umilin\[, m[ierta[i... Poate c[]n disperarea mea s[fi]ntrebuint[at vreo calificare cam sup[r]toare pentru domnul conte;]ns[g`ndi[i-v[c[eu r[m`n p[guba= de suma considerabil[de 368.000 franci,]ntreaga starea mea =i a familiei mele!... Aice sir Brown se f[cu a pl`nge, ascunz`ndu=-i ochii cu m`na; apoi, schimb`ndu=-i tactica, el atac[o alt[strun[,]n vreme ce observa pe furi= fizionomia trei Chataignez.

— Ce tr[snut pentru familia contelui! exclam[el pe un ton tragic. Falit! Falit unul din cei mai]nsemna[i membri ai aristocra[iei franceze! Ce durere de moarte mai cu seam[pentru sora d-sale, ducesa de Briennes, care-l iube=te cu adorare!... S[rmana! c`nd a citi gazetele de m`ine va fi]n stare s[nebuneasc[!...

Dridri sim[i un fior rece prin inim[=i,]ntr-un acces de sublim[generozitate, ea]ntreb[:

— Nu mai r[m`ne nimic din averea contelui?

— Nimic!... Contele a v`ndut pe r`nd mo=iile sale =i a aruncat banii pe fereastr[cu nep[sarea unui nobil risipitor. . . Singur otelul acesta mai r[m`ne;]ns[acesta este]nscris pe numele d-voastr[=i creditorii nu pot s[ridice nici o preten[ie asupra[-i... Otelul este proprietatea d-voastr[, cu tot ce cuprinde]n el, =i d-voastr[nu sunte[i responsabil[de nebuniile contelui.

— Te]n=eli, sir Brown! replic[Dridri. Chiar ast[zi eu l-oi scoate la v`nzare =i sinetele contelui vor fi toate achitate. D-ta mergi de opre=te orice m[suri ar fi de natur[a compromite c`t de pu`in numele contelui =i lini=tea surorii sale. Eu pun garan[ie pentru el.

Sir Brown salut[pe Dridri cu respect =i se duse]ndat[s[]n=tiin\eze pe lord Arthur de rezultatul misiei sale; iar Dridri, agitat[ca de friguri, se ocup[f[r[]nt`rziere cu formalit[\ile v`nz[r]rii otelului Chataignez. Ea parveni a realiza]n pu\ine zile o sum[considerabil[pe acest imobil =i pl[ti datoriile contelui. Nobila copil[se desf[cu f[r[mult[m`hnire de luxul princiar]n care se deprinsese a tr[i de patru ani, dar nu se putu opri de a pl`nge c`nd se desp[r\i de Ledy. S[v`r=ind acest act de sublim[abnegare =i mut`ndu-se]ntr-un apartament din strada Havrului, Dridri trimise contelui de Farol urm[torul bilet, la Alger:

Iubitul meu conte,

Fii lini=tit! onorul d-tale este ferit de orice pat[, creditorii d-tale sunt pl[ti\i. De vreme ce soarta ne-a desp[r\it pentru totdeauna,]vi trimit un adio de cea mai sincer[amicie =i rog pe Dumnezeu s[-vi p[streze zilele]n cariera periculoas[ce ai adoptat ca un adev[rat gentilom brav =i onorabil.

Amica d-tale

MARIE-ANGÉLIQIE CHATAIGNEZ

Contele]i r[spunse aceste trei cuvinte: „*Mul\umesc, sora mea*“.

S[]l[s]m acum pe Dridri mul\umit[de nobilul ei sacrificiu =i s[facem cuno=tin\ cu un alt personaj, care a ocupat un loc important]n existen\a junei artiste. Vom vedea cum soarta conduce prin un =ir de]nt`mpl[ri extraordinare dou[fiin\ele una c[tre alta =i le face a se]nt`lni pe calea vie\ii¹.

¹ În *Revista contemporan[* =i ms. 817 urmeaz[, cu unele schimb[ri nu lipsite de însemn[tate mai ales literar[, capitolul II, care, sub titlul *Un episod din 1848*, a fost publicat în *Convorbiri literare* înainte de tip[r]irea romanului în *Revista contemporan[*, =i a fost apoi introdus în sumarul volumului de proz[ap[rut în 1876, în cadrul c[ruia l-am p[strat =i noi în volumul de fa\. Textul care urmeaz[este reprodus de noi dup[ms. 2253, f. 64^r — 66^r, în care se afl[încercarea lui Alecsaïdri, nedus[la cap[t, de a încheia romanul s[u.

*

Peste 15 zile Vali priimi urm[torul r[spuns:

Londra, ...1849

Ah! scumpul meu Vali,]mi tremur[m`na scriindu-]i aceste r`nduri =i inima-mi se bate astfel de tare c[pare a vroi s[-mi ias[din s`n pentru ca s[zboare la tine. Scrisoarea ta iubit[e dinaintea mea, dulce, spiritual[, plin[de sim\ire, plin[de soarele Orientului: ea mi-a adus c`teva raze fierbin\i, care au luminat pentru mine cerul]ntunecat sub care m[aflu de c`teva zile, c[ci nu =tii? Soarta mea bizar[m-a adus la Londra!

}]i]nchipuie=ti, iubitul meu, pe biata Dridri pierdut[]n negurile Engliterei, trist[, regret`nd trecutul =i ne=tiind ce-i preg[te-te viitorul? Oh! pentru ce destinul ne face s[gust[m]nc`nt[rile fericirii depline dac[este ca mai t`rziu s[le pierdem pentru totdeauna ! pentru ce te-am]nt`lnit eu pe tine]n via\a mea dac[nu mi-a fost permis s[mor]nainte de a cunoa=te amarul desp[r\irii!... Dar ce vorbesc de mine, c`nd tot sufletul meu e aproape de Vali? Nu vreau s[mai pl`ng, nu vreau s[te mai]ntristez cu jelaniile mele, nu vrea s[m[ar[t ochilor t[altmintere dec`t cum m-ai cunoscut, vesel[=i r`z[toare.

Ce voiaj]nc`nt[tor am f[cut]n compania ta pe Marea Mediteran[, pe la Napoli, pe la Malta, pe la Smirna, pe Bosfor, prin toate acele locuri dezmiardate de razele soarelui, unde via\a cu tine ar fi at`t de dulce!... Via\a cu tine!... iar mi se umplu ochii de lacrimi...

Napoli! ai v[zut Napoli, dragul meu, =i ai avut curajul s[te duci mai]nainte?... Eu,]n zilele mele de splendoare, am cunoscut pe un nobil napolitan, contele Giuseppe Morri, care era foarte]ng`mfat de frumuse\ea lui =i repeta necontenit faimosul proverb: Vedi Napoli, e poi Mori.¹ El]mi spunea c[luna din patria lui e mai cald[=i mai luminoas[dec`t soarele Parisului. A=a s[fie?

¹ S[vezi Napoli =i apoi pe Mori (*ital.*), parafrazare a cunoscutelor cuvinte italiene, al c[ror sens cel mai r[spândit este: „S[vezi Napoli =i apoi (po\i) s[mori!“

Ai observat, iubite Vali, c`t m[preocup de soare? De c`nd ne-am desp[r]it]mi e tot frig =i am c[p]tat nostalgia soarelui, mai cu seam[aice,]n Londra, unde el este]nlocuit prin gazul fanarelor. Ce ora= trist e Londra! Ce na\ie ma=inal[, ce obiceiuri diferite de-ale noastre! Aice veselia pare o importa\ie str[in[, c[ci singurii oameni care se aud gr[ind =i r`z`nd pe str[zi sunt francezi. Englezii nu se primbl[, ci to\i alearg[dup[trebi, cu g`ndul la bani =i urm`nd preceptul lor favorit Times is monney, c[ci englezii au monetizat chiar =i timpul. Aice e locul contrasturilor celor mai exagerate, al bog[iei fabuloase =i al mizeriei sordite; aristocra\ia se arat[la Hyde-Parc]n carete str[lucite cu c`te doi lachei pudru\i]nd[r]t, =i s[racii cu picioarele goale sunt]nveli\i]n ni-te rufe peticoase, care]ntrec mantaua arlechinului prin]mpestri\area lor.

Am v[zut]ntr-o diminea\ de la ferestrele mele m[tur[torii str[ziilor]n frace, dar ce frace! =i femeile lor cu =aluri =i capele, dar ce capele, ce =aluri!... Am crezut c[fac un vis fantastic =i c[asist la carnavalul mizeriei. }ns[=i atmosfera umed[=i plin[de fum de c[r-bune de p[m`nt p[rea c[pl`nge de mila lor, stropindu-i cu lacrimi... de cerneal[.

Iat[, iubitul meu,]n ce iad sunt exilat[eu, vesela ta Dridri, care n-a mai r`s de c`nd a r[mas singur[... }\i aduci aminte de r`setele noastre nebune=ti din Paris? R[sunetul lor dep[rtat vine c`teodat[de m[treze=te din somn; atunci deschid ochii, te caut]mprejurul meu cu o dulce b[taie de inim[... dar a fost un vis — =i eu cad suspin`nd cu capul pe perne...

Am]nterupt aceast[scrisoare]n timp de c`teva ore pentru ca s[m[lini=tesc =i s[-\i pot spune pentru ce m[g[sesc la Londra,]ns[]nainte vin s[te s[rut ca o sor[=i s[reclam indulgen\ta.

Acum ascult[:

Zece zile]n urma plec[rii tale, lord F. se prezent[la mine =i]mi zise:

— Domni=oar[, iat[trei ani de c`nd te cunosc, trei ani de c`nd te iubesc, trei ani de c`nd a=tept s[pierzi ura ce ai]n contra

englezilor. C`nd locuiai]n otelul d-tale, ai respins propunerile mele sub cuv`nt c[erai fericit[de amicia contelui =i c[nu doreai nimica mai mult. Amicia contelui \inu c`t averea lui, =i]ntr-o zi el disp[ru, atr[g`ndu-te]n ruina lui.

— Te]n=eli, mylord, i-am r[spuns.

— +tiu, replic[lordul, c[singur[ai sacrificat tot ce era a d-tale pentru ca s[sc[pi numele contelui de pata de falit. Ai f[cut un act sublim, dar =i o nebunie totodat[, =i astfel ai r[sturnat toate planurile mele.

— Ce planuri?

— Conte! fiind un obstacol]ntre d-ta =i mine, am c[tat s[-l]nl[turez =i am contribuit mult la ruina contelui,]demn`ndu-l la cheltuieli mai presus de averea lui... Nu te indigna, domni=oar[, c[ci am o scuz[triumfant[]n amorul ce mi-ai inspirat din ziua cum te-am v[zut. Aice, lordul t[cu pu\in, plec`nd capul cu triste\e, =i apoi continu[:

— Soarta mea e amar[=i ne]n\eleas[!... Sunt t`n[r, am o avere colosal[, fac parte din aristocra\ia cea mai]nalt[a Engliterei, sunt membru al Parlamentului =i cu toate acestea nu am nici destul merit, nici destul[elocven\] pentru ca s[]nduplec]n favorul meu inima unei copile! M[rturisesc, domni=oar[, c[merit m[car de-a fi jelit... Dup[dispari\ia contelui ai r[mas singur[=i te-ai mutat]n strada Havrului, unde ocupai un apartament modest. M-am prezentat =i atuncea dinaintea d-tale =i \i-am oferit un otel mult mai luxos dec`t acel ce ocupase=i, pun`nd toat[averea mea la picioarele d-tale. }i aduci aminte cuvintele ce mi-ai r[spuns? Mie]mi stau]nfipse]n inim[ca ni=te pumnale: „Prea t`rziu, mylord, mi-ai zis cu o z`mbire gra\ioas[, dar crud[; acum cunosc distan\a care exist[]ntre amicie =i amor!“

Lord F.]ng[lbeni =i urm[cu glasul uimit:

—]n adev[r, nenorocirea care m[prigone=te f[cu =i ast[dat[ca s[vin prea t`rziu; un str[]n emigrat din \ara lui =tiuse s[g[seasc[calea inimii d-tale!... }l iubeai cum iube=te o femeie pentru]nt`ia oar[]n via\a ei, cu abnegare, cu credin\[, cu toate iluziile tinere\ii. El]ns[te iubea cum meritai s[fii iubit[?

— De m[iubea Vali? am zis, scul`ndu-m[]n picioare. Prive=te]n ochii mei, mylord, dac[vrei s[te convingi c`t am fost de iubit[!

— Nu m[]ndoiesc, r[spunse lord F., c[]i dase=i toat[inima, =i tocmai aceasta m-a desperat mai mult atuncea. }mi fusese cu putin\[s[ruinez o avere ca a contelui pentru ca s[te despart de el, dar nici Dumnezeu nu ar fi putut s[risipeasc[comorile de dragoste ce se dezveliser[]n sufletul d-tale... =i]ns[trebuia s[fii a mea, c[ci mintea =i via\ a]mi erau]n pericol; trebuia s[fac pe dl Vali a p[r]si Parisul!

— Cum, mylord, ai avut cruzimea s[contribui la plecarea lui Vali ? am strigat cu indigna\ie.

— Tè rog, domni=oar[, lini=te-te-te =i m[ascult[p`n[la sf`r=it... Dl Vali era emigrant, Moldova era ocupat[de armia ruseasc[. Singurul chip de a p[stra amicia d-tale era de a contribui la dezrobirea patriei sale. Am alergat la Londra, am contribuit prin toate chipurile a preg[ti opinia public[]n favorul rom`nilor; c`\iva amici ai mei au luat cuv`ntul]n Parlament pentru ca s[sileasc[pe minister a cere de la curtea de St. Petersburg evacuarea Principatelor; =i nu am p[r]sit Londra p`n[ce nu am v[zut nota guvernului englez c[tre \arul Neculai plec`nd de la Foring Office... Acum un nou prin\ este ales]n Moldova, el a =i deschis hotarele \rii emigran\ilor din str[in]tate =i dl Vali a plecat ca to\i ceilal\i moldoveni]n patria sa. Astfel =i d-lui este fericit de a=-i revedea parin\ii, =i eu sunt fericit de a te revedea iar[=i singur[.

— }ns[eu, mylord, eu mai pot fi vreodat[fericit[? am zis n[bu=indu-mi lacrimile.

— D-ta, Dridri, e=ti jun[, ai cunoscut toate]nc`nt[r]ile amorului, ai gustat din cupa fericirii lume=ti =i po\i s[-\i]ncununi via\ a prin un act de generozitate]ngereasc[contribuind la realizarea dorin\elor unui om care te iube=te de trei ani... Ascult[-m[, te rog, f[r] a m[]ntrerupe; dl Vali e dus din Paris =i negre=it pierdut pentru d-ta. El este chemat a juca un rol oarecare]n patria lui, a prinde r[d]cin[]n ea, a se]nsura poate... dar; a se]nsura, c[ci e t`n[r] =i prin urmare supus la furtunile vie\ii... Care este perspectiva ce se desf[=oar[

dinaintea d-tale? Singur[tatea =i jelirea? Perspectiva e trist[=i eu te iubesc prea mult pentru ca s[nu cerc tot]n lume spre a te feri de un asemenea viitor..

Aice lord F se apropie de mine,]mi lu[m`na =i]mi zise cu mult[simpatie:

— Dridri, vrei s[scapi de singur[tate? Vrei s[cuno=ti nem[rginita mul\umire de a fericii zilele unui om onorabil?... Dridri, vrei s[fii so\ia mea?... dar, so\ia mea legitim[!... Zi un cuv`nt, =i]n cur`nd te vei numi lady F.]vi cunosc calit[\ile inimii =i =tiu c`t e=ti de demn[a intra cu fruntea nalt[]n societatea cea mai respectabil[...]n\leg c[propunerea mea te surprinde =i c[ai poate nevoie s[consul\i pe... Ei bine... fie!... }vi dau timpul necesar ca s[te g`nde=ti, =i, pentru ca s[te las cu totul liber[]n deciderea ce vei lua, eu plec ast[zi la Londra. Acolo te va a=tepta un apartament]n casa unei dame respectabile, care m-a crescut de mic... C`nd te-i hot[r] s[-mi acordezi gra\ia pe care \i-o cer, vei trece Man=a =i vei veni la Londra; eu voi merge]n toate zilele la Miss Howard ca s[cercetez dac[ai sosit =i s[-\i aduc coroana de duces[...]

Zic`nd aceste cuvinte, lord F]mi s[rut[m`na =i se duse, l[s`ndu-m[sub o impresie ad`nc[!... Scumpul meu Vali! Am luptat cu mine dou[s[pt[m`ni de-a r`ndul,]n sperare c[voi primi de la tine vreun r[va= care s[-mi vesteasc[]ntoarcerea ta la Paris, dar,]n fine, pierz`nd orice sperare =i v[z`ndu-m[amenin\at[de a c[dea, ca multe din cuno=tin\ele mele,]n valorile unei vie\i zv`nturate spre a]nvinge zilnicele nevoi, mi-am pus m`na pe inim[, zic`ndu-\i \ie, amicul meu, un adio dureros =i iat[-m[-s la Londra.

Lord F face acum preg[tirile necesare pentru cununia noastr[.]n ziua c`nd vom fi uni\i, vom pleca]mpreun[ca s[ne a=ezm]n Italia... Iat[, scumpul meu, tot adev[rul!... Acum, cu lacrimile-n ochi, vin s[te rog ca s[-mi r[spunzi: bine sau r[u am f[cut? Oricum s[fie]ns[, sufletul meu va fi]n veci cu tine, Vali, tu, care mi-ai dat cea mai mare fericire pe p[m`nt.

Adio, iubitul meu, adio! Permite-mi în viitor ca să am, ca în trecut, un loc cît de mic în inima ta... O, Vali ! O! dragul meu, nu mai vîd ce scriu, lacrimile mă înădu=. .. Adio... Scrie-mi... }îi dau ultima mea sîrutare =i pun tot sufletul meu în ea.

Constantinopol, 1849

Scumpa mea Dridri, îi-am promis să-îi fac descrierea cîltoriei mele pînă la Constantinopol, =i dac[m-a= asculta, îi-a= trimite un volum întreg, astfel mă simt fericit de a convorbi cu tine. }mi pare că e-ti lîngă mine, cu gentile\ea ta de vesel[p[ș[ric[; }mi pare că te vîd zîmbind cu oarecare mali\iozitate în vreme ce-îi povestesc cele ce-am f[cut =i v[zut de cînd am plecat din Paris; }mi pare că aud glasul t[ău mult iubit aplicîndu-mi proverbul francez: A beau mentir qui vient de loin¹. Cu toate acestea, încep mai întîi a te sîruta, apoi te iau pe genunchi, ca pe un copil zburdalnic, =i îi promit o lung[=i frumoas[poveste, dac[îi fi cuminte².

¹ Poate minîi cel ce vine de departe (*fr.*).

² Manuscrisul lui Alecsandri este, după cum se vede, neterminat.

DIN ALBUMUL UNUI BIBLIOFIL

I

BOIERII A+EZATE DE ALEXANDRU-VODĂ CEL BUN +I B{TR~N

- Logof[et mare* — judec[tor și aleg[tor de ocine. Ispravnic pe o seam[de oameni de frunte, ce sunt *curteni la \ar[*, și judec[tor tuturor cine sunt cu str`mb[t[și în \ar[și lu[tor de seam[tuturor ispravnicilor ce sunt la curtea domneasc[.
- Vornic mare în /ara de Jos* — judec[tor tuturor din \ar[și globnic de mor[și de om și de =ugubini ce se fac la partea lui și vornic B`rladului.
- Vornic mare de /ara de Sus* — judec[tor tuturor din \ar[cine au str`mb[t[și și globnic de mor[și de om și de =ugubini ce se fac la partea lui; și vornic Dorohoiului.
- P`rc[lab de Hotin* — la margine despre |ara Le=easc[și C[z[-ceasc[; judec[tor tuturor la acel \inut.
- Hatman și P`rc[lab de Suceava* și ispravnic pe toate o=tile \[rii.
- Postelnic mare* — dvorbitor înaintea domnului și p`rc[lab de Iasi și t[lmaci în limbi străine.
- Sp[tar mare* — și staroste de Cern[uti, și este obicei să se îmbrace la zile mari cu haine scumpe domne=ti; dvorbitor cu arme domne=ti încins la spatele domnului întru acele zile.
- Paharnic mare* — și p`rc[lab de Cotnari și de H[rl[ui; are obicei să direag[(s[verse vin) domnului la zile mari, la mas[, cu paharul.
- Visternic mare* — ispravnic pe socotelile ce se fac să se ia din \ar[, și grijind și împ[r]vind lefile slujitorilor, și purt[tor de grij[a toat[cheltuiala cur[șii și a oaspe[șilor ce ar veni în \ar[și are toate *catastijele* în m`na lui.

- Stolnic mare* — cu obicei la zile mari =i la veselii domne=ti,]mbr[cat]n hain[domneasc[, s[vie]nainte bucatelor domne=ti; le tocme=te pe mas[]nainte domnului cu tipsiile; =i dvorbitor]ntru acele zile.
- Comis mare* — ispravnic pe *povodnici* =i pe to\i caii domne=ti; merge]nainte domnului =i a povodnicilor.
- Medelnicer mare* — cu obicei]mbr[cat]n hain[domneasc[la zile mari; dvorbitor la masa domnului; taie fripturile ce se aduc la mas[.
- Clucer mare* — ispravnic pe beciurile domne=ti, pe unt, pe miere =i pre colacii ce vin din ora=e la *n[scut*.
- Sulger mare* — ispravnic pre toate oboroacele ce se dau la curtea domneasc[, =i carne la slujitorii cur\ii.
- Jitnicer mare* — ispravnic pe toate oboroacele de p`ine ce se dau la curtea domneasc[=i la slujitorii cur\ii =i la oaspe\ii ce vin din \ar[.
- Vame= mare* — ce \ine schelele \[rii pentru v[mi; are obicei s[duc[dulce\i =i cofeturi]n zile mari la masa domnului. — Ispravnic pe negustori.
- + [trar mare* — pe corturi domne=ti =i]n o=ti =i]n alte *c/li* (?) =i purt[tor de grij[tunurilor.
- U=er mare* — purt[tor de grij[tuturor solilor =i t[lmaci str[inilor la jude\.
- Arma= mare* — ispravnic =i purt[tor de grij[pentru to\i acei ce fac r[u =i cad]n]nchisoarea \[rii;]ngrijitor de temni\e =i pedepsitor acelor judeca\i de moarte, da\i]n m`na lui s[-i omoare.
- Aga* — ispravnic pe darabani =i pe t`rg pe Ia=i jude\.
- Logof[t al doilea* — hot[r`tor de ocine]n toat[\ara.
- Postelnic al doilea* —]n toat[vremea dvorbitor]nainte domnului: *fecior de boier ales*.
- Logof[t al treilea* — c[rturar, scriitor bun, credincios la toate tainele domnului, =i c[r\i ori din \ar[, ori de la prieteni de

unde ar veni toate]n m`na lui merg, =i cu]nv[\[tura domnului de la d`nsul ies r[spunsurile; =i pecetea \[rii]n m`na lui st[; =i orice *judea*\[=i]ndirept[ri se fac oamenilor f[r[pecetea domnului nu pot fi; care pecete]i]n m`na logof[tului al 3-lea.

Postelnic din al doilea]nainte — c`i vrea domnul s[fac[, deprinz`ndu-i la aceast[cinste, ies =i la alte cinste mai mari.

Sp[tar al 2-lea =i al 3-lea - cel al 2-lea svore=te (serv[]) la mas[c`nd cel mare nu svore=te; =i este]mbr[cat =i cu spata (spada)]ncins, =i cu buzduganul]n m`n[la spatele domnului. Iar[sp[tarul al 3-lea svore=te peste toat[vremea.

Paharnic al 2-lea — dup[dvorba paharnicului celui mare dvore=te la mas[=i direge pahar cu b[utur[la domn.

Paharnic al 3-lea — c`nd nu direge al 2-lea, direge el.

NOT{

Adev[rul ce r[sare din aceast[]ntocmire de boierii este c[titlurile de Logof[t mare, Postelnic mare, Vornic mare, P`rc[lab, Sp[tar etc. nu au constituit niciodat[titluri de noble\`e, ci au servit numai a desemna diversele func\`ii din \ar[. Nefiind mo=tenitoare, copiii boierilor nu puteau trage din ele alt avantaj dec`t acela de a fi numi\`i feciori de boieri, iar copiii acestora reintrau]n gloat[, dac[nu-i favoriza norocul ca s[intre]n clasa func\`ionarilor. Pe timpul domnilor vechi, unele familii au conservat prestigiul lor din tat[]n fiu prin valoarea lor personal[]n luptele \[rii cu vecinii,]ns[numele lor odinioar[faimoase au c[zut din culme =i au r[mas acum pierdute printre r[ze=i; astfel +erpe, Mo\`oc, Arbore, Purice, Movil[etc. Noble\`ea dar, a=a precum este]n\`eleas[de popoarele occidentale, nu a existat]n \ar[, =i dac[mai t`rziu s-au introdus]n societatea rom`n[oarecare preten\`ii de nobilime bazat[pe titlurile func\`ionarismului, aceste tendin\`e de]ng`mfare ridicol[au fost aduse de fanario\`i. Ei au pus]n circulare termenii greco-turce=ti de *celebi*, *afthenta*, *beimu*, *eclamprotate*, *evghenestate* etc.,

meni\i de a ridica un pedestal personalit\ii lor de parveni\i. C[z`nd]ns[ei de la putere, s-a d[r`mat =i toat[cl[direa cu d`n=ii, iar rom`nii au revenit la datinile democratice ale str[mo=ilor. Iat[cum se explic[av`ntul generos care a]ndemnat pe boierii =i pe feciorii de boieri din genera\ia actual[s[sacrifice]n Divanul ad-hoc at`t privilegiile legate de titlurile boiere=ti, c`t =i]nse=i acele titluri. +i,]n adev[r, ce izvor de m[gulire putea s[fie pentru un rom`n]n titlurile de Paharnic, de Stolnic, de Comis, de Medelnicer etc., c`nd boieria acestora nu era dec`t o slug[rie travestit[.

Paharnicul mare,]ndeplinind func\ia de *échanson*, diregea cu paharul, adic[v[rsa domnului vin =i ap[la mas[.

Stolnicul mare servea de *ma]tre d'hôtel*, c[ci el preceda]n sala de pr`nz blidele cu bucate =i le a=eza dinaintea domnului.

Comisul mare (écuyer)]=i rezema boieria de ieslele grajdului domnesc.

Slugerul domnea asupra cuhnei.

Medelnicerul avea importanta func\ie de a t[ia fripturile.

Jitnicerul (grand panetier) era mai mare peste p`ini.

Vame=ul se bucura negre=it de favoarea domni\elor =i a beizadelor, c[ci el aducea dulcea\ =i cofeturi la mas[.

}n realitate, precum vedem, to\i ace=ti boieri\i f[ceau parte din categoria ciocoilor, cunoscut[la curtea Franciei sub denumirea grotesc[de *officiers de bouche*.

Un personaj]ns[care avea o fizionomie mai caracteristic[era Arma=ul mare; el inspira groaz[tuturor =i prezen\a lui t[ia pofta de m`ncare chiar acelor *officiers de bouche*. }ngrijitor de]nchisori =i pedepsitor acelor judeca\i de moarte =i da\i pe m`na lui ca s[-i omoare! Iat[titlurile =i func\iile Arma=ului! La c`te scene tragice el era condamnat s[asiste =i chiar s[ia parte activ[! Ce fizionomie de c[l[u boierit!

Se zice c[mai to\i Arma=ii au fost str[ini: greci, arn[u\i etc., c[ci rom`nul nu a avut niciodat[tragere de inim[pentru meseria de *g`de*.

Apropos (unii zic *aproposito*,]ns[pentru ce =i cum s-au adoptat ace=ti termeni? Posteritatea va decide). Apropos de g`de, binevoiasc[sapien\ii fabrican\i de dic\ionare etimologice, sau chiar *electicii fis\tori* ai limbii rom`ne, s[ne l[mureasc[dac[acest cuv`nt nu este cumva r[d[cina cuv`ntului *g`dilire*? G`dele are meseria de a desc[p[\`na =i de a sp`nzura, dou[opera\ii care au a face cu g`tul =i care la un moment oarecare trebuie negre=it s[procure pacientului o *g`dilire* destul de stranie.

Substantiv: g`de — verb: a g`dili.

A=a s[fie?... Nu =tim, dar s[nu pierdem sperarea c[vom vedea această ingenioas[etimologie publicat[]ntr-una din fasciculele sau fa=ele sub care unele doici academice pretind a cre=te =i a]nfrumuse\la limba rom`n[.

P. S.]n Letopise\e g[sim termenii de *rud[aleas[*, sinonim de boier. Acele rude alese se bucurau de privilegiul de a nu fi „supuse pedepsei cu *caterga* sau cu *ocna*, ci pentru gre=eli mici erau gonite de pe mo=iile lor pe c`t[va vreme. Pentru gre=eli mari erau desc[p[\`nate. Un boier vinovat =i hot[r`t la moarte nu se purta pe uli\e ca cei pro=ti, nici era supus necinstei de a fi ca ei sp`nzurat]n furci sau]n\epat. Un boier era sp`nzurat numai c`nd se afla dovedit de *hiclenie*]mpotriva domnului, de *hainlic* c[tre \ar[, =i a=ijderea c`nd era prins la r[zboi. At`ta numai c[furcile sp`nzur[r]torii se f[ceau mai nalte dec`t pentru un prost.“

Avantaj destul de iluzoriu pentru pacient!]ns[m[ng`ietor pentru vanitatea rudelor alese ale sp`nzuratului!

II

FORMUL{ DE AFURISENIE

„Fierul, pietrele =i toat[firea neputrezitoare s[putrezeasc[=i s[se risipeasc[, iar trupurile acelor f[r[credin\[s[steie]ntregi =i sufletele lor niciodat[s[nu vad[lumin[! S[-i omoare pe d`n=ii

dumnezeiasca sabie! S[se fac[ei m`ncarea vulturilor =i a corbilor!
 S[cad[asupra lor c[rbuni de foc! Fiii lor s[fie s[raci =i femeile
 lor v[duve! Diavolul s[steie]n dreapta lor! S[dob`ndeasc[bubele
 lui Ghiezi =i sugrumarea lui Iuda! S[-=i piard[inima =i fa`a de
 om [...]! S[fug[de el =i om =i vit[, =i r[coarea =i c[lidura, =i umbra
 =i soarele, =i tot ce este bun pe p[m`nt!“... etc. (*Extras dintr-o carte
 veche*).

Cr`ncen blestem =i de o s[lbatic[energie! Accentul ne]mp[cat
 ce-l caracterizeaz[explic[luptele =i cruzimile fanatismului reli-
 gios. Dar ceea ce inspir[o mirare dureroas[este c[toate acele
 formule de afurisenii =i acte de cruzime au fost pretutindeni dictate
 =i executate]n numele lui Christos, care a c[utat s[propage
 sim`virea de fr[`ie pre p[m`nt,]n numele lui Moisi =i al lui Maho-
 med =i ale tuturor fondatorilor de religii.

III

[.]

IV

EPITAFUL LUI PRALE

Un b[tr`n dasc[l de biseric[din m[n]stirea Frumoasa, care
 cuno=tea bine pe vestitul Prale, autorul excentric al Evangheliei
]n versuri, mi-a spus c[poetul din T`rgu=or]i f[cuse singur
 epitaful urm[tor:

Toat[grija mi-am luat
 +i de lume am sc[pat,
 Eu de d`nsa, ea de mine
 +i... s[ne fie de bine!

V

FRAGMENTE DINTR-O POVESTE

C`nd ascult[cineva cu luare-aminte modul cu care \[ranii povestesc basmele r[sp`ndite]n popor, el constat[perioade]ntregi, rimate, =i nu se refuz[de a crede c[pove=tile sunt poemuri antice ce s-au prozait cu timpul trec`nd prin memoria genera\iilor succesive. De exemplu, iat[c`teva pasaje din povestea lui *Cal galben de sub soare*:

Cic-a fost un]mp[rat
 Mare, m`ndru, luminat,
 +i avea un cal frumos
 Cu p[r negru =i lucios.
 C`nd]nc[leca pe el,
 Se sim\ea mai tinerel,
 C`nd pe el]nc[leca
 Lumea-ntreag-o alerga.
 El de cale s-a g[tit
 +i la slugi a poruncit
 De cal bine s[]grijeasc[
 +i cu ochii s[-l p[zeasc[,
 C[ci de nu l-or]ngriji
 Vai =-amar de ei va fi,
 +i le-or sta capetele
 Unde stau picioarele!

 „Luminate]mp[rate,
 F[-\i cu palo=ul dreptate!
 Noi fugarul l-am pierdut
 F[cutu-s-a nev[zut
]n fundul p[m`ntului
]n v`rtejul v`ntului!“

]mp[ratul se-ncrunta,
 Puse crainici a striga:
 Care-n lume s-a afla
 Lumea de-a cutreiera,

Nou[ani s[nu s-opreasc[,
 Nou[s[nu odihneasc[,
 C`t e noapte, c`t e zi,
 P`n`ce calul va g[si,
 Acelui parte s[fie
 Jum[tate-mp[r]\ie
 +i o fat[-mp[r]teas[
 Care-a fi cea mai aleas[.

.
 F[t-frumos a =i plecat
 Pe-un cal negru =i \intat
 +i s-a dus, s-a dus, s-a dus
 Tot drept soare spre apus
 Ca cuv`ntul din poveste ...
 }nainte mult mai este,
 Mers-a mersul v`ntului
 Pe fa\ a p[m`ntului
 +-a c[lcat]n pribegie
 Mult[lume,-mp[r]\ie,
 Dumnezeu numai o =tie!
 Mers-a peste nou[m[ri,
 Nou[m[ri =i nou[\[ri,
 Peste mun\i, peste ponoare,
 Peste c`mpuri cu izvoare,
 Unde iarba verde cre=te
 +i]n patru se-mplete=te
 +i-n v`rf se g[it]ne=te,

etc., etc.

VI

RIME DEFECTUOASE

Fiecare cititor este]n drept a se]ntreba pentru ce unii oameni se]nte\esc a scrie numaidec`t]n versuri atunci c`nd, voind a face parte din pleiada autorilor, mult mai bine ar nimeri s[se \ie de proz[. Iar dac[ace=ti nenoroci\i ce p[timesc de infirmitatea

versificatoare nu se pot apăra de accesele ei, pentru că înalte nu se preocupă a face versuri corecte și pentru că se alină a împreună rime nepotrivite. — A înhamă alături un cal cu un bou este o excentricitate ce denotă o lipsă de estetică din partea autoredului ce are ambiție de a se lua pe urmele lui Apolon.

Arta poeziei admite oarecare licență, dar nu permite ca ele să treacă peste marginile așezate de bunul simț și de bunul gust. Nu este dar permis de a călca peste regulile buneii cuviințe literare, precum nu este admis a disprețui regulile buneii cuviințe sociale. În cazul dintâi un autor probează că nu și cunoaște arta, precum în cazul de-al doilea un om denotă că a fost rău crescut.

Așa cu multă mirare și părere de rău vedem pe unii versificatori și chiar pe unii poeți cu renume căzând în defectul neglijenței în privirea rimelor, fără a se preocupa de paguba produsă armoniei versurilor prin asocierea rimelor defectuoase, de exemplu:

„Scântei, mântuie — cunună, spumă — dulce, duce — teme,
nedemne — dărâma, răna — strălucind, argint — frunte, căzute
— valuri, noianuri — azi, popas — unge, cruce — merge, drege
— slab, cap — lacrimi, flăcări — brav, praf — florilor, ploilor —
tun, cum — slabatică, artistică — noastre, proaste — oapte, poate
— languoare, splendoare — etc”.

Aceste rime sunt slabice și rimează cu prostative.

VII

C~TEVA CUGETĂRI

Nimic mai duios și mai poetic ca o floare crescută pe un mormânt și ca un copilă jucându-se printre morminte. Viață din moarte! Viață printre morți!

*

Figurile tiranilor sângeroși sunt mai aparente, căci ele apar pe un fond roșu în cadrul istoriei.

*

Multe glasuri rug[toare, pu\ine urechi ascult[toare!

*

Floarea cu mai multe pic[turi de rou[scoate mai dulce parfum;
inima cu mai multe lacrimi scoate pl`ngeri mai duioase.

*

Vai de turma unde c`inii sunt ocupa\i a roade oase!

*

T[cerea mormintelor e mai p[trunz[toare dec`t zgomotul lumii.

*

Sunt fra\i]n Hristos; sunt =i]n Satan.

*

Turbarea lupt[torilor nu e adeseori dec`t o spaim[turbat[.

*

C`teodat[un limpede p[r[u se pierde-ntr-un t[u glodos. Astfel
=i omul!

*

Trist e de \ar[c`nd sceptrul devine furc[sau bici.

*

L[comia regilor produce foametea popoarelor.

*

Geniul, ca s[fie complet, trebuie s[aib[suflet de b[rbat =i
inim[de femeie.

*

O limpede pic[tur[de rou[reflect[mai mult cer dec`t p[m`nt.

*

Cerul, s[tul de a privi negliobiile oamenilor,]=i pune v[lul
nop\ii pe ochi.

*

C`ntarea adev[ratului poet]ncep`nd pe un mod nedecis, de=i armonios, merge cresc`nd =i devine puternic[, vibrant[, genial]. Astfel faptul zilei palid precede soarele str[lucitor.

*

A pretinde de a scrie pentru viitor este cea mai ridicol[prezum-\ie =i cea mai vie prob[c[este necitit de contemporanii s[i.

*

Noaptea e sora bl`nd[a mor`ii, moartea e sora crunt[a nop\ii.

CUVINTE VECHI FRANCEZE DIN XV SECOL

Renumitul autor francez Rabelais, n[scut]n Turena la 1438, a scris]n limba uzitat[pe timpul s[u istoriile fantastice ale lui Gargantua =i Pantagruel, doi gigan\i. Acele opere pline de erudi\ie =i de filozofie ascunse sub un =ir de tablouri cinice au avut un mare r[sunet]n Fran\`a =i sunt mult apreciate de filologii moderni.

Rabelais,]ntr-o epoc[de persecut[ri religioase, c`nd ideile de reform[]n materie de credin\[expuneau pe adept\ii lui Calvin la supliciiul arderii de vii, au avut curajul a strivi sub biciul satirei abuzurile, ereziile, prejudiciile =i mai cu seam[pedantismul =i bigotismul ce domneau]n secolul XV. }nfrunt`nd fulgerele Vaticanului =i ale Sorbonei, el trata de *cagots*, *bigots*, *papegots*, *papelards*, *caphards* etc. pe c[lug[rii ce exploatau lumea]n numele religiei, iar pe pedan\i, care se]ncearcau a latiniza]ntr-un mod grotesc limba francez[,]i numea: *rapetasseurs de vieilles ferailles latines*.

Este de observat c[un fenomen foarte straniu se produce la toate popoarele]n epoca lor de regenerare sau de decaden\[=i acel fenomen este ivirea *pedantismului*]n domeniul literar. Astfel plantele p[r[site n[v[lesc]n gr[dini, umplu gazoanele, acoper[

drumurile nisipite =i]n[du=[florile pe straturi. }n Fran\`a, pe timpurile lui Rabelais, *ca =i la noi ast[zi*, aceast[calamitate se l[\ise mult =i produsese o =coal[de pedan\`i]nte\`i care vorbeau =i scriau o limb[ne]n\`eleas[de nimeni, nici chiar de]n=i=i, exemplu:

„*Mon genie n'este point apte nate pour éscorier la cuticule de notre vernacule gallicique, mais vicevercement je gnave opere er par veles et rames je me cuite de la locupleter de la redundance latinicome etc.*“

Ce ar fi devenit oare gra\`ioasa limb[francez[, dac[r`sul puternic al lui Rabelais nu ar fi]mpr[=tiat]n v`nt fasciculele laureatului Helcienne de Crene, =eful =coalei de *rapetasseurs de vieilles ferailles latines!*

O! Rabelais, fie-\i \[r`na u=oar[=i memoria nepieritoare! C[ci nu te scoli din morm`ntul t[u, ne]mp[catule biciuitor de ridicole, ca s[te ar[\i un moment printre noi =i s[faci a reintra]n]ntunericul lor Trisotinii =i Vadiu=ii rom[ni, ace=ti demni str[nepo\`i ai lui Helcienne de Crene!

N[via francez[se m`ndre=te cu drept cuv`nt de geniul profund =i de spiritul galic al lui Rabelais, c[ci scrierile lui sunt un adev[rat tezaur de erudi\`ie, dar acele scrieri au totodat[=i pentru noi un interes nepre\`uit, fiindc[ele con\`in mul\`ime de cuvinte rom`ne=ti uitate ast[zi]n Fran\`a =i uzitate la noi cu propriul lor]n\`eles. lat[aici o m`n[de termeni vechi care sper c[vor de=tepta spiritul de investigare al filologiei noastre:

- A. — *abscons*, ascuns
ains,]ns[
aer, aer
absters, sters
ardz, ars — arse, ars[
accrésté, crestat, cu creast[
adiouda my, ajut[-m[
aigrest, agurid[
apostole, apostol
aspre, aspru

arev, a ara, a br[zdui
aurée, de aur
angust,]ngust
angariez, ang[rii
alinter, a alinta. N.B. Comentatorii francezi confund[
]n\elesul acestui cuv`nt, atribuindu-i
 aceea=i origine ca verbului *ralentir*.

B. — *barde*, bard[
baste, basta
botte, bute
bubelette, bubu=oar[
bouc, gur[— a]mbuca
basme, basm[. N.B. Comentatorii]l confund[cu
beaume, balsam.

C. — *cere*, cear[
cabres, capre
calloier, c[lug[r
coubte, cot
crediteur, creditor
coudignac, chitonac
christian, hristian, cre=tin
cobbit, scobit
crud, crud, necopt
ceste, aceste, ceste
coupe, cup[
coste, coast[
caprimulge, mulge-capr[
calandre, macaleandru, pas[re fantastic[
cza! interjec\ie identic[cu acea a \[ranilor no=tri c[tre
 boi: tza Boian! tza Prian!

D. — *diavol*, diavol
decours de la journée, decursul zilei
tous dis, totdeauna, toate zilele
draco, dracul

- dateur*, d[ɛ]t[ɔ]r
despriz, dispre\̃
dispare, dispare
dea! interjec\̃ie identic[cu dé!
à la dévallée, de vale
desrobber, (?) s[existe oare vreo analogie]ntre acest
 cuv`nt =i cuv`ntul *desrobire*? R[spund[
 etimologi=tii.
- E. — *écorce d'ulmeau*, scoar\̃[de ilm
éscapper, a sc[pa
ésventer, a zv]nta
éstouper, *destouper*, a astupa, a destupa
épic, spic
s'ésclaffer, a se scl[f]i
- F. — *faseolz*, fasole
furt, furt
floc, floc
- G. — *gualimart*, c[l]m[ri
geline, g[in[, galin[
gyrer, a umbla]n jur
- H. — *hayt*, *hayt*, hait
haye, *haye*, hai, hai
- J. — *judicature*, judec[torie
jus, jos
- L. — *laudateur*, l[ud[tor
locuste, l[custe
- M. — *moult*, mult
moust, must
mutte, mut[
maistre, m[estru
marmoner, a morm[i
mascarayt, m[sc[rea, m]njea
meshaing, mehengiu
- N. — *numereux*, numeros

- O. — *ond* — *d'ond*, unde, de unde
oust — *ost*, oaste
occis, ucis
- P. — *Prime-vere*, primavar[
paulme, palm[
pennes, pene
plasmateur; pl[smuitor
pal, par
panerot, paner
partir, a]mp[r\i
phlosque, plosc[
patac, moned[de aram[, pitac
puputz, pup[z]
- R. — *roupte*, rupt. — *Fuir á la roupte*, a fugi]n ruptul
capului.
- S. — *sugce*, suge
soubz, sub
sarpe, =arpe, =erpe
sus, sus, deasupra
soror, suror[
sagette, s[geat[
strige, strigoi
- T. — *tourte*, p`ine de secar[, turt[
temple, t`mple
targon, tarhon
teit, tei
tumba (*tomba*), c[zu (?) de aice s[se trag[oare
tumba¹?
trestous, to\i (?) s[existe oare vreo analogie]ntre forma
acestui cuv`nt =i forma cuvintelor com-
puse: tustrei, tuspatru etc.?

¹ Dl Cihac arat[]n adev[r]n Dic\ionarul s[u (p.290) c[etimologia acestor
cuvinte este comun[. Nota red. [*Conv. lit.*]

- U. — *umbre*, umbr[
ulmeau, ulm
- V. — *vester*; a investi
verrat, ver, porc s[lbatic
verde, verde
vene, v`n[
verge, verig[
vitrice, vitreg[
verme, vierme
vicinite, vecin[tate
ventir, a v`ntura

Y. — *yssit*, ie=i

Pe l`ng[aceste cuvinte ce atest[antica leg[tur[de familie a rom`nilor cu francezii, se mai g[sesc]n Rabelais =i]n ceilal`i vechi autori unele credin`e populare, unele locu`iuni, precum =i unele forme gramaticale identice cu ale noastre, de exemplu:

— *Il vous mettra la tête au rez de pieds.* — |i-a sta capul unde-
 \i stau picioarele.

— *C'este là ou me deult.* — Acolo m[doare.

— *Ainsi m'aist Dieù.* — A=a s[m[aib[Dumnezeu.

— *Part joyeuz, part fâché.* — Parte vesel, parte sup[rat.

— *Lui touchant maintenant les jeux, maintenant le front.* — Atin-
 g`ndu-i acum ochii, acum fruntea.

— *Couvercle digne du chaudron.* — Dup[tingire =i capac.

— *Femme à mauvaise tête a bon vinaigre en son menage.* — La
 nevasta iute o\etu-i tare.

— *Sans mot dire de bouche.* — F[r-a zice un cuv`nt din gur[.

— *Le char flamboyant d'Elie.* — Carul sf`ntului Ilie.

— *L'herbe qui ouvre les serrures qu'on lui présente.* — Iarba
 fierului despre care se pomene=te]n pove=tile populare.

— *Ils fouettaient magistralement les écoliers comme on fouette
 les petits enfants en nos pays quand on pend un malfaitur a fin qu'il*

leur en soubvienne. — La noi este obiceiul de a bate copiii, c`nd se fac hot[rnicii de mo=ii pentru ca ei s[-=i aduc[aminte de locurile hotarelor.

Ils s'emanciparent, ils conspirarent, ils jurarent etc. — se emancipar[, conspirar[, jurar[etc. — N.B. Verbele]n *er* se terminau]n *arent*, la a treia persoan[de plural,]n loc de a se termina]n *erent*, precum se obi=nuie=te ast[zi.

— *Que mille millions de gripes mordent pendant l'éternité les charnières de celle qui ha faiet celluy qui sema le chène dont fut construite la chaise* etc. adic[: O mie de milioane de c[ngi s[mu=te pentru eternitate]ncheieturile acelui care a n[scut pe acel ce a sem[nat stejarul din care a fost durat scaunul etc.

Cine nu=si aduce aminte de surugiii no=tri, care blestemau ghinda din care a crescut stejarul, din care s-a f[cut sc`ndura, din care s-a durat corabia ce a adus]n \ar[pe]ntreprinz[torul po=telor; sau blestemau albina care va str`nge ceara din care s-a face lum`narea ce va arde la c[p[t`iul lor etc., etc.

STOICISMUL ROM~NULUI

Dac[nepasarea de moarte este o prob[de mare putere sufleteasc[, trebuie s[recunoa=tem c[rom`nul este]narmat cu un stoicism admirabil c`nd el se apropie de marginile vie\ii sale. A=tept`nd ultimul moment f[r[a fi dominat de cea mai mic[]ngrijire, privind cu ochi lini=tivi venirea mor\ii, el]=i face singur preg[tirile de plecare pe calea necunoscut[a Eternit[\ii, cere a i se pune o lum`nare aprins[la c[p[t`i,]ndepline=te datoriile sale de cre=tin prin sf`nta]mp[rt[=anie, =i a=teapt[*s[-i vie ceasu!*

Nevasta, copiii, rudele, amicii lui stau pe l`ng[d`nsul, unii pl`ng`nd, al\ii ocup`ndu-se de preg[tirile com`ndului, =i el, neuitat, gr[ie=te cu to\i, le d[sf[tuiri]n\elepte,]i m`ng`ie cu

vorbe bl`nde, pune la cale avutul s[u cu *limb[de moarte*, =i c`nd simte c[se stinge, el arunc[asupra lumii o lin[privire, zice: *R[m`ne\i cu bine, oameni buni!* =i]nchide ochii, d`ndu-=i ultima r[suflare.

Aceast[m[rime de suflet]n fa\`a mor\`ii nu e rezultatul fanatismului, nici al dezgustului de lume, dar efectul acelu\` stoicism sublim care apar\`inea vechilor romani =i care s-a transmis la poporul rom`n prin firul secular al tradi\`iei. Este dar a se]ntreba: La ce grad de putere moral[ar ajunge acest popor prin]ngrijirea unei cre=teri inteligente, unei educa\`ii ce ar scoate la lumin[calitatea naturii sale =i le-ar dezvolta pentru practica vie\`ii pe aceea=i m[sur[cu care ele se ivesc]n ora mor\`ii?

ARGHIR

Limba este tezaurul cel mai pre\`ios pe care-l mo=tenesc copiii de la p[rin\`i, depozitul cel mai sacru l[sat de genera\`iile trecute =i care merit[de a fi p[stret cu sfin\`enie de genera\`iile ce-l primesc. Ea este cartea de noble\`e, testimoniul de na\`ionalitate al unui neam; semnul caracteristic prin care membrii aceleia=i familii se recunosc]n marea diversitate a popoarelor din lume; lan\`ul tainic ce-i leag[]mpreun[=i-i face a se numi fra\`i; altarul]mprejurul c[ruia to\`i se adun[cu inimi iubitoare =i cu sim\`irea de devotament unii c[tre al\`ii.

A se atinge f[r[respect de acest altar este o profanare; a cerca de a-i schimba forma sa original[, spre a-i da o aparen\`[str[in[este un act de pedantism =i chiar de nebunie;]ntr-un cuv`nt, a dezbinat marea familie, introduc`nd diverse jargoane]n diversele ramuri ale ei, este un fapt de les-na\`ionalitate, c[ci el na=te o fatal[ne]n\`elegere]ntre fra\`i =i poate cu timpul s[produc[]nstr[inare]ntre d`n=ii.

C`nd dar vedem unele scrieri de peste mun`i ie=ite la lumin[
 }n zilele noastre, ne mir[m de forma limbii lor, lipsit[de adev[-
 ratul sigil rom`nesc, =i ne }ntreb[m dac[totdeauna a dominat }n
 spiritul autorilor ardeleni =i chiar bucovineni acea manie de
 schimonosire lingvistic[, sub pretext de o absolut[latinizare? }ns[
 la }ntrebarea noastr[vine eroul Arghir =i ne r[spunde c[pe la
 1800 se uzita }n Transilvania o limb[limpede =i armonioas[, pe
 care to`i rom`nii din toate col`urile `r[rilor noastre o }n`elegeau
 cu lesnire, c[ci o ferise }nc[Dumnezeu de contactul pedantismului.

Cine nu a citit poemul lui Ion Barac din Bra=ov, care }ncepe
 cu aceast[poetic[invocare?

Te visai mi=c`nd din buze
 O! prea dragala=[muz[!
 Ver=i glas }ngeresc din gur[
 Care inimile fur[,
 Fur[=i le am[ge=te
 Dup[ce le }ndulce=te.
 Te rog, muz[m`ng`ioas[
 Care c`n`i c`nt[ri frumoase,
 Pic[-mi pu`intic[miere
 Din m[iastra ta putere
 S[pot c`nta cu sim`ire
 A lui Arghir pribegire!

Cine nu s-a }nduio=at la citirea }nt`mpl[rilor acestui erou care
 s-a iubit cu Elena prea frumoas[=i a pierdut-o din ochi =i a c[tat-o

Prin locuri care se schimb[
 }n necunoscuta limb[,
 Tot prin locuri nec[lcate,
 +i prin p[duri neumbrate,
 Tot prin v[i necunoscute... etc.
 O! Arghire! lung[cale!
 Lungi necazurile tale!

Arghir las[casa p[rinteasc[, las[fra\i, p[rinte, mam[, de=i mama
lui, s[rmana,]i zicea cu lacrimi:

O! fiule cu dulcea\!
C` t te-am purtat eu]n bra\e,
] i-am fost maic[grijitoare,
Mi-ai supt \`a hr[nitoare;
S` nul meu a ta dulcea\[,
Leag[n ale mele bra\e.
Te ap[ram de tot v`ntul,
Te]nv[\am cu cuv`ntul.
O! vai! o vai! nu te duce,
Tu, fiul meu cel prea dulce!

El p[r[se=te tot pentru ca s[mearg[pe unde n-a umblat nici
pas[rea m[iastr[=i s[g[seasc[pe frumoasa lui ursit[.

Calc[locurile toate
P`n[nici cum nu mai poate
Deci]n partea pustniceasc[,
C`nd era s[nimereasc[
Dintru o pe=ter[mare
Vede fum c[iese tare
+i]ntr-acolo gr[be=te;
}n case dac[prive=te
Vede un om mare foarte,
C` t s-a sp[im`ntat de moarte!
A se=ntoarce nu cuteaz[,
G`ndind, fricos s[nu-l creaz[,
Ci =i-a f[cut]ndr[znire
G`ndind: sau trai, sau pierire!
Iar[omul cel prea mare
D[o groaznic[strigare:
— Cine este? Cine vine?
Cine ce cat[la mine?
+i c`nd slobozea cuv`ntul
Se cutremura p[m`ntul.
El avea un ochi]n frunte
+i p[rea c[-i c` t un munte.

Arghir tremur[de fric[
+i nu ascundea nimic[,
Ci se ruga de iertare... etc.

Uria=ul se]mbl`nzea, vorbea lui Arghir cu vorb[mai a=ezat/
=i preg[tea cina ca s[-i mul\umeasc[oaspele.

Masa l`ng[foc o pune
La lumin[de t[ciune,
+i se pun pe l`ng[vatr[,
Pe c`te un]gheab de piatr[,
Arghir p`n[s[]mbuce
O plosc[de vin aduce
Dintr-ale sale merinde
Care foarte bine prinde.
Uria=ul dac[-l gust[
Cu stomah ca de l[cust[
I-ar fi pl[cut ca s[trag[
Pe g`t o bute]ntreag[etc.

A doua zi Arghir pleac[iar]n lunga sa pribegire ca s[descopere
Cetatea]n care st[ascuns[Elena, iubita lui care nu are seam[n
pe lume.

Nici c`ntare\ele muze
Ce scot c`ntece din buze
Nu sunt a=a dr[g]stoase
Ca Elena cea frumoas[.
P[r de aur str[luce=te,
Pe p[m`nt se t`r`ie=te;
Precum luna cea ivit[
E nou[=i neplinit[
A=a-i fruntea cea suit[
Cu spr`ncene cercuit[.
Ochii privesc cu jindire
Ca a stelelor sclipire.
Trandafirul]nflore=te,
+i pe fa\ a ei ro=e=te.
Iar albea\ a-i de pe fa\

E =i-n s`nu-i cu dulcea\
 Unde dou[meri=oare
 Stau ascunse rotunjoare,
 Ca crinul cel prea subvire
 +i]nalt la a sa fire
 A=a oabla ei f[ptur[
 +i m`ndra-i c[ut[tur[.
 Vestmintele ard ca focul
 Care-mpodobesc mijlocul.
 A amorului s[geat[
 S[vezi cum st[ag[\at[
 Cam pe l`ng[sub\ioar[,
 De unde la Arghir zboar[
 +i se-nfige aurit[
 }n inim[nimerit[! etc.

Dup[mult[cale =i multe necazuri Arghir ajunge la Cetatea
 Elenei =i intr[]n o gr[din[cum nu mai v[zuse Cr[i=orul:

C`te flori]mpodobite,
 C`te r`uri limpezite!
 Oh! c`i trandafiri miroase
 Cu foi rumene frumoase!
 Rosmarinii au verdea\
 +i garoafele ro=ea\
 Aici crinul se albe=te.
 Colea nardul frumos cre=te.
 Codrul ramurile=ti tinde
 Care mult v[zduh cuprinde
 Ciprul frunza]nverze=te
 +i v[zduhul le cl[te=te.
 Izvoarele curg r[cite,
 Ca cristalul limpezite.
 Scaune vezi dou[sute
 Tot din paji=te f[cute,
 Cu lastre acoperite,
 Toate cr[iesei g[tite.
 Arghir se culca pe ele

S[-i treac[de ostenele. Etc.
 +-au adormit tare foarte
 Ca o p[reare de moarte etc.

}n sf`r=it ambii amorezi se]nt`lnesc dup[un =ir de]nt`mpl[ri
 care i-au desp[r`vit necontentit, fac nunt[]mp[r[teasc[la care

Foarte mul`i oaspe`i adun[
 F[c`ndu=-i inima bun[.
 Str[lucesc mesele-ntinse
 Tot cu flori cu s`rm[prinse,
 Sclipesc vase-argintuite
 +i pahare aurite.
 Beau, m[n`nc[, osp[teaz[,
 Toat[firea]nvieaz[.
 Sun[l[ute voioase
 +i fluieri, cimpoi frumoase. Etc.
 Osp[ul =ase luni `ine,
 To`i cu inimile pline,
 Apoi to`i]n hore salt[
 Cu bucurie]nalt[.

Iar Elena cu Arghir, ajun=i acum pe pragul fericirii dup[at`ta
 amar =i jale,

Tr[iesc f[r[sup[rare
 }n dragostea cea mai mare.
 Dup[chin dulce via\
 +i dup[amar dulcea\
 Ce fu uscat]nverze=te.
 Amarul se]ndulce=te!
 Acum e lumea]ntreag[
 C`nd le e via`a drag[. Etc.

Iat[cum se scria limba rom`neasc[peste mun`i la anul 1800!
 Pentru ce urma=ii lui Barac s-au ab[tut a=a de mult din calea lui
 Arghir =i a prea frumoasei Elene! Un autor francez a zis c[nimic
 nu e mai u=or dec`t de a nu face o tragedie; am putea s[zicem =i
 noi: nimic nu ar fi mai u=or dec`t de a nu scrie ungro-latine=te.

NECULAI BĂLCESCU

Citind în zilele acestea broșura foarte interesantă a dlui Gr. Tocilescu, apărută de curând în București, sub titlul de *Viața, timpul și operele lui N. Bălcescu*, m-am gândit a completa articolul ce am publicat în *Revista română* din anul 1863 asupra amicului meu răposat în Palermo. Voi cerca dar să-mi adun suvenirele și să le înscriu în albumul meu, făcând apel la toți acei ce cunosc particularitățile din viața lui Bălcescu sau care posedă corespondențele de-ale lui să le publice, pentru ca astfel să se poată într-o zi completa biografia unui om a cărui memorie onorează naștrii români.

În iarna de la 1847, aflându-mă la Neapoli, m-am întâlnit cu el pe malul mării, la Chiaia, însă bucuria mea de a-l vedea a fost întunecată prin aerul de preocupare și somorț ce era întipărit pe fruntea lui. El făcuse voiajul de la Marsilia până la Livorno cu un doctor napolitan, cu care avuse o ceartă, în urma căreia îl provocase la duel. În calitatea mea de compatriot, datoria mea era să-i servesc de secund, deși împrejurările în care mă găseam nu-mi permiteau să primesc acest rol. Bălcescu era foarte aprins, foarte neîmpăcat și vroia numaidecât să deie o lecție de politețe napolitanului, dar o lecție de care să-i aducă aminte că trăiește dac-ar fi mai trăit. Adversarul lui nu prea dispus a se supune la o asemenea catastrofă și preferă să facă toate scuzele ce am pretins de la el. Astfel numai amicul meu se liniște și plecă la Palermo ca să petreacă restul iernii sub soarele binefcător al Siciliei.

În curând m-am imbarcat și eu ca să caut o climă mai favorabilă pentru dna N., care plăcea de piept; am abordat la Palermo, ne-am așezat afară din oraș la Villa Delfina, și am petrecut lunile ghenar, februar și mart 1847, împreună cu Bălcescu, care locuia aproape, în casa unui contadin. În toată dimineața el se punea dinaintea ușii pe un scaun, la soare, și citea cărțile vechi în care descoperea notițe pentru istoria românilor sub Mihai Viteazul, la care lucra cu mult entuziasm, iar peste zi venea la Villa Delfina.

Societatea lui era pl[cut[, manierele lui afectuoase, convorbirea lui foarte atr[g[toare, c[ci ea dezvelea visurile frumoase ce f[cea el necontenit pentru viitorul patriei sale.

Villa Delfina poseda o teras[larg[, pe care se plecau crengile]nc[rcate de fructe a doi portocali mandarina. Privirea se]ntindea pe gr[dini pline de flori exotice, ce r[sp`ndeau parfumuri]mb[t[toare,]i mai departe pe muntele Pelegrin,]n al c[rui v`rf se g[se=te pe=tera Sfintei Rozalii, patroana Palermei.]n dreapta ochii se primblau pe]ntinderea albastr[a M[rii Siciliene, br[zduit[de b[rci u=oare.

Pe acea teras[ne ad[posteam de ferbin\eala soarelui]i gustam dulcea\ a serilor poetice, ascult`nd]n dep[rtare c`ntecele pescarilor. Fiecare din noi aducea partea sa de inteligen\ spre a]nlesni trecerea zilelor, iar mai cu seam[dna N., prin varietatea cuno=tin\elor sale]i prin observ[rile sale fine]i spirituale ne f[cea a nu sim\i nicidecum zborul timpului. C`nd B[lcescu ne]ntre\inea de descoperirile ce f[cuse]n bibliotecile Italiei]i ale Fran\ei¹, el ne citea un pasaj din istoria rom`nilor; c`nd eu recitam vreo poezie nou[,]i amica noastr[ne]ncuraja cu o z`mbire gra\ioas[sau ne corecta cu acel tact fin]i delicat care distinge naturile alese.

C`te zile]nc`nt[toare am petrecut noi astfel]n cercul nostru intim! C`te primbl[ri am f[cut pe malul m[rii sau pe]mprejurimile Palermei, admir`nd bogata vegeta\ie de cactusi, de portocali, de chitri etc. a Siciliei! C`te planuri am a=ternut]mpreun[pentru de=teptarea neamului rom`nesc! Cu ce entuziasm]i cu ce credin\ B[lcescu vorbea de tot ce se raporta la patria lui!]n inima lui patriotismul ocupa at`ta loc c[e de mirat cum de se puteau ad[posti]n ea]i alte sim\iri.

¹]n Biblioteca din Paris a descoperit portretul lui Mihai Viteazul, iar]n cea de la Genova el a g[sit trei l[zi pline de coresponden\ asupra \[rilor noastre, coresponden\ foarte pre\ioase, c[ci ele au fost f[cute de impiega\ii Companiei Genoveze care avea multe stabilimente pe malurile M[rii Negre]i ale Dun[rii [V. A.].

Dar în sfârșit sosi timpul despărțirii și Bălcescu rămase singur la Palerma, zicând doamnei N. un trist adio cu ochii plini de lacrimi.

Doi ani în urmă evenimentele politice din 1848 împreună fiind tinerețea Moldovei și a Valachiei în toate colțurile Europei, am regăsit pe Bălcescu la Paris, unde am locuit împreună, Place de la Madeleine, mai multe luni de zile; însă sănătatea lui era acum foarte zdruncinată. Oftica făcea progrese spimântătoare și îi rupea plămâni, dar nu-l oprea de a lucra la *Istoria romanilor sub Mihai Viteazul* și de a susține prin cuvintele lui patriotice curajul emigranților. Doctorii îi recomandă să părăsească clima umedă a Parisului și să petreacă iarna de la 1851 la insulele Hyères.

Iată o scrisoare ce pe atunci mi-a adresat o damă compatriotă care a mers să viziteze pe Bălcescu la Hyères:

„În luna lui noiembrie am primit un ravaș de la amicul nostru bolnav, care mă cheamă lângă el. Ca toate naturile mari ce nu consideră recunoștința ca o sarcină supărătoare, Bălcescu nu se refuza de a primi devotamentul amicilor și încrederea lui în ei era adevărată deplină că fiecare se simțea gata și mulțumit de a-i face sacrificii.

L-am găsit într-o stare ce nu mai permitea vreo sperare de vindecare; dar fie că el nu vroia să întunece bucuria de a ne revedea, fie că poate își făcea iluzii asupra sănătății lui, el mi-a părut plin de curaj și mi-a vorbit neconștient de planurile sale în privirea viitorului. El lucra cu o ardoare ce se măsura cu cât puterile îi slăbeau; se scula adeseori noaptea pentru ca să adauge câteva pagini la *Istoria romanilor sub Mihai Viteazul*. Însă această lucrare silită îi scurta zilele. I-am propus să scriu eu sub dictarea lui. Suvenirele acelor ore de lucru, întrerupt prin convorbiri amicale, este unul din cele mai scumpe ce am păstrat. Spiritul său just și pătrunzător, imaginația lui ardentă, sufletul său entuziast și iubitor, răspundeau pe fiecare subiect de convorbire un interes atrăgător. Tema sa favorită era amorul. El o aborda totdeauna cu o simțire de regretare duioasă.

Absorbit fiind din primii ani ai tinereții sale de chestii politice și de preocupări privitoare la țara lui, Bălcescu conserva în inimă și o fragezime și o vivacitate extraordinare, însă aspirațiile îi erau mari și îndreptate către tot ce e mai nobil și mai frumos. L-am întrebat odată care tip de femeie îi place mai mult. El mi-a răspuns: dna Rolland.

Acest suflet înamorat de eroism era foarte iubitor de tot ce este grațios și spiritual, dar oricât de mare era cultul său pentru amicie, se cunoștea că inima lui simțea nevoia de un alt simțământ, că aspira de toate puterile către un simțământ mai complet, mai intim. Acestui vis, întrevăzut numai și nerealizat, se cuvine să atribuim oroarea și chiar spaima de moarte care îl cuprindeau câteodată. El se revolta, ca de-o nedreptate, la ideea de a muri, însă revoltele lui se linișteau repede și nu lăsa sau după ele nici o urmă. Într-o zi, după un moment de desperare, mi-a zis că avea zămbire ce se ivește pe buzele oamenilor condamnați de a muri: Vie moartea pentru mine... numai țara să-mi trăiască!

Aceste cuvinte rezumă toată viața lui Bălcescu. Etc., etc., etc.“

În toamna anului 1852, aflându-mă la Galați, Directorul Carantinei mă înștiință că un amic al meu sosise cu vaporul de la Constantinopol și că dorea să mă vadă. Alergai la Carantină și găsisem într-o cameră pe N. Bălcescu. Sărmanul, în ce stare ajunsese! Palid, slab, gârbov, obosit de friguri și de opintirile tusei, el prezenta un schelet ce-și căuta mormântul.

Ne aruncară în brațele unul altuia cu lacrimile în ochi, și amicul meu, după ce își mai potoli emoțiunea, îmi zise:

— Vezi în ce hal am ajuns? Nu-mi rămâne viață decât numai ca să mă apropiez de vatra părintească și să mor în sânul familiei mele. Ah! mult am pățit de când ne-am despărțit!... Multe zile amare am petrecut departe de țara mea!... Multe deziluzii am întâmpinat în calea mea!... dar în sfârșit o să respir în aerul patriei mele. Și murind oi să am mângâierea de a fi înmormântat în pământul strămoșesc.

Nenorocitul! nu =tia c[soarta era s[-i refuze =i aceast[ultim[m`ng`iere! Ordinele lui Vod[+tirbei]i deter[lovirea de moarte chiar pe pragul \[rii lui! C[ci nu-i]nvoir[nici m[car a se cobor] din vapor =i a pune piciorul pe \[rmul rom`nesc! Cu moartea]n suflet, B[lcescu relu[drumul exilului =i merse de muri singur, pe m`na str[iniilor, la Palerma,]n ziua de 16 noiembrie 1852.

Astfel disp[ru din lume unul din cei mai nobili fii ai Rom`niei, unul din cei mai mari scriitori, martir al patriotismului!

Zece ani dup[moartea lui, cel]nt`i decret ce am supus lui Cuza Vod[]n calitatea mea de ministru, a fost decretul relativ la aducerea r[m]=i\elor lui N. B[lcescu]n patria lui. Dar prigonirea soartei nu]ncetase]nc[pentru el. R[m]=i\ele lui nu s-au g[sit!

P. S. —]n bro=ura d-sale dl Tocilescu pare a avea oarecare]ndoial[asupra adev[rului c[poemul]n proz[*C`ntarea Rom`niei* a fost compus de A. Russo =i *tradus numai* de N. B[lcescu. D-lui zice: „Aceast[tain[literar[se vede c[s-a]mp[rt[=it numai de Alecsandri, pentru c[to\i ceilal\i amici ai lui B[lcescu recunosc pe acesta de autor al *C`nt[r]ii Rom`niei*“.

Dl Tocilescu nu =tie c[acea lucrare s-a f[cut]n urma unei]n\elegeri]ntre B[lcescu, Russo =i Eu, cu scop de a exalta spiritul =i a dezvolta sim\ul de rom`nism al tinerilor studen\i din Paris. Traducerea s-a publicat la 1851]n *Rom`nia viitoare* =i, dup[ce a produs efectul a=teptat, a fost din rom`ne=te tradus[]n limba francez[pentru a de=tepta simpatiile francezilor]n favoarea rom`nilor.

Pe atunci se]ntrebuin\au toate mijloacele, chiar =i subterfugiile inocente, pentru a ne face cunoscu\i Europei =i de a interesa partea inteligent[a ei la soarta Rom`niei. Iat[pentru ce A. Russo nu s-a refuzat de a sacrifica dreptul s[u de paternitate asupra poemului men\ionat; dar acum \elul fiind atins =i Rom`nia, scoas[din]ntuneric, lu`ndu=] locul ce i se cuvenea la soare, e un act de justi\ie de a da lui Cezar ce este a lui Cezar. Meritele =i gloria lui B[lcescu nu scad pentru c[nu ar figura *C`ntarea Rom`niei*]n

bagajul s[u] literar, dar numele lui A. Russo prime=te de la acest poem o str[lucire care]i revine cu drept.

Manuscrisul francez, adic[] manuscrisul primitiv al poemului se g[se=te la mine,]mpreun[] cu alte h`rtii ale lui A. Russo. Fie dar bine]ncredin\at dl Tocilescu c[] taina literar[] ce l-a mirat este un adev[r... foarte adev[r]at.

V. ALECSANDRI

Mircesti, martie 1876.

C~NTECUL BUCOVINEI

Dintre toate c`ntecele populare din Bucovina nu-i nici unul mai elocvent =i mai expresiv dec`t acesta care]ncepe cu versul: *Plin[-s, plin[de str[ini!*]n opt r`nduri e cuprins un poem]ntreg de durere =i de regretarea independen\ei pierdute. Poetul necunoscut care le-a improvizat, negre=it]n urma ocup[r]ii \[rii sale de c[tre austrieci, sim\ea]n sufletul lui o mare iubire de patrie =i a trebuit s[] sufere cumplit c`nd a v[zut pe p[m`ntul str[mo=esc]mpl`nt`ndu-se st`lpi cu pajura nem\esc[! P[cat c[] nu =tim numele lui, pentru ca s[-l]nscriem]n pleiada poe\ilor meritorii ai Rom`niei... Nu volumuri numeroase constituie gloria unui autor, ci ades o pagin[numai, ie=it[] din inim[] =i inspirat[] de adev[r]atul geniu. Rouget de Lisle a compus numai *Marseileza* =i a r[mas nemuritor!

Plin[-s, plin[de str[ini
Ca =esul de m[r]cini!
Plin[-s, plin[de du=mani
Ca Putna de bolovani!
De c`nd neam\ul m-a luat
Multe lacrimi-am v[rsat
+am f[cut f`nt`n[-n sat
Du=manii de ad[pat!

CORADINI

Pe coperta unei publicații ilustrate, apărută la Paris sub titlul de: *Diable à Paris*, figura desenat un diavol călcând pe harta capitalei Francei, însă un diavol elegant, fașionabil, având un chip artistic, fin, frumos și spiritual. Coradini semăna cu el la față. Născut la Iași dintr-un tată italian și o mamă română, el întrunea calitățile ambelor ramuri din marea familie latină: spirit vioi, talente pentru muzică și desen¹, geniu poetic menit a se dezvolta; pe lângă acestea posedă cunoștința mai multor limbi: italiană, germană, polonă și franceză, în care își plăcea a compune scrierile sale. Un singur articol a scris în limba românească și l-a publicat într-un calendar din Iași sub titlul: *Hai la vorbă!*

Coradini, până a nu veni la Moldova, luase parte la revoluția polonă, fiind încă foarte tânăr, și publicase în Paris un volum de poezii franceze: *les Chants du Danube*, dintre care una a fost tradusă, pusă pe muzică și cântată de toate bandele de lăutari de pe la 1841. Iată acel cântec:

În zadar alerg pământul,
În zadar mă ostenesc,
Chipul tău în tot minutul
Înainte mea-l privesc.

Tu ești raza vieții mele,
Eu pe tine te iubesc,
Pentru tine cântăresc,
Pentru tine plângesc.

Ah! iubito, cântărește
Eu m-am prins cu jurământ
Și-ți plăstrez a mea iubire
Și-n viață, și-n mormânt.

¹ Mulți se înșeală a scrie *desemn* în loc de *desen* fiindcă observă că cuvântul semn se traduce în limba franceză prin cuvântul *signe* și prin urmare a *desemna* înseamnă *designer*, iar nu *dessiner* [V. A.].

Peste marginile lumii
Soarta de m-ar dep[rta
G`ndul meu va fi la tine
+i]n veci nu te-oi uita.

Iat[-ma acum aproape
L`ng[tine-]nger ceresc!
Vin din lume, de departe,
Ca s[pot s[te-nt`lnesc.

+i s[-i zic]nc[o dat[
C[tu e-ti al meu odor,
+i pe s`nul t[u, iubitou,
S[tr[iesc, s[c`nt, s[mor!

Aceast[traducere fost-a ea f[cut[de]nsu=i Coradini sau de altul careva, nu se =tie, dar ceea ce se poate constata din volumul *Les Chants du Danube* este c[autorul avea sc`nteie poetic[. Mai multe din buc[ile cuprinse]n el se deosebesc prin o inspira\ie puternic[: precum acele intitulate *à Rome, Rome au poète, à Napoleon* etc.; altele iar prin o vie sim\ire de patriotism, precum acele *à la Moldavie, la patrie*, altele iar prin un lirism plin de emo\iune =i de fantezie.

Venirea t`n[rului poet]n \ar[a fost bine primit[de to\i, fie b[tr`ni sau tineri, =i ideile sale liberale au adus un util concurs propagandei]ntreprinse de junimea din anul 1840.]n timp de =apte ani c`t a stat la Ia=i, Coradini a compus multe opere]n versuri =i]n proz[: balade, poezii diverse, romane, maxime,]ns[toate aceste manuscripte s-au pierdut]mpreun[cu d`nsul, dup[ce intrarea ru=ilor]n Moldova, la 1848, l-a obligat a se dep[rta din \ar[. De atunci nu se mai =tie ce au devenit poetul =i bagajul s[u literar.

Ultima dat[ce am avut mul\umire a-l mai vedea a fost]n toamna anului 1848, la Visbaden, unde l-am]nt`lnit]n treac[t.]n urm[, toate cercet[rile mele nu au izbutit a afla adev[rul]n

privirea lui. Diverse voci au circulat despre d`nsul: c[ar fi murit la Napoli, c[ar fi plecat]n Rusia]n calitate de secretar al unei prin\ese, c[ar fi devenit fotograf =i s-ar fi stabilit la Tobolsk etc.;]ns[nici una din aceste ve=ti nu s-a adeverit. Ne r[m`ne dar trista alternativ[de a considera pe Coradini ca pe un rom`n cu totul pierdut pentru noi, f[r] a se =ti m[car]n care col\ de p[m`nt se afl[morm`ntul s[u, =i totodat[profunda regretare de pierderea pre\ioaselor sale manuscrise.¹

GEANTA LUI MO+ COSMA

Mos Cosma era pe la 1872 (zic *era* pentru c[nu =tiu de mai tr[ie=te]nc[) un b[tr`n ca de 60 de ani, cu fa\ a curat[ca inima lui, cu barb[=i plete albe, cu ochi vioi de om de munte, cu spirit glume\, dar]n\elept, cu graiul vesel =i dezmierd[tor. El locuia din copil[rie la Vrancea =i era cunoscut sub denumirea de Mo= Cosma Vioar[, c[ci era l[utarul nun\ilor =i al horelor =i purta pretutindeni cu el o mic[vioar[, pe care o \inea]ntr-o geant[de piele]mpreun[cu ni=te hrisoave de o veche r[ze=ie pierdut[prin judec[\i. Acest instrument primitiv compunea toat[averea lui,]ns[mai avea el o comoar[nepre\uit[, care pl[tea milioane]n ochii mei, =i acea comoar[era memoria rar[]n care se p[strose mul\ime de c`ntece b[tr`ne=ti, balade, legende, tradi\ii istorice, tot ce caracterizeaz[pe un bard popular.

Mo= Cosma,]n prim[vara anului 1872, veni la Mirce=ti, trimis de un fost servitor al meu, care]mi cuno=tea gusturile, =i care se a=ezase de trei ani]n mun\ii Vrancei. Acea vizit[nea=teptat[am considerat-o ca o favoare c[zut[din cer, c[ci zilele ce am petrecut cu el mi-au amintit frumosul timp al tinere\ii, pe c`nd am cutreie-

¹ Agentul nostru de la Roma ar putea s[fac[oarecare cercet[ri, prin ajutorul guvernului italian. Poate c[mai exist[vreo rud[de-a lui Coradini la Floren\ a =i prin ea s[se afle ce a devenit poetul disp[rut [V. A.].

rat o parte de mun\i =i de v[i ale Moldovei pentru descoperirea tezaurului de c`ntece populare ce s-au publicat la Bucure=ti.

L-am \inut dou[s[pt[m`ni cu mine, d`ndu-i de m`ncat =i de b[ut, d[ruindu-l cu haine =i cu bani, =i primind de la el o colec\ie de balade =i de diverse alte poezii vechi, pe care le-am prescris din fug[]n vreme ce el mi le-a c`ntat. }n toat[diminea\,a, ne a=ezam la umbr[=i]i ziceam]n glum[:

— Mo= Cosma, ce mai ai]n geant[?

— Multe! cucona=ule;]mi r[spundea unchia=ul. Geanta mea]i ca izvorul cel bun; cu c`t sco\i din el, cu at`t el d[ap[mai mult[=i mai limpede.

+i apoi, acord`ndu-=i vioara, bardul meu]ncepea a c`nta cu un glas dulce, de=i cam r[gu=it de timp, =i pe fiecare zi comoara ce adunam din gura lui cre=tea, cre=tea, f[r[ca s[m[pot s[tura de frumuse\ile ei. Astfel se face c[acum am dinaintea mea o movil[de pietre scumpe amestecate la un loc, unele cam =terse, altele cam =tirbe,]ns[toate p[str`nd o valoare necontestabil[. Trebuie s[le cur[\, s[le dau forma =i lustrul lor primitiv, s[le coordonez precum am f[cut cu cele publicate p`n[acum; =i m[rturisesc c[perspectiva acestei lucr[ri]mi produce aceea=i mul\umire ce trebuie s[o simt[un amator de tablouri, care ar descoperi sub culorile afumate ale unei p`nze lep[date un tablou de al lui Rafael. }ns[ce-o fi devenit Mo= Cosma? Ce-o fi devenit vioara lui ? Poate c[ast[zi au devenit cenu=!] Iat[una din sculele gen\ii lui:

STROE PLOPAN

Sus pe muchea dealului¹

Merge-n voia calului

¹ Este de însemnat c[toate drumurile vechi treceau pe muchea dealurilor =i aceasta din dou[cauze: una c[la timpuri ploioase, apele scurgându-se pe coaste, muchea r[mânea goal[=i se usca mai degrab[; cealalt[c[de pe în[\ime românii z[reau de departe pe du=mani, =i astfel erau feri\i de surprinderi [V. A.].

Un bujor de C[pitan,
 C[pitan Stroe Plopan
 Care poart[buzdugan.
 El arunc[ochi de sus
 C`nd pe valea din apus,
 C`nd pe =esul]nflorit
 Din a dreapta-n r[s[rit;
 +i tot cat[ca s[vad[
 N-a z[ri cumva o prad[
 Ici]n zare, colo-n zare
 Dup-a inimii oftare.
 Cioc`rlia sus c`nta,
 Iar voinicul tot c[ta
 +i din gur[cuv`nta:
 „C[ci nu am aripa ta
 Cioc`rlie nev[zut[,
 P[s[ric[-n cer pierdut[!
 C[ci nu am eu zborul t[u
 S[m[-nal\]n cer =i eu
 Ca s[v[d]n dep[rtare
 De vin hoardele t[tare
 S[r[peasc[=i s[fure
 Fete mari cu ochi de mure,
 +i copii de patru ani
 Copila=i de cei b[lani!¹
 Cum mergea =i cum gr[ia
 Iat[, m[re, c[z[rea
 L`ng-o ap[, chiar pe mal,
 Un foc mare str[lucind
 Printre s[lcii p`lp`nd,
 +i-mprejurul focului
 Trei t[tari st`nd locului,
 +i frig`nd un miel furat
 }ntr-o furc[aninat;
 Caii lor p[=teau deoparte:
 Iar la umbr[, nu departe,

¹ Copila=i români, cât sunt în vârst[fraged[, au p[rul de tot b[lan [V A.].

Se bocea o m`ndr[fat[
 De o salcie legat[,
 +i pl`ngea biata copil[
 De umplea cr`ngul de mil[!
 Dar p[g`nii o priveau
 +i privind-o crunt r`deau,
 +i ziceau]n limba lor:
 „Mult pl[te=te ist odor,
 C[ci e fat[de bun soi
 +i-i ca trestia la boi,
 +i-i ca luna la obraz,
 Numai bun[de-un viteaz.
 Ghirai Hanul pentru ea
 Ne va da chiar ce n-om vrea
 +i caftane de sultani,
 +i cincizeci de pungi de bani!“
 C` t Plopan]i auzea
 Calul iute=-i repezea:
 „Bun[ziua, m[i t[tari!
 Voi, de fete buni pr[dari!
 Spune\i mie f[r[team[,
 F[r[team[da\i-mi seam[:
 Ori vi-i roaba de v`nzare ?
 Ori vi-i roaba de schimbare?
 De-i pe schimb, eu mult voi da,
 C[ci cu zile v-oi l[sa;
 De-i pe plat[, eu sunt gata
 De la voi s[cump[r fata
 Nu cu aur =i caftan,
 Ci cu d[ri de buzdugan.“
 T[arimea iar r`dea;
 Din trei unul r[spundea:
 „Auzit-a\i, auzit
 Pe rom`nul]ndr[cit?
 Cic[-i prins de mare dor
 Ca s[mearg[plutitor
 C`nd sub valuri, c`nd]n soare,
 Pe sub apa curg[toare,

P`n-]n Dun[rea cea lat[,
 P`n-]n marea tulburat[!...“
 Vai de lume, vai de ea!
 Bine vorba nu sf`r=ea,
 Buzduganul se-nv`rtea
 Ca un uliu s-ab[tea
 Pe p[g`ni]n loc turtea;
 Apoi m`ndru se-ntorcea,
 La copil[se ducea
 +i cu glas voios zicea:
 „Cine-mparte, parte=-i face
 Cum]i dorul, cum]i place.
 Pe t[tari i-am]mp[r]vit.
]ie, drag[fat[-mare,
 }i fac parte de sc[pare,
 +i-mi las parte pentru mine
 Ca s[m[]nsor cu tine.“
 Iar copila ce zicea?
 Z[u! c[nu se mai bocea
 P[ru-n fa\[-i aducea¹,
 Cu voinicul se ducea!
 Fie calea lor u=oar[
 Cu foc lin la inimioar[,
 Cum e scris, cum e merit
 C`nd e timpul de iubit.

V. ALECSANDRI

¹ A=-i aduce p[rul]n fa\[, sau a=-i acoperi gura cu m`na, este un semn de ru=ine pentru rom`nce [V. A.].

[VASILE POROJAN]

Mirce-ti, 1880

Amice,

Am pierdut în zilele trecute un tovarăş de copilărie care purta un nume mai mult de =atră decât de salon, căci se numea Porojan! El a fost unul din robii noştri, ăigan lingurar de soiul lui, însă pitar de meserie.

Mărturisesc că m-am simţit cuprins de-o adâncă mângâiere când am aflat că el s-a mutat cu =atră pe ceea lume, ca mulţi din contemporanii mei, boieri, ăigani =i ăigani, cu care m-am încalzit la soarele Moldovei timp de jumătate de secol =i mai bine! Am pierdut în Vasile Porojan pe cel de pe urmă martor al începutului vieţii mele, rivalul meu în jocul de arăce =i în azvârlitura de pietre pe deasupra bisericii Sfântului Ilie din Iaşi, vecin cu casa părintească.

Valurile lumii =i treptele sociale ne-au despărţit de mult unul de altul; eu înălându-mă pe scară mai pănă în vârful ei¹ =i el rămnând jos fără a putea pune piciorul nici măcar pe întâia treaptă; însă acum 50 de ani eram amândoi egali dinaintea soarelui, fiind deopotrivă părlivi de dănsul, =i formam o pereche nedespărţită de cum răsa lumina zilei pănă ce apunea. Poamele din grădină nu apucau niciodată a se coace din cauza noastră,

¹ În 1858 Alecsandri figura pe lista celor 38 de boieri dintre care în ianuarie 1859 avea să fie ales domnul Moldovei =i la un moment dat s-a pus destul de serios problema alegerii lui.

c[ci am`ndoi =tiam a ne ac[va ca veveri\ele pe v`rfurile cele mai nalte ale copacilor roditori. Evreii nu mai]ndr[zneau a trece pe strada casei noastre din cauza zbur[t[irilor de pietre cu care]i]mpro=cam.

Me=teri]n arta de a fura merele =i perele de pe crengi;]ndr[zne\i la asaltul stogurilor de f`n, din v`rful c[rora ne pl[cea a ne da de-a rostogol; neobosi\i la „puia-gaia“, la „poarca“, la „\`rca“ =i chiar iscoditori de noi jocuri, eram m`ndri unul de altul!... Singura deosebire ce exista]ntre noi doi consista]ntr-aceea c[pentru f[rdelegile noastre copil[re=ti, numai Porojan era pedepsit de c[tre jup`neasa din cas[, mama Gahi\! C`te b[t[i a m`ncat el, s[rmanul, pe socoteala mea!... De-abia sc[pat din m`inile jup`nesei cu chica topor =i cu obrazii bujora\i de palme, el alerga la mine =i, uit`nd usturimea, m[]ndemna s[ne juc[m]n puf. Eu]l m`ng`iam, d`ndu-i c`teva parale turce=ti ca s[cumpere halv\ =i simit, dou[*friandize*, cum zic francezii, dou[*Delicatessen*, cum zic nem\ii, pentru care Porojan era]n stare s[-=i v`nd[c[ciula dac[ar fi avut-o, =i eu]n stare s[-mi dau papucii din picioare.

Ce talent avea el pentru confec\ionarea arcelor de nuiele cu s[ge\i de =indril[! Cum =tia de bine s[]nal\e zmeie de h`rtie poleit[p`n[sub nori =i s[le trimit[r[va=e pe =far[!... Acele zmeie cu cozi lungi erau fabricate de dasc[lul bisericii =i purtau pe fa\!a lor urm[toarele cuvinte scrise cu slove chirilice:

„Afurisit s[fie cu tot neamul lui =i s[ard[]n j[raticul iadului acel care ar g[=i acest zmeu c[zut =i nu l-ar aduce]n ograda Sf`ntului Ilie.“

Zmeul sfor[ind purta acest blestem pe deasupra ora=ului, fiind p`ndit de to\i b[ie\ii mahalalelor, =i c`nd i se]nt`mpla s[cad[din v[zduh, devenea prada lor; blestemul nu producea nici un efect, din cauz[c[ho\ii nu =tiau carte;]ns[Vasile Porojan pleca]ndat[ca s[-=i g[seasc[paguba, s[rea peste z[plazuri, peste garduri, p`n[ce da de ho\i,]ncepea ceart[cu ei, =i c`teodat[izbutea a se]ntoarce cu o buc[\ic[din coada zmeului]n m`n[, iar mai adeseori el venea cu p[rul v`lvoi =i cu c[ma=a rupt[.

Atunci fa\ a lui se posomora =i ochii lui se aprindeau de dorul r[zbun[rii. Cu o iscusin\ de s[lbatic, el]=i preg[tea armele, adic[o piatr[rotund[legat[de cap[tul unui pac de =far[, =i c`nd vedea pe deasupra capului]n[l`ndu-se vreun zmeu str[in, deodat[azv`rlea piatra]n v[zduh =i o azv`rlea cu at`ta m[iestrie,]nc`t piatra zbura totdeauna pe deasupra sforii zmeului =i c[dea iar l`ng[el.

— Al nostru-i, cucona=ule!... striga Porojan cu glas triumf[tor; =i,]n adev[r, tr[g`nd =fara lui]nc`lcit[de acea a zmeului, acesta]n cur`nd c[dea]n m`inile noastre.

Ce bucurie!... Nici o comoar[nu putea pl[ti acea izb`nd[.

Tovar[=ul meu, pe l`ng[aceste dispozi\ii de =tiin\ strategic[, mai posedea =i aplec[ri artistice; el suna din dr`mb[cu un talent la care nu am putut ajunge niciodat[=i pe care]l admiram mai mult dec`t am admirat mai t`rziu talentul lui Liszt... =tia s[imiteze =uierul =erpilor =i s[-i cheme astfel la el c`nd ne r[t[ceam]mpreun[prin f`na\ele]nflorite din lunca de la Mirce=ti... =i]ns[toate aceste aptitudini ale lui fiind nesocotite, el a fost destinat a deveni pitar.

]ntr-o bun[diminea\ Porojan a fost dat pe m`na unui brutar pentru ca s[]nve\ea a pl[m[di p`ini, ciurecuri, colaci, cozonaci etc., =i eu am fost trimis la pansionul dlui Victor Cuénim¹ ca s[]nv[\ tot ce se putea]nv[\a pe atunci: un pic de fran\uzeasc[, un pic de nem\easc[, un pic de greceasc[=i ceva istorie, =i ceva geografie pe deasupra.

Adio, nep[sare a copil[riei! adio, libertate! adio, fericire!

Ce-o fi p[\it tovar[=ul meu sub lopata brutarului, nu =tiu, dar c`t pentru mine,]mi aduc aminte c[, lipsit de Porojan,]mi p[rea c[eram o fiin\ f[r[umbr[.

Acea via\ nou[de =colar]nchis]n sala de studiu, ghemuit pe un pupitru =i condamnat a]nv[\a pe de rost verbe franceze,

¹ +coal[particular[din apropierea Ia=ilor,]ntemeiat[]n martie 1828 de francezul Cuénim, fost of\er]n armata lui Napoleon.

germane =i grece=ti¹; obliga\ia de a ne trezi diminea\a \n sunetul unui lighean de alam[lovit ca un tam-tam chinezesc de doamna Cuénim; sila la care elevii erau supu=i de a m`nca bucate cu care nu erau deprin=i; o mie de mici mizerii ce sunt legate de bietul copil ie=it din casa p[rinteasc[, foamea, frigul, neodihna =i examenele zilnice ale profesorilor m[aduseser[la o desperare amar[... De=i luam parte la jocurile camarazilor mei c`nd suna ora de recrea\ie, \ns[cea mai scump[petrecere a mea consta \ntru a m[sui pe capra unei tr[suri vechi =i p[r[sit[sub o =ur[deschis[din toate p[r\ile. De-acolo priveam cu melancolie dealurile Socolei, mi=carea nourilor pe \ntinderea cerului, trecerea c`rdurilor de cocoare prin aer, drumul vestit al Bordei ce ducea \n \ara de Jos =i mai ales orizontul albastru, orizontul necunoscut =i plin de-o atragere misterioas[... Dorul de c[l[torii se de=teptase \n mine de c`nd \ntr-o noapte doi =colari, fra\ii Cucuiuc, ne povestiser[nenorocirile lui Robinson Cruzoe, =i de-atunci mintea mea devenise un muzeu de tablouri ce reprezentau cor[bii sf[rmate de st`nci, valuri de mare umflate c`t mun\ii, cete de s[lbatici care frigeau oameni pentru osp[\ul lor etc.

¹ Obiceiul era la pansion de a \nv[\a lec\iile pe de rost. Elevii cei mari, studiind istoria, ajunseser[la secolul al XVII-lea =i recitau \n gura mare pasaje din istoria Germaniei. Sala r[suna de cuvintele: *paix de Westphalie... paix de Westphalie*, care mi se tip[rise \n creieri, f[r[ca s[=tiu ce \nsemneaz[, dar ele mai t`rziu mi-au fost de mare ajutor \ntr-un moment foarte critic. La 1836, trec`nd examenul de bacalaureat la Paris, profesorul de istorie m[\ntreab[cum se nume=te pacea care a pus cap[t r[zboiului cunoscut sub numele de r[zboiul de 30 de ani? N-aveam nici o cuno=tin\ de istoria evului mediu =i r[m[sei mut dinaintea profesorului. Moment grozav, c[ci de la r[spunsul meu at`rna soarta examenului!... Deodat[\ncepu s[-mi r[sune capul de cuvintele „*Paix de Westphalie*“, auzite cu patru ani mai \nainte =i, \n nedumerirea ce m[cuprinsese, am rostit cu glasul uimit: „*Paix de Westphalie!*“

— *Très bien! mon ami...* a replicat profesorul =i mi-a dat o bil[alb[.

Mult am binecuv`ntat pansionul dlui V. Cuénim c`nd am aflat c[am fost primit *bachelier ès lettres* [V. A.].

Mare înr`urire au exercitat asupra imagina\iei mele de copil în\mpl[rile lui Robinson povestite de fra\ii Cuciuc! Ace=ti elevi aveau o memorie extraordinar[=i aptitudine la înv[\tur[, dou[calit[\i care erau de natur[=i a-i duce departe... dac[nu i-ar fi dus în sp`nzur[toarea de pe C`mpul Frumoasei, ca paricizi, îndemna\i la crim[de îns[=i mama lor¹...

Un rege alungat din \ara lui =i-o fi aduc`nd adeseori aminte de tronul s[u aurit. Astfel]mi aduc aminte eu de capra tr[surii de sub =opron. }n momentele ce stam urcat pe ea, imaginea lui Porojan trecea pe dinaintea ochilor mei \inti\i,]ns[nu neagr[=i vesel[, ci pudruit[cu f[in[=i umilit[de aceast[albea\ nefireasc[. Dup[d`nsa veneau figurile celorlal\i robi, servitori din casa p[rinteasc[, =i anume: Stoica, vizitiul t[t`ni-meu, care avea mania de a fura tingirile cu bucate din cur\ile boiere=ti pe unde p[rintele meu se ducea]n vizit[=i le ascundea]n l[di\ tr[surii, f[r] a se g`ndi c[va fi tr[dat de mirosul bucatelor =i de z`ng[nitul tingirilor hurducate pe pavea. Ana, femeia lui, pe care el cerea s[o lase, sub cuv`nt c[: *i s-a învechit \iganca*. Costache, buc[tarul, care nimerea foarte bine sarmalele, ihnelele, ostrop[\urile etc., dar se]ncurca]n blanmangele, c[ci le da un miros de s[pun... inde², era obligat s[le m[n`nce]ntregi. Casandra, Maria =i Zamfira, trei fete frumoase pe care mama Gahi\ a le luase cu de-a sila din \ig[nimea de la Mirce=ti, pentru ca s[le creasc[]n cas[, s[le deprind[a coase la gherghet etc. Casandra, alb[ca o fat[de boier, se]namorase de Postolache, cobzarul de la \ar[, =i dorea s[se m[rite cu el,]ns[jup`neasa o c[s[tori f[r] de voie cu Costache buc[tarul, oblig`nd pe Postolache s[-i c`nte la nunt[! Zamfira, mai norocit[, izbuti a fugi cu Didic[scripcarul, de la care am adunat mai multe c`ntece populare, =i a duce o via\ nomad[cu iubitul ei p`n[a muri, nu se =tie cum =i unde.

¹ Vezi =i: G. Sion, *Proz[. Suvenire contimpurane*, Bucure=ti, Editura pentru literatur[=i art[, 1956, p. 166-191.

² De aici (*lat.*); aici cu sensul: drept urmare.

C`t pentru Porojan, el deveni un pitar de frunte sub ciomagul profesorului s[u =i fu ridicat la rangul de ciurecar al casei. Cariera lui fu astfel desenat[pe gura cuptorului cu litere ne=terse de c[rbune!... Domnii \[rii puteau s[se mazileasc[, datinile puteau s[se schimbe]n Moldova, fa\la lumii putea s[se prefac[]n orice mod; eu, tovar[=ul lui de odinioar[, puteam s[devin, din simplu comis ce eram, postelnic mare, ministru, domn chiar!... Porojan avea s[r[m`ie pitar =i numai pitar p`n[la sf`r=itul vie\ii sale!... Stranie nedreptate a soartei!

Din ziua trist[a desp[r\irii noastre numai duminicile ne mai]nt`lneam]n curte, c`nd ne]ntorceam de la pansioanele noastre, =i atunci rec`=tigam tot timpul pierdut cu studiul... Ambi\ia noastr[era de a chiti =i a zbur[t[i cu pietricele late =i rotunde pe palamarul bisericii Sf`ntului Ilie, c`nd el, suit]n clopotni\[, b[tea toaca, execut`nd varia\ii fantastice cu ciocanul de lemn pe sc`ndura sp`nzurat[al[turi cu clopoatele.]ntr-o zi avui satisfacerea de a-l lovi peste m`n[tocmai c`nd ob\inea un admirabil efect de toac[. Auzir[m un r[cnet]n naltul cerului =i pe urm[o grindin[de amenin\[ri care c[deau de sus pe capul nostru. Fiind]ns[c[distan\va ce ne desp[r]ea de palamarul virtuos era mare, i-am r[spuns prin o nou[bombardare =i, ca par\ii, am rupt-o de fug[voinice=te. Victima noastr[se pl`nse la dasc[l, dasc[lul la diacon, diaconul la preot, preotul la jup`neasa Gahi\va. Rezultatul acestor pl`ngeri succesive a fost c[]ndat[fur[m prin=i pemprejurul bisericii =i du=i dinaintea maicii mele, care m[dojeni pu\in cu bl`nde\ie, =i apoi m[=terse de sudoare pe obraz... Iar Porojan pl[ti gloaba pentru am`ndoi... S[rmanul! Mult l-a costat onorul de a fi tovar[=ul de nebunii al cucona=ului!

Asemenea o p[\i =i]nainte de a fi da\i la]nv[\]tur[.

Pe la 1827 aveam de profesor pe c[lug[rul Gherman¹, acel care a v`ndut lui Gr. Ghica-vod[manuscriptul lui +incai². El =eedea la

¹ Gherman Vida, maramure=ean de origine, autorul *Gramaticii practice rom`no-fran\uze=ti*, tip[rit[la Buda]n 1833.

² *Hronica rom`nilor =i a mai multor neamuri...*, publicat[abia la 1853, la Ia=i, dup[manuscrisul adus de acest Vida.

noi =i, afar[de mine, avea =i al[i elevi externi, dintre care pe M. Kog[lniceanu. Acesta venea]n toate zilele,]mbr[cat]n antieru de cutnie =i purt`nd un i=lic rotund de piele de miel sur[... Vai de nenorocitul i=lic! El devenise o minge]n m`inile noastre =i ne atr[gea oc[ri aspre din partea p[rintelui Gherman, ba uneori chiar =i palme. Cum s[ne r[zbun[m? Vasile Porojan g[=i modul de r[zbunare!... Dasc[lul nostru avea obicei s[doarm[dup[amiaz[=i s[hor[iasc[de se r[suna ograda. El atunci se afla]ntr-un soi de letargie din care nu l-ar fi trezit nici tunul. Profit`nd deci de acest[]mprejurare, ne-am apucat de am zugr[vit cu cerneal[vi=inie spr`ncenele, barba =i must[ile c[lug[rului. Efectul produs a fost de minune!... P[rintele Gherman nu mai]ndr[zni s[ias[]n lume vro dou[luni de zile pentru ca s[scape de glumele oame-nilor, iar bietul Porojan f[cu pentru prima oar[cuno=tin\ cu sf`ntul Neculai din cui.

Sunt dator]ns[a m[rturisi c[amicul meu =tia s[rabde suferin\ele cu un stoicism antic. Nici \ipa, nici v[rsa lacrimi, dar pl`ngeam eu pentru d`nsul.

}]n sf`r=it sun[ora unei desp[r]iri complete!... }n vara anului 1834 dnul Cuénim dusese elevii s[i pe malul Prutului pentru petrecerea vacan\elor. Eram]n gazd[pe la casele \[r[ne=ti din satul X... =i ne g[seam la largul nostru: veseli, nebuni, zburdalnici ca r`ndunelele. }ntre sat =i r`u se ridica un buchet de copaci rari =i pleto=i, care devenise arena jocurilor noastre. Ad[post]i la umbra lor, priveam cazacii de pe cela mal,]narma[i cu sul[i]e lungi, =i c`nd ne sc[l]dam strigam la ei: *zdraste ciolovec*¹, ca =i c`nd am fi salutat pe Cesar.

+edeam]ntr-o amiaz[culcat la tulpina unei r[chite, crez`ndu-m[c[-s Robinson Cruzoe =i a=tept`nd s[apar[de dup[copaci o ceat[de s[lbatici, c`nd z[r]ii deodat[figura lui Porojan.

— Vasile!... am strigat cu bucurie... Vasile!...

¹ Noroc, b[ie\i (*rus.*)

— Eu, cucona=ule, r[spunse Porojan. Am adus o scrisoare a boierului lui domnul Cuénim.

— +i te-a trimis pe tine?

— Ba nu; dar m-am luat pe urma slujitorului de la Visterie, care a fost]ns[rcinat cu scrisoarea. }mi era dor s[te mai v[d o dat[, cucona=ule, p`n-a nu te duce la Paris.

— La Paris? eu?

— A=a... am auzit vorbind fetele de sus, c[boierul a hot[r`t s[te trimit[la carte, tocmai]n fundul lumii... =i am venit s[te rog ca s[m[]ei cu d-ta.

— Las[pe mine, Vasile... f[r' de tine nu m[duc, am r[spuns cu siguran`[.

}ns[peste vro zece zile mi-am luat adio de la maica mea, care pl`ngea, de la tatul meu, care se st[p`nea ca s[nu pl`ng[, de la frate, de la sor[, de la mama Gahi`a, de la servitori =i am plecat, l[s`nd]n urma mea pe bietul Vasile Porojan... Ochii lui se umpluser[de lacrimi pentru]nt`ia oar[de c`nd]l cuno=team. Am plecat odat[cu Alexandru Cuza, c[ruia norocul]i rezerva tronul Rom`niei, cu v[rul s[u, N. Docan, =i cu pictorul Negulici, care a murit la Constantinopol]n urma evenimentelor de la 1848. Conduc[torul =i guvernatorul nostru era]nsu=i secretarul vestitului Corai¹, dnul Filip Furnasaki.

Cinci ani]ntregi am stat]n Paris, cerc`nd, dup[dorin`a p[rintelui meu, s[m[preg[tesc pentru studiul medicinei, apoi pentu studiul dreptului... Cercare zadarnic[, fiind contrar[imaginai`iei mele vagabonde =i aplec[rii mele pentru literatur[...

La]ntoarcerea mea]n `ar[, pe la sf`r=itul anului 1839, dup[o pl[cut[c[l[torie prin Italia, am g[sit casa p[rinteasc[complet[... Porojan singur lipsea, c[ci fugise a doua zi dup[plecarea mea la Paris =i nu se mai]ntorsese la st[p`ni de frica zgardei cu coarne de fier =i mai cu seam[de groaza poli`aiului Urzic[, prin m`inile

¹ Korais Adamantios (1748-1833), filolog grec.

c[ruia era obicei s[treac[to\i \iganii lene=i, t`lhari sau prea iubitori de libertate... Nu trecu]ns[mult timp =i el ap[ru]n curte, c[ci auzise de]ntoarcerea mea. Dorul de mine]l f[cu s[]nfrunte asprimea pedepsei ce meritase... dar am avut nesp[]mul\umire de a-l sc[pa =i de a-l reintegra iar[=i]n postul s[u de pitar al casei.

Dup[moartea p[rin\ilor mei, am eliberat to\i robii no=tri, void astfel s[recunosc amicia lui Porojan pentru mine. Frumoas[zi a fost aceea c`nd, din balconul casei de la Mirce=ti, am declarat \iganilor aduna\i c[sunt liberi! C[nu li se vor mai lua copiii pentru a fi crescu\i =i deprin=i ca servitori]n casa boiereasc[=i c[pot s[mearg[unde le place f[r[]mpiedecare din partea nim[nui.

Surprinderea lor s-a manifestat prin o exclamare s[lbatic[, =i bucuria lor prin o mie de s[rituri de=[n\ate, ca oameni mu=ca\i de tarantel[. Vreo trei b[tr`ni]ns[au]nceput a pl`nge =i a-mi zice:

— St[p`ne, st[p`ne, ce \i-am gre=it ca s[ne urgise=ti astfel, p[c[to=ii de noi?!... Ne faci slobozi?... Cine o s[ne poarte de grij[de azi]nainte?... Cine o s[ne hr[neasc[, cine s[ne]mbrace, cine s[ne cunune, cine s[ne]ngroape?... St[p`ne, nu te]ndura de noi =i nu ne dep[rta de mila m[riei tale!

Vorbe de=arte pentru mul\imea ce intrase]n paroxismul be=iei!... To\i, p[r[sindu=i bordeiele, plecar[a doua zi cu tot avutul lor ca s[mearg[... Unde?... Nu o =tiau nici ei, dar se pornir[ca s[calce peste orizont =i s[afirme dreptul lor de oameni liberi... Laia se opri la cea]nt`i cr`=m[, pentru ca s[celebreze noua lor pozi\ie social[, apoi se opri la a doua cr`=m[, pentru ca s[cinsteasc[]n s[n[tatea cucona=ului, apoi se opri la a treia, pentru ca s[boteze cu vin libertu=ca, apoi la a patra, pentru ca s[guste dac[rachiul liber e mai bun dec`t cel[alt etc., etc., =i astfel au dus-o]ntruna p`n[ce, b`ndu=i p`n[=i c[ciulile =i apuc`ndu-se de furturi, au ajuns]n]nchisorile de la Roman, de la Piatra =i de la Bac[u.

Peste =ase luni, s-au]ntors cu to\ii la Mirce=ti, goi, bolnavi, mor\i de foame,]nghe\ai de ger, =i au c[zut]n genunchi cu rug[minte

ca s[-i primesc iar robi *ca în vremile cele bune*, dup[cum spuneau ei... Aceast[re]ntoarcere de bun[voie la sclavie m-a f[cut a cugeta mult asupra modului de a libera popoarele ce sunt sclave din n[scare =i m-am convins c[pe c`t e de neomenos faptul de a lipsi pe un om de libertate, pe at`t e de necump[tat faptul de a libera deodat[pe un sclav f[r] a-l preg[ti la fericirea ce-l a=teapt[=i a-l feri de neajunsurile unei libert[iv] pripite.

Porojan]ns[nu]mp[rt[=i soarta celorla\i \igani. Devenit liber, el se duse s[exerciteze]n \inuturi meseria lui de pitar =i]n sf`r=it se stabili la Piatra. Astfel ne pierdur[m din vedere ani]ndelunga\i... Mi se spusese chiar c[ar fi murit!...

}ntr-o zi, pe c`nd =edeam la mas[]n umbra copacilor din gr[dina de la Mirce=ti, z[resc un str[in cu surtuc de nankin =i cu picioarele goale... Figura lui nu-mi p[rea necunoscut[... o privesc cu luare-aminte... Ce s[v[d?... Porojan!... Cine poate spune bucuria mea?... Tovar[=ul meu de copil[rie! tr[ie=te! iat[-!... iat[-! pl`ng`nd =i s[rut`ndu-mi m`nile!... Nu =tiam ce s[-i dau ca s[-i fac mul\umire... }mi venea s[-l poftesc la mas[; s[-i propun o partid[de ar=ici.

Dup[cele]nt`i momente de uimire, el]mi povesti odiseea lui, un lung =ir de mizerii omene=ti, apoi se rug[s[-l primesc a fi pitar la Mirce=ti, zic`nd c[voie=te s[moar[unde s-a n[scut. Am primit cu recuno=tin[, l-am]mbr[cat din cap p`n[-n picioare, i-am hot[r`t o leaf[bun[=i i-am g[tit o odaie deosebit[]n ograd[. El s-a instalat =i dup[dou[zile s-a f[cut nev[zut]mpreun[cu un cal al v[tafului!

De-atunci l-am mai]nt`lnit o dat[la Piatra, sl[b[nogit, plin de reumatisme, plecat spre p[m`nt de aspra m`n[a b[tr`ne\ii =i dezgustat de lume. S[rmanul! a p[r[sit-o]n sf`r=it, lu`nd cu el partea aceea din tabloul social care ne arat[familiile boiere=ti]nconjurate de servitori \igani, precum erau casele patricienilor romani, pline de sclavi adu=i din lumea]ntreag[.

MARG{ RITA

I

În una din serile iernii de la 1850, palatul X din orașul Iași era luminat ca pentru o serbare mai deosebită. Toate ferestrele străluceau pe întunecata lui fațadă, și trecătorii din strada mare zăreau înăuntru un mare număr de dame și cavaleri notând în valuri de lumină. Un lung șir de căleți elegante se opreau una după alta la scară, și din ele se coborau alte dame și alți cavaleri întăriași, care se suiau repede la rândul de sus, în sunetul armonios al unei orchestre și intrau apoi în salonul cel mare al palatului.

Acea sală ornată cu oglinzi nalte cât pereții și cu lăzi de portocali, înirate de-a lungul colonadei de marmură ce susținea galeria muzicanților, aceea sală, zicem, cuprindea în sine tot ce poate încanta privirile și închipuirea: toaleta pariziene de gustul cel mai perfect, briliante strălucitoare, flori exotice, policandre numeroase de bronz aurit și mai cu seamă figuri tinere, frumoase, vesele și mult adimenitoare. Toate acestea formau un tablou magic!

Focurile pietrelor scumpe se unea cu razele scnteietoare ale ochilor; parfumul îmbătător al florilor se nălă în văzduh cu armonia orchestrei, și lumina candelabrelor se revărsa ca un val de aur pe frunțile, pe brațele și pe umerele albe ale damelor. Strălucită era într-adevăr acea adunare, căci venise să asiste la cununia celei mai frumoase flori din aristocrația Moldovei, a domnișoarei Margărita X.

În așteptarea acelei serbări, damele așezate pe canapelele de jur împrejurul salonului vorbeau cu cavalerii de frumoșele miresei și se pregăteau vesel pentru balul ce era să urmeze după ceremonia nunții. Deodată ușile unui alt salon mai mic se deschiseră și Margrita, întovărită de maică-sa, se arătă în toată pompa toaletei de mireasă și în toată mărețea ei splendoare. Damele se sculară repede ca să o vadă mai bine, iar cavalerii, adunați grămadă în fața ei, se închină ca dinaintea unei tinere regine. Un lung fior de uimire trecu prin inimile tuturor.

Margrita și cu maica sa, după o scurtă oprire, se îndreptară către ușa din fund care ducea la capela palatului. Ajungând însă la acea ușă, copila se opri și se înclină pe față dând cu ochii de un tânăr care, galben ca și dinșă, își se închina profund pentru ca să-și ascundă tulburarea. Această scenă mută, ce cuprindea un mister adânc, trecu nevăzută de nimeni, și mireasa, urmând după maica sa, care o trăgea de mână, ieși din salon. Damele și cavalerii se îndreptară în grabă spre capela unde era să se celebreze cununia, iar tânărul, rămas singur, căzu pe un jilț cu inima zdrobită de o crudă suferință; ochii îi se umplură de lacrimi, și moartea îi apăru ca o binefacere dumnezeiască!

După o oră, societatea se întoarse în salon, felicitând pe socrii și pe tinerii însurați, după vechiul obicei. Socrii plini de bucurie și noul însurat, glorios de fericirea lui, mulțumeau în dreapta și în stânga, pe când Margrita se ținea deoparte, în tăcere, ca o statuie de marmură albă; numai ochii săi dădeau încă semne de viață prin două lacrimi dureroase în care se reflecta veselia adunărilor.

Tânărul de care am vorbit și pe care îl vom numi Alexis se apropie de dinșă și îi zise cu glas uimit:

— Dați-mi voie, doamna mea, să adaug și eu felicitările mele pe lângă toate complimentele căte ați primit în această seară. Toți v-au adresat urări de fericire; eu vă doresc împlinirea dorințelor ce ați avut neconținut de a călători în Franța și în Italia.

Marg[rita privi la t`n[rul ce-i gr[ia cu o c[t[tur[lung[=i]ntristat[; apoi zise:

— Primit-a[un buchet de flori?

— Da, mi l-a dat domnul M., b[rbatul d-voastr[, c`nd am intrat]n salon.

— +i v-a spus c[-i din partea mea?

— Nu.

— Acel buchet l-am compus eu]ns[mi pentru d-voastr[, ad[ug[ea, ro=indu-se pe obraji.

— +i eu m[jur s[-l pastrez toat[via[a mea ca un suvenir nepre\uit!... r[spunse Alexis, tremur`nd de uimire.

C`teva persoane se apropiar[de Marg[rita; iar Alexis se retrase]ncet, str`ng`nd la pieptu-i un mic buchet de flori de trandafir, de vioarele =i de rezeda. Din cea mai ad`nc[desperare, el trecuse pe loc]n cea mai vie bucurie.

— M[iube=te! g`ndi el, m[iube=te! Ah! de-acum nu-mi pas[de suferin[ve, nu-mi pas[de moarte! m[iube=te Marg[rita!...

Pe c`nd Alexis improviza]n sine acel monolog poetic =i naiv, pe care to[]namora[ii]l repeteaz[de c`nd exist[amorul, domnul M.]l observa de departe =i z`mbea, v[z`ndu-l r[t[cind prin salon ca un om ce nu ar avea con=tiin[\ de sine. El veni]n fa[a lui,]l atinse cu m`na pe um[r =i]i zise glumind:

— Treze=te-te, poetule, =i te coboar[pe p[m`nt din regiunile lumii ideale, c[ci balul o s[]nceap[]n cur`nd.

Alexis tres[ri la glasul ce-l apostrofa astfel =i r[mase pu[]n tulburat;]ns[dl M., lu`ndu-l de sub bra[, puse a se primbla cu el prin mijlocul salonului =i urm[a glumi asupra naturii fantastice a poe[ilor, pretinz`nd c[ei sunt v`n[tori de visuri nebune =i de rime ne-bune. Dl M. cultiva cu destul succes soiul acel de spirit francez care se introdusese]n societatea Ia=ilor =i care consista]ntru a face jocuri de cuvinte =i calambure.

—]n adev[r, observ[Alexis, lumea ne crede pe noi, poe[i, cam nebuni, fiindc[noi vedem lucrurile printr-un v[l magic, ce

le]nfrumuse\eaz[;]ns[nu mergem cu nebunia p`n[la gradul de a nu recunoa=te defectele =i ridicolele societ[\ii.

— Nu m[]ndoiesc despre aceasta;]ns[m[rture=te c[dac[societatea are unele p[r\i ur`te =i blamabile, ea posed[=i avantaje de o mare valoare.

— Care?]ntreb[Alexis, oprindu-se l`ng[una din coloanele galeriei.

— Poe\i de talent ca d-ta, amici sinceri ca mine =i mai cu seam[fiin\ve]ngere=ti ca Marg[rita. Prive=te c`t e de frumoas[sub cununa ei de peteal[. Ce asem[nare poetic[ai putea g[si pentru ea? Un]nger]ncoronat cu raze de soare? Un crin z`mbitor sub roua dimine\ii? Un. . . urmeaz[d-ta, care e=ti poet, c[ci eu nu mai g[sesc nimic[.

— Nici eu, spuse Alexis, privind cu admirare pe Marg[rita]n mijlocul amicelor sale.

— Cum?... Muza d-tale]\i face infidelit[\i?]ntreb[dl M. r`z`nd.

— Muza mea, am obicei s[o culc frumu=el acas[c`nd m[duc la baluri.

— +i ea doarme]n tot timpul c`t e=ti absent?

— Doarme dus[pe ceea lume.

— Bun[cas[\ine\i]mpreun[! Am s[spun Marg[ritei istoria muzei d-tale =i chipul ce ai descoperit de a tr[i cu d`nsa]n bun[armonie.

— Cred c[nu ai de g`nd a]ntrebuin\ a cu doamna M. acela=i sistem...

— O! nu, nu]nc[. . . mai t`rziu... vom vedea. }ns[spune-mi]n toat[sinceritatea, ce ai face]n locul meu dac[te-ai fi]nsurat d-ta cu Marg[rita?

— Eu?]ntreb[Alexis tulbur`ndu-se. Nu]n\eleg...

— Vreau s[zic, cum ai urma]n timpii cei dint`i ai c[s[toriei?

— A= urma moda englez[; adic[mi-a= lua so\ia la finitul balului, m-a= sui cu d`nsa]ntr-un cupet de voiaj =i m-a= duce]ntins

la Napoli sau aiure, pentru ca s[-mi petrec luna numit[de francezi luna de miere. Astfel a= realiza un vis pl[cut al dnei Marg[rita =i...

— Cum, ai petrece pe drumuri zilele cele dint`i ale fericirii casnice? O! poet, poet! e-ti sublim! m[duc s[te spun Marg[ritei.

Zic`nd acestea, dl M. alerg[r`z`nd l`ng[juna lui so`ie =i]ncepu cu ea o convorbire]n vremea c[reia aruncau]mpreun[priviri deosebite asupra lui Alexis, el cu o expresie sardonic[, =i ea cu o expresie de jale ad`nc[.

Semnalul balului se dete; orchestra prelud[prin un vals nou de-al lui Strauss, =i mai multe perechi de dame =i cavaleri se repezir[vesel]n v`rtejul dansului. Marg[rita, obligat[de a]ncepe balul, f[cu de dou[ori jurul salonului, str`ns[la pieptul b[rbatului s[u. Dup[vals veni un contradans. Marg[rita avea ast[dat[pe Alexis de cavalier; am`ndoi]ns[erau]ntr-un neast`mp[r sufletesc astfel de mare,]nc`t m`inile lor tremurau; lor li se p[rea c[toat[lumea]i observa cu mali`ie =i c[citea]n inimile lor. Dup[figura]nt`i, Marg[rita zise lui Alexis:

— Adev[rat e c[e-ti decis a pleca din \ar[?

— Adev[rat.

— +i pentru mult timp ai de g`nd s[te dep[rtezi?

— Pentru mai mul`i ani.

Ea cobor] ochii =i dup[o scurt[t[cere]ntreb[iar:

— C`nd ai hot[r`t s[pleci?

— Peste dou[luni, la prim[var[.

— Ai s[petreci vara]n Paris?

— Nu cred, fiindc[voi merge negre=it la Londra, ca s[vizitez palatul expozi`iei universale, =i apoi din Englitera poate c[m[voi]mbarca pentru ca s[m[duc]n America.

— Tocmai]n America!... singur! replic[Marg[rita cu durere.

— Singur]n America sau singur]n Europa nu e totuna pentru mine? observ[Alexis suspin`nd.

Deodat[, Marg[rita]=i ridic[ochii,]i]inti drept]n ochii lui Alexis =i zise, inspirat[de-o g`ndire ademenitoare:

— Dar... dac[voi veni =i eu la prim[var[]n Paris... sau la var[... sau la iarna anului viitor,]mi promi\i c[te-oi g[si acolo?

— Promit s[m[aflu]n orice parte a lumii vei merge =i oriunde vei dori ca s[fiu.

Figura Marg[ritei se lumin[de focul unei bucurii nem[rginite; =i c`nd la finitul contradansului Alexis o duse la locul ei, t`n[ra mireas[]i zise str`ng`ndu-l de m`n[:

—M[]ncred]n cuv`ntul d-tale.

El se]nchin[]n t[cere =i peste pu\in timp ie=i din bal, purt`nd]n sufletul lui o comoar[de sim\iri vesele =i dureroase, care]i aduceau]n ochi c`nd lacrimi amare de desperare, c`nd dulci lacrimi de fericire!

II

Cu patru luni]nainte de scenele descrise]n capitolul precedent, Alexis se]ntorcea din str[in[]tate, unde]=i terminase studiile. Era pe la finitul toamnei, atunci pe c`nd]n \ara noastr[ploile]ncep a fi]n dou[cu z[pad[=i drumurile devin nepracticabile. Caii harabagiului pe care-l luase la Mih[ileni, plini de glod p`n[la urechi,]nghe\avi, c[zu\i de osteneal[, de-abia mai puteau trage tr[sura pe c`mpul moale]n care ro\ile intrau p`n[la butuc, c[ci din cauza]ntunecimii vizitiul r[t[cise drumul. Din zece]n zece pa=i caii se opreau sufl`nd greu =i p[rea c[nu mai simt loviturile biciului ce l[sa urme dese pe umeda lor spinare.

— Unde ne g[sim?]ntreb[Alexis pe harabagiu.

— Dumnezeu =tie, r[spunse acesta. Eu nu mai v[d nimic]nainte mea.

— Ei bine, ce facem acum?

— Nu =tiu, z[u! S[a=tept[m p`n[s-a mai ridica p`cla, ca s[ne putem g[si calea.

— Fie! zise Alexis =i,]nvelindu-se bine cu mantaua, el se ghemui]n col\ul tr[surii.

Pierdut astfel, noaptea, pe locuri necunoscute, t`n[rul c[l[tor se puse a g`ndi la \[rile civilizate de unde venea =i a face o trist[asem[nare]ntre starea de]nflorire a acelor p[r\i ale Europei =i starea de mizerie a patriei sale. Acolo, ora=e mari, bine]ngrijite, bine luminate, bine zidite, ornate cu monumente de art[, cu muzee, cu universit[\i etc., la noi, ora=e p[c[toase, glodoase,]ntunecoase [...] =i lipsite de cel mai mic confort al vie\ii; acolo, =osele minunate, poduri frumoase, canale largi, drumuri-de-fier pretutindeni, la noi, drumuri cu h[uga=e, pode\ve de lemn putred, cr`me mizerabile pe ici, pe cole; acolo, cai nal\i, tari, bravi, m`ndri, vite grase, bine \inute]n grajduri de piatr[; la noi, cai mici, nes[cela\i, st`lci\i de b[taie, vite slabe, chircite, p[r[site pe c`mp la toate aspririle timpului; acolo,]n fine, oameni care, bucur`ndu-se de binefacerea civiliza\iei, au sentimentul demnit[\ii personale, la noi, un popor]ngenuncheat dinaintea impiega\ilor guvernului, dinaintea st[p`nului mo=iei, dinaintea arenda=ului =i a v[tafului =i a feciorilor boiere=ti etc.!

Toate aceste g`ndiri]l atristau ad`nc,]ns[el se g[sea la acea epoc[frumoas[a tinere\ii unde iluziile, ca un c`rd de p[s[ri prim[v[roase, zboar[]n calea omului =i-l]ng`n[cu melodii]nc`nt[toare! Prin urmare, triste\ea lui nu \inu mult, c[ci el se m`ng`ie]ndat[cu ideea de a fi unul din pionerii civiliza\iei]n patria lui, misiie nobil[=i visat[de fiecare t`n[r,]ns[misiie grea =i descurajatoare pentru mul\i!

Vizitiul se cobor`se din capr[=i se dep[rtase de tr[sur[pentru ca s[caute drumul, iar caii, cu capetele plecate =i cu urechile l[sate, se cl[tinau]n glod, put`nd de-abia s[se \ie pe picioare.]n cur`nd Alexis auzi un tropot aproape de locul unde se afla =i un glas str[]n care striga:

— M[i, cel cu tr[sura! ce te-ai b[gat]n ar[turi ? Vizitiul veni iute prin]ntuneric =i r[spunse:

— Ne-am r[t[cit, =-acum caut s[g[sesc drumul.

— Da']ncotro merge\i?

- La Ia=i.
 — La Ia=i?... A\i l[sat calea Ia=ului departe!
 — Cum se poate? zise Alexis, sco\`nd capul din manta. +i unde ne afl[m aici?
 — Pe mo=ia cucoanei Elencu.
 — Care Elencu?
 — Dorianca.
 — Departe-i satul?
 — Ba nu! c`t cole.
 — +i este cineva la curte?
 — Este cucoana =i duduca.
 — Po\i s[ne]ndrep\i spre casa boiereasc[?
 — Cum nu? Eu sunt chiar din curte; sunt pu=ca=.
 — Minunat!... fii c[l[uzul nostru =i \i-oi da un bac=i= bun.
 — S[rut m`inile... Hai!

C[l[re\ul apuc[]nainte peste c`mp, =i tr[sura puse a-l urma]ncet, suind =i cobor`nd din brazd[]n brazd[. Peste o jum[tate de or[se auzir[l[traturi de c`ini =i se z[rir[c`teva lumini slabe prin fere=ti afumate de case \[r]ne=ti; apoi se ivi o poart[mare, ce se deschidea]ntr-un zid, =i tr[sura, intr`nd]ntr-o curte spa-\ioas[, se opri la scara unui castel cu dou[r`nduri.

Mai mul\i servitori alergar[s[deschid[oblonul, iar unul din ei conduse pe Alexis]ntr-un mic apartament]n care domnea tot confortul ospitalit[\ii bine]n\elese.

— Pe cine s[anun\ cucoanei?]ntreb[servitorul cu un aer respectuos.

— Pe dnul Alexis V, r[spunse c[l[torul nostru care, r[mas singur,]=i drese toaleta =i=i piept[n[p[rul, privindu-se]ntr-o mare oglind[de perete.

Nu trecur[zece minute, =i servitorul se]ntoarse zic`nd c[este invitat de cucoan[a se prezenta ei. Alexis sui la r`ndul I pe o scar[]mbr[cat[cu covor =i luminat[de un policandru cu patru l[mpi, apoi intr[]n salonul unde]a=tepta st[p`na castelului. El

se găsi în prezența unei dame ca de 45 de ani și a unei tinere domnișoare, având amândouă tipul distins al adevăratei aristocrației. Dna Elencu Dorian, deși în vârstă, conserva încă urmele unei frumuseți care acum luase un caracter de majestate, iar căt pentru fiica sa, Margrita, ea produse lui Alexis efectul unei minuni. Și în adevăr, talia sa de regină și expresia grațioasă, inteligentă și atrăgătoare a figurii sale fermecau ochii la cea întâi privire. Alexis se închină respectuos dinaintea damelor și zise, adresându-se către dna Dorian:

— Vă cer o mie de scuze, doamna mea, pentru libertatea ce am luat de a căta un adpost în casa d-voastră, neavând onorul de a fi cunoscut...

— Vă înțeleg, domnul meu, îl întrerupse dna Dorian; dacă vă văd acum pentru întâia oară, este că vă-ați dus de mic în străinătate, însă am bun cunosținut cu prietenii d-voastră, și fiica mea Margrita e amic de pansion cu sora d-voastră.

— Și puteți adauga, mami, o amic iubită, zise dra Margrita cu un glas dezmiertător, căci Alina și eu eram nedespărțite la pansion.

— Atunci sunt fericit de a mă introduce lângă d-voastră sub auspiciile sorei mele, spuse Alexis, și când mă-oi întâlni cu dânsa, oisăruta-o de-o mie de ori pentru serviciul ce-mi face în momentul acesta.

Doamna Dorian se puse pe o canapea și arătă lui Alexis un jilalături; apoi ea zise Margritei că să ordone să se aduce ceaiul.

Salonul în care intrase Alexis nu era mare, însă prin mobilarea lui arăta că era locuința favorită a unor dame deprinse cu luxul vieții elegante; covoare pe parchet, flori exotice în jardiniere de lemn de trandafir, oglinzi în cadruri poleite, albume și note de muzică pe gheridoane, mulțime de mici obiecte de artă pe etajere de palisandru, un frumos piano de Pleyel între ferestre și un papagal verde, care se primbla pe canapele, făcând monoguri în limba lui. Un foc vesel ardea în sobă, răspândind căldură plăcută

În salon, iar dinaintea gurii de la sobă se învârtia serioasă o mână albă, care torcea de mulțumire.

După o scurtă tăcere, în timpul creia Margrita dăse ordin pentru ceai și venise de se puse pe un scaun în fața cu Alexis, doamna Dorian întrebă pe tânărul ei oaspe ce impresie i-a produs revederea patriei sale după o absență îndelungată.

— Doamna mea, răspunse Alexis, voi mărturisi că am simțit o mare bucurie de inimă când mă apropiam de frontiera Moldovei. Toate suvenirile din copilărie se deșteptaseră în minte-mi și formaseră un cortegiu ademenitor, care mă îmbătase prin imaginile fermece toare ce-mi prezenta. Eram, într-un cuvânt, încredințat că aveam să intru în țară, nici mai mult, nici mai puțin. Și când am sosit la Mihaileni am găsit țara cam glodată și locuitorii lui cam nesplăși [...]. Raiul se prefăcuse în purgatoriu.

Damele începură să râdă, iar Alexis, încurajat, urmă descrierea voiajului său cu harabagiul, voiaj comic și plin de mici incidente, care aveau răsunet. Doamna Dorian și cu Margrita găseau mult plăcere să-l asculte, căci el avea un spirit original și o conversație fină și variată. El vorbea de Paris cu entuziasm, mai cu seamă că Margrita manifestase o mare dorință de a vizita capitala Franței și nu lăsa pe Alfred de Musset, căci acest poet era poetul favorit al Margritei. Astfel, pe nesimțite, începu să se naște o comunitate de idei și de simpatii între amândoi.

Un servitor aduse tablă cu ceaiul și o așeză pe gheridon. Margrita împlu tasurile de porțelan și oferă una lui Alexis, întrebându-l dacă îi place ceaiul dulce sau fără zahăr, precum obișnuiesc chinezii.

— Chinezii, răspunse tânărul, au dreptate să prefere această bucurie sădă, căci aromă ei este astfel mai tare, și eu sunt de părerea papagalului d-voastră, care vă cere o bucată de zahăr.

În adevăr, papagalul zburase pe gheridon și se rotea grațios pe dinaintea stăpânului, bătând toate cuvintele ce învârtăse. Margrita îl sărută și-i dete partea lui de zahăr.

— Ce pas[re curioas[! observ[dna Dorian; este astfel deprins[cu fiica mea, c[nu vrea s[primeasc[m`ncare dec`t numai din m`na ei. N-am v[zut]nc[a=a simpatie!... Pe to\i, =i chiar pe mine, ne mu=c[r[u c`nd vrem s[-l lu[m pe deget, iar c`nd vede pe Marg[rita,]=i]ntinde penele, se gudur[=i face toate gentile\ile.

— }mi da\i voie, domni=oar[, s[cerc =i eu a lega amicie cu el?]ntreb[Alexis pe Marg[rita, lu`nd o buc[\ic[de zah[r]n m`n[.

— Bucuros,]ns[lua\i seam[s[nu v[mu=te.

Alexis]ncepu a zice cu glas bl`nd: „Giali, Giali...]i frumos Giali!...” =i pe loc papagalul, c[t`nd la el cu coada ochiului, se apropie]ncet repet`nd: „Coco, Coco”, se sui pe degetul lui Alexis =i lu[zah[rul f[r[nici o sfial[.

— Maman, maman! strig[Marg[rita: prive=te minune ! Giali se arat[amic =i cu dnul V.!

— }n adev[r, e lucru de mirare! ad[ug[doamna Dorian. Se vede c[domnul Alexis are talentul de a]mbl`nzi fiarele s[]lbatic.

— Giali, fiar[s[]lbatic[! Auzi, Giali, cum te oc[r[=te maman?... Giali frumos, Giali dr[gala=, Giali gentil... Vin-aici, Giali, vin!...

]n zadar Marg[rita]i prodiga dezmierd[ri =i]i ar[ta buc[\ele de zah[r, pas[rea alintat[]=i plecase capul, =i Alexis]i ciugulea cu degetul penele de pe g`t. El r[spundea]ncet la glasul st[p`nei lui,]ns[nu se mi=ca din loc.

— Pare-mi-se, observ[dna Dorian, c[favoritul t[u]\i face infidelit[\i =i c[s-a dat]n dragoste cu domnul V. El nici mai vrea s[=tie de tine, Marg[rit[; =i tu e=ti geloas[, o v[d]n ochii t[i. .. e=ti geloas[!... Zic`nd aceste,]ncepu a r`de cu hohot. Papagalul se trezi deodat[, ridic`ndu-=i capul,]=i]ntinse aripile ca un evantai =i imit[r`sul vesel al dnei Dorian; apoi]=i lu[zborul =i se puse pe um[rul Marg[ritei.

— Vezi, maman, c[l-ai calomniat pe Giali? observ[Marg[rita. Giali tot m[iube=te.

— Te iube=te, dar, r[spunse maic[-sa,]ns[iube=te deopotriv[=i pe dl V. El v[une=te pe am`ndoi]n aceea=i simpatie.

La aceste cuvinte, copila, înt`lnind ochii expresivi ai lui Alexis, se tulbur[pu`in, iar acesta, vr`nd s[dea o explicaire natural[incidentului, se r[ti[ci]ntr-o dizertare psihologic[din care nu mai putea s[ias[. Doamna Dorian]l ascult[z`mbind =i]l]ntre-rupse, zic`ndu-i:

— Efectul simpatiei nu se poate explica!

Atunci el schimb[=irul conversa`iei =i lu[de pretext elegantul piano din salon, pentru ca s[vorbeasc[despre muzic[.

— +ti`i a juca din clavier?]l]ntreb[Marg[rita.

— Pu`in, foarte pu`in, domni=oar[, r[spunse el. }n vreme c`t am fost student,]mi variam studiile serioase cu muzica,]ns[n-am parvenit a fi artist.

— E destul s[fie cineva simplu diletant pentru ca s[produc[mul`umire ascult[torilor, replic[Marg[rita. Cred c[sunte`i macar diletant...

— Pentru mine, dar!...]ns[pentru al`ii. . . m[]ndoiesc.

— S[vedem, zise dna Dorian merg`nd s[deschid[clavierul. Pune-te aici =i executeaz[ce =tii mai nou.

Alexis, f[r[a face multe dificult[`i, se a=ez[dinaintea clavierului =i execut[cu gust =i precizie una din compunerile amicalui s[u Charles Miculi, o simfonie elegant[asupra melodiilor rom`ne=ti. El]nc`nt[damele prin talentul s[u =i primi sincere complimente din parte-le.

— Sunte`i artist, dle V!...]i zise Marg[rita, =i ce e mai rar, artist modest.

Alexis se ro=i de bucurie =i r[spunse c[e fericit de a primi acest atestat din partea unei persoane at`t de amabile; apoi, dup[]ndemnul ei, continu[a juca diverse buc[`i, dintre care una mai cu seam[pl[cu prea mult.

— Ce melodie-i asta?]ntreb[Marg[rita.

— E o roman`\ nou[ce se c`nt[acum]n toate saloanele Parisului.

— Cunoa=te`i =i cuvintele?

— Dar, mi le aduc aminte.

— Nu a\i vroi s[le c`nta\i pentru ca s[le]nv[\=i eu?

— Le-a= c`nta bucuros pentru ca s[v[fac pl[cere,]ns[am un glas care m[tem c[v-a face s[fugi\i.

— V[asigur c[mama =i eu suntem foarte curajoase, replic[Marg[rita z`mbind.

— Dac[este a=a, iat[roman\ a. Ea poart[numele de *L'oiseau bleu*¹...]ns[]n privirea gentile\ii papagalului d-voastr[, vom numi-o *L'oiseau vert*².

Glumind astfel, Alexis c`nt[cu un glas simpatic urm[toarele cuvinte pe o melodie delicioas[:

L'OISEAU BLEU

*Il est un bel oiseau volage,
Qui rarement reste en sa cage,
C'est le bonheur,
Hôte joyeux de notre coeur.*

*Chacun de nous voudrait le prendre,
Mais lui, dit-on, ne veut se rendre
Qu'au doux appel
Des coeurs aimants, des voix du ciel.*

*Chantez, aimez et, sur mon `me,
Auprès de vous soudain, madame,
L'oiseau viendra
Et jamais ne s'envolera.*³

¹ Pas[rea albastr[(*fr.*).

² Pas[rea verde (*fr.*).

³ PAS{ REA ALBASTR{

Este o frumoas[pas[re flu=turatic[,
Care nu r[mâne decât arareori în colivia ei,
E fericirea,
Oaspe zglobiu al inimii noastre.

T`n[ra copil[ascult[cu mult[luare-aminte, =i c`nd Alexis se scul[de la clavier, rug`nd-o ca s[cerce a c`nta roman\va, ea r[spunse c[nu poate, nefiind bine dispus[]n ast[sear[, dar se angaj[a c`nta]n seara viitoare.

— Atunci nu vre\i ca s[am =i eu mul\umire de a v[auzi? observ[Alexis.

— Pentru ce?]ntreb[Marg[rita.

— Pentru c[m`ine diminea\ [trebuie s[v[zic adio =i s[plec.

—S[pleci a=a degrab[? zise dna Dorian. Nu se poate. ... }n ast[sear[\i-am dat ospitalitate pentru d-ta; m`ine \i-o ofer pentru mine =i pentru fiic[-mea.

— Dac[]mi permite\i s[r[m`n, r[spunse Alexis]nchin`ndu-se, eu primesc cu recuno=tin\.

— +i noi]i mul\umim pentru orele pl[cute ce ne-ai f[cut s[petrecem, replic[dna Dorian,]ntinz`nd m`na lui Alexis. El s[rut[m`na respectuos =i se retrase]n apartamentul lui tocmai pe c`nd pendula din salon suna miezul nop\ii.

„Ce nobil[dam[e doamna Dorian! Ce]nger gra\ios e d=oara Marg[rita!“ zise el]n mintea lui p`n a nu adormi.

„Ce amabil t`n[r!“ zise =i Marg[rita c`nd se g[si singur[]n camera ei.

Fiecare dintre noi ar vrea s[pun[m`na pe ea,
Dar ea, se spune, nu vrea s[se dea prins[
Dec`at dulcii chem[ri
A inimilor ce iubesc, a glasurilor cere=ti.

C`nta\i, iubi\i =i, pe sufletul meu,
Doamn[, pas[rea va veni
De îndat[al[turi de dumneavoastr[,
+i nu va mai zbura niciodat[(*fr.*).

III

Peste noapte iarna sosi la Moldova și întinse pe suprafața ei un tapet de zăpadă albă. Cămpiile dispăruseră sub acel val strălucitor în razele soarelui și răsunau de crâncănitul cârurilor de corbi ce zburau în aer. Alexis, trezindu-se dimineața și privind pe fereastră, văzu copacii grâdiniilor coronași cu ururi argintii, bazinul înghețat și pe straturile de flori multime de sticleși, care cătau semințele pentru hrana lor. O simțire de bucurie îl cuprinsese în prezența soarelui ce strălucea pe cerul senin; el ar fi dorit să facă o primblare prin aleile parcului, însă nu singur... ci cu domnișoara Margrita; ar fi fost fericit să vadă pasurile ei lăsând urme mici și delicate pe omăt.

Pentru ce astfel de fantazie? .. Răspundă tot omul care cunoaște începutul amorului.

Suindu-se în salon pe la 11 ore, el găsi pe dna Dorian și pe Margrita în toalete de iarnă, adică în rochiile de catifea, și pe Giali ciugulind cu pliscul pieptului mamei culcate lângă sobă.

— V-am adus iarnă, doamna mea, zise Alexis intrând și salutând damele.

— Așa este, răspunse dna Dorian, însă e iarnă cu soare.

— Și cu una din cele mai mari plăceri ale iernii: cu concerte, adăugă Margrita.

— Dacă ai fi poet, domnișoară, ai zice că, auzindu-vă, aude primăvara făcând panegiricul iernii, și acest suget grațios mi-ar inspira un sonet foarte poetic.

— Cine știe dacă nu cumva sunteți și poet, domnul meu? observă Margrita.

— Asta o știi tu eu, domnișoară, replică Alexis cu veselie.

— Ce știi? Că sunteți sau că nu sunteți unul din favoriții muzelor? întrebă doamna Dorian.

— Mie nu-mi este iertat să vorbesc de mine, dar să întrebăm pe Giali, zise tânărul răzând.

}ns[p`n[a nu-i adresa aceast[]ntrebare, Giali puse a rosti:
oui, oui, oui, oui.

— Ce pas[re inteligent[! observ[Marg[rita. .. Nu v[mai pute\i
ap[ra]n contra deciderii lui Giali! Iat[-v[proclamat poet prin
urmare; lua\i iute condeiul =i improviza\i un catren]n onorul
p[s[rii mele favorite.

Alexis deschise un album =i scrise urm[toarele patru versuri:

Un papagal, prin naltul s[u decret,
M-a]n[lat la rangul de poet.
S[-i fac un imn? Ar fi cam]n zadar.
El are gust mai bun... pentru zahar.

— Iat[, zise el, demisia mea din calitatea de poet. Damele citir[
r`z`nd aceste versuri =i apoi dna Dorian, lu`nd bra\ul lui Alexis,
]l duse]n sala de pr`nz, zic`ndu-i:

— Se spune c[poe\ii sunt adeseori cu stomacul gol; sper dar
c[vei]mp[r\i cu mul\umire dejunul meu.

Masa, dup[obiceiul \[rii noastre, era acoperit[cu o mare varietate
de comestibile, numite de b[tr`ni mezelicuri, f[cute]n cas[: sm`n-
t`n[, mur[turi, p[st[r]muri, dulce\uri etc., a=eulate]n ordin pe farfurii
de Saxa, semne vederate =i gustoase de]mbel=ugarea c[m[rii, probe
de spiritul de gospod[rie al st[p`nelor castelului.

Dup[dejun, Marg[rita propuse o primblare cu sania, =i f[r[
]nt`rziere se suir[cu to\ii]ntr-o sanie elegant[, la care erau
]nh[ma\i doi cai negri de o rar[frumuse\e. Telegarii, a`\a\i prin
gerul atmosferei =i prin clinchetul zurgal[ilor, plecar[ca ni=te
zmei, ridic`nd un nor de pulbere de om[t sub copitele lor.

— V[place primblarea cu sania?]ntreb[Marg[rita pe Alexis.

— O g[sesc r[pitoare ca un vis, domni=oar[. Visat-a\i vreodat[
c[zburav[prin aer?]ntocmai acest efect]mi produce lunecatul
saniei pe z[pad[.

— +i mie tot asemenea mul\umire]mi face. }mi pare c[m[
g[sesc]ntr-o lume fantastic[, unde sunt condus[pe aripile unui
zmeu, chiar ca]n pove=ti.

— Marg[rit[,]ntreb[dna Dorian, se afl[=i lupi]n lumea ta fantastic[?...]

+i, f[r[a a=tepta r[spunsul fiicei sale, ea \inti ochii cu grij[spre marginea p[durii pe l`ng[care treceau]n repejune. Cii d[deau semne de spaim[, sfor[ind =i mu=c`nd z[balele, iar vizitiul, str`ng`nd fr`iele cu putere, cerca s[-i lini=teasc[cu glasul.

— Gheorghe, Gheorghe! strig[dna Dorian, ce se vede alerg`nd spre noi de la p[dure?

— Or fi niscaiva c`ini, cucoan[, r[spunse vizitiul.

— Ba sunt lupi, lupi, Gheorghe!... Vai de mine, suntem pierdu\i.

— Nu v[teme\i, zise Alexis, nu v[teme\i, c[ci nu-i nici un pericol. Am revolverul cu mine.

El se scul[pe picioare =i v[zu alerg`nd spre sanie trei lupi.

— Gheorghe, ad[ug[el c[tre vizitiu, po\i s[st[p`ne=ti cii?

— Pot, cucoane.

— |ine-i v`rtos]n m`ini, ca s[nu r[peasc[sania. Lupii veneau mereu cu guri c[scate ca la o prad[sigur[.

— Domnule Alexis, suspin[pl`ng`nd dna Dorian, scap[pe Marg[rita!

— Ap[r[pe maman, domnule Alexis! strig[copila,]mbr[\i=`nd pe maic[-sa; =i am`ndou[, str`nse piept la piept, se uitau la t`n[rul lor tovar[=, ce sta gata a se lupta de moarte cu fiarele s[lbatice.

Alexis, conserv`nd toat[prezen\ta de spirit]n acel moment critic, a=tept[s[se apropie lupii, apoi]ntinse revolverul, chiti =i dete foc. Una din fiare se rostogoli ucis[]n om[t, =i celelalte se oprir[l[tr`nd.

— M`n[acum, Gheorghe, dar ia seama la pr[v]li=uri.

Vizitiul pocni din bici =i telegarii se izbir[la fug[; cei doi lupi r[ma=i se luar[iar la goan[=i]n c`teva minute fur[al[ture cu sania. Col\ii lor se vedeau s`ngera\i =i r[suflarea lor se auzea h`r`ind. Damele,]ngrozite, scoaser[un \ip[t fioros, iar Alexis, chitind lupii cu s`nge rece, desc[rc[revolverul]n ei. Am`ndoi se zv`rcolir[]n loc, fiind r[ni\i, =i]ncepur[a se m`nca]ntre d`n=ii,

lupt`nd cu furie =i p[t`nd om[tul cu s`ngele lor. Sania se dep[rt[cu o repejune ame\itoare =i sosi]n cur`nd la castel.

Cine poate descrie manifest[rile de recuno=tin\[\ ale dnei Dorian =i ochirea]ngereasc[cu care Marg[rita recompens[purtarea lui Alexis? Dna Dorian]l s[rut[cu dragoste ca pe copilul ei, iar Marg[rita]i str`nse m`na zic`nd:

— Ne-ai sc[pat, pe maic[-mea =i pe mine, dintr-un pericol de moarte; din momentul acesta te consider ca un frate iubit!

Alexis era astfel de uimit, c[nu g[si nimic a r[spunde. El ridic[frumoasa m`n[a Marg[ritei =i o s[rut[, f[r[a =ti ce face; iar din acel s[rutat inocent izvor] sc`nteia merit[de a-i]nfl[c[ra inima pentru toat[via\a lui.]ns[=i Marg[rita sim\i un fior fierbinte]n s`nul ei, fior prevestitor al unui amor nem[rginit!

Ziua]ntreag[se trecu]n convorbiri asupra incidentului ce transformase pe Alexis]n erou; iar seara, c`nd l[mpile aprinse umplur[salonul de o dulce lumin[, tinerii, prin]ndemnul dnei Dorian, se puser[a face muzic[. Clavirul r[sun[armonios sub degetele febrile ale copilei,]n vreme ce Alexis, cuprins de extaz,]ntorcea foile notelor; pe urm[frumoasa diletant[]ncepu a c`nta o arie napolitan[foarte original[, precum sunt toate melodiile populare ale Italiei.

— Minunat! strig[Alexis cu entuziasm;]mi pare c[m[g[sesc la Neapoli. A! domni=oar[, ce glas dulce =i armonios ave\i! +i cu c`t[expresie =ti\i a c`nta!... Nu v[fac complimente; v[m[rturisesc adev[rul cu toat[franche\ea... rareori mi s-a]nt`mplat s[fiu astfel de p[truns]n suflet... Copila se ro=i de o tainic[mul\umire, ce-i producea admirarea lui Alexis, iar dna Dorian, adres`ndu-se fiicei sale, zise:

— Vezi, Marg[rit[, c[ai un glas de primadon[? Tu nu vroiai s[m[crezi pe mine.

— Ba te cred, scump[maman, replic[M[rg[rita, scul`ndu-se =i s[rut`nd pe maic[-sa cu veselie.

— Dac[-i a=a, c`nt[pentru mine melodia cea f[r[cuvinte, care]mi place mie at`t de mult. Amicul meu va judeca de am gust bun.

— Oi c`nta-o bucuros, r[spunse Marg[rita, dac[dl Alexis va promite s[comuie cuvintele ce-i lipsesc. +i gr[ind astfel, gra\ioasa copil[se uit[cu amical[z`mbire la t`n[rul nalt.

— Promit tot, domni=oar[, numai s[am mul\umire de a v[mai auzi c`nt`nd.

Marg[rita se puse din nou la clavier =i c`nt[o melodie p[trunz[toare, ce de=tepta mii de visuri poetice]n suflet. Glasul ei c`nd se accentua puternic, c`nd se reducea la o suspinare armonioas[, c`nd exprima cu foc tainicele aspir[ri ale inimii, =i produse]n sufletul lui Alexis o profund[tulburare.

F[r[a zice un cuv`nt, el lu[albumul de pe gheridon, se retrase deoparte =i scrise urm[toarea poezie,]n vreme ce Marg[rita urma c`ntecul ei:

Auzit-ai, frate, de un plai frumos
Care-n veci r[sun[de c`nt[ri iubite?
Unde se-mpreun[cerul luminos
Cu albastrul m[rii cei nem[rginite?
Acolo mi-e dorul, acolo m[vreau,
Pe-ale tale bra\e du-m[, dragul meu!

etc., etc.

(vezi pagina 278]n volumul *M[rg[rit[rele*)

Finind de a scrie aceast[roman\[, Alexis depuse albumul sub ochii Marg[ritei =i zise:

— Iat[versurile ce mi-a inspirat melodia d=voastr[; cerca\i, v[rog, domni=oar[, de a le c`nta, pentru ca s[vedem dac[se potrivesc pe m[sura muzicii.

Doamna Dorian ie=ise din salon ca s[dea ordine pentru ceai. Marg[rita citi versurile cu o ginga= [uimire =i mul\umi lui Alexis, asigur`ndu-l c[ele exprimau visurile =i aspir[rile inimii sale; apoi ea aplic[melodia pe acele cuvinte =i le g[si conforme cu caracterul poetic =i]nduio= [tor al muzicii.

— Ce titlu s[-i d[]m roman\ei?]ntreb[ea cu o mic[sfial[.

— Fiindc[versurile mele au norocire de a v[pl[cea, r[spunse Alexis cu jum[tate de glas, v[rog s[primi\i pentru aceast[roman\l[titlul de *C`ntecul Marg[ritei*.

— Primesc =i]nc[o dat[]\i mul\umesc de pl[cerea ce mi-ai f[cut, replic[Marg[rita, d`nd m`na lui Alexis =i l[s`nd a se dest[inui]n ochii s[i sim\irile care]nfloriser[de cur`nd]n sufletul ei.

Tinerii privir[lung =i cu dulce dragoste unul la altul, =i prin razele amoroase ale ochilor ei legar[soartele lor]mpreun[.

Serata se continu[p`n[t`rziu; iar c`nd Alexis]=i lu[adio! Te-a= mai opri aici vro c`teva zile, dar trebuie s[fii a=teptat acas[cu ner[bdare... Mergi de-\i]mbr[\i=eaz[familia =i nu ne uita pe noi.

— Dle Alexis,]i zise doamna Dorian, n-am nevoie s[te]ndemn a considera casa mea ca a p[rin\ilor d-tale. Cred dar c[-i veni ades s[ne vezi la la=i, unde o s[ne]ntoarcem]n cur`nd. Adio! Te-a= mai opri aici vro c`teva zile, dar trebuie s[fii a=teptat acas[cu ner[bdare... Mergi de-\i]mbr[\i=eaz[familia =i nu ne uita pe noi.

— C`t oi tr[i, doamna mea, r[spunse Alexis,]mi voi aduce aminte de orele pre\ioase ce am gustat aici =i...

El nu putu zice mai mult, ci s[rut[m`na dnei Dorian, care]l s[rut[pe frunte, apoi se]ntoarse spre Marg[rita. Dr[g[la=a copil[era cam palid[pe frunte.

— A revedere, domnule Alexis!...]i zise ea... Spune Alinei c[o s[rut de o mie de ori. . . A revedere!

— A revedere, b`igui Alexis, ame\it =i]ndrept`ndu-se spre u=[.

— Dar lui Giali nu-i spui nici un cuv`nt amical? ad[ug[Marg[rita.

— }l uitasem!... El se]ntoarse de la u=[, lu[pas[rea]n m`n[, o netezi pe pene,]i adres[cuvinte dezmierd[toare, o s[rut[pe cap =i o dete Marg[ritei; apoi el ie=i urm[rit de dna Dorian p`n]n cap[tul sc[rii.

Trebuie, oare, s[descop[r un secret?... Marg[rita, g[sindu-se un moment singur[]n salon, s[rut[pe furi= capul fericitului Giali!...

IV

Alexis, după multe dificultăți cauzate prin starea ticloasă a drumurilor, sosi în fine la Iași, însă, deși cămpiile erau acoperite cu manta geroasă a iernii, lui îi se părea că lumea-i înflorită ca în frumoasele zile din mai: însuși crâncinul corbilor, singurele păsări ce zărie în cale-i, avea ceva armonios; căci inima lui deșteptată răsuna de acele tainice și îmbătătoare melodii ce cântă amorul în anii tinereții. Imagina grațioasă a Margritei răspândea culori și raze fermecătoare pe tot ce se arăta dinaintea ochilor lui, încât, deși roțile trăsuri scârțiau prin omăt, tânărul poet declama cu entuziasm:

În țara mea dulce sunt drumuri de flori,
În dulcea mea țară zbori, murgule, zbori !¹ etc.

Reîntorcându-se în sânul familiei sale după lungi ani de absență și introducându-se în societatea Iașului, Alexis deveni simpatic tuturor persoanelor care-l cunoscuseră; prietenii lui erau fericiți și mândri de dânsul, căci el le arăta o afecție respectuoasă, iar mai cu seamă sora lui, Alina, îi prodiga cea mai dulce și ingenioasă probă de iubire, grăindu-i necontenit de Margrita. Ore întregi petreceau împreună, ea povestind și repovestind toate incidentele vieții de la pansion, și el ascultând-o fărâșău, căci Alina vorbea mai mult de amica ei decât de dânsa. Dragă la copiii ghicise secretul fratelui său și încet-încet devenise chiar confidenta lui.

Nimic mai gentil pe lume ca importanța ce-i atribuie o fetiță grațioasă și inteligentă, care surprinde un secret amoros; natura ei îngerească îi inspiră un tact delicat în toate cuvintele și în toate faptele sale. Ea găsește expresii dezmierdătoare, care dau glasului său o intonare mai dulce și mai armonioasă; ea se transformă în geniu mângâierii!

¹ Versuri din poezia *Întoarcerea în țară*, scrisă de Alecsandri la întoarcerea din exil (după 1848).

Într-o dimineață, ca o veselă rază de soare, Alina intră în camera fratelui său și îi zise, surâzându-l:

— Astăzi-noapte mi s-a arătat prin vis un băner frumos care mi-a vorbit de Margărita.

— Și ce îți-a spus? întrebă Alexis, zămbind.

— Mi-a spus că amica mea se urâte mult la țară de o bucată de vreme, că ea căntă neconținut o romanță foarte poetică și că are să vie în curând la Iași.

— Draga mea Alin! îi zise Alexis, ridicând în brațe-i pe gînașii lui surioară și surîzându-o pe ochi; ești tu însăși bănerul care l-ai visat și îți aduci vestea cea mai fericită. . . . Are să vie, zici?... când?... azi? mâine?

— Inima-mi vestește că a venit! replică Alina cu o dragă malăvie.

— Sosit! răsună Alexis, devenind palid de uimire. . . Ești sigur?

— Iată probă! adăugă copila, arătând un bilet mic și elegant.

— Un bilet de la Margărita!

— Deschide-l și-i vezi.

Alexis deschise iute plicul și citi:

„Scumpa mea Alin!

Am sosit chiar acum de la țară, unde mă luase uratul: doresc să te îmbrățișez. Vin degrab pentru că să te surd pe tine mai înainte de celelalte amice; te aștept cu nerăbdare. Vin. Complimente fratelui tău din partea lui Gali.

Amica ta, MARGĂRITA“

Alexis simțea inima lui bătând puternic la vederea acestor linii scrise din repejune. El îndemnă îndată pe sora lui ca să se gătească și dete ordin ca să înhame caii la cupet.

— Vii cu mine? întrebă Alina.

— Aș veni... însă nu știu de se cuvine... așa de dimineață... Ce socoți tu, dragă Alin?

— Socot c[nu e nici un r[u s[m[]ntov[r[=e=ti]ntr-o vizit[amical[.

— Ba nu; oi merge singur mai t`rziu... Acum du-te tu =i-i spune...

— Ce?

— Ce \i-a spune inima.

— Dar biletul meu... nu mi-l dai?]ntreb[copila, z`mbind.

— }l vrei?

— Ba nu; \ine-l la tine pentru ca s[nu-l pierd.

+i zic`nd aceste, Alina ie=i r`z`nd, sprinten[=i gratioas[ca o floare]naripat[.

R[mas singur, Alexis deschise din nou biletul,]l reciti mai multe ori =i-l s[rut[. Apoi el se puse a se primbla de-a lungul camerei, g`ndind la vizita ce avea s[fac[Marg[ritei =i]nchipuindu-i o convorbire amoroas[cu d`nsa, convorbire compus[de fraze perfecte =i conforme cu dorin\ele sufletului s[u.

Acea vizit[multa=teptat[avu loc a dou[zi,]ns[el se sim\i at`t de tulburat]n prezen\ta Marg[ritei, c[uit[toate frazele ce le preg[tise =i convorbirea se \inu asupra unor obiecte cu totul indiferente. Noroc pentru el c[ochii lui avur[o elocven\ rar[=i gr[ir[, aparte, cu ochii Marg[ritei despre un obiect mult mai interesant, de starea inimii lor. Astfel, c`nd buzele trandafirii ale copilei ziceau c[st[p`na lor petrecuse]n lini=te zilele de pe urm[la \ar[, frumo=ii s[i ochi protestau]n contra acestei inocente minciuni =i declarau c[a lor st[p`n[murea de dor de a se]ntoarce la Ia=i pentru ca s[se apropie de Alexis, =i ochii acestuia exprimau o fericire nem[rginit[, o recuno=tin\ ad`nc[, un amor demn de]ngereasca fiin\ ce purta nume de floare. Asemene vizite se repetau ades, gra\ie leg[turilor amicale ce existau]ntre Marg[rita =i Alina =i care]nlesneau dese]nt`lniri]ntre Marg[rita =i Alexis, at`t]n salonul dnei Dorian, c`t =i]n alte saloane din Ia=i, pe la vizite, pe la serate, pe la teatru, pe la baluri. Ambele amice erau nedesp[r\ite pretutindeni, =i Alexis, profit`nd de aceast[nedesp[r\ire, vedea]n toate zilele pe Marg[rita, =i cu c`t o vedea mai mult,

cu at`t el]i descoperea mai frumoase calit[\i =i se exalta mai tare]n sim\ul ador[rii sale. Prezentul era a=a de str[lucitor, c[r[sp`n-dea raze aurite chiar pe]ntunecimea viitorului, =i acel viitor se ar[ta lui Alexis ca o lume nou[, plin[de]nc`nt[ri =i de dorin\ve realizabile... }ntr-un cuv`nt, Marg[rita =i fratele Alinei plutir[]n regiunile cere=ti, pe aripile visurilor fermec[toare ale iubirii =i aspirau la unirea soartei lor prin sacrele leg[turi ale c[s[toriei.]ns[!... O! cuv`nt fatal! piatr[nesim\itoare, pe care vin de se zdrobesc proiectele =i sper[rile omului! Ce geniu r[uvoitor te-a pus]n calea dorin\elor noastre!...

Alexis fu obligat a se absenta din Ia=i, timp de o lun[, fiind trimis de tat[l s[u la Bucure=ti, =i]n lipsa lui se d[r`m[palatul feeric al visurilor sale!

O amic[a dnei Dorian, una din acele dame care dup[ce]mb[tr`nesc]=i impun misia de pe\itoare, g[si de cuvii[n\ a se ocupa de c[s[toria Marg[ritei =i propuse de mire pe un nepot al ei, dl M., care]ntr-adev[r unea toate condi\iile de pozi\ie, de avere =i de bun[educa\ie. Propunerea conveni sub toate privirile dnei Dorian, =i aceasta exercit[toat[influen\ a sa de mam[asupra Marg[ritei pentru ca s[ob\ie consim\m`ntul ei.

S[rmana copil[cerc[]n zadar s[lupte]n contra destinului care-i ucidea fericirea. Zile =i nop\i]ntregi ea pl`nse lacrimi amare, dar nu avu putere s[refuze rug[mintea maicei sale c`nd o v[zu]n genunchi, cer`ndu-i sacrificiul tinere\ilor =i al inimii...

Marg[rita se cunun[cu dl M., zic`nd un adio dureros iluziilor veselei junii!

V

C`teva zile]n urma cununiei, Alexis trimise Marg[ritei un mic medalion sm[\uit, ce cuprindea frunze din florile buchetului compus de d`nsa pentru iubitul ei (precum s-a v[zut]n capitolul

1); =i t`n[rul primi]n aceea=i zi din partea iubitei lui o mic[cruciuli\ de briliant ce din copil[ria ei, purtat[la s`n, fusese martorul misterios al tuturor sim\irilor inimii sale de vergin[. . .

Prim[vara sosi! .. . cu d`nsa veni timpul de plecare]n str[in-tate pentru Alexis. El f[cu o vizit[de adio Marg[ritei, dar nu avu norocul de a o g[si singur[; salonul ei era plin de persoane str[ine.]n zadar el prelungi vizita lui vreo dou[ore, cu sperare c[i s-ar prezenta ocazia de-a zice iubitei sale un cuv`nt neuzit de nimeni altul dec`t ea! Salonul, departe de a se de=erta, se umplea]nc[mai mult de vizitatori, =i at`t Alexis, c`t =i Marg[rita erau munci\i de un neast`mp[r sufletesc pe care de-abia]l puteau ascunde]n ochii str[inilor.

]n fine, Alexis, desper`nd de a putea]ndeplini dorin\`a inimii sale, se preg[ti de plecat; deodat[, Marg[rita, inspirat[de geniul amorului, ie=i iute din salon =i se]ntoarse]n cur`nd cu medailonul aninat la piept. Alexis]i mul\umi prin o c[ut[tur[plin[de dragoste =i de recuno=tin\`; apoi]=i lu[adio =i plec[. Marg[rita r[mase cufundat[]ntr-o dureroas[melancolie,]n vreme ce persoanele adunate]n salonul ei ziceau, vorbind de Alexis: „Original t`n[r!]n veci pe drumuri,]n veci pe mare! Trebuie s[fie]namorat!“

Alexis se porni de la Moldova]n luna lui mart, lu`nd pe sora lui cu d`nsul pentru ca s[-i arate minunile civiliza\`iei]n Germania, Franca =i Englitera, =i pe c`t Alina se extazia la privirea acelor minuni, pe at`t fratele ei era nesim\itor]n fa\`a lor, c[ci g`ndirea lui zbura necontenit aiure, fiind preocupat[de suvenirul Marg[ritei.]n zadar g`ngi=a copil[c[ta s[distrag[mintea lui prin veselia caracterului ei, el z`mbea numai c`teodat[, =i chiar aceea z`mbire era m`hnit[.

Prim[vara, vara =i toamna trecur[f[r[=tiri de la Marg[rita, c[ci nici un r[spuns nu veni de la d`nsa la toate scrisorile ce-i adresase Alina din str[in[tate. De=i ea promisese c[va veni la Paris, b[rbatul ei nu se g[si]n pozi\`ie de a]ndeplini dorin\`a ei de

c[il[torit, =i prin urmare ea fu silit[a petrece o mare parte din an la mo=ie. Pierz`nd deci sperarea de a o vedea]n Paris, Alexis decise a se]ntoarce]n \ar[, mai cu seam[c[Alina]ncepea a sim\i dorul de p[rin\i, =i pe la finitul lui noiembrie ajunse]n Ia=i.

Revederea Marg[ritei cu Alexis fu pentru am`ndoi un izvor de chinuri, c[ci b[rbatul junei femei se g[sea fa\[. Dup[o lung[=i dureroas[desp[r\ire, dup[o lung[=i fierbinte dorin\[de a se revedea =i a=i comunica sim\irile cele mai ginga=e ale inimii, soarta]i os`ndi a se prezenta unul altuia ca ni=te str[ini =i a=i cump[ni vorbele, =i a=i ascunde uimirea de care erau cuprin=i. Conversa\ia lor nu avu nici un interes, de=i Alexis, ca un c[il[tor nou sosit, avea multe de spus, multe observ[ri de f[cut asupra \[rilor ce vizitase =i mai ales asupra minunilor expozi\iei universale din Londra.

— Adev[rat e,]ntreb[dl M. pe Alexis, c[ai f[cut un voiaj cu balonul?

— Adev[rat! am avut curiozitate a cunoa=te impresiile unei asemenea c[il[torii]n aer.

— Cum? zise Marg[rita, v-a\i expus la un a=a pericol? =i nu v-a fost fric[?...

— Fric[? replic[b[rbatul ei, r`z`nd. Amicul nostru e deprins s[zboare prin nouri;]n calitatea sa de poet nu se]nal\[el]n toate zilele prin ceruri, c[lare pe Pegas?

— Cu toate aceste, observ[Alexis, nu a= fi]ndr[znit poate a m[risca prin nouri, precum zice foarte mali\ios dl M., dac[nu a= purta la s`nu-mi un talisman nepre\uit, care m[ap[r[de orice pericol. Marg[rita]n\elese c[Alexis f[cea aluzie la cruciuli\ a ce-i dase ea, =i toat[figura ei se lumin[de razele acelu soare tainic ce r[sare]n inimile iubitoare c`nd ele sunt p[trunse de o nea=teptat[fericire. Dl M.,]ns[,]ncepu a r`de cu hohot =i ad[ug[glumind:

— Z[u! Ai sl[biciunea a crede ca orientalii]n puterea talismanelor?!

— M[rturisesc, r[spunse Alexis, c[am aceast[sl[biciune.

— O! poet, poet, poet!

— Nu r`de, dl meu, c[ci dac[ai fi avut norocire s[cape\i un talisman ca al meu, =i mai cu seam[tocmai talismanul meu, te-ai considera omul cel mai fericit din lume...

B[rbatul, intrigat,]ncet[de-a r`de; Marg[rita z`mbi, arunc`nd lui Alexis o ochire expresiv[; iar acesta,]nchin`ndu-se, ie=i din salon.

— Ce talisman s[aib[?]ntreb[dl M. pe Marg[rita c`nd se g[sir[singuri.

— Cine =tie ?... poate vreo cruciuli\!... r[spunse juna femeie, deschiz`nd un album.

— Nu se poate... Alexis e crescut]n Paris, =i Parisul nu-i fabric[de bigo\i. Mai lesne]mi vine a crede c[a fi vreo vi\ de p[r de la o persoan[iubit[, c[ci poe\ii sunt peruchierii amorului.

Marg[rita, sup[rat[prin aceast[observare ridicol[, se scul[=i se retrase]n camera ei de toalet[, iar b[rbatul ei]ncepu a c`nta]ncet =i se duse la un amic al s[u, unde]=i petrecea zilele cu jocul de c[r\i. Iarna]ntreag[trecu f[r[ca ambii amoretzi s[aib[prilej de a se]nt`lni aiure dec`t la teatru =i la baluri, sub ochii unei numeroase adun[ri. Toate cerc[rile lor de a se g[si]mpreun[erau zadarnice, c[ci]ntr-un ora= ca Ia=i, unde purtarea fiec[rui e controlat[de to\i, ei erau obligat[i a se feri cu mult[luare-aminte de a nu da prepusuri. Prin urmare, vizitele lui Alexis]n casa Marg[ritei se r[reau cu c`t iarna]nainta, =i gra\ie acestei tactici ei reu=ir[a p[stra secretul lor neghicit de nimeni,]ns[numai Dumnezeu =tia c`te suferin\ e p[timeau ei]n t[cere.

Astfel anul 1852 g[si pe Marg[rita =i pe Alexis]n lupt[necurmat[cu iubirea lor, iubire ce cre=tea cu at`t mai tare cu c`t ei c[utau a o comprima.

.....
C`nd soarele lui mai aduse naturii o nou[]ntinerire, Alexis decise a merge s[viziteze mun\ii =i m[n[stirile Moldovei.

El se duse la Flticeni, ora= vestit prin iarmaroacele lui, =i de- acolo la Slatina, unde piosul mitropolit Veniamin muri dup[retragerea sa din scaunul eparhiei. De aici, Alexis se ndrept[spre T`rgul Neam\ului prin R`ca =i se opri c`teva ore pe ruinele cet[\ii, ascult`nd]n uimire glasurile tainice care =optesc]ntre ziduri cu suflarea v`ntului =i amintesc de gloria str[mo=ilor no=tri.

]nspre sear[, el apuc[drumul ce duce la Agapia =i ajiunse odat[cu noaptea]n s`nul acestei misterioase m[n[stiri a=ezat[]ntre mun\i.]ntunecimea, str[puns[de c`teva raze argintii ale stelelor ce se iveau printre brazii de pe culmile]n[\ate, r[sp`ndea un v[l de triste\ve asupra acelui sf`nt loca=. T[cerea ad`nc[ce domnea]n el era]ng`nat[prin curgerea p`r`ului Agapia =i prin \ip[tul]nfior[tor al p[s[rilor de noapte, care zburau din clopotni\[pe stre=inile m[n[stirii =i de pe acoperi=]n codri.

Alexis fu primit la arhondaric de maica iconoam[=i dus]ntr-o chilie simplu mobilat[ce se g[sea]n fundul unei tinzi]ntunecoase. B[tr`na c[lug[ri\]l]ntreb[de numele lui =i dac[avea neamuri]n m[n[stire. El r[spunse c[avea o var[primar[, numit[Evghenia S., pe care nu o v[zuse tocmai din copil[rie, =i c[dorea prea mult s[se]nt`lneasc[cu d`nsa.

— Prea bine, fiule, zise iconoama; m[duc s[-i dau de =tire c-ai venit; =i ie=i din chilie. Alexis se duse]n balconul de lemn al arhondaricului, balcon care se prelungea pe dinaintea chiliilor de jur]mprejurul ogr[zii. El se sim\i p[truns de o melancolie ad`nc[privind v`rfurile mun\ilor ce p[reau a c[dea pe m[n[stire, biserica pierdut[]n]ntunericul nop\ii =i zidirile acele t[cute, care serveau de locuin\[c[lug[ri\elor. Din timp]n timp, el z[rea umbre negre ce se furi=au de-a lungul galeriilor sau pe c[r[rile care duc de la chilii la biseric[=i i se p[rea c[se g[se=te sub impresia unui vis fantastic.

„Iat[, zise el]n sine, o colonie]ntreag[de femei, =i numai de femei, condamnate a duce o via\[monastic[, a stinge toate glasurile inimii lor, a opri zborul imagina\iei, a=i]ngropa tinere\ile,

a se lipsi de mul\umirile lumii =i a tr[i numai cu sperarea de a merita intrarea lor]n rai! Curios =i puternic efect al bigotismului asupra omenirii! cum denatureaz[chiar legile dumnezeie=ti!... Femeia a c[rei misie pe p[m`nt e at`t de frumoas[=i sacr[! femeia destinat[a fi amant[, a fi so\ie, a fi mam[, a fi m`ng`ierea cea mai scump[a omului, iat[-o redus[la un rol contrariu naturii sale iubitoare, iat-o ajuns[]n starea unei flori ve=tede, decolorate, f[r[parfum =i f[r[via\!“

G`ndurile lui ar fi mers departe dac[nu ar fi fost distrase prin sosirea a dou[umbre ce se oprir[l`ng[el. Erau maica iconoam[=i vara lui Alexis.

— Domnule, zise b[tr`na, iat[maica Evghenia! =i se dep[rt[]n]ntuneric.

— Dumneata e=ti, vere Alexis?]ntreb[un glas dulce =i t`n[r.

— Eu, m[icu\... am venit s[vizitez Agapia =i am dorit s[te v[d.

— +i eu de mult o doresc, c[ci sunt ani de c`nd nu ne-am mai]nt`lnit.

— Haide\i dar]n chilia mea, observ[Alexis, pentru ca s[ne vedem la fa\.

Intr`nd]n acea chilie =i arunc`ndu=ii ochii la c[lug[ri\[, el r[mase uimit de frumoase\ea ei =i de expresia adev[rat]ngereasc[a figurii sale. Alb[ca un crin, albea\ea ei era mult mai str[lucitoare sub com[nacul =i neagra]mbrobodire a hainelor c[lug[re=ti. Ochii s[i alba=tri ca floarea inului aveau o limpezime care reflecta virginitatea sufletului, gura ei mic[=i gra\ioas[se desena sub o z`mbire de bucurie, =i genele sale lungi l[sau umbre u=oare pe rotunzimea obrazilor.]ntr-un cuv`nt, ea p[ru at`t de admirabil[]n lumina l[mpii, c[Alexis nu se putu opri de a zice:

— Ah, veri=oar[, cum de te-ai c[lug[rit fiind a=a de frumoas[?

Juna m[icu\ cobor] ochii =i r[spunse:

— Nu m-am c[lug[rit de bun[voie, veri=orule!

— Cum? strig[Alexis, lu`nd-o de m`n[, o m`n[delicat[de copil.

— M-au silit p[rin\ii mei s[pun ras[.

—Ce nelegiuire! N-au mil[de tinere\ile tale?

— Nu! Am v[rsat =iroaie de lacrimi, le-am c[zut la genunchi, i-am rugat, le-am declarat c[nu m[tr[gea inima s[m[]ngrop de vie]n m[n[stire... toate au fost]n zadar! }ntr-o zi m-au amenin\at c[m-or blestema dac[m-a=]mprotivi dorin\ei lor, =i atunci a trebuit ca s[plec capul. Eu, care eram m`ndr[de lungimea =i de frumuse\ea p[rului meu, am fost tuns[ca un f[c]tor de rele; eu, care m[numeam]n lume Lucia, m-am trezit deodat[desp[r]it[de aceast[lume sub numele de Evghenia.

Zic`nd aceste, maica]ncepu a pl`nge =i c[zu pe un scaun. Alexis,]nduio=at, c[t] s[o lini=teasc[prin cuvinte m`ng`ietoare, dar nu putu s[reu=eze dec`t pomenindu-i de zilele copil[riei lor.

— }\i aduci aminte, drag[veri=oar[, de teiul cel mare din ograda de la mo=ia noastr[?...]\i aduci aminte cum ne jucam la umbra lui =i cum ne speriam unul pe altul, ascunz`ndu-ne dup[trunchiul s[u?

Copila, auzind aceste cuvinte,]=i ridic[ochii plini de lacrimi,]i]inti cu drag asupra lui Alexis =i zise z`mbind:

— }\i aduci =i tu aminte, veri=orule, c`nd te-ai suit]n copac pentru ca s[-mi rupi o creang[]nflorit[=i ai c[zut l`ng[mine?... Doamne! c`t m-am speriat atunci!... Chiar acum, dup[trecere de at`\i ani,]nc[]mi bate inima c`nd g`ndesc c[puteai s[te ucizi.

— Ah! observ[Alexis. +tii c[lucrul r[u nu pier.

— De aceea poate n-am pierit nici eu c`nd m-au c[lug[rit, replic[m[icu\,a, r`z`nd]ncet. Dar spune-mi, veri=orule, ce te-ai mai f[cut din copil[ria noastr[? Stiu c[ai fost mult[vreme]n str[in[tate! Ai studiat]n Franca... Sunt =i acolo m[n[stiri =i calug[ri\?

— Sunt, drag[,]n toate \[rile persoane nenorocite, c[ci prostia omeneasc[nu are hotare.

— Dar tu, fost-ai]ncalte =i e=ti fericit?

— Eu, drag[? r[spunse Alexis suspin`nd, de=i tr[iesc]n lume, duc zile mai negre =i mai amare dec`t voi, care sunte\i]nchise]n m[n[stiri.

— E=ti nefericit tu, Alexis? zise copila, apropiindu-se de v[rul ei =i apuc`ndu-l de m`n[... Cum?... Ce durere po\i s[sim\i c`nd parin\ii t[i au iubire pentru tine, c`nd toat[lumea trebuie s[te stimeze =i s[-\i arate simpatie?... iube=ti poate vreo persoan[pe care]mprejur[rile nu-\i permit de a o lua de so\ie!?... Dar... inima-mi spune c[nu este alt[cauz[durerii tale.

— O! Suflet]ngeresc! ai citit]n sufletul meu =i ai descoperit adev[rul! r[cni Alexis cu desperare. A=a este, Lucio, iubesc o fiin\]nzestrat[cu toate darurile naturii, =i ea-i condamnat[a face bucuria altuia.

— Ah! replic[Evghenia, e=ti mult mai de jelit dec`t mine, drag[Alexis.

Am`ndoi r[maser[c`tva timp cufunda\i]ntr-o dureroas[t[cere, c`nd sunetul unui clopot]i trezi din cufundarea g`ndurilor.

— Ce este?]ntreb[Alexis. Pentru ce trage clopotul la miezul nop\ii?

— Trage pentru utrine, r[spunse maica... Merg la biseric[... Vii =i tu, veri=orule?

— Vin s[te v[d]n stran[.

— +i s[m[auzi c`nt`nd, ad[ug[ea, c[sunt eu de r`nd]n ast[-noapte.

Peste un quart de or[, Alexis cobor] sc[rile arhondaricului =i apuc[pe-o c[r[ru=]]n sunetul toacei batute de o c[lug[ri\] pe]mprejurul bisericii. El intr[]n sf`ntul loca= luminat de o singur[lamp[aprins[dinaintea icoanei Maicei Domnului. De la u=[p`n[l`ng[stranele c`nt[re\elor, biserica era plin[de c[lug[ri\]e pierdute]n umbr[, unele culcate pe lespezi, altele dormit`nd prin strane, iar aproape de u=a altarului sta maica Evghenia, acoperit[cu o mantie lung[=i crea\. Ea c`nta psalmele rug[ciunii, cu ochii ridica\i spre icoane =i lumina\i de flac[ra slab[a l[mpii de argint. Glasul ei melodios r[sun[sub bolta]ntunecat[=i v[rsa]n inim[sim\irea piet[\ii. Alexis o privi cu o respectuoas[admirare =i crezu c[vede un palid serafim cobor`t din ceruri pentru ca s[continue pe pam`nt imnul de adorare c[tre Dumnezeu.

Rezem`ndu-se de strana mitropolitului, el c[zu]ntr-o reverie profund[=i adres[cerului fierbinte rug[mini pentru fericirea Marg[ritei; c[ci imaginea iubitei sale]i ap[rea]n toate tablourile m[re\ e ce se prezentau ochilor lui. La finitul serviciului, Evghenia]ntov[r[=i pe Alexis p`n[la scara arhondaricului unde]=i ziser[adio, c[ci el avea a pleca a dou[zi de diminea\].

— C`nd ne-om mai vedea, veri-orule?]ntreb[maica.

— Dumnezeu =tie! r[spunse Alexis, c[ci sunt decis a pleca iar]n str[in[tate.

— Vrei s[fugi de durere? zise copila;]n z[dar, ea-i umbra omului.

— Sau poate c[omul e umbra durerii! Adio, drag[Lucie!

— A revedere dar, veri-orule, c`nd a vrea Dumnezeu! ad[ug[ea cu glas]ntristat =i disp[ru ca o n[lucire.

VI

Plec`nd]n faptul zilei de la Agapia, t`n[rul c[l]tor se duse la V[ratic, alt[m[n]stire de c[lug[ri\ e, a=ezat[]n poalele unui munte, apoi trec`nd prin satul B[l\te=ti, el sui Dealul Doamnei, se cobor] la Hangu, =i acolo lu[o plut[ca s[mearg[la Piatra pe apa Bistri\ei. El f[cu aceast[primblare]nc`nt[toare f[r[a fi distras din tristele cuget[ri care]i fr[m`ntau mintea, c[ci]n acea frumoas[perioad[a vie\ii, unde inima omului domne=te]n toat[suveranitatea sa, lumea se lumineaz[=i se]ntunec[dup[starea inimii. Un c`ntec poporal zice:

Inima-i voioas[,
Lumea-i luminoas[.

De la Piatra, Alexis se decise a merge la mo=ia unde se g[sea Marg[rita de c`teva zile. El sosi acolo pe o minunat[diminea\ de prim[var[=i se cobor]]n gr[din[pentru ca s[a=tepte momentul

fericit în care va vedea pe iubita lui singur, c[ci ast[dat[b[rbatul ei era absent. Dup[o r[t[cire prelungit[prin aleile =i prin desimea parcului, el c[zu pe o lai[la umbra unui stejar b[tr`n =i cerc[în zadar s[aline b[t[ile inimii sale; minutele-i pareau lungi, verdea\ a naturii posomor`t[, c`ntecul p[s[rilor monoton, c`nd deodat[, prin un efect magic, totul se înveseli în ochii lui! Soarele deveni splendid, verdea\ a frunzelor =i a gazonului se învio=[, ciripitul p[s[rilor se schimb[în armonie pl[cut[, c[ci Marg[rita intrase în gr[din].

Îmbr[cat[într-o rochie alb[de gaz[, t`n[ra femeie venea iute prin o alee nisipit[=i str[lucea ca o ap[rire cereasc[în umbra deas[a copacilor. Alexis, uimit, se scul[=i se repezi înainte ei, m`nile lor se str`nser[tremur`nd =i ochii lor se umplur[de o lumin[aurit[.

— Ai venit, zise ea cu glas febril, inima-mi spunea c[ai s[vii!...

— Am venit, r[spunse el, c[ci nu mai puteam tr[i f[r] s[te v[d].

Zic`nd aceste, ei se apropiar[de un boschet =i se puser[pe banc[.

Cine poate inventa o limb[at`t de expresiv[care s[fie în stare de a descrie l[murit sim\irile sufletelor lor, c`nd ei se v[zur[am`ndoi singuri în misterul acelu boschet de flori? Bucuria, mirarea, uitarea suferin\elor trecute, îmbr[tarea fericirii prezente =i chiar o tainic[timiditate se concentrau la un loc cu aspir[rile cele mai înfocate ale amorului. T[cerea lor avea o elocven[\ nerezistibil[, =i privirile lor aveau electrice luciri.

— O! Marg[rit[, scump[Marg[rit[! zise în fine Alexis; a= vrea s[mor în momentul acesta, pentru c[nu cred s[g[sesc în via\ a mea alt moment mai divin. Dup[at`tea suferin\ e te v[d singur[, te admir în deplin[libertate =i pot s[-\i spun c`t te iubesc =i c`t înr`urire ai asupra soartei mele...

— Ah, amicul meu! replic[Marg[rita cu triste\ e; dacă ai muri, nu mi-ar r[m`nea multe zile de tr[it]!... c[ci sunt foarte nenorocit[, =i datoriile mele de so\ie nu-mi permit a realiza visul inimii mele.

M[iube=ti, Alexis, o =tiu, =i aceasta este singura mea m`ng`iere
]n via\[,]ns[... Ea t[cu =i plec[capul pl`ng`nd.

— Te]n\eleg, iubita mea; leg[turile c[s[tore=ti nu-\i permit a
dispune de soarta noastr[; ele sunt ca ni=te ziduri nalte, care ne
despart pentru totdeauna... Ce-mi r[m`ne dar de f[cut mie, care
nu pot suferi mai mult via\ a f[r[tine? S[=ed]n \ar[ca s[fiu
necontenit martorul fericirii altuia? Nu, nu-mi simt destul[
m[rinimie pentru asemenea sacrificiu, nici destul[putere pentru
a r[bda asemenea chin.

— +i ce ai de g`nd s[faci?]ntreb[ea, ridic`ndu=ii ochii plini
de lacrimi.

— Nu-mi r[m`ne dec`t s[m[dep[rtez de tine =i s[m[duc]n
fundul lumii!

— Iar s[m[la=i singur[? strig[ea, apuc`ndu-l de bra\ cu o
mi=care convulsiv[, iar s[te arunci]n valurile periculoase ale vie\ii
vagabonde? Ce-oi s[m[fac eu]n lipsa ta, c`nd =tii c[de c`nd m-
am m[ritat nu am nici o mul\umire alta dec`t aceea de a te vedea
din vreme]n vreme?

— Ascult[-m[, drag[Marg[rit[, replic[Alexis, cuprinz`nd-o
cu bra\ele =i lipind-o de inima lui, numai Dumnezeu =tie c`t[iubire
mi-ai inspirat =i c`t[amar[desperare se adun[]n mine c`nd
g`ndesc a m[dep[rta de tine; dar ceea ce vreau s[afli este c[te
iubesc de o mie de ori mai mult pentru tine dec`t pentru mine =i
c[nici un sacrificiu pe lume nu m-ar opri de a-\i asigura lini=tea
=i a-\i feri reputa\ia de clevetirile str[inilor.

— +i ce-mi pas[de clevetirile lor, strig[Marg[rita; amorul
nostru e mai presus dec`t r[utatea oamenilor. Tu m[iube=ti,
Alexis... lumea]mi este indiferent[.

— Te iubesc cum meri\i de-a fi iubit[, scumpa mea! ca pe o
fiin\]ngereasc[, care a de=teptat]n sufletul meu cele mai ginga=e
=i mai nobile sim\iri. Amorul ce ai aprins]n mine a deschis]nainte
mea raiul unei fericiri la care nu-mi este permis de a aspira, c[ci
]n poarta aceluia rai st[]ngerul virtu\ii, bl`nd =i frumos ca tine. Tu

ai f[cut pentru mine ceea ce numai providen\va era]n stare s[fac[, mi-ai dat o nou[via\[, =i eu nu pot s[-\i ar[t recuno=tin\va mea dec`t numai prin sacrificiul inimii mele. Trebuie s[fug de tine pentru ca s[r[m`n demn de tine.

— Nu vreau! Nu vreau s[m[la=i singur[t\ii! Nu vreau s[m[parase=ti prad[suferin\ei! suspin[Marg[rita, plec`ndu-=i capul pe um[rul lui Alexis.

Uimit, nebun de dragoste, t`n[rul depuse o]nfocat[s[rutare pe fruntea iubitei sale. La acest contact fierbinte ea se trezi din ame\eala ce o cuprinsese, se smuci din bra\ele lui Alexis =i, cu ochii r[t\i =i cu glasul tremur[tor, ea zise:

— Ai dreptate... trebuie s[ne desp[r\im... de ai r[m`nea mai mult, simt c[a= fi pierdut[... Adio! =i vru s[se dep[rteze. Alexis o \inu de m`n[.

— Adio! ad[ug[el. Adio pentru totdeauna!

— Pentru totdeauna!... Ah! Alexis, acest cuv`nt e moartea pentru mine! =i, nemaiput`nd rezista]ndemnului inimii sale, Marg[rita se arunc[]n bra\ele lui Alexis. Buzele lor se]ncle=tar[]ntr-o lung[=i voluptuoas[s[rutare. Sufletele lor se]nt`lnir[]n acel dulce s[rutat, =i soarele str[luci mai splendid pe limpedele senin al cerului.]n cur`nd, Alexis lu[calea str[in[t\ii!

VII

La Gala\i, unde era s[se]mbarce pentru Viena, el scrisse urm[torul bilet Marg[ritei =i i-l trimise la \ar[:

„Scumpa mea Marg[rit[!

C`nd vei]ntreprinde vreo c[l]torie dep[rtat[=i te vei g[si ca mine]n momentul de a p[r]si patria ta, vei cunoa=te una din sim\irile cele mai amare =i vei afla atunci c`t[m`ng[iere gust[bietul c[l]tor adres`nd ultima lui g`ndire fiin\ei ce iube=te. Acest adio al inimii]n

ora plec[r]ii cuprinde un amestec de jeliri dureroase =i de tainice prevestiri, care // m`hnesc ad`nc =i //]nfioreaz[, c[ci i se pare c[zice adio pentru totdeauna !... Fericit acela care]ntr-un asemenea moment g[se=te]n fundul inimii sale o imagine frumoas[, un suvenir dr[g]la=, un nume adorat c[rora s[poat[]nchina comorile sufletului s[u!

Nu =tiu, c`t pentru mine, ce-mi rezerv[destinul =i cum are s[fie viitorul, dar ce =tiu bine este c[, zic`nd acum adio \[rii mele, simt o dulce m`ng`iere de a g`ndi la tine,]ngerul meu, =i de a-\i trimite]n aceste r`nduri tot ce este mai ginga=, mai nobil, mai iubitor]n inima mea.

Marinarii au un obicei foarte poetic. P`n-a nu se arunca]n pericolele m[rilor; ei merg de orneaz[cu flori altarul Maicei Domnului, dinaintea c[ruia]ngenuncheaz[=i se roag[. Eu, a c[rui soart[seam[n] cu a lor; am acelea=i crederi ca d`n=ii =i]mi place s[]ncunun scumpul t[eu suvenir cu toate minunile cele mai gra\ioase ale]nchipuirii =i cu toate dezmierd[rile unui amor nem[rginit.

Adio dar; Marg[rit]! Adio,]ngerul meu!... Plec muncit de o cumplit[durere, dar oricum s[fie, sunt mul\umit de a sacrifica fericirea mea]n favoarea lini=tii tale, c[ci, precum \i-am declarat din viu grai, te iubesc de o mie de ori mai mult pentru tine dec`t pentru mine. Dac[soco\i]ns[c[merit o recompens[, f[ca s[o g[sesc]n Paris, sub forma unui r[va= scris de tine cu toat[]ncrederea =i sinceritatea amorului puternic ce m-a supus \ie pentru via]ntreag[.

ALEXIS V.“

Iat[r[spunsul Marg[ritei, ce g[si el la po=ta din Paris:

„Scumpul meu Alexis,

La iubitul r[va= ce mi-ai scris din Gala\i, m[gr[besc a-\i trimite aceste r`nduri; nu \i le trimit]ns[ca o recompens[, precum zici, ci ca o rug[minte =i ca o dest[inuire. Afl[, scumpul meu amic, c[dac[m-am ferit de amorul meu]n timpul c`t te g[seai aproape de mine,

a fost pentru c[sim\eam c`t de puternic domnea el]n sufletul meu =i pentru c[nu m[credeam]n stare de a rezista]ndemnurilor lui; dar de c`nd te-ai dep[r]tat, de c`nd al t[u] adio a de=teptat]n s`nu-mi durerea desp[r]virii, simt c[am nevoie de toat[dragostea ta pentru ca s[m[sus\ie]n cruda singur[tate]n care m-ai p[r]sit. Acest adio, care cuprinde un sacrificiu at`t de mare din parte-\i]n favoarea lini=tii mele, a adus o dulce apropiere]ntre noi =i mi-a dat o vie]ncredere]n amorul t[u], amor devotat, mare =i nobil ca inima ce-l con\ine.

Iat[, dragul meu, taina ce de mult doream a-\i descoperi; ea]\i va explica tot ce a putut s[-ti par[ne]n\eles]n purtarea mea c[tre tine. Spune-mi dar acum c[nu mai p[strezi nici o]ndoial[asupra sim\irilor mele,]ncredin\eam[-m[c[te dep[r]tezi de mine p[truns de fericirea ce gust[tot omul care se =tie iubit!

Ai v[zut cum soarta nemiloas[a stins visul cel mai frumos al juniei mele. Trebuie s[mai adaug c[ne]mplinirea acestui vis de fericire m-a aruncat]ntr-o descurajare ad`nc[? O! scumpul meu Alexis! fericirea mi s-a ar[tat de departe ca o fantasm[]n=el[toare =i a disp[r]ut iute din ochii-mi, pentru ca s[o jelesc c`t voi tr[i]! Sperarea m-a p[r]sit, =i nu mai v[d]nainte mea dec`t un orizont]ntunecat.

Crede-m[, Alexis, trist e lan\ul ce te leag[de mine! Singura idee ce m[sus\ine este c[fiin\ele care tr[iesc f[r] nici un \el]n via\ a lor mor]n floarea tinere\ii... Fie ca =irul zilelor mele s[se curme c`t mai cur`nd, dac[sunt condamnat[de legile sociale a tr[i] f[r] de tine!

Adio !... Aud pasuri]n sal[... de-abia pot g[si un minut unde s[fiu singur[cu suvenirul t[u]... Adio!]\i trimit]n acest adio partea cea mai iubitoare a inimii mele zdrobite.

MARG{ RITA“

Alexis citi printre lacrimi acest r[spuns duios al iubitei sale =i, cu lacrimile]n ochi, el scrisse urm[toarea epistol[=i o expedii surorii lui, cu rug[minte de a o]nm`na Marg[ritei:

„Scumpa mea iubit[!

Scrisoarea ta e de natur[a nebuni pe un om de fericire; ea con\ine cuvinte de acele ce vibreaz[]n inima lui,]l]nc`nt[,]l]nduio=eaz[=i]l]nal\] mai presus de ceial\i oameni... +i,]ns[, trebuie oare s[spun]ntregul adev[r?... Dup[ce am citit-o de multe ori, dup[ce am analizat fiecare fraz[, fiecare cuv`nt, am descoperit]n ea o m`hnicuine at`t de mare, c[toat[veselia mea s-a stins]ntr-o clip[.

Tu]mi vorbe=ti de fericirea ce produce]ncredin\area de a fi iubit]n lume =i, cu toate c[aceast[cugetare ar trebui s[fie pentru tine un puternic ap[r[tor]n contra suferin\ei, totu=i, scrisoarea ta respir[o descurajare f[r[]n margini. E=ti trist[! trist[p`n[a te g`ndi la soarta celor ce mor]n floarea tinere\ii!... Cum vrei dar ca dup[o asemenea m[r]turire din parte-\i s[mai pot fi fericit?...

Nu, draga mea; am fost crud]n=elat c`nd m-am crezut]n stare de a r[bda chinurile desp[r]irii. Zic`ndu-\i adio, am sperat c[voi asigura lini=tea vie\ii tale =i chiar, poate, pe a mea, dar v[d c[]n zadar am pus o lung[distan\]ntre noi doi! Departe de tine, inima mea se lupt[cu dorul ne]mp[cat, dorul care cuprinde o lume]ntreag[de suferin\e. +i cuno=ti =i tu, Marg[rit[, acel chin ce sf`=ie inima =i =tii c`t e de crunt!

Crede-m[,]ns[, c[el e mai pu\in dureros dec`t durerea ce simt g`ndind la triste\ea ta.

Iubirea mea pentru tine este un cult de adorare =i dar numai dac[te-a= =ti fericit[, a= putea gusta vreo slab[alinare. Imaginea ta, str[lucitoare =i vesel[, ar r[sp`ndi asupra singur[t]\ii mele luciri m`ng`ietoare, dar,]ntunecat[sub v[lul m`hnicuunii, ea]ntunec[lumina zilelor mele. O! scumpa mea Marg[rit[, f[ca amorul meu s[fie pentru tine un soare splendid; fii z`mbitoare, fii radioas[la razele lui, =i astfel]\i promit s[uit prezentul, uit`ndu-m[chiar pe mine]nsumi.

Dac[ai vedea ce se petrece]n sufletul meu, ai fi m`ndr[c[ai de=teptat]n el at`tea mari =i frumoase sim\iri: iubirea, dorin\

gloriei, devotamentul, indulgen\ta =i aspirarea c[tre un viitor ce \i l-am h[r]z`t numai \ie. Triste\le sau veselie, toate]mi vin de la tine, c[ci]n fiecare din cuget[r]ile mele tu domne=ti singur[=i singur[ai o dr[g]la=[]nr`urire. Ai produs]n mine o]nviere moral[=i]\i sunt dator mai mult dec`t cu via\ta,]\i sunt dator cu dezvoltarea calit[\ilor inimii mele.

Ah! dac[am tr[i pe timpul z`nelor, pe c`nd aceste gra\ioase zeit[\i protejau destinul celor ce se iubeau =i c`nd ele ne-ar fi adunat la un loc pe am`ndoi, cu ce m`ndr[aureol[de fericire a= corona fruntea ta! C`t de bine a= =ti s[realizez visurile tinere\ii tale! Ce inspir[ri minunate a= undi]n z`mbetul t[u]! Ce nume str[lucit de poet a= dob`ndi pentru ca s[fiu demn de tine. Via\ta]mpreun[ar fi pentru noi doi o comoar[nesf`r=it[de cele mai g\ngase sim\iri, de cele mai fierbin\i dezmierd[ri. Lumea nu ar mai exista pentru noi =i noi nu am mai exista pentru lume, c[ci am uita tot, =i chiar pe noi]n=ine ne-am uita]n be\ia]nc`nt[toare a amorului!

C`te minunate visuri de aceste am f[cut]n cursul c[l]toriiilor mele!]n frumoasele seri ale prim[verii, pe c`nd pluteam pe Dun[re, de c`te ori]nchipuirea mea te-a adus l`ng[mine pe podul vaporului =i, prin efectul acelei iluzii dr[g]la=e, m[rea\ta priveli=te a Carpa\ilor]mi p[rea de-o mie de ori mai poetic[. La Dresda am vizitat cu tine galeria de tablouri.]n vreme ce m[primblam]n saloanele muzeului, te sim\eam rezemat[pe bra\ul meu, =i admirarea mea pentru tablourile arti=tilor renumi\i cre=tea, c[ci tu m[f[ceai s[descop[r]n ele frumoase\i necunoscute de mine p`n[atunci.

Ce s[-\i spun, iubit[Marg[rit[?]n prezen\ta minunilor naturii, precum =i]n fa\ta productelor geniului omenesc, inima mea te-a asociat la toate uimirile sale, =i pretutindeni iubirea mea te-a]n[\at pe tine deasupra tuturor f[ptuirilor dumnezeie=ti =i tuturor operelor care onoreaz[geniul omenirii.

Astfel te iubesc =i astfet te-oi iubi p`n-]n momentul c`nd m`na mor\ii mi-a]nchide ochii =i mi-a]nghe\ta inima.

ALEXIS V. “

Peste o lun[de zile Alexis primi un mic bilet]n care Marg[rita]i anun\va sosirea ei la Paris pentru iarn[=i]l ruga s[nu-i mai scrie, c[ci b[rbatul ei]ncepuse a da semne de gelozie. Alexis a=tept[iarna cum a=teapt[un bolnav prim[vara;]ns[la finitul toamnei toate sper[rile lui c[zur[ca frunzele copacilor. Marg[rita]i trimise aceste c`teva r`nduri, care]l f[cur[s[zac[trei luni de zile pe patul durerii:

„Alexis!

Cu moartea-n suflet]i scriu aceste linii!... Uit[pe Marg[rita, care de azi nu mai exist[pentru tine... Sunt mam[!... S[]ntindem un v[l negru asupra trecutului =i asupra promiterilor viitorului. . . Adio!... Adio pentru totdeauna!

MARG{ RITA“

VIII

Cum se terminar[fazele acestui amor at`t de mare =i de]nfl[c[rat?

Francezii, cu caracterul lor vesel, zic: *Tout finit par des chansons dans ce monde!*¹

Iat[c`ntecul final al romanului Marg[ritei:

ADIO

Adio! ah! niciodat[
N-am g`ndit c[pe p[m`nt
A mea inim[-ntristat[
Va rosti acest cuv`nt.
Dar tu]ns[]i, tu, pe care
Te-aveam tainic Dumnezeu,
Ai vroit f[r]-ndurare
Ca s[sting amorul meu!
.....

¹ Totul se sfâr=ete cu cântece pe lumea asta! (*fr.*).

Adio, ram`i ferice!
 +terge din inima ta
 Pe cel ce adio-\i zice,
 De=i-n veci nu te-a uita.
 Te-am iubit cu dor fierbinte
 +-astfel te iubesc c[vreu
 S[v[d stins din a ta minte
 }ntreg suvenirul meu!....

(vezi volumul *M[rg[rit[rele*¹)

În urma acestui strig[t suprem =i dureros al inimii, Alexis Întreprinse o lung[c[l[torie prin Africa =i America, iar În lipsa lui de mai mul\i ani, Marg[rita, prins[În sloiurile vie\ii c[s[tore=ti, deveni mam[de o gentil[=i numeroas[familie. C`nd se rev[zur[am`ndoi În salonul Alinei, care se m[ritase de cur`nd, focul patimii lor p[rea cu totul potolit, =i fiecare din ei p[rea c[a f[cut un vis frumos, la care se g`ndea c`teodat[cu o z`mbire }ndu-io=at[.

Marg[rita, }nconjurat[de copila=ii s[i, }ntinse o m`n[amical[lui Alexis =i-i zise cu g[las sincer:

— Alexis! vrei s[fii fratele meu?

Alexis }i r[spunse depun`nd pe acea m`n[tremur`nd[un s[rutat respectuos!

1870

¹ Prima =i ultima strof[din poezia *Adio*, publicat[pentru întâia oara în cadrul buc[rii *Un salon din Ia=i* (1855) =i introdus[apoi în ciclul *M[rg[rit[rele*.

[INTRODUCERE LA SCRISORILE LUI ION GHICA
C { TRE VASILE ALECSANDRI]

Prin\ului Ion Ghica

Mirce=ti, decembrie 1883

Iubite amice,

Iat[-ne cu iarna]n \ar[! Ea a sosit noaptea, pe furi=, =i s-a gr[bit s[-i scutire cojoacele pe fa\ a p[m`ntului pentru ca s[afirmeze st[p`nirea ei... A doua zi rom`nii s-au trezit vasali acestei regine aspre ai c[rei mini=tri sunt criv[\ul =i gerul, ai c[rei curtezani sunt lupii =i corbii, a c[rei armat[sunt fulgii de z[pad[=i \ur\urii de gheat[, ale c[rei palate sunt cl[dite cu troian. Baba cochet[=i sulemenit[se mireaz[]n oglinda r`urilor]nghe\ate =i poart[pe frunte-i o coroan[de briliante ce te p[trunde de fiori c`nd o prive=ti =i te preface]n sloi c`nd te atingi de d`nsa.

E timp de a se culege pe acas[=i de a se ad[posti la gura sobei]n a=teptarea altei regine mult mai atr[g[toare, Prim[vara, care va detrona]n cur`nd pe b[tr`na uzurpatoare. Sperare dr[g[la=[!... Ea ne face a r[bda despotismul]ngrozitor al iernii f[r[nici o]ncercare de r[scoal[]n contra ei, c[ci orice manifestare r[zvr[titoare ar luneca pe ghea\ =i ar c[dea sleit[sub un num[r]nfior[tor de grade de frig.

P[durile apar ca ni=te pete negre pe fondul alb al tabloului iernatic. Copacii desfrunzi\i au aerul de schelete p`rlite]n foc, =i printre crengile lor zboar[ciripind mul\ime de p[s[rele, sticle\i, pi\igoi, vr[bii, cioc`rlani etc., c[t`ndu=i hrana, pe c`nd sub cerul nouros c`rduri lungi de corbi fac manevre prevestitoare de vijelii.]n toate z[rile, pe toate c`mpiile se]ntinde o p[tur[alb[ca o p`nz[pe un mort, iar pe drumurile disp[rute sub z[pad[se v[d mi=c`ndu-se]ncet s[nii]nc[rcate cu lemne de la p[dure. Vitele par chircite,

p[s/rile zgribulite, =i oamenii vine\i la fa\]. Iarna g[se=te o petrecere de artist lipind pe geamuri flori fantastice de ghea\] =i vopsind cu culoare p[tl[ginie urechile =i nasurile omene=ti. Ea simte mul\umire de a pune natura]n suferin\] =i de a face ca]nsu=i aerul s[par[tremur`nd de ger c`nd prive=ti fulgii spulbera\i de suflarea v`ntului.

Eu, amice, de=i mare admirator al frumuse\ilor Iernii, splendide la lumina soarelui =i fermec[toare sub razele lunii, m[feresc de contactul ei prin]ntrebuin\area unui num[r, ajuns a fi legendar, de paltoane =i de bl[ni. C`nd o v[d sosind, o]ntimpin cu b[tr`nescul c`ntec poporal:

Sor[-mi e=ti, sor[s[-mi fii,
Iar la noi mai rar s[vii.

+i ea, drept mul\umire,]ntoarce cheia]n broasca u=ii mele, tr`ntindu-m[astfel la]nchisoare p`n[la epoca sosirii nag`\ilor. Trei, patru =i uneori cinci luni de zile, retras]n c[su\la mea, imi]nchipuiesc c[sunt]ntr-o corabie prins[de sloiurile M[rii Baltice. P[rere negre=it, dar p[rere a=a de]nte\it[]n mintea mea, c[z[resc chiar ur=i albi trec`nd pe c`mp!... C`t despre lupi,]i aud noaptea url`nd]n marginea satului =i ziua]i recunosc]n impiega\ii fiscalului.

C`t]vine timpul aspru, c`t termometrul face gimnastic[sub linia de la zero ca sub un trapez ideal,]mi umplu zilele cu]ndeletniciri intelectuale =i cu]ntre\inerea focului din sobe. Am ajuns]n arta aceasta la]n[\imea vestalelor =i acum =tiu a da cl[dirii despice[turilor de lemne forme arhitectonice care ar merita medalie de aur, dac[asemenea talente s-ar recompensa]n \ara noastr[.

Diminea\la]mi place s[m[scol de cu noapte =i s[g[sesc cabinetul meu de lucru bine]nc[lzit =i vesel luminat de un candelabru aprins. Ceaiul e gata pe mas[; c[\eii mei sar prin camer[cu mii de jocuri =i de dezmierd[ri, a=tept`nd por\iile lor de zah[r; biroul m[cheam[l`ng[el, ar[t`ndu-mi c[limara plin[, condeiu] zburdalnic, h`rtia alb[. „La lucru!“]mi =opte=te un glas ce iese din tuspatri col\uri ale cabinetului =i cu pl[cere ascult adeseori]ndemnul s[u;]ncep prin coresponden\la cu Londra, cu Parisul, cu Bucure=tii, cu Ia=i, cu

Montpellier, chiar =i cu America; apoi m[apuc de vreo lucrare mai serioas[=i ziua trece f[r-a b[ga de seam[dac[ninge =i dac[sufl[criv[ul.

Sunt zile]n care...]ns[te v[d z`mbind =i cl[tin`nd din cap... sunt zile]n care ies pe afar[,]nvelit cu blana nr. 3, =i fac o primblare scurt[, de tot scurt[, pe c[r[rile trase]n om[tul din gr[din]. Admir]n treac[t cerul o\elit, z[pada cristalizat[ce sc`r`ie sub picioare, p[s[relele ce zboar[]mprejuru-mi \ip`nd de mirare (?)... cl[tinarea copacilor]n semn de c[inare pentru impruden\ta mea =i m[simt cuprins de un av`nt eroic]nfrunt`nd du=mana lumii, Iarna!... dar s[ne gr[bim a ne]ntoarce]n cas[, c[ci]nghe\ cu tot eroismul meu!

Seara, c`nd perdelele sunt trase, cad pe g`nduri, privind la salamandrele din sob[. O melancolie ad`nc[p[trunde]n sufletul meu pe c`nd viscolul v`j`ie prin horn; iar pentru ca s-o alung, adun cu mintea]mprejuru-mi pe unii din contemporanii mei ce se bucur[]nc[de via\[, =i r[sfoim]mpreun[albumul suvenirilor noastre.

Tu e-ti unul din cei chema\i =i mai ale=i. Iat[dar un raport exact de cele ce am gr[it cu tine, ieri sear[,]n ajunul sfin\ilor Tirs, Lefkie =i Filimon. Amice, c`nd vine v`rsta nemiloas[=i ne spune c[e timp de ast`mp[rat pornirile inimii =i de str`ns aripile]nchipuirii, c`nd zburdalnicele zboruri prin lumea n[lucirilor atr[g[toare devin periculoase =i c[l]toriile dep[rtate prin lumea real[o]ntreprindere obositoare, ne r[m`ne o ultim[=i nepre\uit[petrecere pentru m`ng`ierea zilelor din apusul vie\ii. Ea consist[]ntru aducerea-aminte a trecutului =i re]nvierea prin povestire a diverselor epoci prin care am trecut]nt`lnind]n calea noastr[tipuri originale =i lu`nd parte la fapte care se ating de istoria \[rii. Acest voiaj]n jil\ are avantajul de a fi =i comod, =i]nc`nt[tor.

Tu mi-ai povestit adeseori]nt`mpl[ri interesante pe care le auzise=i din b[tr`ni =i mi-ai zugr[vit cu un adev[rat talent de pictor unele figuri din genera\ia ce ne-a precedat,]ntrev[zute de tine]n copil[rie. Eu]nsumi am cercat s[fac a zbura pe sub ochii t[ri un stol de suvenire variate, =i astfel orele noastre de]nt`lnire au fost

totdeauna pline de veselie sau de uimire, pline de]nc`nt[ri culese]n gr[dina trecutului, sau de visuri patriotice v`nate pe c`mpul viitorului necunoscut. Am]mb[tr`nit]ns[f[r[a pierde patima acestui v`nat, c[ci dintre toate pasiunile omene=ti amorul de patrie este singurul care nu se stinge niciodat[.

Dac[am fi avut o ma=in[stenografic[de buzunar, ma=in[ce se va inventa negre=it]n secolul nostru de avoca\i =i de deputa\i elocven\i, ea ar fi produs o mic[bibliotec[de anecdote, de schi\le u=oare, de memorii istorice =i de portrete bine colorate, care formau un soi de muzeu demn de a fi vizitat; iar genera\ia actual[, a c[rei reuno=tin\ de trecut nu se]ntinde peste limitele celor din urm[treizeci de ani, ar g[si]n el multe subiecte de studiu atr[g]tor =i folositor... C`te romane, c`te piese de teatru, c`te scrieri fiziologice s-ar putea cl[di cu materialul adunat]n el! +i c`te spirite s[n]toase s-ar retrage cu mul\umire]n sanctuarul s[u] spre a se odihni de luptele zilnice =i de preocup[rile, zise politice, ale epocii de fa\!...

Tipuri pentru tipuri, sunt de preferat acele disp[rute din societatea rom`n[,]n locul acelor de venetici alunga\i din \[rile lor =i ad[post]\i ast[zi]ntre noi cu preten\iile lor ridicole de critici =i de reformatori,]n locul acelor de Don-Juani de trotoires, acelor de salvatori patenta\i de patrie, acelor de invidio=i care stupesc veninul lor spre tot ce-i mai sus dec`t d`n=ii, chiar de=i sunt convin=i c[stupitul cade tot pe obrazii lor etc., etc. Fapte pentru fapte... istoria va judeca valoarea acelor care s-au des[v`r=it cu sacrificii de avere =i de via\ chiar, =i acelor s[v`r=ite sub]ndemnul ambi\iei personale sau al dob`ndirii de averi colosale.

Aceast[idee m-a]ndreptat c[tre tine, amice, cu propunerea ca s[]ncepem]ntre noi o coresponden\[menit[de a continua convorbirile noastre =i s[le public[m]ntr-o foaie literar[pentru pl[cerea noastr[intim[. M-am m[gulit totodat[cu slaba sperare c[acea coresponden\[va fi bine primit[de unii din compatrio\i care binevoiesc a recunoa=te pu\ine merite predecesorilor =i ceva m[riri evenimentelor petrecute]nainte de venirea lor pe lume.

Tu ai admis propunerea mea =i ai realizat-o }n parte cu o activitate de care s-au folosit cititorii foaiei Convorbirilor literare. Mi-ai trimis din Bucure=ti =i din Londra un =ir de epistole care }n cur`nd vor fi adunate }ntr-un volum demn de a figura }n bibliotecile bine compuse. Oaspe iubit, el va veni s[ia loc }n familiile rom`ne, spre a le povesti cu graiul s[u limpede, vesel, pl[cut, c`teva scene de la }nceputul secolului nostru, sau din zilele noastre, =i a desf[=ura o galerie original[de figuri ce poart[sigiliul caracteristic al epocii lor.

Sunt }ncredin[at, amice, c[ai g[sit o mare pl[cere de a rechema la via[acele umbre care din zi }n zi se afund[mai mult }n pustiul uit[r]ii =i al nep[s]rii. Nu mai pu\in sunt convins c[volumul t[u va procura o deplin[satisfacere persoanelor inteligente ce-l vor citi din scoar\[}n scoar\[=i vor fi c[l]uzite de el prin regiunile unei lumi necunoscute lor. }n epoca de ast[zi e mare meritul unei opere literare care poate s[distrag[spiritul omenirii din v`rtejul ce o conduce cu repejune spre \inta intereselor materiale.

C`t pentru mine, locuitor de \ar[, retras }n pa=nica singur[ate de la Mirce=ti, apreciator =i iubitor de roduri intelectuale, }vi mul\umesc cu sinceritate pentru coresponden[a ta }mbel=ugat[. Totodat[}ns[m[}ng`n cu ademenitoarea speran\[c[vei da un frate gemene volumului t[u, dac[nu mai mul\i. Tu ai }nc[un tezaur de suvenire care foiesc }n capul t[u cu dor de a ie=i afar[, precum se bat p[s]relele de gratiile coliviei. F[-\i mil[cu ele =i le deschide colivia, pentru ca s[se bucure de }nc`ntarea libert[\ii =i ele, spre mul\umire, s[ne }nc`nte cu glasul lor armonios. Din parte-mi }vi promit s[urmez exemplul t[u prec`t }mi vor permite puterile =i }mprejur[rile vie\ii.

Spune-mi dar anii t[i petrecu\i }n insula Samos }n calitate de bei, guvernator acestei insule¹, =i c[l]toriile tale prin Asia Mic[. Din

¹ Ion Ghica a fost guvernator al insulei Samos (insul[cu popula\ie greac[}n Marea Egee, l[ng[coasta Asiei Mici, pe atunci sub st[p[nire turceasc[), din 1854 p[na }n 1859.

acea epoc[a vie\ii tale eu nu-mi aduc aminte dec`t unele tr[s]turi povestite mie de veselul nostru amic, r[osatul locotenent de marin[Laurent, care a primit osp[\]n casa ta de pe malul M[rii Egee... Pe atunci,]n timpul r[zboiului de la Cr`m, pirateria luase o mare dezvoltare]n Archipel. Grecii, ostili armiiilor aliate, francez[=i englez[, care f[ceau asediul Sevastopolului, atacau adeseori cor[biile]nc[rcaate cu provizii pentru Kamie= =i Balaclava, le pr[dau =i le cufundau]n ad`ncul m[rii.]n zadar vapoarele de r[zboi ale Fran\ei le d[deau goan[aprig[printre insule!]ndr[zne\ii imitatori ai lui Canari¹ =tiau a se ad[posti pe sub maluri =i]n pe=terile st`ncilor, fiind ajuta\i de to\i compatrio\ii lor... Nici o pedeaps[, nici amenin\area de moarte, nu]ndupleca pe ace=tia de a tr[da locul ascunderii, =i bie\ii c[pitani de vapoare se]ntorceau totdeauna f[r] izb`nd[din expedi\iile lor; retr[g`ndu-se furio=i]n portul de la Samos. Laurent r`dea de ei, poreclindu-i amirali Bredouille².

Una din acele bande de pira\i devenise mai cu seam[o calamitate pentru cor[biile de transport. Ea, fiind urm[rit[de aproape de c[tre vaporul pe care se g[sea Laurent,]n calitate de ofi\er de marin[, =i tu,]n calitate de amator de v`nat, debarcase]n insula Leros =i se f[cuse nev[zut[]ntr-o pe=ter[ad`nc[din s`nul ei... Vaporul ajuns]n port dup[pira\i, comandantul chem[autorit[\ile locale =i le ordon[s[-i predea]n m`na lui. To\i grecii se jurar[pe to\i sfin\ii din calendarul ortodox c[nu sunt gazde de ho\i, de=i ei se g[seau]n buza pu=tilor]ntinse spre d`n=ii de marinarii francezi. Un semn numai al c[pitanului, =i c[deau mor\i f[r] a=i]nc[rca sufletul cu m`r=avul p[cat al tr[d]rii!

Atunci, dup[spusa lui Laurent, tu te-ai apropiat de comandat =i, domolindu-i m`nia, l-ai sf[tuit s[debarce oamenii lui]n insul[pentru ca s[cerceteze cu de-am[nuntul toate malurile =i toate

¹ Canaris Constantin, marinar grec, erou al luptei pentru eliberarea Greciei de sub jugul turcesc, mai t`rziu prim-ministru al Greciei.

² Plouat — de la fr. *revenir bredouille*.

st`ncile. Sfatul t[u fu ascultat, dar cercet[rile r[maser[zadarnice!... }n fine, }nt`lnind o turm[de capre, a\i }ntrebat pe p[storul lor, un b[ietan de vreo 16 ani, unde stau ascun=i pira\ii? El r[spunse m`ndru c[nu =tie!... C[pitanul iar se }nfrurie =i porunci s[-l }mpu=te. Grecul se puse d`rz }n fa\ a armelor }nc[rcate, f[r[a deschide gura, f[r-a=i pierde lini=tea, de=i da ochi cu moartea. El era sublim de abnegare =i de eroism!

— C[pitane — ai zis tu }n acel cr`ncen moment — nu ucide p[storul; ucide caprele lui, de vrei s[alli adev[rul.

A=a s-a =i }nt`mplat... Abia marinarii francezi }mpu=caser[vreo zece capre, =i p[storul uimit m[rturisi c[pira\ii se g[seau }ntr-o pe=ter[apropiat[, care comunica cu un turn p[r[sit din timpul cavalerilor de Rhod. Asediul st`ncii se facu dup[toate formele strategice; lupta se }ncepu cu }nver=unare; tr[geau pira\ii cu desperare, omor`ser[trei marinari =i r[niser[patru =i dup[c`teva ore banda fu nimicit[! Unul singur din ei to\i sc[p[cu via\ =i fu g[sit peste c`teva zile plutind pe mare }ntr-o cutie de sc`nduri fabricat[de el =i condus[prin valuri de o lopat[rupt[... S[rmanul fu prins, }ns[gra\iat, =i merita s[fie !

Spune-mi cum la aceea=i epoc[ai oprit flotila lui Saltafero, care venea de la Chalris s[abordeze la Samos cu scop de a r[scula pe samiovi }n contra sultanului, pe c`nd Fran\ a =i Englitera ap[rau drepturile =i existen\ a Imperiului Otoman. M[rea\ a trebuit s[fie scena }nt`lnirii tale cu =eful energetic al flotilei }n cap[tul insulei Samos, la Calabaetas, av`nd de cadru cerul albastru al Asiei =i }ntinderea alb[strie a m[rii; av`nd tu, }n urma ta, poporul adunat din Samos, =i Saltafero, av`nd }n urma lui flotila cu steaguri jum[-tate albe =i jum[tate albastre! }n asemenea }mprejur[ri =i-ntr-un asemenea tablou poetic conversa\ia voastr[a avut negre=it un caracter epic, c[ci Saltafero se dep[rt[de Samos, f[r[a=i }mplini scopul, =i tu r[ma=i st[p`n pe insula ta.

Spune-mi cum ai arestat pe vestitul Hiotoglu, n[scut }n satul Seftidikios de l`ng[Smirna, acel ho\ }ndr[zne\ care, dup[ce f[cuse

multe mor\i de om =i atacase]n trei r`nduri caravanele de la Meca, se retr[sese]n insula Samos,]mbog[\it, lini=tit =i foarte considerat de compatrio\ii lui =i trecut]ntre ofi\erii de jandarmerie ai insulei? Ordinul de arestare a lui sosise de la Constantinopol, dar autorit[\ile locale se sfiau de a-l]ndeplini, c[ci Hiotoglu nu era comod de prins. Pentru el via\la chiar a beifului nu pl[tea nici o le\caie.

Laurent mi-a povestit c[tu, suindu-te c[lare =i]ntov[r[=it numai de un singur jandarm, fost =i el palicar, adic[ho\ de soiul lui, te-ai dus]n casa lui Hiotoglu, prin care jandarmii chiar se cam fereau de a tece. To\i locuitorii se aflau]n pia\[, c[ci era o zi de s[rb[toare, iar Hiotoglu, purt`nd la piept un seleaf bogat de arme, sta m`ndru sub un m[slin. El]si f[cea cheful cu ciubuc =i cafea, dup[obiceiul oriental, pe c`nd frunta=i satului stau]n picioare dinaintea lui smeri\i =i respectuo=i.

Tu, desc[lec`nd, te-ai apropiat de el =i i-ai zis:

— Bre Hiotoglu! Am venit s[-\i spun c[am ordin de la Poart[s[te arestez =i s[te trimit la Stambul... Deci te g[te=te s[vii cu mine... nu te arestez, de te-i purta bine nu va fi r[u de tine, dar de-i c[uta s[fugi te-oi g[si]n fundul p[m`ntului =i atunci va fi r[u de tine.

— Eu?]ntreb[ho\ul,]ncrunt`ndu=i ochii.

— Peste dou[s[pt[m`ni eu m[duc la Constantinopol; s[te cobori la malul m[rii, ca s[ne]mbarc[m]mpreun[. Ai auzit?

Cuvintele tale au c[zut ca un fulger]n gloata ce te]nconjura. Hiotoglu te avea la cheremul lui, dup[cum zic turcii, c[ci avea la]ndem`n[un arsenal]ntreg. Cu toate acestea, el se st[p`ni, =i c[t`nd drept la tine cu ochirea lui de vultur, r[spunse: Bine!... apoi ceru calul s[u =i te]ntov[r[=i p`n[la jum[tatea drumului. Acolo v-a\i oprit l`ng[un izvor, ca s[ad[pa\i caii, =i Hiotoglu]\i adres[aste cuvinte:

— Bei mu¹, ai auzit de mine? Am m`ncat zilele multor turci. Sunt ne]mbl`nzit c`nd m[aprind de m`nie, ucid tot ce-mi st[]n

¹ Prin\ul meu (gr.).

cale... +i]ns[tu ai]ndr[znit s[-mi spui mie verde-n ochi c[ai de g`nd s[m[dai pe m`na turcilor!... Prive-te! suntem acum singuri; a= putea s[te sting de la lumina soarelui =i apoi s[trec]n Asia ca s[m[fac nev[zut. O =tii?

— O =tiu! ai r[spuns tu;]ns[dac[ai comite aceast[crim[, dac[m-a= l[sa ca un mi=el ca s[-mi r[pe=ti tu via\,a, nu ai sc[pa de urgia guvernului nici]n s`nul maicii tale, c[ci eu sunt guvernatorul de Samos, st[p`nul t[u... =i prive-te, am cu ce s[te culc la p[m`nt p`n[a nu pune tu m`na pe selea[.

Zic`nd aceste, ai scos din buzunar un revolver cu =ase]nc[rc[turi. Hiotoglu privi revolverul z`mbind =i replic[:

— Nu arma ta m[domole=te, ci d`rzia ta fa\ cu mine!... E=ti palicar =i cre=tin ca mine... s[tr[ie=ti! c`nd vei fi s[pleci, m=oi afla la malul m[rii la Vathy.

Ho\ul atunci disp[ru, =i la ziua hot[r`t[se afla la malul m[rii.

C`\i oameni de meseria lui Hiotoglu =i chiar de alte meserii mai pu\in periculoase s-ar g[si]ntre popoarele civilizate capabili de a urma pilda lui? Orientalii nu au obicei s[anine un parole d'honneur la promiterile lor; ei zic un simplu: pola cala pe grece=te, sau un peki pe turce=te, adic[un simplu bine pe rom`ne=te, =i chiar dac[aceste cuvinte le-ar scurta via\,a, ei se feresc de a le c[lca. +i pe la noi,]n vremile de demult, se \ineau leg[turile cu sfin\enie,]ns[de c`nd obiceiurile noastre s-au altoit cu parole d'honneur, altoiul a corupt]n parte vechea =i curata lor simplitate.

Pe vestitul t[u v`n[tor de caravane am avut eu]nsumi prilejul de a-l cunoa=te. }\i aduci aminte de]nt`lnirea noastr[nea=teptat[pe vaporul mesagerilor de Ioudain ce pleca de la Smirna la Constantinopol,]n toamna anului 1854 sau 1855? Tu veneai de la Samos cu Hiotoglu =i cu jandarmii Cara-Vasili =i Themistocli; eu veneam de la Paris cu scop de a m[duce s[asist la asediul Sevastopolului =i s[vizitez ruinele acestui ora=. Ho\ul t[u era de talie nalt[,]ns[p[rea conformat cu mu=chi =i cu nervi de o\el; fa\,a lui usc[\iv[=i ars[de soare avea un nas coroiat ca un plisc de uliu =i ni=te ochi negri,

Înfocați, p[trunz]tori, care îi dau un aspect de vultur r[pitor. }nvelit
Într-o burc[mohor`t[, el sta pe podul vaporului ghemuit l`ng[
catarg =i p[rea nep[s]tor de soarta ce-l a=tepta. Privirea lui era
pironit[pe Întinderea m[rii =i p[rea c[v`neaz[fantastice caravane
În fundul orizontului... I-am adresat cuv`ntul În mai multe r`nduri,
dar el nu mi-a r[spuns dec`t prin monosilabele grece=ti né, ohî¹, =i
acest mod de convorbire m-a descurajat de a lega o mai str`ns[
cuno=tin\ cu el.

Dup[dou[zile de c[l]torie, sosind la Constantinopol, ne-am suit
tusp[tru Într-un caic, am abordat la Tophane =i de-acolo ai trimis
pe viteazul m`nc[tor de turci la cancelaria de Samos din Galata,
liber =i f[r[paz[alta dec`t cuv`ntul s[u. +tiind c[a doua zi era s[
fie dat ministrului de Marin[. M[rturisesc c[am sim\it atunci În
mine o ne]nvin[p[rere de r[u, c[ci oamenii energici de soiful lui
Hiotoglu mi-au inspirat totdeauna mult[simpatie. Am aflat,]ns[,
mai t`rziu c[dup[st[ruin\ele tale pe l`ng[fiorosul Mehemet Ali-
pa=a s-a ar[tat]ndur[tor c[tre d`nsul, primind din parte-i cuv`ntul
c[va l[sa În pace caravanele de la Meca, =i l-ai trimis]nd[r]t la
Samos, unde mi-ai spus c[se f[cuse tutungiu.

Gr[ie=te-mi de epoca aceea din tinere\e c`nd =edeai cu mine În
casa p[rinteasc[din Ia=i, pe uli\a Sf`ntutui Ilie, ast[zi numit[strada
Alecsandri².]i aminte=ti pe nedesp[r]itul nostru tovar[= de locuin[,
frumosul pudel Caro, =i festele ce jucam numero=ilor no=tri creditori?
Cum alungam pe cei mai]nte]vi dintre evrei cu zburd[r]ile nebune
ale c`inelui care la un semn s[rea pe deasupra lor smulg`ndu-le
chitia neagr[de pe cap?... Admirabil Caro!... de=i el avea oarecare
apuc[turi de comunist =i fura din b[c]lii provizii ce le ascundea sub
patul t[u, el pricepea misiunea lui de a ne sc[pa de fiarele nes[]ioase
ce ne importunau, pe c`nd eram ocupa]i cu redactarea foaiei Pro-

¹ Da, nu (gr.),

² Ion Ghica, *Opere*, vol. 1, Buc., 1956, p. 194: *O c[l]torie de la Bucure=ti la Iasi înainte de 1848.*

gresu, fondat[de Negruzzi, Kog[lniceanu, tu =i eu. El era considerat de noi ca cel mai activ =i mai pre\ios colaborator al nostru =i se bucura de o stim[f[r[margini din partea tuturor. M[r]turise=te, amice, c[dac[ar mai tr[i Caro, nu l-ai da pe mul\i literator=i de ast[zi, l[tr[tori ca d`nsul, dar nu ca d`nsul inteligen\i...

Prin]ndemnul t[u atunci am scris =i publicat critica mea glumea\[asupra Stan\elor epice ale r[posatului Aristia,]n care vod[Bibescu era comparat cu un singur =i \eap[n catarg... Nenorocitul poet s-a dus pe ceea lume f[r[s[m[ierte. Fie r[spunderea ta in seculum seculorum¹!

Describe-mi tabloul societ[\ii ie=ene sub domniile lui Sturza =i Chica-vod[, cu tinerimea ei vioaie, elegant[, entuziast[, patriot[; cu boierii s[i b[tr`ni]mbr[ca\i]n haine bizantine =i]nsp[im`nta\i de av`ntul ideilor moderne, cu buchetul ei de dame frumoase, sim\itoare, nobile, spirituale, p[rta=e ale visurilor noastre de independen\ =i de m[r]rire pentru patrie. Ce]nr`urire puternic[au avut ele asupra mi-c[r]rii na\ionale =i c`t au contribuit a introduce la noi tot ce distinge pe o societate civilizat[! Multe figuri gra\ioase de acum 30-40 de ani ar merita s[formeze o galerie]nc`nt[toare =i numele lor s[fie]nscrise]n litere de aur pe table de marmur[.

}mprosp[teaz[]n minte-mi un alt tablou de un caracter mai prozaic, acela al falansterului nostru la Pera,]n timpul r[zboiului de la Cr`m; =efii acelui falanster era\i tu, Negri =i Rallet, iar adep\ii lui erau to\i ofi\erii francezi din lag[rul de la Maslac, a=ezat aproape de Constantinopol. Negri =i Rallet se luptau cu c[lug[r]ii greci]n chestia averilor m[n]stire=ti =i r[bdau multe neajunsuri din partea politicii mi=ele=ti a Divanului turcesc fa\ cu rom`nii; noroc pentru ei c[locotenentul Laurent, c[pitanul avizoului ambasadei franceze, venea]n toate zilele ca s[-i fac[a=i uita neazurile. El reprezenta veselia =i spiritul glume\ al compatrio\ilor lui Rabelais =i poseda un repertoriu bogat de anecdote umoristice, afar[de talentul extraor-

¹ În vecii vecilor (lat.).

dinar de a imita, sau c`nt`nd, sau =uier`nd, toate instrumentele unei orchestre }ntregi. Uvertura lui Guillaume Tell o executa }n deplin[perfec\ie, }mpestri\`nd-o cu ni=te note false de clarinet[, care produceau efectul cel mai comic.

}n asediul ora=ului Sevastopol el comandase o baterie =i c`=tigase un reumatism ca =i d`nsul de pozna=. Boala lui se dezvoltase mai t`rziu }ntr-un mod straniu, aduc`nd-l }n starea jalnic[de a nu putea p[=i }nainte, }ns[l[s`ndu-i facultatea de a merge }nd[r[t =i a cobor] astfet sc[rile cu o repejune miraculoas[. Cu toate acestea spiritul lui nu pierduse nici o p[rticic[din vechea-i veselie... }i aduci aminte balul dat de st[p`na casei ce locuiam la Pera? Laurent, }n uniforma lui de c[pitan de marin[militar[, f[cu o intrare splendid[}n salon =i, apuc`nd de la u=[, se adres[pe r`nd la toate damele, asigur`ndule c[sem[nau cu }mp[r]teasa Fran\ei, Eugenia. Amicul nostru a fost sublim de elocven\ }n seara aceea =i a devenit eroul preferat al sexului frumos din Pera. Mi se pare c[el a =i abuzat de o favoare at`t de binemeritat[.

Istorise=te-mi }ntrevederile =i convorbirile tale cu oamenii politici din Turcia =i din Englitera }n chestia intereselor noastre, =i modul cu care fostul guvernator at Caucazului, generalul Graben, trimisul }mp[ratului Nicolai, a surprins aderarea }naltei Por\i la tratatul de la Balta Liman. Generalul pe care }l cunoscusem la Ia=i, c[ci era c[s]torit cu una din surorile cumnatului meu Rolla, ajung`nd la Constantinopol, adres[Divanului mai multe cereri gogonate, cum se zice la \ar[: precum dreptul de trecere liber[prin Bosfor flotei ruse=ti de r[zboi, dreptul de protec\ie ortodox[pentru }mp[ratul asupra tuturor cre=tinilor din Peninsula Balcanic[, dreptul de a cump[ra flota vice-regelui de Egipt =i alte asemenea enormit[\i. Divanul, sus\inut }n tain[de c[tre ambasadorii puterilor occidentale, r[spunse prin un refuz categoric, pe care generalul Craben se f[cu c[-l }n\elege ca un act de ostilitate }n contra Rusiei =i pomeni cuv`ntul de declarare de r[zboi.

}n zadar noi, rom`nii afl[tori la Constantinopol, noi, cei cu durerea, ne }ncercar[m s[asigur[m pe turci =i pe ambasadori c[

era o simpl[comedie ce avea de \int[numai tratatul de Balta Liman. Marii politici orientali =i apuseni ne tratar[de \[rani de la Dun[re. Generalul Graben simul[preg[tirile sale de plecare,]ns[p`n-a nu se]mbarca avu o ultim[]nt`lnire cu vizirul =i-i zise: „Ce r[spuns s[duc eu]mp[ratului?]nte\irea nejustificat[a Divanului are s[fie privit[de Maiestatea Sa ca o ofens[personal[=i, martor mi-e Dumnezeu, c[eu doresc a feri, Turcia, precum =i pe Rusia, de calamit[\ile unui r[zboi. Tot ce v-am propus]n numele]mp[ratului, a\i respins dup[]ndemnul ambasadorilor str[ini. Ei bine, pune\i-m[m[car]n posibilitatea de a domoli m`nia Maiest[\ii Sale, duc`nd la Petersburg tratatul de Balta Liman subsemnat de Sultanul.“ Turcii se consultar[cu ambasadorii =i a doua zi tratatul era]nvestit cu toate formele uzitate. Craben plec[din Constantinopol r`z`nd]n barb[, iar faimo=ii diploma\i, convin=i c[au dat probe de o m[iastr[dib[cie diplomatic[, trimiser[pe la guvernele lor respective o not[identic[care proclama]n cuvinte pompoase pretinsa lor victorie contra politicii ruse=ti]n Orient!

Describe-mi]n tot adev[rul lor evenimentele de la 11/23 februarie 1866, care, oricum ar fi caracterul lor, formeaz[o pagin[important[]n istoria \[rii.

Spune-mi,]n fine, tot ce =tii din trecut prin al\ii =i prin tine]nsu\i. Te g`nde=te, amice, c[dintre contemporanii no=tri tu ai fost =i]nc[e=ti unul din cei mai activi pe t[r`mul politic =i posezi prin urmare un tezaur de suvenire care cer imperios s[ias[la lumin[]n ochii genera\iei actuale =i ai celor viitoare. Urmeaz[dar =irul epistolelor tale cu acea verv[fericit[ce distinge cuprinsul volumului t[u =i s[\i ajute Dumnezeu a l[sa]n urma ta un complet de schi\ e pitore=ti, de memorii istorice, de tablouri sociale care s[]mbog[\easc[analele Academiei noastre =i comoara literaturii rom`ne. Ele vor ad[uga un titlu mai mult la acele dob`ndite de tine]n ochii \[rii ca unul din introduc[torii Rom`niei]n era sa de lumin[, de m[rrire =i de glorie.

MANIFESTE +I AMINTIRI POLITICE

PROTESTA ÎN NUMELE MOLDOVEI,
AL OMENIRII ȘI AL LUI DUMNEZEU

Fraților români din toată România! Vă chem să fiți martori la nelegiuirile guvernului prinului Moldovei, Mihail Sturza, care de patruzeci de ani s-a arătat prin toate faptele sale dușmanul cel mai aprig al nației noastre! Veniți cu toți să protestați în fața lumii împotriva sistemului barbar și coruptor ce a întrebunătăcit acum acest domnitor pornit de patimi spre a ține Moldova în lanțuri și în întunecime! Veniți cu toți să protestați în numele Patriei, al Omenirii și al lui Dumnezeu, împotriva tiraniei machiavelice a acestui om, care nu respectă nici Patrie, nici Omenire, nici Dumnezeu!

De 14 ani, Mihail Sturza, stăpânit de nesașiul iubirii de argint, se slușetele de măsurile cele mai arbitrare și de chipurile cele mai nerușinate pentru de-așa îndestularea patriei; dar, spre nenorocirea țării, această patimă este nedestulată, căci ea nu are hotare.

De 14 ani, Mihail Sturza, înarmat cu otrava corupției, stinge simțurile de omenie și de cinste din inimile supușilor săi, degradează caracterul nației, o compromitează în ochii Europei și îi dă o direcție care o duce pe calea pieirii.

De 14 ani, Mihail Sturza răstălmăcește și calcă cuprinsul Reglementului Organic în interesul său particular. El vinde rangurile boieriei; vinde posturile statului de la cele mai mici până la cele mai nalte; vinde scaunele clerului, vinde hotărârile judecătorești; vinde măsurile administrative; vinde cinstea, vinde cugetul

oamenilor; vinde drepturile Patriei noastre! El vinde orice se poate vinde sau nu, =i adun[aur peste aur; milioane peste milioane, pe care le scoate afar[din \ar[, pentru ca s[o s[r]ceasc[]nc[mai mult!

De c`nd s-a suit pe tron, Mihail Sturza a luat Moldova]n arend[, =i a=a de stra=nic a stors-o]n m`nile sale *p[r]inte=ti*, c[din venitul de 12.000 galbeni, ce avea la anul 1834, el a izbutit a avea]n ziua de ast[zi, 1848, un venit de mai mult de 200.000 galbeni.

De c`nd a apucat sceptrul]n m`n[, Mihail Sturza, nemul\umindu-se numai cu]nmul\irea averilor sale din averea \[rii, a \intit necontenit la d[r]marea na\iei noastre. Pe to\i oamenii cu iubire de dreptate i-a dep[rtat din slujbele statului sau, de=i a]ncredin\at posturi la unii din ei, a c[utat s[-i comprometeze]n ochii ob=tii, pentru ca nici un moldovean s[nu r[m`ie nep[tat =i pentru ca to\i s[fie instrumente oarbe ale patimilor sale. Pe to\i bunii patrio\i ce s-au]mpotrivit sistemului s[u de corumpere i-a prigonit =i]i prigone=te]nc[cu o du=m[nie ne]mp[cat]. Pe mul\i r[i huli\i de opinia public[i-a adunat pe l`ng[tronul s[u =i le-a]nlesnit mijloace de pr[d[ciuni f[r] margini. Pe \[rani i-a adus]n cea mai crud[=i mai jalnic[stare prin asupriri nesf`r=ite =i la cel mai de pe urm[grad de tic[lo=ie, prin biruri grele =i r[u]mp[r]ite. Toate mijloacele de prop[=ire a neamului rom`nesc din Moldova le-a nimicuit; =coalele le-a l[sat]n ne]ngrijire; Academia din Ia=i a desfiin\at-o pe jum[tate; lan\uri tiparului a pus; foile publice cele mai bune le-a]nchis;]ntreprinderile de]mbun[t\iri publice le-a oprit! =i toate aceste fapte nelegiuite le-a des[v`r=it prin porunci arbitrare =i]mpotrivoare at`t obiceiurilor =i pravililor p[m`ntului, c`t =i cuprinsului Reglementului!

Fra\ilor! }n mijlocul at`tor nenorociri,]n s`nul at`tor rele, \ara noastr[gema cu durere, \ara,]mpins[pe calea pieirii de *p[r]inteaasca* m`na a domnului, se zbuciuma]n agonie, c`nd deodat[soarele libert[\ii ce s-a ridicat asupra Europei a aruncat o raz[=i]n p[r]ile noastre.

La acea lumin[m`ntuitoare, toate clasele societ[\\ii s-au trezit ca dintr-un somn ad`nc =i dureros =i v[z`nd r[nile de care erau acoperite au sim\\it]ntr-o unire nevoia de o grabnic[vindecare. Oamenii care sunt]n stare de a=i sc[pa Patria de sub asuprire au]nceput a=i aduce aminte c[sunt rom`ni, =i mai ales tinerimea Moldovei, care vars[lacrimi de s`nge]n preajma suferin\\elor ob=te=ti, s-a sim\\it deodat[]nsufle\\it[de o falnic[n[dejde. Atunci deodat[un mare num[r de persoane au alergat la Ia=i de prin provincii spre a se uni cu fra\\ii lor din capital[=i a c[uta]mpreun[]ecuirea bolii ce muncea pe rom`ni de at`t amar de ani!

La aceast[mi=care]ns[oc`rmuirea,]n loc de a lini=ti ob=tea prin m[suri]n\\elepte de]mbun[t\\iri, s-a cuprins de groaz[, ca una ce se cuno=tea vinovat[, =i]n urmare Mihail Sturza, *p[rintele Patriei*,]ngrijindu-se mai mult de averea sa dec`t de siguran\\a public[, a adunat]ntr-ascuns pe to\\i arn[u\\ii =i pe to\\i r[\\ii din t`rg, le-a]mp[r\\it arme, le-a hot[r`t lefuri =i =i-a format cu ei o gard[personal[=i t[\\inuit[.

Care a fost g`ndul s[u, alc[\\tuind acea ceat[numeroas[de ho\\i]n s`nul capitalei, c`nd avea mili\\ia p[m`nteasc[, comenduit[de]nsu=i fiul s[u, hatmanul Dimitrie Sturza, pentru \\inerea bunei or`nduieli? Care a fost planul s[u,]nconjur`ndu-se de asemenea ceat[de str[\\ini fugi\\i sau alunga\\i din \\[rile lor? Judece lumea =i hot[rasc[!

Ceea ce =tim este c[asemenea dispozi\\ie du=m[neasc[, amenin-\\`nd siguran\\a public[a ora=ului, a adus mare]mpiedicare rela\\iilor comerciale =i a silit pe negu\\[tori a se pune sub ocrotirea consulatelor str[\\ine pentru ap[rarea averii =i a vie\\ii lor. Ceea ce suntem siguri este c[vod[, cu toate f[g[duin\\ele sale c[tre domnii consuli, a \\inut]ntr-ascuns pe arn[u\\ii]narma\\i =i c[s-a slujit cu ei pentru ca s[maltrateze pe fra\\ii no=tri =i s[le calce =i s[le prade casele]n noaptea de 29 mart.¹

¹ Dovad[la aceasta avem c[\\lcarei casei cneazului Gheorghe Cantacuzino =i pr[d[rile de ceasornice, de bani =i de alte lucruri ce s-au f[cut de c[tre arn[utul lui beizade Grigore... +i alte multe [V. A.].

Ceea ce cunoaștem este că înarmarea vagabonzilor de către ocărnuire, această măsură nelegiuită într-un stat întemeiat pe legi și ocrotit de două curți suverane a deșteptat grija poporului întregi a capitalei; că duhurile au început a fierbe cu ură; că boierii au început a se gândi serios la soarta ce aștepta pe toți; că mulți din cei mai însemnași amployași, precum ministrul dreptății, ministrul treburilor străine, președintele Divanului domnesc, președintele Divanului apelativ, mai mulți judecători și câteva deputați și-au dat îndată demisiile din posturi, nevrind a fi instrumente de piere pentru țară în mâinile lui Mihail Sturza; și în sfârșit că deosebite mici adunări au început a se întruni cu gând de a găsi chipurile legale de pază pentru fiecare locuitor.

În preajma acestor simptome de nemulțumire obișnuită, domnul, urmând pornirilor sale de despotism, a scos un ofiș împotriva adunărilor, dar văzând că acea poruncă nu se băga în seamă de către obișnuiți și temându-se de a o alina pe aceasta mai mult, a socotit să și poie iar masca de *Printe al Patriei* spre a înela iar și pe acei ce-i numea copiii lui; și pentru ca să izbutească mai sigur la acest țel, a însărcinat pe domnul ministru dinuntru ca să afle dorințele obișnuiți și să-i facă tot soiul de făgăduințe în numele lui.

Dl ministru s-a adresat îndată către d-nii C. Rolla, Lascar Rosetti, M. Epureanu, P. Cazimir, N. Ghica și V. Alecsandri și, încredinându-i de bunăvoință a stăpânirii pentru de a împlini dorințele obișnuiți, i-a întrebat: care sunt acele dorințe?

Ei au răspuns că nu puteau lua asupra-le însărcinarea de a vorbi în numele obișnuiți întregi pînă nu împărtășească întrebarea ocărnuirii și pînă nu consulta glasurile tuturor fraților lor. Deci pe la 7 ceasuri de seară, adunându-se un mare număr de persoane de toate treptele și de toate neamurile în sala lui Regensburg, d-nii Rolla, Rosetti, Ghica și ceilalți s-au înfățișat dinaintea lor, le-au încunoștinat propunerea făcută lor de dl ministru, și în urmăre adunarea întregă a ales îndată un comitet însărcinat de a redija cererile obișnuiți pentru îmbunătățirea stării românilor din

Moldova. }nsu=i dl ministru =i dl aga au fost fa\ la acea adunare =i s-au putut }ncredin\ a c[to\i m[dularii ei s-au ar[tat }nsufle\i de respectul legalit[\ii¹.

Comitetul s-a adunat a dou[zi diminea\, 28 mart, }n casele logof[tului C. Sturza =i a }naintat lucrarea de care era }ns[rcinat, cu toat[nep[rtinirea cugetului curat =i cu toat[iubirea de binele ob=tesc.

Iat[, fra\ilor, cercet[rile f[cute de el asupra st[rii nenorocite a tuturor claselor din Moldova =i articolele propuse pentru }mbun[t\irea acelei st[ri. Voi to\i, locuitorilor s[teni care geme\i sub asupririle cele mai stra=nice; voi, militarilor care sunte\i }nstr`mb[t\i cu r[spl[tirea slujbelor voastre; voi, nevoia=ilor, care v-a\i pierdut sau v[pierde\i averile }n mrejele judec[tore=ti; voi to\i, care iubi\i Moldova =i-i dori\i binele, asculta\i =i judeca\i dac[acei ce au lucrat pentru binele vostru au fost ni=te netrebnci tulbur[tori, precum ei sunt numi\i }n ofisurile domne=ti din 29 =i 31 mart.

1. Fiindc[Reglementul Organic al Moldovei este temelia pe care st[a=ezat[constitu\ia noastr[=i fiindc[Mihail Sturza a c[lcat la prilejuri de interes personal articolele acestui Reglement, precum se dovede=te prin chipurile }ntrebuin\ate de el la formarea Camerelor de deputa\i, adic[: prin }mp[r\ire de decreturi, de posturi =i de bani la aleg[tori; precum se dovede=te prin silnica dep[rtare din s`nul Camerei a domnului Lascar Rosetti, deputatul \inutului F[lciu, =i prin numirea arbitrar[a altui deputat }n locul s[u; precum se dovede=te prin }nfiin\area unei aspre cenzuri de care nici se pomene=te }n Reglement; precum se dovede=te prin toate zilnicele nelegiuiri ce domnesc at`t }n ramurile judec[tore=ti =i administrative, c`t =i }n }ntrebuin\area banilor bugetului; precum se dovede=te prin slobozirea arbitrar[de ofisuri, f[r[de a fi mai }nt`i supuse Adun[rii; precum se dovede=te prin o mul\ime de pedepse f[cute f[r[judecat[praviliceasc[=i c.l.t.: Ob=tea, vroind

¹ V. =i scrisoarea lui G. Sion catre Gh. Bari\, publicat[}n *Anul 1848 }n Principatele Rom`ne*, tom. 1, Bucure=ti, 1952, p. 223 =i urm.

a pune sfârșit unor asemenea urmări violente ale drepturilor poporului, cere: „*Sfârșita p[izire a Reglementului în tot cuprinsul s[ui și f[r] nici o r[st]lm[cire.*“

2. Fiindcă prin sistemul lui Mihail Sturza, coruperea s-a întins în toată țara, a p[atruns în toate și a ajuns la gradul cel mai primejdios pentru viitorul Moldovei, precum se dovedește prin neruinatele v[er]zi a hotărârilor judecătorești și a măsurilor administrative, lucruri cunoscute de toți; precum se dovedește prin obiceiul mituirii, care în vreme de 14 ani a prins mai adânc rădăcină în țară decât în vremea domniei fanarioșilor; precum se dovedește prin numeroasele pilde de nepăsare cu care mulți din alegători și în voturile, f[r] a se gândi că și în cugetul și Patria: Obște, spre a stăvili întinderea unui rău ca acela care degradează caracterul nației și îl acoperă de rușine în fața lumii, cere: „*Secarea corupției prin pravile în adins f[ac]ute și a abuzurilor ce izvor[sc] din acea corumpere.*“

3. Fiindcă în ochii lui Mihail Sturza, cinstea oamenilor, siguranța personală și p[ăzirea formelor sunt nesocotite și fiindcă în mai multe împrejurări a arătat în fapt o mare lipsă de respect pentru drepturile oricui moldovean, precum se dovedește prin arestarea și trimiterea la m[ă]năstirea R[ă]c[ă]și a domnului Mihail Kogălniceanu, f[r] nici o cercetare formală și f[r] nici o judecată pravilicească,¹ precum se dovedește prin arestarea și închiderea în cazarma din Galați a domnilor Toader Sion și Tuchididi, f[r] nici o cercetare formală și f[r] judecată pravilicească,² precum se dovedește prin arestarea, închiderea în cazarma de la Galați și maltratarea neomenescă ce s-a făcut domnului Panu, președintele

¹ Dl Kogălniceanu a fost trimis la m[ă]năstire pentru că a ap[ro]bat drepturile țării Botoșani împotriva unor c[ă]lugări greci [V. A.].

² Dnii Toader Sion și Tuchididi au fost închiși în cazarmă pentru că au ap[ro]bat drepturile nenorociților locuitori ai ținutului Vaslui, ce au fost asupriți prin măsurile catagrafiei trecute [V. A.].

de Hu=i, f[r] nici o cercetare formal[=i f[r] nici o hot[r`re praviliceasc[,¹ precum se dovede=te prin exila rea de demult a logof[tului Costache Sturza, visternicului Neculai Roznovanu =i al\ii, pe la mo=iile lor sau pe la m[n[stiri, tot f[r] cercetare =i f[r] judecat[praviliceasc[; Ob=tea, vroind a feri]n viitor pe fiecare locuitor de asemenea acte arbitrare, ce sunt neiertate de Reglement =i nepotrivate cu legiurile unei \[ri constitu\ionale ca Moldova, cere: „*Siguran\la personal[, adic[: nimeni s/ nu mai poat/ fi pedepsit dec`t pe temeiul legilor =i]n urmarea unei hot[r`ri judec[tore=ti*“. Totodat[, pentru de a feri pe fiecare arestat de a a=tepta judecata ce i s-ar cuveni luni =i ani]ntregi, prin]nchisori, precum adeseori s-au v[zut pilde, Ob=tea cere: „*Ca fiecare arestat s/ fie]nf[\i=at]n vreme de 24 ceasuri dinaintea tribunalului competent*“.

4. Fiindc[locuitorii s[teni au ajuns la gradul cel mai mare de tic[lo=ie prin nep[sarea mai multor proprietari =i mai ales prin m[surile de asupraire ale guvernului lui Mihail Sturza, precum se dovede=te prin d[rile de bani la care sunt supu=i, sub cuv`nt de plat[pentru solda\i, plat[pentru slujitori, plat[pentru cutiile satelor, plat[pentru foaia s[teasc[, plat[pentru pece\i =.c.l. (toate aceste pe deasupra birului hot[r`t de Reglement); precum se dovede=te prin nenum[ratele beilicuri ce ei sunt sili\i a face]n orice timp, at`t pentru proprietari, c`t =i pentru st[p`niri, adic[: podvozi grele, c[r]turi de piatr[, de lemn =i de p[cur[pentru pavelele din Ia=i sau din t`rgurile \inutale; c[r]turi de var, de piatr[=i de cherestea pentru zidirile particulare ale domnului]n t`rguri =i pe la mo=ii; lucrul nem[surat al boierescului, lucrul

¹ Dl Panu a fost pedepsit pentru c[, nevroind a=i vinde cugetul st[p`nirii, a ales de deputat pe dl Lascar Rosetti, ce este cunoscut de om cu iubire de patrie.

N.B. Domnul A. Rusu =i al\ii au fost]nc[jertfe ale nedrept[\ii domne=ti! [V. A.]

=oselelor, lucrul podurilor =.c.l., toate aceste sub bicele slujitorilor, pe care ei singuri îi \in cu banii lor; precum se dovede=te prin asupririle cunoscute ale unor arenda=i, =i mai cu seam[prin tiranicele schingiuri ce]nsu=i beizade Grigore Sturza face locuitorilor de pe mo=iile ce el a luat]n arend[; schingiuri care au]nfiorat \ara]ntreag[, dar pe care domnul Moldovei le-a]ng[duit ca un p[rinte bun =i iubitor de... popor; precum se dovede=te,]ntr-un cuv`nt, prin pl`ngerile acestui popor f[r] ajutor =i f[r] n[dejde, pl`ngeri drepte, de care se r[sun[\ara =i care au r[zb[tut]n toat[Europa civilizat[: Ob=tea, ce cunoa=te pe \[rani ca fra[i buni de acela=i s`nge =i de acela=i nume, vroidnd a curma suferin\ele lor, cere: „*Grabnica]mbun[t\ire a st[rrii locuitorilor s[teni, at`t]n rela[iile lor cu proprietarii mo=iilor; c`t =i]n acele cu oc`rmuirea, precum =i contenirea tuturor beilicurilor cunoscute sub nume de plat[=i celelalte*“.

5. Ob=tea cere ca: „*Mazilii, rupta=ii, ruptele Visteriei =i celelalte clase privilegiate s[fie ocroti\i potrivit Reglementului =i s[nu mai fie]ntrebuin\avi]n trebi particulare*“.

6. Tot]n privirea u=ur[r]ii nevoilor ce sunt]n spatele \[ranilor, Ob=tea cere ca: „*Priveghetorii s[se aleag[dup[gl[suirea Reglementului, f[r] nici o]nr`urire din partea oc`rmuirii*“.

7. Fiindc[prin abuzurile catagrafiei trecute multe nedrept[\i s-au introdus]n plata birului =i fiindc[prin urmare mul\i din locuitorii ce sunt ap[ra\i de Reglement pentru acea plat[se g[sesc ast[zi silnic cuprin=i]ntre birnici, precum se dovede=te prin nenum[ratele jalbe ce sunt]n arhiva Visteriei, =i mai cu seam[prin ob=teasca j[luire a locuitorilor \inutului Vasluiului,]n urma c[reia dl Toader Sion =i dl Tuchididi,]mputernici\ii lor, au fost]nchi=i la cazarma din Gala\i, Ob=tea cere: „*Alc[tuirea unei noi catagrafii, spre a sc[pa de]mpilare pe to\i nenoroci\ii locuitori care sunt asupri\i prin abuzurile catagrafiei trecute*“.

8. Fiindc[=coalele, singurul mijloc de luminare pentru popor, au fost totdeauna ne]ngrijite de oc`rmuire =i fiindc[Mihail Sturza

nu numai c[nu a urmat gl[suirii Reglementului despre]nformarea =coalelor, ci dimpotriv[a]n[du=it pe c`t a putut dezvoltarea]nv[\turilor]n\ar[, precum se dovede=te prin desfiin\area claselor celor mai]nsemnate din Academie =i prin nepunerea]n lucrare a reformelor propuse de c[tre comisia =coalelor, Ob=tea cere: *„Reforma =coalelor pe o temelie larg[=i na\ional[, spre r[sp`ndirea luminilor]n tot poporul“*, c[ci acum]nv[\area limbii rom`ne=ti este dispre\uit[=i intrarea]n Academie este iertat[numai celor care au bani, iar nu poporului s[rac.

9. Fiindc[prin armarea arn[u\ilor, Mihail Sturza a c[lcat Reglementul, a batjocorit mili\ia p[m`nteasc[=i a pus]n pericol at`t averile, c`t =i vie\ile oamenilor,]mpiedic`nd totodat[=i rela\iile comerciale lipsite de orice siguran\[prin asemenea m[sur[primejdioas[, Ob=tea cere: *„Dezarmarea grabnic[a arn[u\ilor =i a altor in=i ce s-au]narmat de c[tre oc`rmuire =i]nchez[=uirea lor pe viitor c[nu vor fi pricin[de tulburare public[“*.

10. Fiindc[osta=i rom`ne=ti]ns[rcina\i cu paza Patriei merit[a fi sub cea mai de aproape]ngrijire a ei =i fiindc[p`n[acum ei au fost supu=i unui sistem de disciplin[aspr[=i]njositoare caracterului militar, precum =i]nstr`mb[t[\i]n r[spl[tirea slujbei lor prin nedreptatea favorului, Ob=tea cere: *„Ridicarea pedepselor trupe=ti,]njositoare caracterului, din disciplina mili\iei na\ionale;]mbun[t[\irea hranei sale =i mai ales dreapta]naintare]n ranguri, dup[vechimea slujbei =i dup[meritele personale“*.

11. Totodat[spre a]ndemna pe locuitori a nu mai fugi de ost[=ie, Ob=tea cere: *„Ca militarii care au slujit Patriei =i care au c`tigat recuno=tin\la ob=teasc[s[fie scuti\i de orice d[ldii, c`nd vor ie=i din slujb[“*.

12. Fiindc[p`n[acum mini=trii nu au fost alt[dec`t]mplinitorii voin\elor domnului, de=i dup[Reglement ei au fost r[spunz[tori de toate lucr[rile lor, =i fiindc[o asemenea anomalie a fost totdeauna v[t[m[toare intereselor \[rii, Ob=tea cere ca: *„Mini=trii s[aib[deplina libertate praviliceasc[]n lucr[rile lor, pentru ca s[poarte cu drept r[spunderea acestor lucr[ri“*.

13. Fiindc[banii ridica\i asupra po=linei gr`nelor]mpiedic[pe de o parte]nlesnirea comer\ului =i]nflorirea agriculturii, iar pe de alt[parte nu aduc nici un folos \[rii, ci numai domnului singur, c[ruia acei bani sunt h[r]zi\i de c[tre adunarea ob=teasc[, Ob=tea cere: „Desfiin\area po=linei ca una ce este v[t[m]toare agriculturii =i comer\ului“.

14. Tot pentru]nlesnirea nego\ului, Ob=tea cere, potrivit Reglementului: „]mbun[t\irea portului Gala\i, ca cel mai mare canal al]nfloririi comer\ului =i agriculturii Moldovei“.

15. Fiindc[clerul Moldovei se afl[]n cea mai proast[stare prin ne]ngrijirea oc`rmuirii; fiindc[Mihail Sturza nu =i-a]mplinit,]n vreme de 14 ani, datoria sa de domn cre=tin, datorie sf`nt[, ce]i porunca s[ridice starea moral[, social[=i intelectual[a preo\ilor, adic[: a acelor oameni ce sunt]ndatora\i prin misia lor de a propov[dui popoarelor iubirea de oameni, de Patrie =i de Dumnezeu; =i fiindc[]n urmarea acelei nep[s]ri a oc`rmuirii poporul Moldovei a pierdut tot respectul c[tre tagma preo\esc[de ast[zi, Ob=tea cere: „Ridicarea morala, social[=i intelectual[a clerului“.

16. Fiindc[prin neor`nduielele ce domnesc]n ramurile judec[-tore=ti =i administrative =i prin sistemul de hat`ruri adoptat de oc`rmuire, creditul public s-a desfiin\at cu totul; fiindc[o mul\ime de datorii r[m`n nepl[tite la vadele =i peste vadele din pricina nep[zirii legilor; fiindc[]mprumut[rile de bani au ajuns a fi nesigure, de=i ar fi legalizate de judec[torii =i]nchez[=uite pe amaneturi; =i,]n sf`r=it, fiindc[asemenea neor`nduiele sunt menite a d[r`ma nego\ul \[rii, Ob=tea cere: „P[zirea cu sfin\enie a legilor pe care se reazem[creditul public, =i aceasta]n privirea tuturor; f[r]osebire, pentru siguran\la rela\iilor comerciale“.

17. Tot spre]nlesnirea nego\ului, Ob=tea cere: „]nformarea unui tribunal de comer\]n Ia=i =i t[lm[cirea]n limba na\ional[a codului de comer\ francez ce este primit de Reglement“.

18. Fiindc[Mihail Sturza, nemul\umindu-se de toate mijloacele legiuite =i nelegiuite ce]ntrebuin\ez[spre m[r]rirea averilor sale,

a pus m`na =i pe o parte]nsemn[toare din banii \[rii, intrig`nd prin ob=teasc[adunare ca s[i se hot[rasc[=i banii Rezervei, sum[de mai mult de un milion, afar[de lista civil[=i de banii po=linei; =i fiindc[Rezerva]n oricare \ar[este hot[r`t[pentru]mbun[t\iri ob=te=ti, iar nu pentru]mbog[\iri particulare, Ob=tea cere ca: „*Banii de rezerv[s[fie]ntrebuin\avi]n formarea unei b[nci de scmt pentru]nlesnirea nego\ului \[rii*“.

19. Fiindc[p`n[acum hrana Ob=tii de prin t`rguri a fost speculat[de oamenii oc`rmuirii, de ispravnici =i de agi, care, av`nd puterea]n m`inile lor, au fost volnici de-a face tot soiul de abuzuri, spre c`=tigul lor particular; =i fiindc[prin]ng[duirea acelor neor`nduieli din partea oc`rmuirii, locuitorii t`rgurilor au fost totdeauna nedrept[\i Ob=tea, spre a opri asemenea abuzuri, cere ca: „*Hrana Ob=tii de prin t`rguri s[fie sub cea mai de aproape]ngrijire a guvernului, pentru de a nu se mai face un mijloc de]mbog[\ire particular*“.

20. Fiindc[poli\ia este]n cea mai mare neor`nduial[,]nc`t comisarii au ajuns a fi tiranii claselor de jos: =i fiindc[soarta aresta\ilor, supus[voin\elor acelor comisari,]nfioreaz[omenirea, Ob=tea cere: „*A=ezarea poli\iei pe principii omene=ti]n privin\a nenoroci\ilor aresta\i*“¹.

21. Fiindc[guvernul, c[lc`nd legile, a]ndr[znit a pedepsi f[r[a-i judeca pe to\i c`i s-au cercat a manifesta]n public dorin\ele lor de]mbun[t\iri ob=te=ti; =i fiindc[a]ndr[znit a se ar[ta at`t de arbitrar]n actele sale, p`n[=i de a ridica drepturile politice ale unor din boieri, precum se dovede=te prin publicarea]n *Buletin* a ridic[rii drepturilor politice ale hatmanului Alecu Aslan² =i ale

¹ Ace=ti nenoroci\i, b[itu\i =i schingiui\i ca]n vremile cele mai barbare, mor de foame =i de ne]ngrijire]n]ntunicul temni\elor [V. A.].

² Hatm. Alecu Aslan f[r[a avea alt[\inov[\ie dec`t pentru ca a vroit a se alege deputat la Bac[u,]n contra poruncii st[p`nirii, =i f[r-a fi nicidecum judecat potrivit Reglementului, i s-au ridicat drepturile politice [V. A.]

dlui Moldovanu, Ob=tea cere: „*Liberarea tuturor aresta\ilor civili =i militari]n pricini politice=ti =i re]ntoarcerea drepturilor politice acelora c]ror li s-au ridicat nedrept pentru asemenea pricini*“.

22. Fiindc[s-au v[zut multe pilde de scoatere din slujb[a amploia\ilor vrednici =i cinsti\i, care nu au vroit a fi instrumente oarbe ale nedrept[\ilor oc`rmuirii — precum se dovede=te prin dep[rtarea din postul de prezident a domnului Panu (pentru c[acesta a ales deputat pe dl Lascar Rosetti); precum se dovede=te prin o mul\ime de alte pilde cunoscute de to\i; =i fiindc[asemenea nelegiuri sunt menite a stinge sim\irile de cinste din inimile amploia\ilor care se]n cu slujba, Ob=tea cere: „*Nestr[mutarea din posturi a amploia\ilor vrednici =i cinsti\i =i]naintarea lor]n posturi mai]nalte potrivit meritelor =i cuprinsului Reglementului*“. Totodat[spre a pune pe amploia\i]n stare de a nu fi sili\i s[primeasc[mit[de la]mplicina\i, Ob=tea cere: „*Sporirea lefurilor amploia\ilor pentru de a le]nlesni mijloace de vie\uire cinstit[=i neat`rnat[*“.

23. Asemenea, spre contenirea abuzurilor ce s-au introdus]n administra\ie, Ob=tea cere: „*Ca to\i amploia\ii s[fie r[spunz[tori pentru faptele lor]n lucr[rile slujbelor ce le vor fi]ncredin\ate*“.

24. Fiindc[, din lipsa unei b[nci na\ionale, toat[]nlesnirea b[neasc[a nego\ului se afl[]n m`inile zarafilor jidovi care speculeaz[cu camete nelegiuite, Ob=tea, spre a d[r`ma acel sistem de t`lh[rii ce domne=te]n toat[\ara sub ochii oc`rmuirii, cere: „*]nfiin\area unei banci na\ionale pe cel mai sigur temei*“.

25. Fiindc[Codica criminal[=i Procedura cer o reform[radical[=i fiindc[sistemul pedepsitor, adic[starea tic[loas[a]nchisorilor, lipsa de hran[]ndestul[toare pentru aresta\i, b[ttile de biciul c[ilului pe uli\e =i celelalte sunt acte ce degradeaz[omenirea]n veacul acest de civiliza\ie, Ob=tea cere: „*Grabnice reforme de]mbun[t\iri]n Codica criminal[,]n Procedur[=i]n Sistemul pedepsitor*“.

26. Fiindc[banii pensiilor;]n contra cuprinsului Reglementului, s-au]mp[r\it nedrept =i pe hat`ruri =i fiindc[multe persoane

În avu\ite primesc pensii mari, iar nevoia=ii, care prin slujbele lor au c`=tigat dreptul de ajutor, sunt nedrept[\i\i precum se dovede=te prin pensiile de zece lei pe lun[ce sunt hot[r`te pentru unii din solda\ii r[ni\i]n deosebite]nt`mpl[ri, unde s-au purtat cu vitejie; precum se dovede=te prin o mul\ime de alte pilde, Ob=tea cere: „]mp[r\irea dreapt[a banilor pensiilor =i]ndreptarea abuzurilor ce s-au introdus]n]mp[r\irea acelor bani“.

27. Fiindc[, dup[cuprinsul Reglementului, ofisurile domne=ti nu pot avea putere praviliceasc[p`n-a nu fi supuse cercet[rii ob=te=tii Adun[ri =i fiindc[Mihail Sturza de mai mul\i ani sloboade necontentit ofisuri =i le pune]n lucrare, ca =i c`nd Moldova nu ar fi o \ar[constitu\ional[, ci o monarhie absolut[Ob=tea, dorind contenirea de asemenea c[lc[ri]n drepturile Patriei sale, cere ca: „Ofisurile slobozite p`n[acum de oc`rmuire]n ramurile judec[toresc =i administrativ s[se supuie voturilor ob=te=tii Adun[ri, =i pe viitor s[se conteneasc[de a se slobozi asemenea ofisuri f[r] de a fi cercetate de Adunare“.

28. Fiindc[sf`nta Dreptate trebuie s[domneasc[la lumina soarelui =i,]n urmare, fiindc[lucr[rile judec[tore=ti trebuie s[nu se fac[]n tain[, Ob=tea cere ca: „Sean\ele tribunalelor s[fie publice“.

29. Fiindc[dup[Reglement to\i rom`nii au dreptul de a fi fa\[la lucr[rile ob=te=tii Adun[ri, lucr[ri ce privesc]ns[=i soarta lor, =i fiindc[st[p`nirea a cercat]n mai multe r`nduri a opri publicului intrarea]n sala Camerei, Ob=tea cere ca: „Sean\ele ob=te=tii Adun[ri s[fie publice“. Totodat[, potrivit Reglementului, cere ca: „/inerea bunei or`nduiei]n s`nul Camerei s[at`rne de aceasta]ns[=i, iar nu de vornicia de aprozi“.

30. Fiindc[ob=teasca Adunare este reprezenta\ia na\iei =i are de sf`nt[]ndatorire]ntemeierea fericirilor Patriei =i sprijinirea drepturilor fiec[rui rom`n, Ob=tea cere ca: „Tot p[m`nteanul s[aib[dreptul de a adresa jalb[ob=te=tii Adun[ri“ (spre a putea g[si ocrotire]mpotriva nedrept[\ilor ce ar p[timi din partea st[p`nirii).

31. Fiindc[prin]mp[r]ire de posturi, de ranguri =i de r[spl[tiri b[ne=ti la deputa\i, domnul are mijloace de a=i forma o majoritate favoritoare intereselor sale =i v[t[m[toare intereselor \[rii, precum se poate dovedi prin actele Camerelor trecute care, f[r[nici un drept, au h[r]zit lui Mihail Sturza banii po=linei =i ai rezervei, =i care, m[rindu-i lista civil[, i-au mai]ncuviinat]nc[a lua din Visterie suma de aproape de 40.000 galbeni, sub cuv`nt de chirie de palat, Ob=tea, spre a pune stavil[corumperii deputa\ilor, cere ca: „*Deputa\ii s[nu poat[fi]n slujb[=i s[nu poat[primi nici ranguri, nici r[spl[tire b[neasc[]n vremea deput[\iei lor*”.

32. Fiindc[chipurile]ntrebuinate de oc`rmuire]n alegerea deputa\ilor ob=te=tii Adun[ri de acum au fost cu totul ilegale =i]mprotiva gl[suirii Reglementului, adic[: fiindc[Mihail Sturza a trimis]n \nuturi pe dl visternic =i pe dl postelnic ca s[]nfluen\eze voturile aleg[torilor prin]mp[r]ire de bani, de posturi =i de decreturi; =i fiindc[afar[de aceste mijloace de corumpere a mai]ntrebuinat]nc[=i *Ingrozirea*, trimi\`nd la Bac[u pe dl aga din Ia=i¹ cu arn[u\i =i pompieri]narma\i, ca s[fie fa\[la alegere; =i fiindc[f[r[nici o dreptate Mihail Sturza a dep[rtat din s`nul Camerei pe dl Lascar Rosetti, deputatul Hu=ului, =i a numit de la sine pe altul]n loc; =i fiindc[o asemenea Adunare alc[tuit[prin chipuri arbitrare =i nelegiuite nu insufli[nici o]ncredere \[rii, Ob=tea cere: „*Desfiin\area acestei Camere (ce nu poate exista, dup[Reglement fiind ilegal[) =i]njghebarea unei noi Adun[ri, far[nici o]nr`urire asupra aleg[torilor din partea guvernului, pentru ca aceasta s[fie adev[rata reprezenta\ie a na\iei =i adev[rata]nchez[-uire a fericirii Patriei*”.

33. Fiindc[p`n[acum articolul 57 din Reglement a fost neb[gat]n seam[, Ob=tea cere ca: „*]n puterea aceluia articol, Camera s[aib[dreptul de-a face domnului punere]nainte a tot felul de lucru privitor la folosul ob=tesc*”.

¹ Toderi\[Ghica [V. A.].

34. Fiindc[Mihail Sturza, urm`nd sistemului s[u de d[r`mare a na\iei, a c[utat a opri dezvoltarea inteligen\ei, spre a \inea pe popor]n]ntunecime; =i fiindc[de c`nd s-a suit pe tron, el a]n[du=it orice]ncercare de prop[=ire prin]nfiin\area unei cenzuri aspre =i despotice (de care nici se pomene=te]n Reglement) =i prin]nchiderea arbitrar[a celor mai bune foi publice, precum *Al[uta rom`neasc[, Dacia literar[=i Prop[sirea*¹, Ob=tea, dorind luminarea poporului =i]nflorirea literaturii rom`ne=ti, cere: „*Ridicarea cenzurii]n privirea tuturor trebilor =i a intereselor din l[untru t[rrii*“. +i aceasta pentru ca pe viitor toate actele ce s-ar face]mpotriva legilor s[fie supuse publicit[\\ii, iar nu s[r[m`n] ascunse =i necenzurate de Ob=te.

35. Fiindc[]narmarea arn[u]ilor de c[tre st[p`nire a ar[tat vederat \[rii]ntregi care sunt sim\irile adev[rate ale p[rintelui Moldovei, Mihail Sturza, pentru ob=te =i fiindc[seme\ia unei asemenea m[suri du=m[ne=ti a]ngrijit pe to\i locuitorii at`t pentru vremea de fa\, c`t =i pentru viitor, Ob=tea, spre a se pune]n stare de ap[rare a averilor =i a vie\ii, cere: „*]nformarea grabnic[a unei garde cet[\ene prin toate t`rgurile t[rrii, alc[tuit[at`t de rom`ni, c`t =i de str[ini proprietari*“.

Acestea sunt, fra\ilor, cererile Ob=tii pentru folosul =i siguran\a Patriei; judeca\i acum,]n cuget curat, care a fost du=manul vostru? Ob=tea, ce le-a propus domnului, sau Mihail Sturza, care nu a vroit s[le]ncuviin\eze?

Dup[s[v`r=irea redac\iei acestor articole, lucrate]n grab[, pentru c[st[p`nirea amenin\ta adun[rile Ob=tii, s-a f[cut citirea lor]n fa\ta unui mare num[r de boieri]nsemna\i, de negu\tori =i de str[ini aduna\i]n sala logof[tului Costache Sturza =i]ncuviin\`ndu-se ele de c[tre to\i, cu to\ii au cerut s[adauge isc[liturile lor la isc[liturile m[dul[rilor comitetului. Peste 800 de nume s-au

¹ Asemene =i *Foaia de Transilvania* a fost oprit[de a mai intra]n \ar[[V.A.].

subscris p`n-n sear[=i au]nt[rit valoarea acelei lucr[ri. }nsu=i preasfin`ia-sa mitropolitul Moldovei a consfin`it prin a sa isc[litur[dreptele cereri ale Ob=tii¹.

A doua zi, comitetul a]mp[rt[=it ministrului copie de articolele pomenite, pentru ca s[o arate domnului, n[d]duind c[domnul s-ar `inea de f[g[duin`a ce dase de a]mplini dorin`ele poporului.

}ns[Mihail Sturza, care acum]=i preg[itise puterile armate bizuindu-se]n oarecare not[a Rusiei ating[toare de Principatele Dun[rii,]=i azv`rle deodat[masca de p[rinte al Patriei =i deodat[s-arat[]n toat[furia sa. Ura lui asupra bunilor patrio`i, a`at[prin reclama`iile drepte ale na`iei, se treze=te mai]nveninat[dec`t oric`nd! St[p`nit de interesul s[u particular, tem`ndu-se de a pierde mijloacele sale de]mbog[`ire prin]ncuviin`area acelor 35 de puncturi, =i mai cu seam[]ngrozindu-se la ideea de a fi silit prin o nou[Camer[s[deie socoteal[de to`i banii `[rii]n vreme de 14 ani, Mihail Sturza se face surd la pl`ngerile Patriei sale, dispre`uie=te cererile ei =i porunce=te fiilor s[i, beizadelile Dimitrie =i Grigore, s[porneasc[mili`ia asupra Ob=tii, oriunde ar g[si-o adunat[! P[rintele Patriei, f[r-a se]ngriji de ideea r[zboaielor civile, porunce=te uciderea]ntre fra`i de acela=i s`nge, de acela=i nume, de aceea=i lege!

Odat[cu aceast[porunc[, el fuge de la palat, se]nchide]n cazarm[, =i acolo, a``nd solda`ii prin b[uturi]mb[t[toare =i prin r[st[lm[cirea punctului gl[suitor despre garda cet[`ean[; f[c`ndu-i s[cread[c[Ob=tea vroie=te s[desfiin`eze mili`ia prin formarea acelei g[rzi;]n=el`ndu-i cu tot soiul de clevetiri]mprotiva acelor ce vroiau binele lor,]i repede asupr[-le ca asupra unei bande de *ho`i r[zvr[titori*.

¹ Am auzit c[vreo c`iva din acei ce au isc[lit]n h`rtia Ob=tii s-au dus de =i-au cerut iertare de la vod[, zic`nd c[au fost sili`i s[isc[leasc[. Nenoroci`i acei care =i-au p[tat numele familiei prin asemenea fapt[]njositoare =i prin o minciun[at`t de tic[loas[! [V. A.]

+ase sute de solda\i,]ntov[r]=i\i de pompieri cu topoare, de arn[u\i]narma\i =i de un tun, se pornesc sub comanda beizadelelor, merg de calc[casa logof[t. Costache Sturza =i, neg[sind acolo dec`t pe st[p`nii casei, se]nainteaz[spre locuin\a dlui Aleco Mavrocordat.

]n vremea aceasta, un mic num[r de persoane, adunate la dl Mavrocordat, a=teptau r[spunsul oc`rmuirii, f[r-a avea nici un prepus de m[surile ce se preg[teau la cazarm[; c`nd deodat[c`\iva m[dul[ri ai comitetului,]ntorc`ndu-se de la dl ministru, le spun c[vod[nu vroe=te a]ncuviin\a unele din cele mai drepte cereri ale Ob=tii. Totodat[sose=te vuietul c[mili\ia s-a]narmat =i s-a pornit din cazarm[!

La aflarea acestor ve=ti o indignare grozav[p[trunde pe to\i. To\i]ntr-un glas strig[: „La arme, fra\ilor! vod[ne-a]n=elat! Vod[vrea s[ne omoare! La arme, la arme, s[ne ap[r[m via\!“ Dar p`n-a nu apuca]nc[de a se pune]n stare de ap[rare, mili\ia sose=te =i, urm`nd poruncilor lui beizade Grigore, se arunc[asupra tinerilor ne]narma\i ce g[se=te]n casa lui Mavrocordat =i, m[car ca ace=tia strig[la solda\i: „Fra\ilor! noi vrem binele vostru! noi suntem fra\ii vo=tri!“, solda\ii turba\i]i lovesc cu straturile =i cu baionetele pu=tilor, r[nesc vreo c`\iva din ei,]i leag[ca pe ni=te ho\i =i]i duc la cazarm[, dup[ce au sfr`mat toate mobilele din cas[!¹

Dup[aceast[izb`nd[]n care =efii mili\iei au c`=tigat hula lumii prin cruzimea poruncilor lor, oamenii poli\iei, comendui\i de aga, =i solda\ii cu arn[u\ii, comendui\i de beizade Grigore]ncep a se abate ca cete de ho\i pe la birturi =i pe la casele boierilor, stric[u=ile, sfarm[mobilele, prad[lucrurile =i leag[pe to\i c`\i g[sesc]nl[untru. T`rgul]ntreg este luat]n asalt de bande de slujitori be\i =i de arn[u\i aprin=i de dorul pr[d[ciunii.

¹ Tinerii maltrata\i]n casa lui Mavrocordat fac parte din cele mai bune familii =i sunt anume: A. Muruzi, A. Cuza, Iorgu Sturza, Romalo, Filipescu, A. Catargiu, Nicu Catargiu, A. Mavrocordat, D. Cuza =i al\ii [V. A.].

Casa cneazului Gheorghe Cantacuzino este c[ocat] noaptea, de=i st[p`n]ul casei este sudit rusc. Armele cneazului, ceasornice de pre\=i alte, tot ce se g[se]te sub m`inile arn[u]ilor este pr[dat]. — Casa Rosette=tilor este c[ocat] =i tuspatru fra\ii areta\i =i]nchi=i la cazarm[. Casele lui Neculai Docan, a logof[t. Lupu Bal=, a lui Harnav =i alte multe sunt c[ocate f[r] sfial[; =i]ntr-o singur[noapte peste 200 de oameni sunt prin=i, lega\i =i arunca\i]n]nchisori. Iar 13 din tinerii cei mai]nsemna\i din Moldova sunt lega\i]n c[ru]ve de po=t[=i du=i la Gala\i, f[r-a li se da nici ap[m[car]ntr-un drum de 14 po=te, f[r-a li se da nici mantale de coprit, spre a fi feri\i de r[ceala nop\ii!¹ De la cazarma din Gala\i ei sunt transporta\i la cetatea M[cin de pe malul drept al Dun[rii, f[r] s[fi fost nici judeca\i, nici os`ndi\i de vreun tribunal dup[pravilele \[rii. — C`t pentru ceilal\i nenoroci\i de prin temni\ele Ia=ului, numai ei =i Mihail Sturza, =i Dumnezeu =tiu ce necazuri au p[timit, ce pedepse au suferit =i sufer[]nc[poate, pentru c[au manifestat nobila dorin\ de]mbun[t\iri]n Patria lor!

Iat[, fra\ilor! rezultatul f[g]duin\elor lui Mihail Sturza!]n=el[-ciuni, nelegiuiri, c[lc]ri de case, pr[d]ciuni, risipiri, schingiuri,]nchideri prin temni\e, b[t]i cu bicele prin]nchisori, exiluri, c[lc]ri de drepturi ale tuturor, dispre\uirea legilor \[rii, os`nde f[r] judecat[praviliceasc[, pedepse barbare]mpotriva tuturor a=e]z[-mintelor \[rii noastre!

+i]nc[nu-i tot! Mihail Sturza, nemul\umindu-se cu toate jertfele ce au picat de m`inile sale =i vroind a se dezbr[ra odat[pentru totdeauna de tinerimea \[rii, de acea *band[de r[zvr]titori* ce avea curaj a protesta]mpotriva nelegiuirilor oc`rmuirii, Mihail Sturza, zic, vroind a secera cu o singur[lovitur[toat[n[dejdea Patriei, face liste de proscrip\ii =i le trimite pe la \inuturi cu porunci

¹ Ace=tia sunt Alecu Moruzi, Lascar Rosetti, Raducanu Rosetti, Dimitrie Rosetti, Alecu Cuza, Romalo, M. Epureanu, Moldovanu, N. Catargiu, Filipescu, V. Cantacuzin, P. Bal= =i S. Miclescu [V. A.].

aspre de prigonire asupra celor cuprinși în ele; închide granițele pentru ca nimeni să nu poată scăpa de zbirii lui, nici să poată intra în țara lor tinerii ce se întorceau din străinătate¹; flegduie-te preșuri mari pentru capetele unora din frații noștri, anume: Costache Moruzi, V. Ghica și alții și totodată, profitând de groaza obtească și întrebându-nd toate mijloacele de corumpere și de amenințare, adună prin țară iscălituri de mulțumire pentru pârteasca lui obluire!

Iată, fraților, faptele cu care domnul Moldovei s-a făcut răsunător către Omenire și către Dumnezeu. Acestea sunt petele nețerse cu care el s-a acoperit în ochii lumii de față, și ai viitorimii!

Acum Mihail Sturza triumfează, căci a ajuns la scopul său! Tinerimea, nădejdea țării, este proscrisă! Patrioții cei mai vrednici sunt depărtați de la sânul Patriei, încât cei dintre dănași care sunt încă pe loc au rămas fără ajutor și fără putere! Acum domnul Moldovei triumfează, căci Moldova poartă doliul copiilor săi!

Fraților români din toată România!

Voi, locuitorilor săteni din Moldova, ale căror drepturi au fost dispărute de acel ce se numește Pârtețele Vostru;

Voi, neguștorilor, care ați fost jigniți în interesele voastre prin pusteirea capitalei;

Voi, boierilor, care ați căștigat cinstirea lumii întregi, sprijinind drepturile poporului;

Voi toți care vă jeliți frații, părinții, rudele și copiii depărtați de la sânurile voastre prin tirania ocârmuirii;

Veniți să unim cu toții glasurile noastre și să protestăm împotriva lui Mihail Sturza! Să protestăm în numele fraților noștri, care au fost și sunt încă pedepsiți prin închisori și exiluri, fără de a fi fost judecați! — În numele Patriei noastre ce este în agonie! — În

¹ Sunt porunci înadins pentru tinerimea din Paris ca să-i oprească intrarea în Moldova [V. A.].

numele Omenirii batjocorite! În numele lui Dumnezeu care ne privește!

Veniți și unim cu toții glasurile noastre și să le înălțăm la ceruri, pentru ca să se coboare în Patria noastră Sfânta Dreptate, ce judecă pe cei răi și îi supune la pedepse înfricoșate spre a-i face pilde de îngrozire omenirii în toate veacurile!

VASILE ALECSANDRI

*(Membru al comitetului ales de Obște
pentru redacția cererilor sale.)*

Mai - 1848

EXTRACT DIN ISTORIA MISIILOR MELE POLITICE
VICTOR EMANOIL - CAVOUR - LAMARMORA

Sunt acum nou[sprezece ani, un mare entuziasm]nfl[c[rase inimile rom`nilor!

Cuv`ntul magic de unire r[suna]n toate gurile. Hora Unirii se c`nta, se dansa de poporul]ntreg =i fiecare om]=i uitase nevoile pentru ca s[se]ng`ne voios cu sper[rile unui viitor plin de ademeniri. Eu]nsumi, p[r[sind c`mpul]nflorit al literaturii =i arunc`ndu-m[]n torentul ideilor politice,]mi culcasem muza]n fundul unui portofoliu ministerial =i o acoperisem s[rmana! cu un teanc de h`rtii oficiale, de memuare, de note consulare etc., etc.

Voturile unanime ale Camerelor din Ia=i =i din Bucure=ti]n[l`nd pe tronurile Moldovei =i Valachiei pe colonelul Alexandru Cuza, noul Domn g[si de cuviin\[a trimite Cabinetelor europene acea memorabil[declara\ie prin care zice c[: „de=i pe tronurile Principatelor-Unite el era gata a depune ambele sale coroane pe fruntea unui Principe str[in, dac[marile Puteri ar voi s[realizeze dorin\ele na\iei rom`ne exprimate de Divanurile ad-hoc din anul 1858".¹

+apte exemplare din acest document istoric fur[subscribe de Domnitor =i expediate Puterilor semnatare tratatului de Paris. M[ria Sa]mi f[cu onorul a m[num[ra]ntre persoanele]ns[rcinate

¹ Aceast[epistol[se va publica,]mpreun[cu alte documente importante,]n volumul complet al istoriei misiilor mele politice [nota lui Alecsandri la publicarea acestui capitol]n *Convorbiri literare*].

de a le duce la destina\ia lor =i]mi adres[oficial urm[toarea scrisoare:

„Domnule ministru,

Trebuin\ a cer`nd ca s[trimitem o persoan[de]ncredere spre a transmite diverse depe=e importante]naltelor cur\i a Fran\ei, a Marii Britanii =i a Sardiniei, am g[sit de cuviin\ a-vi]ncredin\ a o asemenea misie delicat[. F[c`ndu-vi dar cunoscut această decizie a noastr[, te rog sa te preg[te-ti a pleca]ndat[, dup[ce vei primi instruc\iile noastre. Dumnezeu s[te \ie]n a sa sf`nt[paz[.

ALEXANDRU IOAN“.

]nstruc\iile ce-mi dete Domnitorul se cuprindeau]n aceste singure cuvinte ce-mi zise la momentul pornirii mele:

„Du-te =i f[cum te-or pov[\ui inima =i con=tiin\ a!“

Apoi]mi mai]ncredin\[dou[scrisori, una c[tre]mp[ratul Napoleon =i alta c[tre contele Walewski, ministrul afacerilor str[ine al Fran\ei, pe l`ng[epistolele adresate contelui Cavour =i lordului Malmersbury.

Astfel dar,]nf[=urat]n haina serioas[a diploma\iei, am plecat]n misie politic[la Paris, la Londra =i la Turin pe la]nceputul lui februarie 1859.

Moldova, Galiv\ia =i o mare parte din Germania erau albe de z[pad[, gerul foarte aspru, drumurile troienite, multe poduri d[r`mate de sloiuri, calea foarte grea sub toate privirile,]ns[av`ntul patriotic ce-mi aprinsese sufletul f[cu s[nesocotesc viforii iernii, s[]nving toate greut[\ile c[l[toriei =i s[sosesc la Paris a =apte zi dup[plecarea mea din Ia=i.

Aveam mult serioasa =i mult delicata]ns[rcinare de a ap[ra pe l`ng[Cabinetele Fran\ei, Engliterei =i Sardiniei actele s[v`rite]n Moldova =i Valachia la]nceputul anului 1859, precum alegerea de Domn a colonelului Alexandru Cuza]n aceste dou[provincii etc., acte care erau s[fie discutate]n viitoarele conferin\ e din Paris. Misie important[! r[spundere mare =i sp[im`nt[toare!...

Eu, un biet \[ran de la Dun[re, aveam a m[g[si]n contact cu capacit[\ile cele mai recunoscute din Europa! cu oamenii cei mai]nsemna\i!... Nu dar f[r[griji m[]ntrebam de voi putea s[m[ridic =i s[m[sus\in la]n[\imeea misiei mele?...]ns[g[seam o]mb[rb[tare]n tainica =i deplina convingere ce aveam de mult c[Dumnezeu \ine cu rom`nii.

+i]n adev[r, reu=ind at`t]n Londra, c`t =i]n Paris mai presus de toate sper[rile mele, gra\ie bun[t[\ii =i marinimiei]mp[ratului Napoleon, veni r`ndul s[-mi cerc norocul =i la Turin.

Am plecat deci din Paris cu drumul de fier a Lionului =i mul\umit[ordinelor marchizului de Vilamarina, ministrul plenipoten\iar al Sardiniei pe l`ng[curtea Fran\ei, am g[sit toate]nlesnirile]n c[l[torie mea p`n[la Turin. Vame=ii din Savoia m-au l[sat s[trec la frontier[f[r[a cerceta bagajul meu =i, la St. Jean de Norienne, am g[sit o calea=c[de curier ce m[a=tepta ca s[m[duc[peste muntele Cenis p`n[la Suza. Afar[de aceste aten\ii delicate ale guvernului piemontez, am fost]nt`mpinat la Chambery de un magistrat care primise ordin s[m[]ntov[r[=easc[de-a lungul Savoiei.

Am sosit la Turin]n faptul zilei =i am tras la hotelul Trompeta, unde mi se preg[tise un frumos apartament, =i am fost acolo]nt`mpinat de cavalerul Vegezzi Ruscalla, ce avuse bun[tate s[vie]nainte de a-ma la acea or[matinal[. Dl Ruscalla este unul din acei oameni privilegia\i a c[ror tinere\ve sufleteasc[se conserv[p`n[la cele mai ad`nci b[tr`ne\ve. De=i p[rul s[u e c[runt, figura sa e vie, inteligent[, mi=c[toare ca o figur[de june conspirator italian, c[ci ea exprim[pornirile entuziaste ale iubirii de patrie. Filolog erudit, el cunoa=te mai multe limbi =i literaturile lor. Patriot ardent, el viseaz[ne]ncetat la unirea =i neat`rnarea Italiei, =i visurile sale se]nal\ p`n[la culmea ideii de re]nviere a]ntregii familii latine.

Aceste tendin\ve de panlatinism l-au]ndemnat a studia dialectele tuturor popoarelor ce se rudesc cu neamul italian,]nc`t ast[zi

el e singurul literator din Italia care s[cunoasc[limba, literatura =i aspir[rile rom`nilor, el, prin urmare, a =i]ntreprins nobila misiune de a le face cunoscute compatrio\ilor s[i. Cerceteaz[toate gazetele, toate publica\iile moderne din Italia =i ori]n care vei g[si un articol politic sau filologic asupra Principatelor noastre, fii]ncredinat c[e scris de Ruscalla. Noi, rom`nii,]i suntem mult datori =i s-ar cuveni s[-l recunoa=tem de cet[\ean rom`n, fiind el nu numai unul din cei mai fierbin\i patrio\i ai Italiei, dar =i unul din cei mai devota\i patrio\i ai Rom`niei.

Dup[o lung[=i interesant[conversa\ie asupra]nt`mpl[rilor din Principate =i din Piemont, amicul meu dl Ruscalla m[l[s] s[m[odihnesc, f[g] duindu-mi c[va]n=tiin\va pe contele Cavour de sosirea mea =i c[va veni mai t`rziu s[-mi anun\ve ora audien\ei ce mi se va acorda.

Pe la amiaz[, dl Vegezzi m[]n=tiin\va c[voi fi primit chiar]n aceea=i zi de dl ministru al afacerilor str[ine, =i dar m[]ndreptai spre aripa Palatului regal]n care se afl[toate ministerele.

G[sii pe Exelen\va Sa]ntr-un mic cabinet, dinaintea unui birou]nc[rcat de h`rtii, expediind ordine =i telegrame]n toate unghiurile Italiei. Cine nu cunoa=te ast[zi numele acestui om mare, acestui ministru care prin talentele sale de administrator, prin tactul s[u] politic, prin energia sa]n\eleapt[, prin cuno=tin\ele sale]ntinse, prin =tiin\va cump[nirii intereselor Italiei cu ale Europei, a reu=it a ridica regatul Sardiniei la nivelul statelor celor mari =i a]ndrepta aspir[rile italienilor c[tre un \el unic: Neat`rnarea =i Unirea Italiei!

Contele Cavour e de stat mijlociu =i]n puterea v`rstei. Figura lui rotund[, alb[, pu\in colorat[pe obraz, se lumineaz[de sc`nteile ochilor s[i alba=tri, de=i ace=tia stau ascun=i din dosul unor ochelari de aur, =i se]nvio=eaz[prin farmecul z`mbirii sale fine =i pl[cute. Contele m[primi cu o simplitate afectuoas[, m[puse l`ng[d`nsul pe canapea, citi scrisoarea domneasc[ce-i adusesem =i apoi]mi zise:

— V-a= complimenta bucuros pentru actul patriotic ce a\i des[v`r=it]n \ara d-voastr[, dac[n-a= =ti c[complimentele sunt de prisos unui popor ce se simte m`ndru =i fericit de faptele sale. Rom`nii, ace=ti fra\i dep[rta\i ai italienilor, au dat mare prob[de patriotism, un exemplu admirabil de Unire, pe care noi, italienii, suntem gata de a-l urma.

„Domnule conte, r[spunsei, dac[am izbutit a realiza dorin\va noastr[secular[, aceast[reu=ire o dator[m]n parte =i Excelen\ei Voastre, care a\i ap[rat cu at`ta c[ldur[drepturile Principatelor la Congresul din Paris.“

— Am f[cut, ap[r`ndu-le, un act potrivit cu convingerea mea =i conform intereselor familiei latine, =i voi continua aceea=i politic[din toate puterile mele. Unirea Principatelor =i consultarea votului poporului este]nceputul unei ere noi]n sistemul politic al Europei. Ele vor preg[ti prin triumful lor unirea tuturor italienilor]ntr-un singur corp, c[ci ast[zi nimeni nu se poate]mpotrivi ca faptul minunat ce s-a realizat la poalele Carpa\ilor s[se realizeze =i la poalele Alpilor.

„Cu un rege valoros ca Victor Emanoil =i cu un ministru energic ca contele de Cavour, observai, ce nu poate]ndeplini o na\ie inteligent[ca na\ia italian[!“

Contele z`mbi =i-mi adres[o mul\ime de]ntreb[ri asupra \[rii mele, la care r[spunsei cu franche\ea f[r[a exalta calit[\ile =i f[r[a ascunde defectele noastre, c[ci mi se p[rea c[vorbesc nu cu un str[in, ci cu un compatriot. Apoi rugai pe dl ministru s[gr[beasc[trimiterea unui consul sard]n Principate =i s[binevoiasc[a-mi]nlesni transportul a zece mii de pu=ti d[ruite nou[de]mp[ratul Napoleon. Contele]mi anun\ c[a =i numit]n postul de reprezentant al Sardiniei pe cavalerul Strambio =i]mi promise c[va pune la cale nolisarea de vase de comer\ pentru transportul armelor la Gala\i.

„Acum, dnule conte, ad[ugai, dup[toate bun[t]\ile ce a\i avut pentru noi]mi iau libertatea de a v[adresa o]ntrebare foarte

serioas[=i de o mare importan[pentru Principate, la care v[rog s[-mi r[spunde[i categoric: bine sau r[u am face dac[am proclama noi]n=ine Unirea definitiv[a Moldovei =i a Valachiei, dup[ce am ales un singur Domn pentru ele?”

Contele]mi r[spunse *nu*, c[ci, prin o nou[complica[ie politic[, am compromite actul alegerii de la al c[rui succes at`rn[viitoarea noastr[Unire.

Dup[aceste cuvinte ce se potriveau cu acele ale lui Napoleon, contele trimise ca s[invite]n cabinetul s[u pe generalul Lamarmora, ministrul de r[zboi, =i m[prezent[Excelen[ei Sale, anun[ndu-i totodat[c[aveam misi[de la prin[ul Cuza de a m[]nf[]i=a regelui. Generalul, nalt de stat,]nzestrat cu o figur[mar[ial[, se ocupa cu o ne]ncetat[activitate de reorganizarea oastei]n prevederea luptelor viitoare pentru independen[a Italiei, =i era cel mai energic auxiliar al contelui de Cavour, av`nd]ncrederea deplin[a regelui =i bucur`ndu-se de o mare popularitate ce o dob`ndise]n Crimeea. El a fost comandantul micii armate piemonteze care a cooperat la luarea Sevastopolului,]mpreun[cu armatele aliate francez[=i englez[.

Generalul Lamarmora m[str`nse milit[re=te de m`n[=i m[]ndemn[a merge a doua zi la palat, asigur`ndu-m[c[voi fi primit]ndat[de Maiestatea Sa.

— M`ine, zise el, avem consiliu la regele. G[si[i-v[]n salonul adiutantului de serviciu c`nd vom ie=i de la Maiestatea Sa, =i v[voi introduce eu]nsumi.

„V[mul[umesc, dnule general, de aceast[amabilitate, r[spunsei, =i totodat[v[exprim ad`nca satisfac[ie ce simt de a v[revedea]n ajunul marilor evenimente ce se preg[tesc.“

— A m[revedea?]ntreb[generalul cu mirare... Unde ne-am mai v[zut?

—]n cartierul general al mare=alului Pelissier.

— A[i fost]n Crimeea?

— Dar, =i am vizitat lag[rul artistic al armatei piemonteze.

— La ce epoc[?

— C`teva zile]n urma lu[r]rii Sevastopolului.

— Suntem dar cunoscu\i vechi... A revedere]n cur`nd pe un alt c`mp de r[z]boi mult mai important pentru noi,]ns[p`n[atunci, a revedere la palat.

Mul\umind ambilor mini=tri de buna lor primire, m[]ntorsei la hotel, unde g[s]ii pe cavalerul Strambio, c[ruia contele de Cavour pusese]ns[rcinarea de a-mi]nlesni vizitarea curiozit[\ilor de Turin, =i deschiderea lojilor ministeriale]n teatre, etc. Am f[cut]mpreun[o lung[primblare prin ora=, admir`nd fizionomiile vesele, vioaie =i entuziaste ale genera\iei tinere.

Capitala Piemontului este unul din ora=ele cele mai considerabile de peste Alpi. A=ezat[la poalele acestor mun\i, pe malul st`ng al r`ului Po, ea cuprinde o popula\ie activ[de 180.000 de suflete. Str[z]ile sale sunt drepte, casele nalte, magaziile elegante,]ns[afar[de strada numit[Po, care este format[de arcade, toate celelalte str[zi nu au nici un sigiliu particular. Turinul e lipsit de monumente importante]n privirea artei, precum le posed[Genova, Floren\,a, Vene\ia, Roma etc.,]ns[el r[sufl[un aer de libertate ce-i d[o superioritate m[rea\[asupra surorilor lui. Pe pie\ve nu se]nal\ catedrale monumentale precum Domo la Milan, Santa Maria de Fiore la Floren\,a, San Marco la Vene\ia, San Pietro la Roma etc., dar se ridic[statui de eroi-martiri ai libert[\ii na\ionale. Astfel pe pia\,a Castello albe=te la soare o statuie de marmur[ce reprezint[,]n suvenirul nenorocirilor de la 1848, un osta= piemontez]n lupta pentru ap[r]rarea Italiei =i pe pia\,a San Carlo, cea mai frumoas[=i mai regulat[dintre toate, se-nal\ statuia ecvestr[de bronz a regelui Emanoil Filibert, lucrat[de vestitul Marochetti, etc.

Palatul regal e o zidire nalt[, lipsit[de orice ornamente arhitecturale =i ridicat[]n fundul pie\ei Castello. Apartamentul regelui se g[se=te la al doilea r`nd unde duce o scar[de piatr[, larg[=i m[rea\]. Cea]nt`i camer[]n care intri e o sal[spa\ioas[=i destul de goal[, ale c[rei ferestre dau pe gr[dina palatului; ea-i

ocupat[de servitori]n livrea =i de c`iva militari de serviciu. U=a din fund se deschide]ntr-o a doua camer[mic[=i]ntunecoas[unde st[adiutantul]ns[rcinat cu introducerea persoanelor ce au audien\e. Aceasta e vecin[cu salonul regelui, salon simplu mobilat,]mbr[cat pe pere\i cu stof[de m[tase vi=inie. Un singur obiect de art[orneaz[salonul, dar el merit[admirarea privitorilor. E un grup de marmur[alb[ce reprezint[pe tustrei copiii lui Victor Emanoil juc`ndu-se cu un c`ine de Terre-Neuve.

Nu a=teptai mult]n camera adiutantului, a doua zi c`nd m[dusei la palat, =i v[zui pe mini=trii care \inuser[consiliu cu regele. Generalul Lamarmora, z[rindu-m[, veni s[-mi deie m`na, apoi]mi zise s[intru]n cabinetul Maiest[\ii Sale. Trecui prin salon =i g[sii pe Victor Emanoil]n picioare, purt`nd haine civile de culoare neagr[,]ns[av`nd un aer militar =i cavaleresc foarte impozant. Regele e nalt, are forme erculane, ochii seme\i =i p[trunz[tori =i o figur[c[reia must[\ile sale stufoase =i r[sucite dau un caracter de nobil[=i energic[b[rb[\ie.

M[]nchinai respectuos dinaintea Maiest[\ii Sale.

— Bine ai venit, domnul meu!...]mi zise regele cu glas puternic. Ce face prin\ul Cuza?

„M[ria Sa, r[spunsei, depune omagiile sale la picioarele tronului Maiest[\ii Voastre =i a=teapt[cu]ncredere continuarea generoaselor sentimente ale M. Voastre pentru Principatele Rom`ne.“

— Are dreptate prin\ul, c[ci am stim[=i simpatie pentru na\ia rom`n[.

„Na\ia rom`n[presimte aceast[simpatie, Sire, =i prive=te]n persoana Maiest. Voastre pe =eful familiei latine, din care face =i ea parte.“

— Nu am putut]nc[face nimic[pentru d`nsa, dar am sperare]n Dumnezeu =i]n poporul italian c[]n cur`nd voi]ndeplini ceea ce p[rintele meu a cercat la 1848. Atunci am fost nenoroc\i,]ns[nenorocirile noastre au dat un caracter sacru cauzei Italiei.

„Această sfântă cauză, Sire, va triumfa, credem noi, români, pentru că are pentru succesul ei spada Maiestății Voastre și simpatiile nației franceze.“

— Ai văzut pe împăratul la Paris? întrebă regele, după o scurtă tăcere.

„Am avut onorul a fi primit de două ori de Maiestatea Sa“, răspunse.

— Crezi că Franța va veni în ajutorul Piemontului dacă acesta ar începe ostilitățile?

„Opinia publică, Sire, este pentru participarea Franței în favoarea Italiei.“

— Oricum să fie, replică regele, punând o mână în =old, eu nu voi da înapoi vis-à-vis de Austria; =i chiar de-oi fi pe [sit de ajutorul Franței, voi ține lupta singur, cu armata mea. Poporul sard e brav =i deprins cu războiul. Am astăzi o sută de mii de ostași, =i, de va fi nevoie, alți o sută de mii vor alerga la un semn al meu, ca să ia războiul sub steagul patriei.

Rostind aceste cuvinte, figura lui Victor Emanoil se luminase de acea sublimă flacăra a entuziasmului ce inspiră sufletelor viteze simțirea amorului de patrie. În acel moment geniul său p[rea a p[trunde misterele viitorului =i a întrevedea realizarea glorioaselor aspirații ale Italiei.

„Sire! zisei în admirarea ce-mi inspira regele, Providența ajută inimilor mari. Cauza Italiei va triumfa, căci întreaga Italie va răspunde la apelul Maiestății Voastre. Nația italiană =tie acum unde merge, căci ea =tie cine o conduce. În scurtul timp de când mă aflu aici, am observat în fizionomia poporului un aer de convingere =i de hotărâre energică care mă probează că ora luptei a sunat. Tot italianul astăzi pare convins de triumful principiului m[ntuitor al independenței =i pare gata a re[ncepe lupta de la 1848, ca să răzbiune pe p[rintele Maiestății Voastre.“

— A=a este =i a=a va fi! replică regele cu glasul răsunător.

După aceste cuvinte, Victor Emanoil se informă de starea spiritelor în Ungaria =i în Principate, apoi mă concedie zicându-mi:

— Arat[complimentele mele afectuoase prin\ului Cuza =i spune-i din parte-mi c[toate =colile civile =i militare din regatul meu sunt deschise pentru rom`ni, care vor fi primi\i ca ni=te fra\i!

M[]nchinai profund =i ie=ii entuziasmat de caracterul eroic al regelui. Cuvintele sale r[sunar[puternic]n mintea mea, ca ni=te profe\ii de mari evenimente. Ce se va]nt`mpla oare]n viitor? Dumnezeu singur o =tie! Tot ce se poate prevedea este c[de se va]ncepe lupta cu Austria, Piemontul, condus de Victor Emanoil, va =ti a face minuni de vitejie, spre a r[zbuna suvenirul amar al catastrofei de la Novara.

NAPOLEON III
TREI AUDIEN\IE LA PALATUL TIUILLERILOR
1859

I

]ndat[dup[sosirea mea]n capitala Fran\ei (februarie 1859) cerui audien\ de la dl ministru afacerilor str[ine, contele Walewski, =i a doua zi m[prezentai la palatul ministerial ce se ridic[pe malul st`ng al Senei. U=ierii m[introduser[]ntr-un mare salon ornat cu tot luxul palatelor regale: mobile aurite =i]mbr[cate cu catifea ro=ie, perdele lungi de stof[de Lyon cu torsade de fir, bronzuri artistice a=ezate pe c[mine de marmur[alb[, covoare groase]mpestri\ate cu diferite desenuri etc., etc. Iar dintre toate ornamentele aceluia salon de primire cele mai demne de admirare sunt portretele]mp[ratului Napoleon =i al]mp[r[tesei Eugenia, lucrate de celebrii pictori Winterhalter =i Diubiuf; tablouri minunate]n privirea artei =i a sem[n]rii! Ele au totodat[meritul de a reprezenta, unul, maiestatea imperial[]mbl`nzit[prin expresia de bun[tate a figurii lui Napoleon, =i cel[lalt, prestigiul]mp[r[tesc str[lucind de tot farmecul frumuse\ii]ncoronate.

Un u=ier veni s[-mi anun\e c[Excelen\sa Sa dnul ministru m[a=tepta]n cabinetul s[u. Intrai dar]n acel sanctuar at`t de important unde ast[zi se]nnoad[=i se deznoad[firurile]nc`lcite ale politicii europene =i m[g[sii]n fa\sa contelui Walewski. Excelen\sa Sa m[]primi cu mult[amabilitate =i se puse a citi scrisoarea ce-i adusesem de la prin\ul Cuza; apoi]mi zise:

— Sentimentele de abnegare ale Domnului rom`n merit[toat[lauda,]ns[ele nu pot simplifica chestia Principatelor. Este de net[g[dui c[actul alegerii sale, s[v`r=it de rom`ni, e de natur[a recomanda patriotismul lor, dar totodat[el e =i de natur[a produce grele complic[ri]n politica Orientului. +ti\i prea bine, domnul meu, c`te difficult[\i au avut a]nt`mpina guvernul Maiest[\ii Sale]mp[ratului]n s`nul Congresului din Paris, prin urmare v[este negre=it cunoscut c[Turcia =i Austria sunt]mpotivitoare Unirii Principatelor, c[Englitera sprijin[sistematic politica Turciei, c[Prusia nu are nici un interes de a fi favorabil[dorin\ei rom`nilor; c`t pentru Rusia, cred c[nu mai ave\i nici o]ndoial[despre caracterul politicii sale]n privirea d-voastr[.

— A=a este, domnule conte, r[spunsei;]ns[oric`t de mari]mpotriviri poate g[si chestia rom`nilor]n unele cabinete ale Europei, noi nu pierdem curajul,]nc`t vom fi siguri c[Excelen\sa Voastr[va sus\ine interesele noastre]n conferin\ele ce au a se deschide]n cur`nd, precum le-a sus\inut =i]n Congresul trecut.

— Dar ce poate face Fran\sa singur[]n contra Turciei, Austriei, Engliterii =i celorlalte puteri?

— Fran\sa, domnule conte, e mai puternic[ast[zi dec`t poate se crede]ns[=i. Ea poate arunca]n cump[na politicii europene o greutate nem[surat[, numele lui Napoleon.

— A=a este;]ns[m[rturise=te, domnul meu, c[actul alegerii colonelului Cuza este cam ab[tut din calea Conven\iei.

— M[rturisesc orice ve\i voi, domnule ministru,]nc`t voi fi]ncredin\at de sprijinul Excelen\ei Voastre... Acel act, de=i considerat ca rebel Conven\iei, are avantajul de a ne deschide calea

Unirii, prevăzută de încheierea, și dar noi credem că am făcut un act conform cu spiritul ei și chiar cu politica franceză. Credința noastră nestăruită este că Franța nu ne va prăsi, căci ea nu va voi a lăsa neîndeplinit dorul de renaștere al unui popor întreg, un popor de vâlc latin ce se rușinează cu marele popor francez.

— Nu pierdeți din vedere că Franța e singură.

— Singură, însă în capul celorlalte puteri. Dacă ea va recunoaște actul alegerii prințului Cuza, Europa va imita mirimă sa.

Contele Walewski începu a răde și observă că popoarele tinere nu se îndoiesc de nimica.

— Ferice de dănele, răspunsei, căci izvorul faptelor mari este credința!

După o scurtă tăcere contele mă întrebă, cătând drept în ochii mei, dacă este adevărat că ambele Principate doresc deopotrivă unirea lor într-un singur stat?

— Adevărat — răspunsei în deplină convingere.

— Adevărat e că alegerea domnitorului atot în Moldova, cît și în Valachia a rezultat din voința unanimă a Camerelor, iar nu din vreo înrăurire ocultă, exercitată asupra deputaților?

— Adevărat!

— Însă precît tîu, în timpul alegerii erau mai mulți pretendenți la tron.

— Acei pretendenți au cercat a se pune în iveală, dar ei nu reprezentau decît ambiția lor personală, și nașă era sîtul, dezgustat chiar de asemenea ambiții egoiste. Ea aspira la încoronarea unui principe mîntuitor, iar nu la simpla înălțare a unui om. De aceea, cînd a sunat ora alegerii, toți deputații au fost animați de adevăratul patriotism și s-au arătat demni de mandatul lor.

— Domnul actual era șeful unui partid politic pînă a nu fi ales?

— Nicidecum; el era simplu soldat în rangurile partidului național, ca noi toți.

— Și credeți că reprezintă în conștiință principiile pentru care vă luptați cu atîtă energie? Credeți că va respecta Convenția?

— O credem.

Contele se puse a g`ndi. Eu]l priveam cu luare-aminte, cerc`nd a ghici impresia produs[de r[spunsurile mele,]ns[nu putui descoperi nimica.

— Domnule conte, zisei scul`ndu-m[de pe scaun, da\i-mi voie a v[adresa o]ntrebare:]n urma convorbirii ce am avut onorul a \inea cu Excelen\va Voastr[, putem noi, rom`nii, avea sperare]n sprijinul Ei pentru actul alegerii s[v`r=ite]n Principate?

— Aceasta, r[spunse contele z`mbind, at`rn[de la]mp[ratul.

— Prea bine: putea-voi dar s[am onorul de a vedea pe Maiestatea Sa?

— Ave\i vreo scrisoare pentru Ea?

— Am =i scrisoare din partea Domnului Cuza, =i]ns[rcinare de a prezenta verbal omagiile sale respectuoase.

— E greu de a fi prezentat]mp[ratului]n zilele acestea,]mi observ[contele, c[ci Maiestatea Sa e foarte ocupat[, =i nu cred s[fii primit]nainte de 15 zile.

— Voi a=tepta p`n[c`nd Maiestatea Sa va putea dispune de c`teva minute]n favoarea mea; tot ce v[rog]ns[, dle ministru, este s[ave\i bun[tate de a spune]mp[ratului c[sunt venit]nadins cu o misie pentru Maiestatea Sa.

— Bucuros. Chiar ast[zi l=oi informa despre sosirea dvoastr[. A revedere, domnul meu.

Ie=ind din cabinetul ministrului, m[sim\ii cuprins de o tainic[grij[. Cu c`t]mi repetam convorbirea mea cu contele Walewski, mi se p[rea c[adev[ratul caracter al ei nu era]ncurajator. Ministrul se ar[tase]n adev[r foarte amabil,]ns[nu mai pu\in diplomat cu mine, c[ci se ferise de a se lega prin vreo promitere c`t de mic[. *Totul at`rn[de la]mp[ratul!*]mi zise el drept concluzie... Fie. Mai bine s[ai a face cu Dumnezeu dec`t cu sfin\ii, spune rom`nul]n]n\elepciunea sa;]ns[c`nd oare va sosi ziua aceea fericit[]n care voi putea aborda geniul]ncoronat care \ine soarta noastr[]n m`inile sale?...

M[dusei s[fac o primblare la Bois de Boulogne pentru ca s[-mi alin neast`mp[rul =i m[]ntorsei la hotel pe la cinci ore. Portarul]mi dete un plic]n care g[sii urm[torul bilet:

„*Maiestatea Sa]mp[ratul va primi]n audient[particular[pe dl Alecsandri m`ine, la unsprezece ore.*

DUCA DE BASSANO.“

II

La ora indicat[m[prezentai la poarta pavilionului din mijloc al palatului Tuillerilor, numit Pavilionul Orologiului.

Sub peristil se aflau c`iva *Cent-gardes*,]n uniforma lor str[lucitoare, precum =i mai mul'i u=ieri, care purtau lan\uri de argint pe deasupra fracurilor negre. Unul din ace=tia, afl`nd c[aveam o audien\[la]mp[ratul, m[introduse]ndat[]n salonul adiutan\ilor. Aici m[]nt`mpin[un =ambelan care, citind cartea mea de vizit[, m[invit[s[intru]n alt salon, cu ferestre mari deschise pe gr[dina Tiulleriilor. Acest salon are o]nsemn[tate glorioas[, fiind sanctuarul stindardelor g[rzii]mp[r[te=ti.

De-abia m[a=ezasem pe o canapea]mbr[cat[cu covor de Gobelini =i auzii sun`nd]ntr-o camer[lateral[un timbru argintiu; =ambelanul deschise]ndat[o u=[mare de lemn de mahon =i]n cur`nd veni s[m[cheme]n numele]mp[ratului.

Inima-mi]ncepu a bate de o mare uimire... Trecui prin dou[saloane mici =i m[g[sii]n prezen\a lui Napoleon.

Maiestatea Sa f[cu doi pa=i spre mine,]n vreme ce m[]nchinam, =i zise cu bun[tate:

— Domnule A... am aflat cu mul\umire sosirea d-tale]n Paris. Cred c[-mi aduci ve=ti bune din Principate.

Glasul plin de bl`nde\e, z`mbetul]ncurajator, c[ut[tura binevoitoare, care]mpreunar[cuvintele]mp[ratului, alinar[pe loc neast`mp[rul inimii mele. Ca prin un efect magic ideile mele luar[

un zbor mai liber =i mai]nalt]n atmosfera imperial[]n care m[g[seam, =i cauza patriei mele,]ncredin\at[mie, se prezent[atunci]nainte ochilor mei]n toat[m[rimea sa.

}mp[ratul lu[din m`inile mele scrisoarea autograf[a prin\ului Cuza, se puse pe un jil\ de marochin aproape de birou =i]mi f[cu semn s[=ed pe un scaun al[turi.

]n vreme ce Maiestatea Sa citea scrisoarea domneasc[, eu examinam cu o curiozitate nes[\ioas[tr[s]turile acestei figuri m[re\e care r[sp`nde=te o lumin[at` t de glorioas[]n istoria secolului nostru. Napoleon e de stat mijlociu; p[rul s[su]ncepe a c[run\i; tipul obrazului nu seam[n[cu acel al mo=ului s[su Napoleon I,]ns[are un caracter de energie]nso\it[cu o bl`nde\ve fermec[toare. Fruntea e nobil[; ochii alba=tri au o expresie ad`nc[=i vis[toare; graiul e simpatic, conving[tor =i]ndulcit prin efectul unei z`mbiri amicale care atrage inimile.

Toate persoanele ce tr[iesc]n contact cu]mp[ratul sunt subjgate de ne]ncetata bun[tate a sufletului s[su =i]l adoreaz[mai mult dec`t pe un om]ncoronat,]l adoreaz[ca pe un binef[c[tor, ca pe un p[rinte. Generozitatea sa nu are margini; ea se manifest[la toate cazurile at`t]n favorul amicilor dinastiei napoleoniene, c`t =i]n ajutorul str[inilor.

Cabinetul]mp[ratului e simplu mobilat; pere\ii sunt acoperi\i cu h[r\i geografice =i cu portrete de familie.]ntre fere=ti, pe o consol[de marmur[, este bustul lui Napoleon I, iar pe c[min[bustul reginei Hortensia, mama]mp[ratului actual.

Sf`r=ind citirea scrisorii domne=ti,]mp[ratul se]ntoarse spre mine cu un aer de satisfacere =i zise:

— Simt o mare simpatie pentru na\ia rom`n[=i pentru domnul Cuza, =i v[d cu mul\umire c[nu m-am]n=elat c`nd am judecat cauza Principatelor demn[de sprijinul Fran\ei. Actul patriotic ce a\i des[v`r=it de cur`nd prin]n[\area unui singur om pe ambele tronuri, al Moldovei =i al Valachiei, tactul politic ce a\i probat s[v`r=indu-l]mi dau]ncredere c[merita\i viitorul la care aspira\i.

Nu-mi r[m`ne dec`ta v[felicitat[i a v[asigura c[ajutorul Fran\ei, c[simpatiile mele nu vor lipsi pe calea]n\eleapt[ce a\i apucat.

La aceste cuvinte at`t de m[gulitoare m[sim\ii p[truns de o ad`nc[uimire =i r[spunsei:

— Sire! Cuvintele binevoitoare ale Maiest[\ii Voastre sunt de natur[a insufla m`ndrie sufletelor rom`ne. Nu zic a m[ri recuno= tin\la lor, c[ci rom`nii au un cult entuziast pentru numele Maiest[- \ii Voastre.]n \ara mea, de la mic p`n[la mare, to\i binecuv`n- teaz[pe]mp[ratul Fran\ei ca pe geniul m`ntuitor al Rom`niei; =i chiar]n ora c`nd s-a s[v`r=it actul alegerii Domnului, o presim\ire puternic[]ndemna pe reprezentan\ii Na\iei a]ndeplini cu toat[]ncrederea acel act, ca unul ce le p[rea =i conform dorin\ei Maiest[\ii Voastre, =i avantajos intereselor rom`ne=ti.

]mp[ratul z`mbi cu mult[bun[tate la acest r[spuns, aprinse o \igaret[=i replic[:

— Cunosc sim\irile rom`nilor pentru na\ia francez[, c[ci afar[de chestia politic[ce a contribuit a dezvolta acele sim\iri, exist[=i o leg[tur[de familie]ntre ambele na\ii. Sunte\i de vi\ [latin[, =i mul\i din d-voastr[, chiar prin\ul Cuza, mi se pare, v-a\i f[cut studiile]n Paris?

— Adev[rat, Sire; conformitatea de caracter, de gusturi =i de idei cu francezii ne]ndeamn[a veni de preferin\ []n s`nul Fran\ei pentru ca s[primim lumina civiliza\iei. Prin\ul Cuza a fost unul din cei]nt`i tineri rom`ni care au studiat]n universit[\ile Parisului.

— Ce v`rst[are prin\ul?

— Patruzeci de ani, Sire.

— P`n' a nu fi ales Domn, era colonel?

— Dar, Sire!... +i acum c[a ajuns la cea mai]nalt[pozi\ie]n patria sa, ambi\ia sufletului s[u este de a fi]n Orient cel]nt`i locotenent al Maiest[\ii Voastre.

— Care este starea actual[a Principatelor]n privirea administra\iei, a finan\elor =i a puterii armate?

— Sire! Principatele se afl[]ntr-o deplin[dezorganizare administrativ[]n urma deosebitelor guverne provizorii ce s-au succedat]n timp de doi ani; finan\ele sunt reduse la zero, =i armata regulat[, compus[de 10. 000 oameni, este r[u organizat[, c[ci ea se resimte de regimul vechi, =i r[u armat[, c[ci nu are dec`t pu=ti =i s[bii vechi aduse din Rusia.

— Cum? N-ave[i fonderii de tunuri, fabrici de capsule =i de praf?

— N-avem nimic[, Sire; ne g[sim s[raci de toate, =i de arme bune, =i de ofi\eri cu experien\]. Singura noastr[sperare se reazem[]n generozitatea Maiest[\ii Voastre. Am dori s[aducem din Fran\a ofi\eri instructori pentru toate ramurile artei militare =i s[introducem]n oastea rom`n[administra\ia, disciplina =i mai cu seam[acel spirit militar care face din armata francez[o armat[de eroi.

— Prea bine, r[spunse]mp[ratul; aprobez dorin\ a rom`nilor =i le d[ruiesc 10. 000 de pu=ti cu capsule. Totodat[le promit a trimite ofi\eri instructori de toat[arma, precum =i oameni speciali pentru]nfiin\area fonderiilor =i fabricilor trebuitoare oastei.

M[rturisesc c[auzind aceast[f[g[duin\] nea=teptat[, nu g[sii cuvinte ca s[exprim]n deplin sim\irea recuno=tin\ei mele. Uimit, m[]nchinai]n t[cere.

— Ave[i ceva artilerie? m[]ntreb[iar Maiestatea Sa.

— Am avut. Sire, vreo c`teva tunuri p`n' a nu se aprinde r[zboiul Orientului;]ns[c`nd s-au retras ru=ii din Principate, ei au ridicat mica noastr[artilerie cu a lor. Pe urm[austrieicii, ocup`nd Principatele, au g[sit prilej a vinde guvernelor de atunci c`teva tunuri vechi, precum =i o sum[de s[bii de pe timpul Mariei Tereza.

Napoleon]ncepu a r`de =i adaug[:

— V-a= da =i dou[baterii de artilerie, dac[ar fi]nlesnire de a le transporta]n Principate.

— Sire, r[spunsei, guvernul Maiest[\ii Voastre nu va avea nici o sup[rare]ntru aceasta; eu]nsumi m[]ns[rcinez cu transportul armelor.

— Prea bine; ocup[-te deocamdat[cu expedi\ia acelor 10. 000 de pu=ti =i a muni\iilor lor; eu voi da instruc\iunile necesare ministerului meu de r[zboi. C` t pentru artilerie, vom aviza mai pe urm[.

}mp[ratul lu[condeiu[=i f[cu un semn pe o coal[de h`rtie; apoi urm[]ntreb[rile sale:

— Mi-ai spus c[finan\ele d-voastr[sunt]n proast[stare. N-a\i g`ndit a face un]mprumut]n str[in[tate?

— Sire, p`n` a nu pleca din \ar[, ministrul elabora un proiect de]mprumut de 6. 000. 000 fr. cu g`nd de a-l supune Camerelor; =i prin\ul Cuza m-a]ns[rcinat a cerceta dac[un asemenea]mprumut s-ar putea efectua aice.

— 6. 000. 000 numai? Nu cred s[poat[ajunge o asemenea sum[la nevoile unei na\ii care voie=te a rena=te =i a se organiza. Care sunt garan\iile ce a\i]nf[\i=a pentru asigurarea]mprumutului?

— Avem, Sire, mai multe venituri mari ale statului, precum v[mile, ocnele, exportul gr`nelor etc., care sunt]n stare a garanta un]mprumut mult mai important.

— De este a=a, hot[r`i-v[mai bine a contracta un]mprumut de 12.000.000 franci, =i,]n c`t prive=te]nlesnirea efectu[rrii sale, voi vorbi eu]nsumi cu unul din cei mai mari bancheri din Paris, cu Pereire;]ns[nu uita a scrie]ndat[prin\ului Cuza ca s[-i trimit[o]mputernicire legalizat[pentru a putea]ncepe asemenea negocieri, precum =i titlurile garan\iei]mprumutului.

— Sire, r[spunsei]nchin`ndu-m[, voi urma]ntocmai pov[\uirilor Maiest[\ii Voastre.

Napoleon mai f[cu un semn pe coala de h`rtie, aprinse o a doua \igaret[=i zise:

— Mi-ai spus iar[c[armata rom`n[se suie numai la 10. 000 de oameni. Pentru ce acest mic num[r de solda\i]ntr-o popula\ie de 4. 000. 000?

— Pentru c[p`n[acum am fost str`ns lega\i]n fa=ele Regulamentului Organic; cu toate acestea]ns[, noi am g[sit chipul de a

m[ri puterea noastr[armat[prin]nfiin\area de deosebite corpuri neregulate, precum doroban\i, pl[ie=i, gr[niceri, al c[ror num[r se suie la 15.000;]nc` t socotind unii cu al\ii, avem 25. 000 de oameni purt[tori de arme.

— Bun soldat e rom`nul?]ntreb[]mp[ratul.

— Prec` t]mi este iertat a judeca asemenea chestie]n ne=tiin\ a mea de art[militar[, eu consider, Sire, soldatul rom`n ca pe unul din cei mai buni din Europa, c[ci este disciplinat prin]ns[=i natura sa, deprins cu toate greut[\ile vie\ii, cu foamea, cu osteneala, cu c[ldura, cu gerul, =i are o aplecare la sold[\ie. }n vremea c`nd ru=ii au organizat cel]nt`i batalion rom`nesc, ei se minunar[astfel de lesnirea tinerilor recru\i a deprinde m`nuirea armelor, c` t]i numeau *franzuski*, adic[francezi. Ceea ce le lipse=te osta=ilor rom`ni este o organizare]n\eleapt[, o instruc\ie militar[care s[de=tepte]n sufletul lor acel sim\ de demnitate personal[, acel amor fanatic al steagului, care insufl[inimile militarilor francezi =i]i]ndeamn[a face minuni de vitejie.

}mp[ratul m[asculta cu luare-aminte. M[oprii din zborul entuziasmului ce m[apucase]n privirea solda\ilor rom`ni =i a armiei franceze, c[ci a= fi putut vorbi o or[]ntreag[asupra acestui suget.

— V[d cu pl[cere, observ[Maiestatea Sa, c[ai o sincer[admirare pentru armia mea.

— Sire, admirarea mea pentru d`nsa este a=a de ad`nc[, c[]n ochii mei armata este partea cea mai nobil[a na\iei, adev[rata cavalerie din secolul nostru, c[ci religia sa e]ntemeiat[pe cele mai sublime sim\iri: onor, b[rb[\ie, glorie =i abnegare!

Napoleon f[cu semn de aprobare =i, scul`ndu-se de l`ng[birou, m[invit[a m[apropia de-o mare hart[geografic[]ntins[pe peretele din fa\ a ferestrelor.

— Vin[,]mi zise Maiestatea Sa, de-mi arat[configurarea provinciilor ocupate de rom`ni.

Atunci]n vreme de un p[trar de or[debita un curs]ntreg de geografie rom`neasc[, ar[t`nd cu degetul mai]nt`i Principatele

Unite, apoi Banatul, Transilvania, Bucovina și Basarabia, ce le înconjoară, apoi satele românești răspândite pe malul drept al Dunării, vorbind de omogenitatea poporului ce locuiește aceste părți ale Orientului, de rodirea pământului, de desimea pădurilor, de bogăția minelor, de traria Carpaților ca punct strategic, de mulțimea războaielor etc., și sfârșii, zicând cu un entuziasm bine simțit:

— Vedeți, Sire, că te de întins adevărata Românie, și ce Regat important ar constitui cu ale sale 9.000.000 de români, dacă Providența ar realiza visul și aspirațiile lor. Pus de o mână puternică în cumpăna politicii moderne, el ar hotărî pentru totdeauna soluția atât de grea a chestiei Orientului.

Împărțitul înți ochii și p[er]trunz[er]torii asupra mea; apoi schimbând și r[ost]ul convorbirii mă întreb[er] de am a pleca în curând la Londra?

— Că mai în curând, Sire, răspunsei; căci afară de misia mea în Angl[et]era, am însărcinare a merge și la Turin.

— Te îndemn dar, zise Maiestatea Sa, a nu înt[er]zia nicidecum călătoria d-tale la Londra, căci acolo este adevăratul câmp al misiei d-tale. Aici ai găsit calea ușoară, fiind politica mea favorabilă chestiei Principatelor; însă la Londra vei găsi oarecare prevenții în contra alegerii Domnului, ce e considerat[er] ca o călcare a Convenției și poate chiar ca un act de premeditare în contra integrității imperiului otoman. Misia d-tale e delicată și grea, însă nu pierde curajul. Mergi, p[er] n[on] a nu pleca, de te sfăt[ui]ește cu contele Walewski, și când vei ajunge la Londra, du-te de vezi pe ambasadorul meu, Duca de Malakof, care îți va da bune povăruiri.

— Sire, răspunsei p[er]truns de at[er]ta bună tate, mă aștept la mari greutăți de înfruntat în Angl[et]era, și chiar poate la o tristă neizbândă în negocierile mele, dar bună tatea ce mi-a ar[er]tat Maiestatea Voastră îmi dă curajul a aborda orice lupte, orice împotriviri.

Napoleon îmi făcu onorul neașteptat de a-mi da mâna, concedindu-mă, și replică:

— Cum te-ți întoarce din Angl[et]era, să vii la Tuilleries.

Mă închinai cu recunoștință. Împărțitul adăugă:

— Scrie prin\ului Cuza c[are toat[simpatia mea, =i arat[compatrio\ilor d-tale deplina mea satisfacere pentru actul politic ce au des[v`r=it cu patriotism, curaj =i spirit.

— Sire, replicai cu glasul cam tremur[tor, deie-mi voie Maiestatea Voastr[a depune la picioarele sale mul\umirile rom`nilor pentru aceste cuvinte at`t de]ncurajatoare =i totodat[a-i expune nedumerirea critic[]n care ei se g[sesc.

Napoleon]mi f[cu semn de a vorbi liber:

— Sire! Suntem un popor t`n[r, f[r] nici o ispit[de via\ politic[, =i dar precum am fost lumina\i de un instinct providen\ial a face un act ce a atras laudele Maiest[\\ii Voastre, am putea comite =i gre=eli. Fie generoas[Maiestatea Voastr[=i binevoiasc[a ne ar[ta calea ce trebuie s[urm[m. Noi]n ora de fa\ ne g[sim]n exaltarea izb`ndeii. Am f[cut un pas mare, care ne m`ndre=te =i ne]mpinge a p[=i tot]nainte. Trebuie oare s[ced[em acestei porniri entuziaste *proclam`nd Unirea definitiv[a Principatelor?* Cu un singur cuv`nt, cu un semn, Maiest. Voastr[ne va conduce c`t de departe sau ne va opri pe loc.

— Nu, r[spunse]mp[ratul; nu se cuvine acum deodat[s[face\i un al doilea pas, c[ci]nsa=i Fran\ea, de=i v[este favorabil[, nu v-ar putea ap[ra]n contra acuz[rii de c[lcare a Conven\iei. Aceast[Conven\ie este un act oficial european, subsemnat de =apte puteri; el trebuie respectat!]n alegerea Domnului, rom`nii au avut spiritul de a profita de o lacun[ce exist[]n Conven\ie, nefiind prev[zut cazul numirii aceluia=i Domn]n Principate;]ns[prin proclamarea intempestiv[a Unirii a\i r[sturna deodat[tot lucrul Congresului de Paris, =i atuncea chiar eu]nsumi nu a= mai putea s[v[\in parte. Ceea ce se cuvine s[face\i acum este s[a=tepta\i]n lini=te viitoarele Conferin\ele =i s[v[ocupa\i cu seriozitate de reorganizarea administrativ[, financiar[=i militar[a Principatelor. *C[ta\i a v[recomanda Europei prin]n\elepciunea reformelor din l[untru, precum v-a\i recomandat prin patriotismul de care a\i dat dovad[, =i v[preg[ti\i nu a silui evenimentele, ci a profita de cursul lor.*

— Sire, întrebai, Maiestatea Voastră îmi permite de a scrie aceste prințului Cuza?

— Negreșit, răspunse împăratul, și-i veți adăuga că îl sfătuesc să părăsească ordinul cel mai deplin în Principate!

Pe urmă concediindu-mă cu o zămbire binevoitoare îmi zise:

— A revedere după întoarcerea d-tale din Anglittera.

Mă închinai respectuos și ieșii din cabinetul împăratesc, încântat și transportat de grațiozitatea cu care Maiestatea Sa mă tratase timp de o oră. Salonul de alături era plin de persoane în cravate albe care așteptau audiențele de la împăratul. Ne salutarăm cu toții, și în sfârșit alergai la fratele meu pentru că să-l înscriez cu opera via transportării armelor. În nime altul nu mă puteam încrede mai bine pentru o asemenea misiune delicată, care reclama o inteligență vie și unită cu o mare discreție.

A doua zi vizitai, pe contele Walewski, după ordinul împăratului. Excelența Sa mă povăluie de a fi foarte restrâns în vorbă cu oamenii de stat ai Anglitterei și de a susține alegerea prin argumente doveditoare de respectul românilor pentru Convenție și de a lor credință în suzeranitatea țării Porții; apoi mă asigură că Duca de Malakoff va fi înțeles prin telegraf de sosirea mea la Londra.

Așadar, plecai din Paris seara la opt ore, după ce mai întâi am scris prințului Cuza toate detaliile audienței mele la împăratul și după ce am stenografiat toate cuvintele împăratului Napoleon, pentru că să cunoască mai târziu românii că tunc de generos și de afectuos a fost pentru noi Napoleon III.

III

La întoarcerea mea din Anglittera¹, unde misiunea mea avu o reușită satisfăcătoare, cerui audiență și mă prezentai îndată la palatul

¹ Detaliile misiunii mele la Londra se vor publica mai târziu [V. A.].

Tiuilleriilor dup[ordinul ce promisem de la]mp[ratul. Napoleon se g[sea]n cabinetul s[u]mpreun[cu mare=alul Vaillant, ministrul de r[zboi, =i m[primi cu bun[tatea sa obi=nuit[, m[onor[cu darea sa de m`n[=i m[invit[s[iau un scaun; apoi, adres`ndu-se c[tre b[tr`nul mare=al,]i zise:

— Domnule ministru, vei =ti c[am d[ruit zece mii de pu=ti¹ cu muni\iile lor armatei rom`ne. Vei da ordinele necesare, pentru de a le \inea gata la dispozi\ia domnului A. care se]ns[rcineaz[cu transportul lor. Totodat[vei alege un num[r deofi\eri instructori de toat[arma, cu destinare pentru ei de a merge]n Principate]ndat[ce va veni cererea oficial[de la guvernul prin\ului Cuza.

Mare=alul]ntreb[dac[nu ar fi necesar de a se trimite =i un ofi\er superior cu cuno=tin\e de]nalt[strategie? Apoi, adres`ndu-se de-a dreptul la mine,]mi zise:

— Ave\i]n \ar[oameni capabili de a purta comanda unei armate]ntregi =i de a pune Principatele]n stare de ap[rare la caz de nevoie?

— Avem, r[spunsei, pu\ini tineri care au f[cut studii militare, dar c[rora le lipse=te practica, experien\a.

— Nu e destul, replic[mare=alul. Pre c`t]n\eleg, ave\i elemente de buni =efi de batalioane cel mult, iar nu]nc[deofi\eri superiori, de generali.

— Pe cine socoti\i, domnule ministru, s[]ns[rcin[m cu asemenea misie?]ntreb[]mp[ratul.

Mare=alul st[tu pe g`nduri, iar]mp[ratul]mi f[cu]ntrebare dac[cuno=team vreunul din ofi\erii superiori care ar primi s[mearg[]n Principate?... Numii pe generalul Rose, unul din cei mai bravi =i mai tineri militari, ajuns=i la un grad a=a de nalt prin meritele lor.

— Rose? replic[Maiestatea Sa z`mbind,]mi trebuie=te mie; nu pot s[vi-l dau.

¹ Acele 10.000 de pusti se g[lesc]n arsenalul din Bucure=ti [V. A.].

— Rose? ad[ug[mare=alul, bravo! V[d c[=ti\i a alege,]ns[Rose e necesar armatei franceze. Sire! M[voi ocupa]nsumi a g[si un ofi\er capabil pentru Principate =i voi raporta]ndat[Maiest[\ii Voastre.

Mare=alul se scul[, adun`nd]ntr-un mare portofoliu mai multe h`rtii de pe birou. }mp[ratul zise:

— Prea bine! Domnul A... se va adresa de acum de-a dreptul c[tre d-voastr[at`t pentru arme c`t =i pentru ofi\eri instructori.

— Sire!]ndr[znii atunci a zice; deie-mi voie Maiestatea Voastr[a cere o nou[gra\ie]n favoarea organiz[rii armatei noastre.

— Care?]ntreb[Napoleon.

— }nvoirea Maiest[\ii Voastre de a se primi studen\i rom`ni]n =coalele militare de la Saumur =i de la Metz, precum =i la =coala politehnic[, =i a statului major.

La aceast[propunere cam]ndr[znea\[, mare=alul se]ntoarse repede spre mine, voind negre=it s[fac[o observare:]ns[]mp[ratul nu-i dete timp, c[ci]mi acord[cererea cu generozitate, zic`nd ministrului ca s[ia not[de d`nsa. B[tr`nul mare=al se]nchin[=i ie=i din cabinet; atunci Napoleon se apropie de c[min[. }=i aprinse o \igaret[=i m[]ntreb[care a fost rezultatul misiei mele la Londra?

M[gr[bii a face]n scurt istoricul audien\ei mele la lordul Malmersbury, ministrul Foring-Oficiului, =i ad[ugai:

— Sire! Am buna sperare c[Englitera va fi de opinia Maiest[\ii Voastre]n chestia Principatelor.

Napoleon m[ascult[cu aten\ie =i curiozitate, apoi binevoi a m[felicita de rezultatul fericit ce ob\inusem =i zise:

— }nc`t Fran\va =i Englitera vor fi]n acord, orice chestie e sigur[de a triumfa.

Dup[aceste cuvinte memorabile, M. Sa m[]ntreb[dac[]n timp c`t m-am g[sit la Londra am observat vreun simptom de]ngrijire]n privirea complic[rilor politice dintre Austria =i Italia?

— Mai toate persoanele ce am cunoscut]n Englitera, r[spunsei, mi-au p[rut preocupate de iminen\va unui r[zboi austro-italian.

Mi s-a f[cut pretudindeni]ntrebare dac[]n caz de agresie din partea Austriei, Fran\`a ar merge]n ajutor Piemontului;]ns[m-am ferit, Sire, de a emite vreo opinie personal[]n aceast[chestie important[.

— Ai v[zut pe lord Palmerston?

— Nu, Sire, c[ci era absent din Londra;]ns[am f[cut vizit[lorzilor Clarendon =i John Russel.

— Care e opinia lor asupra cauzei d-voastr[?

— I-am l[sat]n cele mai bune dispozi\`ii pentru noi.

Napoleon sun[un timbru de argint. +ambelanul de serviciu intr[=i primi ordin de a trimite s[cheme la Tiuillerii pe contele Walewski. Pe urm[Maiestatea Sa, a=ez`ndu-se l`ng[birou, m[]ntreb[dac[cuno=team armia austriac[?... etc.¹

}n sf`r=it,]mp[ratul se inform[despre r[m=i\`ele arheologice ale romanilor]n \[rile noastre precum: monumente, medalii, inscrip\`ii, urme de lag[re etc. =i, aduc`nd conversa\`ia asupra limbii noastre, m[invit[s[scriu o fraz[rom`neasc[pe o coal[de h`rtie, pentru ca s[poat[judeca despre latinitatea ei.

— Iat[, Sire, am zis, dou[versuri dintr-un c`ntec popular p[strat]n Rom`nia de pe timpul unchiului Maiest[\`ii Voastre, Napoleon I, =i am scris:

Bun[parte nu-i departe,
Vine s[ne dea dreptate!

}mp[ratul cuno=tea acest c`ntec, c[ci la 1855 r[posatul Ioan Voinescu, unul din exila\`ii de la 1848, lu`ndu-l de la mine,]l comunicase]mpreun[cu traducerea lui bibliotecarului]mp[r[tesei Eugenia. Maiestatea Sa p[rea a se interesa mult la acel glas dep[rtat din fundul Carpa\`ilor, care celebra legenda napoleonian[.

Aceast[a doua audien\`[\`inu o jum[tate de or[,]n care m-am convins =i mai mult de sim\`irile, pot zice, p[rinte=ti ale

¹ Acele 10.000 de pu=ti se g[sesc]n arsenalul din Bucure=ti [V. A.].

mp[ratului pentru rom`ni; apoi concediindu-m[, Maies. Sa]mi zise cu mult[bun[tate:

— +tiu c[ai s[pleci]n cur`nd la Turin. Observ[, c`t vei fi]n Piemont, starea spiritelor, =i c`nd te-i]ntoarce la Paris, vin[iar la Tiuillerii ca s[-mi comunicii observ[rile d-tale.

M[]nchinai respectuos =i,]ntors la hotel,]mi f[cui preg[tirile de plecare]n Italia.

IV

.....¹
Dup[s[v`r=irea misiei mele]n capitala Piemontului, plecai la Genova. Drumul de fier trece prin acea vale minunat[care se]ntinde la poalele Alpilor p`n[-n Marea Mediteran[, unindu-se cu c`mpiile at`t de m[noase al Lombardiei de la malurile Tesinului p`n[la poalele Apeninilor. Acea cale ferat[pune]n comunica`ie Turinul =i Genova prin Alexandria, ora=]nt[rit cu fortifica`ii gigantice =i a=ezat la confluentul r`urilor Bormida =i Tanaro.

Viaducurile, tunelurile, podurile aruncate pe torențele Scrivera =i Traversa]ntre Genova =i Novi sunt demne de a fi considerate ca zidiri romane.

Am vizitat Genova cu mult interes, c[ci acest ora= p[streaz[]nc[sigiliul evului mediu. Am admirat palatele acelea]nalte care]ncununeaz[amfiteatrul portului =i]mpodobesc str[zile Balbi, Nuova, Nuovissima etc.; pia`a Carlo Felice, pe care este cl[dit teatrul ce poart[acela=i nume; palatul ducal, vechea re=edin\ a Dogilor, catedrala zidit[]n marmur[alb[=i neagr[; primblarea numit[Acqua Sole etc. =i mai cu seam[am r[mas]nc`ntat de acea culoare local[, de acel aspect m[re\, ce aminte=te epoca]nfloririi =i a puterii fostei republici genoveze.

De aici m-am]mbarcat pe un mic vapor, care m-a transportat]n 12 ore la Ni`a, acel caravanserai feeric, ridicat pe malul

¹ Punctele]n textul lui Alecsandri din *Convorbiri literare*.

Mediteranei pentru p[rima=i boga\i ce vin s[cumpere]n timp de iarn[razele binef[c[toare ale soarelui. De la Ni\va, lu`nd un elegant cupeu]nh[mat cu cai de po=t[, m-am]ndreptat spre Marsilia =i am trecut prin vestita =i poetica vale a Canei, a c[rei vegeta\ie se compune de m[slini, rodii, lauri, portocali =i l[m`i.

}ntre Marsilia =i Paris nu m-am oprit dec`t la Avinion pentru ca s[vizitez pe generalul Rose, ce comanda garnizoana =i vechiul palat al Papilor; ast[zi transformat]n cazarm[. Generalul mi-a promis c[se va ocupa]n cur`nd cu redactarea unui proiect de reorganizare a armatei rom`ne, =i, din parte-mi, nu g[sii mai bun chip de a-i mul\umi, dec`t repet`ndu-i cuvintele m[gulitoare ce rostise]mp[ratul despre d`nsul.

C`nd am sosit la Paris, am constatat o mare tulburare]n lumea politic[. Ne]n\elegerile dintre Austria =i Piemontul luaser[de c`teva zile un caracter amenin\tor; r[zboiul p[rea iminent, c[ci regimentele austriace se]naintaser[p`n[la hotarele Sardiniei =i se preg[teau a trece Tesinul. M[prezentai la Palatul Tiuillei =i fusei introdus]ndat[]n cabinetul]mp[ratului. M. Sa veni din salonul de al[turi =i-mi zise:

— Domnule A., nu pot s[-\i dau ast[zi dec`t zece minute, c[ci prezidez consiliul mare=alilor. Ce veste]mi aduci din Italia? Cum ai aflat spiritele]n Piemont?

— Sire! r[spunsei; Maiestatea Sa regele Victor Emanoil e gata de lupt[=i conteaz[pe ajutorul Maiest[\ii Voastre. Na\ia italian[de la nord e decis[a secunda voin\va regelui. Ceea ce m-a convins despre hot[r`rea poporului este c[nu am v[zut ca la 1848 manifest[ri de un entuziasm teatral, ilustrate cu steaguri, cu e=arpe tricolore, cu cocarde =i c`ntece patriotice, ci un entuziasm t[cut, ad`nc,]ntunecos, pot zice, ca un cer negru]nainte de furtun[. Piemontezii a=teapt[numai un semn pentru ca s[p[=easc[]nainte du=manului =i \intesc ochii pe v`rfurile Alpilor ca s[z[reasc[stindardul glorios al Fran\ei.

— Bine, replică împăratul, îl vor zări în curând. Eu plec peste trei zile în Italia. Acum un singur lucru cer numai de la prințul Cuza: menținerea ordinului celui mai deplin în Principate pe cât timp va ține războiul de peste Alpi.

— Voința Maiestății Voastre, Sire, va fi împlinită, răspunsei închinându-mă.

— Voiesc asemenea să faci cunoscut românilor că sunt mulțumit de ei și că mă voi îngriji totdeauna de soarta lor. Astăzi poziția politică a Principatelor e asigurată prin diversele interese ale Puterilor, căci Rusia le va apăra în contra Turciei, Englitera și Austria în contra Rusiei, și Franța în contra tuturor. Organizați-vă în liniște, dezvoltăți resursele voastre financiare, agricole și militare și așteptați cursul evenimentelor în pace.

— Vom urma, Sire, instrucțiunile Maiest. Voastre.

După această mică, dar importantă convorbire, Napoleon se apropie de mine și mă întrebă zămbind cu blândețe:

— Nu mai ai nimic a-mi cere pentru țara dumitale?

La această întrebare făcută cu un glas atât de încurajator, o idee luminoasă îmi trecu prin minte:

— Sire! răspunsei, am două cereri de făcut, însă nu îndrăznesc...

— Grăiește! replică împăratul.

— Cea dintâi, Sire, este ca guvernul Maiestății Voastre să admită înființarea în Paris a unei agenții oficiale a Principatelor Unite.

— Și a doua?

— A doua, Sire, este învoirea Maiestății Voastre pentru francezi ca să poată primi și purta decorațiile ordinului ce prințul Cuza are de gând să institui.

Napoleon stătu puțin să se gândească. Cererea aceasta din urmă înțea să nu mai puțin decât să recunoască suveranitatea Principatelor, căci un decret împăratesc, publicat de vreo doi ani, autoriză pe francezi să primească decorații numai de la statele independente și suverane. Cu toate acestea, împăratul în maritimă lui se uită la mine cu blândețe, îmi dă mâna și răspunse:

— }ncuviin\ez cererile prin\ului Cuza =i promit s[-i trimit ordinul Legiunii de Onoare, }ndat[ce m[voi }ntoarce din Italia.¹

M[}nchinai p[truns de recuno=tin\[-i f[c`nd }n mine cele mai sincere ur[ri pentru gloria Fran\ei =i pentru p[strarea zilelor lui Napoleon.

A treia zi }n adev[r asistai la plecarea }mp[ratului din Paris. Maiestatea Sa }n uniform[de general =i, av`nd pe gra\ioasa }mp[r]teas[la dreapta sa, ie=i din curtea palatului }ntr-o calea=c[cu patru cai. Strada de Rivoli era ticsit[de lume care striga cu frenezie: „Tr[iasc[}mp[ratul! Tr[iasc[}mp[r]teasa!“

Calea=ca }nainta }n pasul cailor. Unii din privitori, anima\i de un entuziasm nest[p`nit, se suiau pe scara tr[surii ca sa dea m`na cu }mp[ratul =i r[cneau:

— Mergi, Sire, =i de vei avea nevoie de noi, cheam[-ne; vom alerga cu to\ii.

Napoleon z`mbea, iar }mp[r]teasa uimit[avea ochii plini de lacrimi.

Astfel plecarea salvatorului Italiei din Paris a avut caracterul unui adev[rat triumf.

.....²

Iat[rela\ia audien\elor mele la palatul Tiuilieriilor, rela\ie din care sunt obligat a omite multe p[ri de un mare interes, dar pe care convenien\ele politice actuale nu-mi permit a le publica. }n cursul misiilor mele am g[sit pretutindeni laude =i simpatii pentru rom`ni; pretutindeni am primit cele mai favorabile promiteri. Deie Domnul ca s[=tim a profita =i a ne ar[ta demni de ele!

}n adev[r, un popor necunoscut p`n[ieri nu poate sa aib[mai mult noroc! +i un reprezentant al lui nu poate avea o primire mai onorabil[}n palatele regale, dec`t aceea ce am }nt`mpinat }n Fran\ a =i }n Italia, }n numele Na\iei Rom`ne!

¹ Diverse evenimente au }mpiedicat realizarea acestei promiteri [V. A.].

² Punctele se afl[}n *Conv. lit.*

MISIA MEA LA LONDRA
 MARE+ALUL PELISSIER. - LORDUL MALMERSBURY.
 1859¹

Comunica\iile]ntre Paris =i Londra se fac ast[zi cu o mare r[pejune. Zece ore sunt de ajuns spre a te transporta din capitala Fran\ei la Calais, de la Calais pe mare la Douvres =i de la Douvres cu drumul de fier]n capitala Engliterei. Vaporul era plin de c[l]tori ce se]ntorceau din toate unghiurile lumii, iar dintre to\i cel mai interesant]n ochii mei era un John-Bull scurt, gros, ro= la fa\ ca o rodie, ro= la p[r ca un morcov =i care venea tocmai de la Honcong]n primblare... O primblare de trei luni de la China prin India!... Fericit ro=covan!

Sosind la Londra am scris]ndat[lordului Malmersbury, ministrul afacerilor str[ine,]n=tiin\`ndu-l c[sunt]ns[rcinat de prin\ul Cuza a-i aduce o scrisoare autograf[=i rug`ndu-l s[binevoiasc[a-mi acorda o audien\. Totodat[am trimis =i dou[bilete lorzilor Clarendon =i John Russel de la care reclamam favoarea de a fi primit ca trimis extraordinar al prin\ului. Voiam a cere asemenea primire =i de la lordul Palmerston,]ns[acest mare personaj lipsea din Londra.

R[spunsurile dorite]mi venir[numai dup[o s[pt[m`n[de lung[a=teptare, timp de care profitai pentru a face vizita mea ducelui de Malacoff, ambasadorul Fran\ei, =i pentru a m[primbla ca un simplu turist prin toate p[r\ile ora=ului.

Palatul ambasadei franceze se afl[l`ng[poarta principal[a lui Hyde-Parc, pe strada Piccadily. M[prezentai a doua zi dup[sosirea mea la Londra =i fusei introdus]ntr-un mare salon-cabinet unde g[sii pe ducele de Malacoff. Mare=alul Pelissier, al c[rui nume s-a ilustrat prin luarea Sevastopolului, este un om mic de stat,

¹]n *Conv. lit. urmeaz[men\iunile: (Extract din istoria misiilor mele politice) (urmare).*

]ns[are umeri largi =i zdraveni; p[rul s[u e c[runt =i tuns scurt; figura lui energic[exprim[un caracter de bronz. El e tipul militarului francez ars de soarele Africii =i o\elit de focul r[z-boaielor.

C`nd intrai]n acel cabinet lung =i spa\ios, un c`ine de Terre-Neuve ce =edea culcat l`ng[mare=alul, cu capul pe genunchii lui, se scul[, veni spre mine, se ridic[pe labele de dinapoi =i rezem[cele de dinainte pe pieptul meu. Dihania aceea neagr[era mare c`t un urs!

— Nu v[teme\i, dnule A... zise ducele r[spunz`nd salut[rii mele.

— N-am fric[de c`ini, dnule Mare=al, replicai, c[ci]mi sunt foarte dragi.

Ca =i c`nd ar fi]n\eles cuvintele mele, c`inele]ncepu a se gudura sub dezmierd[rile ce-i f[ceam, apoi, ascult`nd de porunca st[p`nului sau, el merse]ncet la fereastr[=i se puse a privi]n Hyde-Parc.

Dup[complimentele obi=nuite, ilustrul mare=al]mi zise:

— A\i venit la Londra spre a sus\ine evenimentele din Principate?... Rolul D-voastr[e greu =i chiar displ[cut, c[ci mini=trii reginei sunt foarte preven\i contra actelor ce a\i des[v`r=it]n Camerele din Ia=i =i din Bucure=ti.

— O =tiu, dnule Mare=al; Maiestatea Sa]mp[ratul =i contele Walewski m-au luminat asupra greut[\ii misiei mele,]ns[am speran\[ca, prin ajutorul pov[\uirilor ce ve\i binevoi a-mi da, voi reu=i a combate preven\iile cabinetului englez.

— Cu greu! Cauza d-voastr[a fost r[st[lm[ci] aici cu mult[dib[cie de ambasadorul Turciei, dnul Musuri.

— Nu m[]ndoiesc de aceasta, c[ci dl Musuri e fanariot, =i]n toate nenorocirile \[rii mele,]n toate persecut[rile ce au p[timit rom`nii, cei mai ne]mp[ca\i agen\i au fost fanario\ii.

— Se poate,]ns[nu trebuie s[vorbi\i astfel cu mini=trii englezi. Aici politica de sim\[m`nt nu=are loc. Gr[ivile-le pozitiv =i c[ta\i

a le ar[ta c[interesele Engliterei sunt legate cu chestia actual[a Principatelor; proba\i-le c[sunte\i oameni practici =i c[voi\i a respecta tractatele ce ave\i cu Imperiul Otoman, altminteri ve\i pierde timpul]n zadar.

— V[mul\umesc, dnule duce, pentru aceste pov[\uiri =i v[]ncredin\ez c[voi profita de ele.

Convorbirea mai urm[c` tva timp asupra acestui subiect, apoi]=i lu[zborul spre \[rmurile Cr`mului, unde v[zusem]nt`ia oar[pe mare=alul Pelissier,]n timpul r[zboiului.

— A\i fost la Cr`m? m[]ntreb[mare=alul.

— Am fost, dup[luarea Sevastopolului, =i am g[zduit la colonelul de Vernon]n cartierul general, al[ture cu locuin\a Excelen\ei Voastre.

— +i de ce nu v-a\i prezentat mie?

— N-am]ndr[znit, fiindc[aveam de tovar[= un jurnalist.

— A! Dac[-i a=a... bine a\i f[cut, zise r`z`nd mare=alul Pelissier, care nu putea suferi jurnali=tii. El pretindea c[un jurnalist indiscret poate s[fie pernicios asemenea unui spion]n cursul unei campanii; de aceea c`t a comandat asediul Sevastopolului el dase ordin a nu se primi jurnali=ti pe \[rmurile Cr`mului ocupate de armia francez[.

Lu`ndu-mi adio de la ducele de Malacoff, m[dusei s[fac o primblare]n Hyde-Parc.

Acest parc]ntins c`t o mo=ie =i verde ca smaraldul era plin de echipajuri str[lucite cu c`te doi sau patru cai]nh[ma\i *à la Daumont*, cu c`te unul sau doi lachei purt`nd peruci pudruite; c`t pentru birje nu se z[rea nici una, c[ci Hyde-Parcul fiind o primblare aristocrat[, birjele sunt oprite de a intra]n el; =i prin urmare cine nu are calea=ca sa proprie se vede silit a m[ri num[rul pietonilor ce se]n=ir[de-a lungul aleii Amazoanelor. Spectacol r[pitor! Cele mai frumoase fiice ale Engliterei pe caii cei mai frumo=i de c[l[rie trec]n zbor ca ni=te visuri gra\ioase. Amazoanele, cu obrazii]mboboci\i ca ni=te trandafiri,]ndeamn[caii cu glasul lor armo-

nios, iar fugarii înfocași de alergare joacă în loc, nechează, se alină sub dezmiertările mînilor albe, și bieșii pietoni stau într-un extaz destul de comic, în prezența aceluia vîrtej fermecat de grație, de tinerețe și de eleganță.

Duminicile în Anglia sunt consacrate religiei; locuitorii se ocupă cu citirea Bibliei în sînul familiei; toate treburile încetează, toate dughenile se închid, toate petrecerile zgomotoase sunt oprite, încăt ora=ele, de la cele mai mici pînă la cele mai mari, devin triste și nesuferite pentru un străin.

Mă agășai, în cea întîi duminică după sosirea mea în Londra, pe un omnibus care mergea la Richmond.

Richmond este un rai de verdeață! Parcul său e vestit între cele mai minunate din lume, însă ce mi-a plăcut și mai mult decît parcul, este amfiteatrul de culmi coronate cu case de cărăci ce se ridică pe malul Tamisei. Acele case numite *cottage* au o arhitectură variată și elegantă care formează un tablou încântător. Grădinile lor se coboară pînă în apă cu buchete de copaci, cu straturi de flori și cu verzi covoare de gazon frumos ca o catifea. Mulțime de luntri=oare înguste pluteau pe oglinda Tamisei legînd copilașii bîlbîiori și trandafirii la față; altele erau conduse de tinere și rătăcitoare misses, adevărate figuri de *keepseak*. Spectacol poetic ce încîntă privirea și face a crede la realizarea visului de perfecție a omenirii! Cine îl vede nu se poate opri ca să dorească de a trăi și a muri în acel loc de liniște, în sînul acelei naturi zîmbitoare!

Petrecui o mare parte a zilei pe malul Tamisei, căci nu mă puteam despărți de acea priveliște poetică, și plecînd la Londra spre seară, am vizitat în treacăt grădina botanică numită *Kew* (kiu), unde sunt de admirat un turn chinezesc și mai multe sere de fier și de cristal. În una din acestea revăzui vestita plantă tropicală Victoria ale cărei frunze sunt largi și rotunde ca niște mari tipșii, precum și grădinarul ce se ocupă special de cultura ei.

Acest grădinar trăiește cu planta sa favorită într-o atmosferă de treizeci grade de căldură; el o clocește cu ochii pentru ca să o

vad[]nflorind, =i c`nd planta r[spunde la dorin\va lui, el are mul\umirea de a primi vizita]ntregii popula\ii din Londra. Adev[-rul e c[to\i englezii vin s[admire floarea]mbobocit[,]ns[gr[dinarul se m[gule=te c[o mare parte din admirarea compatrio-\ilor s[i este pentru d`nsul, =i astfel el se simte omul cel mai mul\umit din regatul Britaniei.

La anul 1851, c`nd am fost cu fratele meu la cea]nt`i Expozi\ie, Victoria se g[sea]n deplin[]nflorire. Fratele meu]ntreb[pe gr[dinar dac[planta avea nevoie totdeauna de o a=a fierbinte temperatur[.

— *Oh, yes!* r[spunse gr[dinarul cu un aer de profesor de botanic[.

— +i d-ta tr[ie=ti necontenit]n aceast[atmosfer[tropical[?

— *Oh, yes!*

— Ia seama, dnul meu, s[nu cre=ti =i d-ta odat[cu planta, fiind expus la acela=i regim, =i tot cresc`nd pe tot anul, s[te treze=ti]ntr-o zi mare c`t un uria=.

Gr[dinarul, mic de stat ca Ghemi= din balad[, tr`nti ni=te hohote care produser[un adev[rat cutremur]n ser[, =i de atunci el spune la to\i vizitatorii c[s-a]nchis la c[ldur[]nadins pentru ca s[dob`ndeasc[propor\ii gigantice;]ns[, departe de a cre=te, s[rmanul! nu face dec`t s[scad[, =i de va urma tot astfel cu sc[derea, peste c`\iva ani el are s[ajung[a fi piticul cel mai pitic din Englitera.

}ntorc`ndu-m[la Murley-otel, Trafalgar Square, unde =edeam, prin =irul acel de str[zi care nu se mai sf`r=esc =i care poart[numele de Piccadily, Regent-Street, Oxford-Street, Pall-Male etc., g[sii un bilet de la secretarul lordului Malmersbury prin care mi se anun\va c[voi fi primit de Excelen\va Sa dnul ministru, a doua zi la o or[dup[amiaz[,]ns[*nu ca o persoana oficial[, nefiind]nc[recunoscut[alegerea domnitorului, etc.*

Acest bilet foarte categoric m[puse pe g`nduri =i]mi dete oarecum cheia politicii engleze]n privirea Principatelor. }mp[ratul

Napoleon]mi f[cuse onorul de a m[primi ca pe un ministru, lordul Malmersbury nu voia a-mi recunoa=te nici un caracter de oficialitate, ci m[reducea la rolul simplu de un trimis particular. Pozi\ia mea devenise foarte delicat[;]ns[nu era loc de a da]nd[r;t; trebuia s[merg]nainte =i s[sacrific amorul propriu personal]n interesul cauzei noastre comune.

]n sf`r=it sosi ziua, sun[ora]nt`lnirii mele cu lordul Malmerbury! Merg`nd la Foring-Office, secretarul ministerului m[introduse]n cabinetul Excelen\ei Sale. M[g[sii]n fa\[cu un personaj nalt, demn =i sever, c[rui adresai urm[toarele cuvinte:

— Mylord, am fost]ns[rcinat de]n[\imeea sa prin\ul Cuza a v[aduce aceast[scrisoare pe care V[rog s[o primi\i.

Lordul Malmersbury p`n-a nu lua scrisoarea]mi observ[ca dac[mi-a acordat o audien\[a f[cut-o ca pentru o persoan[particular[, iar nu ca pentru o persoan[oficial[, fiindc[titlul de Domn nu a fost recunoscut de Puteri colonelului Cuza; c[prin urmare]ns[=i scrisoarea ce-i prezentam o prime=te ca de la simplul colonel, =i nu ca de la prin\ul Cuza.

— Binevo\i,]i r[spunsei, a o primi ca de la colonelul Cuza, scris[pe tron.

— M[ierta\i, replic[lordul, convenien\ele diplomatice nu-mi permit a considera]nc[pe colonelul Cuza dec`t ca simplul colonel, nici a privi aceast[scrisoare dec`t ca scrisoarea particular[a unui colonel.

— Fie, zisei; ave\i]ns[bun[tate a o primi pentru ca s[nu fiu silit a o duce]napoi la Moldova.

Excelen\ a Sa o lu[,]ns[nu o deschise dinaintea mea, ci o puse]ntr-o cutie, l[s`nd un col\ al scrisorii ie=it afar[, =i m[]ncredin\[c[o va citi mai t`rziu cu toat[luarea-aminte. Dup[aceast[opera\ie, m[invit[s[m[pun pe un scaun =i se a=ez[pe jl\ul de l`ng[biroul s[u.

Se f[cu o scurt[t[cere, dup[care lordul lu[cuv`ntul cu un ton foarte sever =i zise:

— Domnul meu... cele de pe urm[evenimente din Principate au avut un caracter de neor`nduial[=i de dispre\ pentru Conven\ie, care ne-au surprins din partea unui popor ce invocase protec\ia puterilor occidentale. Sub]nr`urirea unui partid violent, voturile Camerelor s-au r[t]cit din calea prescrist[=i au ridicat acela=i Domn pe ambele tronuri ale Principatelor, act contrar Conven\iei care stipuleaz[c[fiecare Principat va avea prin\ul s[u st[p`nitor! Acest act nu poate fi aprobat de guvernul Maiest[\ii Sale Regina Engliteriei, c[ci afar[de caracterul s[u ilegal, el \inte=te la lovirea intereselor Cur\ii Suzerane; el amenin\ integritatea Imperiului Otoman prin o lucrare tainic[=i revolu\ionar[ce caut[a dezlipi Principatele de acest imperiu. Domnul meu, rom`nii au comis o mare gre=eal[politic[, c[ci prin ner[bdarea lor, prin dorul de independen\ ce-i domin[, prin visul de cuceriri cu care se]ng`n[, ei nu numai c[nu vor c`=tiga nimic[, dar]nc[vor pierde simpatiile Europei. Englitera, de a c[rei bun[voin\ Principatele au avut bune dovezi, se vede ast[zi silit[a face mari rezerve]n privirea lor, fiindc[ele au trecut peste limitele prerogativelor acordate lor, aleg`ndu-=i un singur Domn =i preg[tindu-se, pe c`t =tiu, a proclama Unirea lor definitiv[. Rapoartele ce am primit de la Constantinopol nu-mi las[nici o]ndoial[despre spiritul revolu\ionar ce anim[pe rom`ni =i v[declar, domnul meu, c[Englitera nu poate suferi dezvoltarea unui asemenea spirit periculos]ntr-un stat aliat; de aceea nu e dispus[a recunoa=te alegerea colonelului Cuza ca Domn pe ambele provincii.

]n fa\ a unei asemenea formale declar[ri, inspirat[de cuprinsul unor rapoarte calomniatoare \[rii mele, m[cuprinse o dureroas[indignare.]mi ridicai fruntea privind drept]n ochii ministrului =i r[spunsei cu o lini=te perfect[:

— Mylord, rapoartele de la Constantinopol cuprind acuz[ri foarte grave]n contra na\iei mele, dar nu m[mir[fiind venite de la Constantinopol, unde chestia Principatelor e r[u]n\eleas[. Da\i-mi voie dar a r[spunde la acele]nvinov[\iri pe care le-am dispre\ui

dacă ele nu ar fi de natură a ne lipsi de simpatia și protecția Guvernului binevoitor al Angliei. Acei ce au interes să compromită cauza noastră au răspândit vorbe mari, pentru că fie crezută mai bine, și au atribuit românilor planuri gigantice, care, norocire pentru noi, sunt astfel de rău inventate încât ele cad și dispar sub ridicol. Ei au zis că ne hrănim cu visuri de independență absolută, că vintim la răsturnarea Imperiului Otoman, că avem proiecte de mari cuceriri și celelalte. Pentru că susținem asemenea idei, negreșit ei trebuie să creadă că noi nu am avea nici o cunoștință de interesele noastre, și tocmai aceasta probează sinceritatea imaginărilor lor. Toate popoarele au un simț instinctiv de nevoie și de conservarea lor. Români asemenea au acel simț mântuitor și cred din vechime într-acest adevăr politic, adică: că soarta lor este strâns legată cu soarta Imperiului Otoman, că integritatea Țării lor este atârnată de integritatea teritoriului turcesc. Pieirea ce i-a amenințat până-acum nu se află peste Dunăre, și prin urmare ei s-au arătat totdeauna credincioși Curții Suzerane. Istoria însă și o probează: la 1821, când a intrat Ipsilanti în Moldova ca să înceapă revoluția grecească, din porunca împăratului Alexandru al Rusiei, luat-au românii armele împotriva turcilor? Nu, deși proclamațiile lui Ipsilanti erau redactate în numele religiei și al independenței. Din contra, ei se răsculară contra grecilor care sub steagul libertății făceau prădăciunile cele mai barbare. Mai târziu, la 1828, când Rusia a declarat război Turciei, când armatele sale au cuprins Principatele, luat-au parte românii la acel război în contra suzeranului? Nu, ei au suferit în țară toate relele unei ocupații de război. Douăzeci de ani mai pe urmă, la 1848, când toată Europa, afară de Anglia, a fost zguduită de paroxismul revoluționar, care a fost caracterul mișcării din Principate? Românii au ars în piața publică Reglementul Organic impus de Rusia și au strigat: jos protectoratul moscovesc și să trăiască Sultanul! Divanul ad-hoc, la care a asistat Sir Henry Bulwer, comisarul englez, manifestă-ta vreodată dorință contra intereselor Turciei? Nicidecum; el a cerut

Unirea cu un Domn str[în =i respectarea tratatelor cu }nalta Poart[. }n sf`r=it acum, cu prilejul alegerii Prin\ului, care a fost cea }nt`i lucrare a Camerelor? C`ererea de investitur[la Constantinopol! Ce probeaz[toate aceste acte? Spiritul revolu\ionar al rom`nilor }mpotriva Sultanului sau dorin\`a lor de a sta lipi\i de Imperiul Otoman pe baza tratatelor? Judece }ns[=i Excelen\`a Voastr[. C[rom`nii au visuri de independen\[, cine poate s[-i mustre? Este oare oprit unei na\ii de=tepte de a dori }mbun[t\`irea soartei sale, =i }nc`t acea na\ie se poart[cu }n\elepciune =i nu atac[interesele nim[nui, merit[ea oare de a fi os`ndit[? Iar c[rom`nii visez[cuceriri, aceast[inven\ie e cu at`t mai sublim[c[de la sublim la ridicol nu e dec`t un pas. Cuceriri? Cu ce? Cuceriri? Care? Nu cumva ei voiesc s[}ncorporeze Rusia sau Austria, sau Turcia Europei, de care sunt }nconjura\i, ca un pitic între trei uria=i? Poate c[}ntesc mai departe? La cucerirea Parisului, a Londrei? Cine =tie? Pe o asemenea cale de glum[toate presupunerile sunt permise.

Lordul Malmersbury }ncepu a z`mbi, =i-mi f[cu semn s[urmez, d`nd o mare aten\ie la cuvintele mele.

— Intr-adev[r, mylord, urmai dup[o scurt[pauz[, este o cucerire la care aspir[m cu o vederat[ambi\ie, mai cu seam[de la anul foametei Irlandei; singura cucerire despre care negre=it Musurii din Constantinopol =i din Londra nu au pomenit }n rapoartele lor; vreau s[zic cucerirea bog[\iilor noastre teritoriale, cucerirea deplinei libert[\i de a dezvolta lucrul p[m`ntului nostru, cu g`nd de a schimba produsele agricole ale \[rii rom`ne=ti pe acelea ale manufacturii engleze. La 1846, c`nd foametea Irlandei a fost u=urat[prin ajutorul gr`nelor din Principate, Parlamentul britanic a r[sunat de un mare adev[r; s-a zis atunci c[Principatele Dun[rii sunt magaziile de abunden\ ale Engliterei! Noi voim a consacra acest adev[r =i a profita de rodul p[m`ntului nostru spre a introduce la noi, prin canalul schimbului comercial, confortul civiliza\iei reprezentat de produsele minunate ale industriei engleze. Dac[o asemenea ambi\ie, dac[un asemenea dor de

cuceriri sunt simptome revolu\ionare, apoi merit[m]n adev[r a pierde simpatiile =i protec\ia Guvernului Gra\ioasei Sale Maiest[\i.

Lordul Malmersbury avu bun[tatea a r[spunde c[]nc` t rom`nii se vor ocupa de]mbun[t[\irile dinl[untru =i de dezvoltarea comer\ului lor, Englitera le va conserva stima ce merit[oamenii practici;]ns[, ad[ug[lordul:

— Cum se face c[un popor insuflat de idei s[n[toase s-a alunecat a uita respectul cuvenit unui act oficial european, al Conven\iei, aleg`nd un singur Domn pentru ambele Principate ?

— Mylord, r[spunsei, actul alegerii s[v`r=ite de rom`ni este din contra cel mai mare semn de respect al lor c[tre Conven\ie =i c[tre]naltele Puteri ce au scris-o.

— Cum asta?]ntreb[ministrul z`mbind.

— Da\i-mi voie s[]m[explic. Acea Conven\ie poate fi sau avantajoas[, sau neavantajoas[intereselor Principatelor; prin urmare, rom`nii sunt]n dreptul lor sau de a o aplica]n \ar[, sau de a nu o aplica, =i]n cazul din urm[Europa generoas[i-ar l[sa]n voia lor, c[ci]n epoca de ast[zi legile nu se mai impun cu sila popoarelor. P`n-a nu li se da noua Conven\ie, rom`nii aveau Reglementul Organic; ei puteau dar alege]ntre aceste dou[=arte, =i, g[sind lucrarea Conferin\elor de la Paris neaplicabil[, s[o lase deoparte =i s[urmeze a se guverna dup[regimul trecut. Dac[am fi urmat astfel, atunci negre=it c[am fi probat o lips[flagrant[de respect c[tre marile Puteri ce au binevoit a se ocupa de soarta noastr[;]ns[ce am f[cut noi? Plini de recuno=tin\ c[tre Ele, am primit Conven\ia cu entuziasm =i am voit s[o aplic[m]n con=tiin-\[, mai cu seam[c[ea p[rea a cuprinde elementele de realizarea dorin\elor noastre, a Unirii. Ei bine, Mylord, v[]m[rturisesc c[de la cele]nt`i pasuri pe calea regimului nou, am]n\eles, cu toat[simplicitatea noastr[de \[rani ai Dun[rii, c[am intrat nu pe un drum neted, ci]n s`nul unui labirint]ngrozitor, un labirint din care desfid pe oamenii de stat cei mai practici ai Engliterei =i ai Fran\ei de a putea ie=i. +i]n adev[r, Mylord, ce garan\ie de bun[

or`nduial[=i de progres]nf[\i=eaz[un regim guvernamental]n care domineaz[influen\ele contrare a cinci puteri independente una de alta: doi Domni, dou[Camere =i o Comisie central[! Cum se va acorda p[=irea Principatelor c[tre Unire, cu voin\ele, cu interesele de dinastie a doi Prin\i, cu spintec de partid, cu luptele parlamentare a dou[Camere, =i cu rolul de legislator, cu dreptul nel[murit de control al Comisiei centrale? Ca =i c`nd s-ar fi]nh[mat cinci cai la o tr[sur[, trei dinainte, doi]nd[r]t, care, tr[g`nd]n dou[p[r\i contrare, rup hamurile =i sf[r`m[tr[sura. Cu toate acestea, noi nu ne-am descurajat; deci=i de a ar[ta bun[voin\ din parte-ne, =i respectul nostru c[tre actul oficial al Europei, am cercat a simplifica resorturile ma=inii guvernamentale spre a o pune]n stare de a func\iona mai u=or. Ne-am rezemat dar pe o maxim[a codului politic ce declar[c[tot ce nu-i oprit este permis, =i v[z`nd c[Conven\ia nu ne opre=te de a alege acela=i Domn]n ambele Principate, am]nlesnit aplicarea ei prin reducerea num[rului puterilor constitu\ionale ale noului nostru regim.]n loc de cinci, precum am avut onorul a vi le enumera, domnule ministru, le-am redus la patru; adic[]n loc de cinci cai r[u]nh[ma\i, am l[sat numai patru, destina\i a trage cu to\ii]nainte spre a urni carul statului. Carul e greu]ntr-adev[r, calea e neb[tut[, plin[de piedici, caii nu sunt]nc[bine deprin=i, dar]n sf`r=it, cu chipul acesta, nu suntem amenin\a\i de a sta locului; cu chipul acesta proced[m m[car c`t de]ncet la aplicarea stipula\iilor Conven\iei =i prob[m respectul nostru pentru voin\ a marilor Puteri.

Lordul Malmersbury st[tu pu\in a g`ndi, apoi zise:

— Se poate ca Conven\ia sa aib[oarecare defecte, c[ci nu e lucru u=or de a face legi pentru \[ri dep[rtate,]ns[trebuie s[crede\i c[inten\iile Puterilor au fost toate]n favorul d-voastr[.

— Noi o credem, Mylord; de aceea am acceptat noua legiuire f[r[a da semne de vreo nemul\umire,]ns[e cu drept ca =i Puterile s[ne cread[.

Dup[aceasta, conversa\ia se]ntinse asupra v`rstei =i caracterului *colonelului Cuza*, precum =i asupra nemul\umirii ce ar fi produs]n Principate suirea sa la domnie dup[cuprinsul rapoartelor f[cute de partizanii separatismului, turci, greci =i austrieci.]ncredin\ai pe dnul ministru c[cea mai mare lini=te domne=te]n \ar[, c[entuziasmul locuitorilor rom`ni e nem[rginit =i c[de la 5—24 ianuarie Principatele, departe de a fi]n doliu, sunt]n s[rb]toare =i a=teapt[cu toat[]ncrederea de la dreptatea Puterilor mari recunoa=terea actului patriotic ce au des[v`r=it.

La aceste cuvinte lordul se scul[, se uit[la mine cu o expresie de figur[mult mai bl`nd[=i zise:

— Dnule A... sunt foarte mul\umit de vizita D-voastr[=i de inform[rile ce mi-a\i dat asupra evenimentelor din \ara dvoastr[. Englitera e patria libert[\ii =i prin urmare ea nu are nici un interes de a se]mpotrivi la dezvoltarea fericirii =i a libert[\ii altor na\ii. Dac[este adev[rat, precum m-a\i]ncredin\at, c[aspir[rile rom`nilor nu sunt contrare intereselor Imperiului Otoman, c[ei vor s[p[streze leg[turile lor cu Curtea Suzeran[, c[g`ndul lor e de a respecta Conven\ia =i de a se ocupa, ca oameni]n\elep\i =i practici, de]mbun[t\irea institu\iilor dinl[untru, v[declar cu lealitate c[Guvernul Maiest[\ii Sale v[va da cele mai vii probe de a sa stim[=i bun[voin\]. El va ar[ta chiar]n viitoarele conferin\ele cele mai favorabile dispozi\ii]n chestia alegerii prin\ului Cuza.

— V[mul\umesc, Mylord,]n numele compatrio\ilor mei, r[spunsei]nchin`ndu-m[, =i adaug mul\umirile mele personale pentru bun[tatea cu care m-a\i ascultat =i mai cu seam[pentru gra\iozitatea cu care a\i dat chiar acum titlul de Prin\ colonelului Cuza.

Excelen\! Sa z`mbi =i-mi dete m`na, replic`nd: „De ast[zi nu-i voi mai da alt titlu“.

Ie=ind din cabinetul lordului, bucuria mea era at`t de zburdalnic[]nc`t pu\in a lipsit ca s[-mi uit gravitatea rolului meu de sol =i ca s[]ncep a c`nta]n gura mare: *God save the Queen!* Am

alergat numai într-un suflet la hotel, am raportat în limii Sale rezultatul conferinței mele cu ministrul reginei Victoria, și a doua zi am plecat la Paris ca să raportez împăratului rezultatul fericit al misiunii mele în Anglia.

PRINȚUL NAPOLEON
 CONTELE KISSELEFF — MARCHIZUL DE VILAMARINA —
 CAVALERUL NIGRA — BARONUL HÜBNER —
 DOMNUL THOUVENEL — LAMARTINE.
 1859¹

În intervalul călătoriilor mele la Londra și la Turin, am făcut vizite la mai multe persoane ce ocupau înalte posturi sociale și politice, persoane a căror influență putea să aducă o greutate favorabilă în cumpănă intereselor noastre.

Cea întâi vizită a fost pentru prințul Napoleon, vărul împăratului. Alteoașă imperială locuiește în Palatul Regal (Palais-Royal) împreună cu augustul său părinte, fostul rege Jerome Bonaparte. Figura prințului poartă vederat sigiliul napoleonian; manierele sale au o francă apucătură; spiritul său este deschis și luminat; opiniunile sale liberale și favorabile principiului naționalităților. Alteoașă mă primi îndată ce-i cerui audiență, se exprimă într-un mod încurajator asupra evenimentelor din țara noastră, arată simpatie pentru poporul român și pentru domnul Cuza; apoi începu a vorbi cu entuziasm de cauza Italiei, întrebându-mă dacă această cauză găsește răsunet în România.

Am răspuns că o cauză atât de justă și importantă a atras atenția tuturor popoarelor de vâlcă latină și că noi, românii, suntem frați cu italienii.

¹ +i aici *Conv. lit.* menționează: (*Extract din istoria misiunilor mele politice*). La sfârșit se află, ca și la celelalte însemnări, mențiunea: (*va urma*).

— }mi place de a v[=ti anima\i cu asemenea sim\iri, zise prin\ul, c[ci e cu putin\ ca Italia s[aib[nevoie de concursul d-voastr[. Pentru a merita de a fi liber, un popor trebuie s[fie gata la mari sacrificii.

Peste c`teva zile am primit o invitare la mas[din partea dlui Bixio, un amic intim al prin\ului Napoleon. Alte\ a Sa imperial[, av`nd de so\ie pe fiica regelui Victor Emanoil, prin\esa Clotilda, =i respect`nd ideile sale religioase, se ferea de a da mese]n palatul regal pe tot timpul c`t \inea postul mare; c`nd voia s[onoreze pe un str[in cu o invitare, dnul Bixio punea casa lui la dispozi\ia prin\ului.

Convorbirea flutur[asupra diferite subiecte interesante =i]n mare parte asupra \[rii noastre, ie=it[deodat[din und[ca o insul[din fundul oceanului. Fiecare exprima cuno=tin\e geografice =i etnografice mai mult sau mai pu\in gre=ite]n privirea acestui col\ de p[m`nt pierdut]n umbr[de at`tea secole,]ns[fiecare f[cea ur[ri binevoitoare]n privirea viitorului s[u. Prin\ul Napoleon singur dezvolt[un =ir de idei exacte despre importan\ a]nt`mpl[-rilor de la noi, aprob`nd alegerea colonelului Cuza ca domnitor pe am`ndou[Principate =i consider`nd poporul rom`n ca o gard[]naintat[a civiliza\iei latine]n Orient.

Dup[pr`nz venir[mai multe persoane cunoscute; c[ci salonul dlui Bixio era locul de]nt`lnire al tuturor notabilit[\ilor politice, literare, artistice, =tiin\ifice =i sociale at`t din Fran\ a, c`t =i din]ntreaga lume. Astfel]n acea sear[avui mul\umirea de a cunoa=te pe poetul Ronsard, pe dnul Charton, editorul *C[1] [toriilor]mprejurul lumii*, pe unul din fra\ii ilustrului astronom Arago =i pe generalul Trochu, care a fost guvernatorul Parisului dup[c[derea]mp[ratului Napoleon III. Acest general avea o elocven\ natural[foarte atr[g[toare, mai cu seam[c`nd el descria caracterul vesel =i eroismul solda\ilor francezi.

— *Vous êtes orfèvre, Mr. Josse*,]i observ[prin\ul Napoleon cu amabilitate, aplic`ndu-i o fraz[din Molière. Pe urm[Alte\ a Sa

imperial[,]n momentul de a se retrage, avu bun[tatea de a m[]ndemna s[m[adresez bun[voinei sale ori=ic`nd =i pe ori=ice a=avea nevoie.

At`t de mare =i de generoas[era pe atunci simpatia familiei imperiale pentru juna Rom`nie!

A doua zi m-am dus la ambasada Rusiei, unde am g[sit pe contele Kisseleff fum`nd dintr-un ciubuc turcesc. Eram foarte curios de a vedea pe acest om de stat care a jucat un rol at`t de important]n \[rile noastre pe timpul ocupa\iei ruse=ti de la 1828. Suvenirul administra\iei sale =i Reglementul Organic redactat sub inspir[rile sale *personale* a`\aser[de mult]n mine dorin\`a de a-l cunoa=te.

Contele e de stat]nalt, are p[rul =i musta\`a albe; iar portul =i]nf[\i=area sa au un caracter mai mult militar dec`t diplomat. Cum m[v[zu, dl ambasador]mi zise:

— Vizita D-voastr[, dnule A.,]mi face mare pl[cere, c[ci am cunoscut pe p[rintele D-voastr[la Ia=i.

— Sunt fericit, dnule conte, am r[spuns, de a vedea c[v[aduce\i aminte de Principate =i de locuitorii lor, c[ci suvenirul Ex. Voastre nu s-a =ters din mintea rom`nilor. P[rintele meu mi-a vorbit adeseori de contele Kisseleff.

— Am cunoscut =i pe tat[l prin\ului Cuza, la Gala\i; am cunoscut pe to\i boierii din Moldova =i din Valachia.

— Mul\i din ei nu mai exist[, dnule conte. Moartea a secerat f[r[mil[timp de 30 de ani.

— Dar!... acum a\i r[mas voi, copiii,]n locul b[tr`nilor; voi pe care v-am v[zut, pot zice,]n fa=[: voi, genera\ia cea nou[, cea revolu\ionar[, observ[r`z`nd contele.

— Noi, =colarii Excelen\ei Voastre, replicai, c[ci Excelen\`a Voastr[a fost cel]nt`i revolu\ionar]n \ara noastr[.

— Eu, revolu\ionar!

— Aduce\i-v[aminte de reformele ce a\i introdus]n \ar[]n timpul administra\iei Ex. Voastre. Fiecare din acele reforme era

menit[a produce o revolu\ie radical[]n starea social[a Principatelor. Aduce\i-v[aminte mai cu seam[c[Reglementul Organic prevede =i consacr[chiar principiul unirii lor. Noi n-am f[cut alta dec`t a-l traduce]ntr-un fapt na\ional; de aceea =i avem bun[sperare c[la viitoarele conferin\ele contele Kisseleff, ast[zi ambasador, va sus\ine ideile contelui Kisseleff, ex-guvernator al Principatelor.

— Vom vedea, vom vedea,]ns[, ad[ug[contele cu veselie, nu m[pot opri de a r`de la ideea c[eu trec]n ochii rom`nilor de revolu\ionar.

— Revolu\ionar ultra! Dac[vi s-ar ridica vreodat[o statuie, ea va purta urm[toarea inscrip\ie: *Contele Kisseleff]nt`iul reformator revolu\ionar al Principatelor Dun[rene!...* +i mai jos, intre paranteze, va figura]n litere de aur articolul din Reglement care prevede Unirea lor.

— }ns[acel articol a fost =ters]n urm[din Reglement, dac[nu m[]n=el?

— }ns[nu a fost =ters din inimile rom`nilor.

— A! ... zise contele dup[o scurt[t[cere; am p[strat scumpe suvenire de Ia=i =i de Bucure=ti!... drept prob[, iat[ciubucul meu favorit;]l am tocmai de c`nd eram guvernator =i de c`te ori fumez din el, g`ndul meu zboar[spre trecut... Ce femei frumoase erau]n Moldova =i]n Valachia! ce contraste de obiceiuri! ce popor viu, inteligent =i vesel! Era o mul\umire de a lucra la]mbun[t[\irea soartei lui chiar]n contra ordinelor de la Petersburg!... A! crede\i c[am f[cut tot ce mi-a fost prin putin\[ca s[fie administra\ia mea folositoare moldovenilor =i valachilor =i s[de=tepte]n ei av`ntul progresului.

— O =tim, dnule conte, =i v[suntem recunosc[tori;]ns[v[este =i acum prin putin\[de a v[ar[ta amicul nostru =i de a v[completa opera]nceput[la 1828.

— Cum?

— Ap[r`nd cauza rom`nilor =i sus\in`nd alegerea Domnului Cuza]n s`nul conferin\elor.

— Vom vedea, vom vedea, replică ambasadorul; însă dacă vreți ajutorul Rusiei, trebuie să vă linițiți spiritele și să nu vă mai gândiți la revoluții.

— Credeți, domnule conte, că vom deveni oamenii cei mai pașnici când ne-o vom vedea țara intrată pe o cale de autonomie și de libertate; dar pentru că se alina fierberea spiritelor noastre avem nevoie de recunoașterea faptelor ce am săvârșit, avem, prin urmare, nevoie de sprijinul Ex. Voastre.

— Dacă ar fi să urmez numai după dorința mea, observă contele cu un aer de franchețe, v-aș face cea mai sigură promitere; însă și că ambasadorii nu sunt totdeauna stăpâni pe voinele lor... cu toate acestea nu trebuie a despera de nimic pe lume... simpatiile mele personale le aveți, ele mă vor conduce, pe cât mi va fi iertat, pe calea cea mai favorabilă acelor țări iubite în care am petrecut anii cei mai plăcuți ai vieții mele.

Zicând aceste cuvinte, contele Kisseleff mă însărcină ca să exprim complimentele sale prinului Cuza, și astfel ne despărțim în termenii cei mai convenabili. Ambasadorul de atunci al împăratului Alexandru II înlegea politica Rusiei într-un mod mult mai larg și mai demn decât oamenii de stat actuali.

De la ambasada rusească mă îndreptai către Legația de Sardinia spre a vizita pe marchizul de Vilamarina. Reprezentantul Maiestății Sale regelui Victor Emanoil este un vechi colonel de cavalerie și are o fizionomie cu totul italiană; ochi negri și expresivi, mustață însoțită de imperială și acel sigiliu particular ce se întipărește cu vremea pe fața oamenilor dedați artei militare. Marchizul mă primi cu o politețe foarte amicală, vorbi cu entuziasm de nașă română și termină zicând că: italienii sunt mândri de frații lor de la Dunăre.

— Domnule marchiz, am răspuns, românii sunt astăzi fericiți de a se vedea astfel îmbrășiți de nașile civilizate ale Europei, dar numai atunci fericirea lor va fi deplină când ei vor vedea întreaga

gint[latin[str`ns unit[=i ridicat[iar la locul ce i se cuvine]n lume.

— Aceast[nobil[dorin\ se va realiza]n cur`nd, asigur[dl de Vilamarina, c[ci triumful cauzei italiene va urma de aproape triumful cauzei rom`ne.

Dup[o convorbire]ntins[asupra intereselor at`t de identice ale celor dou[surori dep[rtate ce poart[numele de Italia =i Rom`nia, marchizul se inform[de ziua plec[rii mele la Turin =i]mi promise de a anun\ prin telegram[sosirea mea]n capitala Piemontului; apoi, lu`ndu-=i adio de la mine, m[invit[s[merg a face cuno=tin\ cu cavalerul Nigra, primul secretar al Lega\iei =i ginere al filorom`nului Vegezzi Ruscalla.

G[sii un t`n[r nalt, cu p[rul b[lai, cu musta\ fin[, cu o figur[simpatic[=i pl[cut[, un adev[rat secretar de ambasad[, elegant, gentilom,]nv[\at =i poet. La cea]nt`i privire ne]mprietenir[m =i]ncepur[m a ne dest[inui sper[rile noastre, dorin\ele noastre, ca =i cum ne-am fi cunoscut de 20 de ani. Nigra =i eu avem acelea=i gusturi, acela=i amor pentru poezia popular[; ca =i mine el a f[cut o colec\ie de c`ntece ale poporului italian; ca =i mine el a p[r[sit ocupa\iile sale literare pentru calea spinoas[a politiciii, spre a servi cauza patriei sale, dar ca =i mine el aspir[a vedea sf`ritul luptei, pentru ca s[se poat[retrage]n s`nul familiei,]n lini=tea cabinetului,]n domeniul]nflorit =i fermec[tor al literaturii. Vis dulce =i nerealizabil poate pentru Nigra, c[ci acest t`n[r este unul din cei mai aprecia\i de contele de Cavour =i cred c[el e destinat la un viitor]nsemnat¹.

Dup[vizita mea la reprezentantul Sardiniei, g[sii o pl[cere original[de a merge la reprezentantul Austriei. Baronul Hübner

¹ }n adev[r cavalerul Nigra a ajuns, dup[reorganizarea Italiei, a ocupa postul de ambasad[]n Paris p`n[dup[c[derea lui Napoleon =i ast[zi el ocup[aceea=i pozi\ie]nalt[la Petersburg [V. A.].

este tipul diplomatului ce=îi cump[ne=te vorbele de trei ori p`n-a le pronun\ a. Obrazul s[u e ras cu totul: fizionomia sa denot[o fine\ e care]i disimuleaz[chiar anii. Ex. Sa m[primi]ntr-un cabinet elegant, spa\ios, mobilat cu un gust sever, =i luminat de mari ferestre ce se deschid pe gr[dina hotelului Ambasadei.

Scena ce jucar[m am`ndoi]n timp de jum[tate de ceas ar putea figura]ntr-o]nalt[comedie de salon. Voi cerca a o reproduce aici cu cea mai deplin[exactitate, ca un model de strategie diplomatic[:

BARONUL (*cu o polite\ e perfect*): Sunt prea onorat de vizita D-voastr[, dle A. Binevoi\i a lua un jil\.

EU (*Inchin`ndu-m*): Tot onorul este pentru mine, dnule baron...]n[\imeea sa prin\ul Cuza m-a]ns[rcinat a aduce complimentele sale tuturor personajelor]nsemnate ale diploma\iei europene, =i m-am gr[bit a m[prezenta Ex. Voastre.

BARONUL (*salut`nd*): M[simt foarte m[gulit de acest[aten\ie din partea prin\ului... De cur`nd a\i sosit la Paris?

EU: Chiar ieri m-am]ntors din Londra.

BARONUL: Cred c[a trebuit s[face\i o c[l[torie prea grea de la Moldova p`n-aici]n timpul iernii?

EU:]n adev[r am avut ceva greut[\i,]ns[am putut c[l[tori destul de repede. Aveam mare grab[a sosi]n Paris pentru ca s[ar[t cui se cuvine adev[rul asupra evenimentelor din Principate =i s[reclam bun[voin\ a oamenilor de stat ce au a hot[r]]n conferin\ele viitoare chestia alegerii domnului rom`n... De aceea chiar una din primele mele vizite s-a convenit cu drept Ex. Voastre.

BARONUL (*z`mbind*): Ce v`rst[are Prin\ul Moldovei?

EU: Domnul Principatelor Unite are 40 de ani.

BARONUL (*cu pu\in[mirare*): A!... =i ce caracter are?

EU: Un caracter conform cu]mprejur[rile politice ale \[rii; un caracter ce d[toate garan\iile de men\inerea ordinii]nl[untru =i de cea mai deplin[armonie cu puterile vecine. Avem dar buna sperare c[guvernul Maiest[\ii Sale]mp[ratului Austriei va recu-

noa=te f[r[dificultate alegerea colonelului Cuza ca domn al ambelor Principate.

BARONUL: Prin\ul Moldovei e de vreo familie mare?

EU: Familia domnului Principatelor Unite este una din cele mai vechi dintre familiile rom`ne.

BARONUL: In ce stare se g[sesc partidele la d-voastr[?

EU: Partidele toate s-au contopit Intr-un singur partid, precum este probat prin voturile unanime ale ambelor Camere din Ia=i =i Bucure=ti. Lini=tea cea mai perfect[domne=te pretutindeni, c[ci to\i rom`nii a=teapt[cu Incredere aprobarea Europei civilizate pentru actul politic s[v`r=it de ei... Rom`nii, dle baron, cunosc mai cu seam[c`te interese de comer`=i de vecin[tate li pune In contact zilnic =i, pot zice chiar, li leag[cu imperiul Austriei, =i sunt cu to\ii Incredin\`a\i c[acele interese vor pleda puternic In favoarea cauzei lor prin organul reprezentantului austriac In s`nul conferin\elor.

}n zadar Intradeam undi\`a, pe=tele nu voia s[mu=te; In zadar aduceam vorba la chestia Principatelor, Baronul =ov[ia Imprejurul ei, ferindu-se de a se atinge de d`nsa. }n loc de a da un r[spuns oare care, el se Inchisese, ca Intr-o cetate, Intr-un sistem de Intreb[ri care li evitau nevoia de a da cea mai mic[explicare asupra politicii austriece. Admiram aceast[strategie diplomatic[, de=i ea contraria a=teptarea mea, =i m[credeam c[asistam la o comedie jucat[In perfec\ie de personajul ei principal.

Baronul r[spunse la cuvintele mele din urm[iar[=i printr-o Intrebare:

— Trecut-a\i prin Viena, domnul meu, c`nd a\i venit la Paris?

Aici, m[rturisesc c[nu m[putui st[p`ni de a r`de pu\in =i r[spunsei:

— Ba nu, domnule baron, n-am trecut prin Viena, c[ci un amic al meu a fost Inscinat de prin\ul Cuza a duce scrisoarea }n[limii Sale adresat[dlui ministru al afacerilor str[ine din Viena, Insc[la Intoarcerea mea In \ar[negre=it m[voi abate prin capitala

Austriei, spre a v[prezenta omagiile mele, dac[Ex. Voastr[s-ar afla din]nt`mplare acolo.

Baronul m[asigur[c[ar fi]nc`ntat de a m[revedea, =i dup[o salutare foarte politicoas[ne desp[r]ir[m z`mbind am`ndoi, el cu pu`in[mali`ie, eu cu pu`in[ciud[.

Printre persoanele]nsemnate ce am mai v[zut la acea epoc[nu voi trece sub t[cere pe dnul Thouvenel, ambasadorul Fran`ei la Constantinopol, =i pe ilustrul poet Lamartine.

Dl Thouvenel care ne-a fost de mare ajutor]n lupta noastr[pentru alegerea deputa`ilor sub caimacamia lui Vogoridi, este un spirit]nalt, un caracter drept =i energic, unul din acei oameni pe care o na`ie]ntreag[se poate rezema cu]ncredere. Ex. Sa a manifestat o adev[rat[mul`umire pentru curajul =i patriotismul ce au ar[tat rom`nii]n ultimele evenimente =i a ad[ugat:

— De mult a=teptam ca na`ia rom`n[s[dea semne de via` =i sunt fericit c[a=teptarea mea nu va fi]n=elat[.]nc`t un popor nu d[acele semne, el nu merit[de a atrage aten`ia =i simpatia lumii.

Dnul Lamartine, dulcele poet al inimilor tinere, eroul poetic al revolu`iei de la 1848, de=i ajuns acum]n iarna vie`ii, totu=i poart[pe a sa frunte larg[aureola geniului. Conversa`ia sa e armonioas[=i fermec[toare ca un r`u limpede ce curge]ntre maluri]nflorite. Sim`irile]nalte, ideile sublime, cuget[rile filozofice curg din buzele sale sub forma cea mai corect[a limbii franceze =i cu o bog[`ie ce minuneaz[pe ascult[tori. Nu cred s[se g[seasc[aiure ca]n Fran`a asemenea oameni care s[posede o facilitate at`t de mare de a=i exprima g`ndurile. Lamartine are o elocven`[r[]pitoare chiar]n convorbirile vie`ii private, =i care]n]mprejur[rile cele mari ale vie`ii publice devine o putere ce opre=te omenirea pe malul pr[pastiei sau o]mpinge]n fundul ei. L-am ascultat, timp de o or[, cu nesa`, f[c`nd o mult ingenioas[diserta`ie asupra poetului Béranger, =i mai cu seam[l-am admirat c`nd a desf[=urat dinaintea noastr[minunata panoram[a Orientului]ntrev[zut de

el prin v[lul geniului s[u. Dezvolt`nd o teorie str[lucit[=i mult seduc[toare asupra viitorului oriental, marele poet s-a adresat c[tre mine =i a rostit aceste cuvinte, demne de meditat:

— Domnul meu, de=teptarea unei Na\ii este cel mai sublim spectacol ce-l poate da omenirea ceresului Creator; In[s[c`nd o na\ie are norocul de a atrage privirea lui Dumnezeu, ea trebuie s[se men\ie la In[l\imea pozi\iei =i a demnit[\ii sale. Eu, dnul meu, fac sincere ur[ri pentru prosperitatea =i m[rirea rom`nilor, c[ci mi-a pl[cut totdeauna a vedea pe copii p[=ind pe urmele onorabile =i glorioase ale str[bunilor!

DIN POSTUME

SUVENIRE DIN 1855

Lui Ion Ghica

Amice,

În cumplitele catastrofe de la Sedan și de la Metz, doi oameni nenorociți, mareșalul Bazaine și generalul Wimpfen, au avut trista misiune de a subsemna cu numele lor cele mai colosale capitulații din istoria militară a lumii. Acești doi capi de oaste, dintre care unul, mareșalul Bazaine, implicat într-un proces celebru, a fost condamnat la degradare și la închisoare pe viață, am avut ocaziune de a-i cunoaște la Crâm, în niște împrejurări ce-mi place a-mi reaminti, căci ele se raportează la un timp de glorie pentru imperiul Franței, un timp de mari evenimente politice care au produs regenerarea patriei noastre.

Iată notele ce găsesc în jurnalul meu de călătorii. Ți le trimit în toată simplitatea lor, astfel cum ele au fost scrise sub impresiile diverse ce am simțit în primblarea mea printre ruinele orașului Sevastopol și pe țărmurile Crâmului ocupate de către armatele aliate în anul 1855.

25 noiembrie

PE MAREA NEAGRĂ

Gigantica expediție a puterilor de la Apus în contra colosului de la Nord și faptele săvârșite în timp de câteva luni pe marginile imperiului rusesc au atras ochii lumii întregi asupra Crâmului

precum odinioară Palestina de-a teptase avântul războinic al Creștinătății. Numele orașului Sevastopol a dobândit același sunet ca și Ierusalimul, căci neamurile care au mers în secolele trecute ca să-și verse săngele pentru apărarea Sfântului Mormânt au întreprins în zilele noastre o nouă cruciadă pentru apărarea civilizației și acum ele tabără sub zidurile Sevastopolului.

Crâmul a devenit astăzi colțul de pământ cel mai important, fiindcă pe țărmurile lui se dezbate chestia Orientului. El este mai cu seamă pentru noi, români, locul sacru unde se plămădește viitorul țării noastre. Cum se face dar că tinerețea română nu aleargă cu entuziasm să se înroleze sub stindardul francez și să combată alături cu acei care acum rădesc arborele de viață al neamului românesc? Această nepăsare este un fenomen psihologic greu de explicat și totodată prea puțin recomandabil pentru simțul de patriotism al strănepoștilor lui Traian.

Sub îndemnul acestor gânduri și cuprins de o nelămurită curiozitate, m-am decis să întreprind un pelerinaj la vechea Tauridă, întovărășit de un amic¹ ce fusese încă o dată în Crimeea.

Deși iarna se apropie cu cortegiul ei de furtuni pe Marea Neagră, ne suim vesel amândoi pe vaporul ce merge la Kamieș, zicând adio lui Negri, lui Rallet, lui Ion Ghica² și la mai mulți ofițeri din tabăra de la Maslac, care au venit să ne vadă plecând. Unul din ei, locotenentul Laurent, ce a luat parte activă la asediul Sevastopolului în posturile cele mai periculoase și acum comanda vaporul ambasadei franceze, mi-a dat scrisori de recomandare pentru generalul Wimpfen și pentru colonelul de Vernon, mare prevot³ al armatei de Orient. Doamna Bazaine, aflătoare

¹ Baligot de Beyne.

² Inițial, Alecsandri scrisese *le, amice*, apoi a șters și a scris deasupra *lui Ion Ghica*.

³ *Prévôt* (fr.) - comandant al jandarmeriei, la cartierul general al unui corp de armată.

acum în Constantinopol, m-a înscrisat cu un pachet pentru b[rbatul ei, comandantul actual al orașului Sevastopol.

Astfel asigură-i de a găsi înlesniri și protecție la nevoie pe țărmurile Cr[șmului, ne l[șăm cu nep[șare pe seama generoasei Providențe care se îngrijește de soarta c[ăl[torilor și, lu[nd Bosforul de-a lungul ca printre o feerie de teatru, trecem pe l[ng[Fanaraki și intr[ăm în Marea Neagr[c[reia vaporul nostru se închin[respectuos. Această închinare însă, provenit[pe nea=teptate din undularea apei, ne face să pierdem echilibrul și na=te mai multe incidente tragicomice. Unul din pasageri, negustor de boi, gros și gras c[ă un buhai, urm[nd *zuliul* cor[ăbiei, găsește de cuviință a executa un rostogol prelungit întocmai ca o balerc[ce s-ar duce de-a dura pe o costie=. Altul, mai sprinten, surprins de o nouă mișcare a vaporului, *tangajul*, purcede la galop, f[r[voia lui, de la o margine p[na la celăl[ăt a podului, și nu se poate opri decât ag[ăndu-se cu desperare de g[ătul unui turc mahmur pe care îl r[stoarn[împreună cu d[nsul. Tot atunci, o vivandier[cochet[, deși cam st[ătuț[, se pr[văle pe spinare de pe scaunul ce gemea sub gr[ățiile ei, și arat[soarelui aprins o pereche de cal[ăvete stacojii, care poart[în litere de aur deviza heraldic[: *honni soit qui mal y pense*¹.

În vremea aceasta căpitanul, suit pe pasarel[, d[ă ordine prin buciumul de alarm[(*porte-voix*). Contramai=trii =uier[din fluierașe de argint pentru ca să reguleze manevrele; o parte din marinari în=irași sus pe verguri desf[ăoară p[nzele și ceilalți alearg[de-a lungul podului trăg[nd fr[nciile după d[nași. V[ntul sufl[cu ț[rie; valurile clocotesc în spum[și se izbesc de coastele vasului; mașina geme cumplit în p[ntecelul lui, și aburii ies pe țevie cu o v[șire înfior[ătoare; iar bieșii pasageri, pierduși în acel v[lm[șag sp[im[nt[ător, fug c[nd de-o parte, c[nd de alt[parte, amețesc și încep a resimți simptomele bolii de mare. Unii oftează ad[nc și

¹ S[ă fie rușine celui ce se g[ndește la ceva rușinos (*fr.*).

cad pe g`nduri; al\ii se apropie =ov[ind =i grabnic de bastingajuri, al\ii dispar]n cabine, iar turcul mahmur, ghemuit]ntr-un col\, roste=te Allahuri desperate. Dar]n fine, p`nzele se rotunjesc ca piepturi uria=e de leb[d[, marinarii se ast`mp[r[=i vasul]=i ia zborul repede, l[s`nd]n urm[-i o lung[brazd[spumegoas[.

]nspre sear[, odat[cu asfin\itul soarelui, v`ntul cade, valurile se alin[=i luna ridic[discul s[u aurit pe linia orizontului. Ea pare curioas[de a vedea ce se petrece pe]ntinsul m[rii =i pe]ngustul cor[biei.

Atunci to\i pasagerii reapar z`mbitori, de=i cam palizi, =i se laud[c[n-au p[timit nicidecum de boala m[rii;]ns[=i proprietara cal\avetelor heraldice pretinde c[are stomac de bronz ca =i inima.

Fiind deci cu to\ii mul\umi\i de d`n=ii,]ncrez[tori]n atestatul de bravur[ce =i-au acordat singuri =i lini=ti\i mai cu seam[prin aspectul m[rii lini=tite, ei se]mpart]n deosebite grupe, c`nt`nd, fum`nd, glumind =i vorbind cu mare entuziasm de asaltul ce francezii au dat ora=ului Sevastopol. Ar crede cineva, auzindu-i, c[to\i au fost fa\i =i au contribuit la acel eroic fapt militar.

Amicul meu =i eu ne primbl[m printre grupele acum re]nviat =i sond[m cu ochii orizontul pentru ca s[z[rim coastele Cr`mului, sper`nd c[vom z[ri chiar turnul Malacofului. Acest turn apare]n]nchipuirea mea cu prestigiul misterios al palatelor din pove=ti, dar mai avem]nc[mult[mare de br[zduit cu pieptul vaporului p`n-a ne g[si]n fa\i cu el; prin urmare ne pogor`m]n cabin[ca s[adormim]n pl[cuta leg[nare a valurilor alinate.

A dou[zi, 26 noiembrie, marea se tulbur[din nou chiar pe la ora c`nd to\i a=teapt[dejunul cu ner[bdare. Pe loc simptomele bolii de mare se manifest[din nou printre pasageri, g[sind stomacurile lor de=arte, =i ace=tia, s[rmanii! departe de a se pune la mas[pentru ca s[=i potoale luptele stomacului, se gr[besc a se pune]n paturi. Ziua trece cu destul[monotonie pentru d`n=ii =i ora pr`nzului sun[f[r] a-i decide s[se scoale pentru ca s[re]nnoiasc[laudele de ieri. Unii gem pe toate tonurile gamei suferin\ei;

alții sunt furioși că nu pot să ia parte la masă și că au să fie obligați de a o plăti, iar majoritatea doarme dusă pentru că să adevărească proverbul francez: *qui dort, dine*¹.

Cerul se acoperă treptat cu nori suri, care se tot întunecă; vântul devine tot mai tare și mai rece cu cât ne apropiem de Crimeea; vaporul are spasme și înaintează plecându-se, ridicându-se, culcându-se pe coaste, ovoid prin spuma valurilor ca și când ar fi cuprins de beție. Turcul mahmur, ajuns la jumătate de suflet, suspină în Allah pe care nici el însuși nu-l aude, iar vivandiera și-a pierdut mințile și călăvețele în zguduirea ce-i produce mișcarea corăbiilor. Întâlnim multe corvete care vin de la Kamie și de la Balaclava; ele au transportat provizii pentru armatele aliate, și acum se întorc la Constantinopol, ducând la spitalele din Pera și din Scutari un mare număr de ostași răniți sau bolnavi. Noi îi salutăm în trecăt și ei ne răspund cu glasul slab: *Vive la France!* Sărmanii! Căci dintre ei sunt destinați a nu mai revedea patria lor!

Noaptea-i neagră! o tristețe profundă ne cuprinde când lumina zilei este înlocuită prin razele palide ale fanarelor aprinse pe pod... Omul de la cârmă stă neclintit cu ochii întinși pe busolă și cu mâinile pe roată; ofițerul de quart se primblă de-a lungul, învelit în manta; o parte din marinari stau adunați în capăt, iar noi... Somnul e negustor de minciuni; el ne aduce visuri ademenitoare, pline de verdețuri și de flori... și în faptul zilei zărim pământul Crimeii alb de zăpadă.

¹ Cine doarme, mănâncă (*fr.*).

SUVENIRE DIN VIA | A MEA
NOT{

Mirce-ti, mai 1865

Familia mea este originară din Veneția.

Pe timpul când această republică era în strălucire, un străbun al meu, om cu inimă îndrăzneață și cu spirit cavaleresc, veni în Moldova, se puse cu a lui spadă în serviciul țării, se căsătorii cu o româncă și deveni obârșia familiei Alecsandri.

În una din călătoriile mele, am descoperit mai multe persoane cu același nume în Veneția, în Padova și în Ferrara.

Părintele meu, vornic Vasile Alecsandri, om de o mare înțelepciune, de o probitate rară și înzestrat cu simțiri generoase, a știut a-și crea singur o avere însemnată și o poziție înaltă în patria sa.

Maica mea, suflet nobil și îngeresc, Elena Cozoni, era asemenea de origine italiană. Ne căsătorii în țara Ocnei, maică-mea avu apte copii, dintre care cinci fete și doi băieți. Din toată familia mea, astăzi ne rămân pe lume numai fratele meu Iancu și eu!

Sunt născut în Bacău, la anul 1821, luna iulie, în timpul revoluției grecești ce a izbucnit mai întâi în Moldova sub comanda prințului Ipsilanti.

Țara fiind pe atunci în prada erezitelor greci și a ienicerilor, părinții mei fură nevoiți a se adăposti în codri, cu copiii lor și cu câțiva servitori credincioși.

Născutul meu a fost fratele maicii mele, Mihai Cozoni, om viteaz, vântor vestit în Munții Ocnei, care, intrând în oastea lui Ipsilanti, ca sutaș, muri cu arma în mână la Drăgușeni, în Valahia (vezi balada *Andrii Popa*).

Suvenirele mele din copil[rie]ntrev[d ca prin vis priveli=ti c`mpene=ti dominate de un p[r s[lbatic, o casu\[mic[]n Ia=i,]n care locuise familia mea, =i figurile unor \igani sclavi ce tremurau dinaintea mamei Gafi\,a, o jup`neas[de cas[,]n care maica mea avea toat[]ncrederea, =i dinaintea b[rbatului ei Gheorghe Ciolacu, un grec de la Hio, ciunt de o m`n[, =i care era v[taf. Am`ndoi erau tipul cel mai adev[rat de servitori credincio=i ce cu vremea fac parte din familie. Mama Gafi\,a m-a crescut pe bra\=e-i =i mo=Gheorghe m-a]nv[\at a vorbi grece=te. Mi-am f[cut cele]nt`i studii la c[lug[rul Gherman, amic al casei (el a dat lui Grigore Ghica vod[manuscriptul lui +incai), =i mai t`rziu am intrat]n pansionatul dlui Victor Cuénim, un soldat din armile lui Napoleon, r[t[ci =i r[mas]n Moldova.]n timpul c`t am petrecut la el, cea mai mare pl[cere a mea, c`nd sunau orele de recreare, o g[seam]n privirea dealurilor]nverzite ale Socolei. Vederea orizontului]mi insufla dorin\=e de zburare. Sosirea r`ndunelelor, trecerea c`rdurilor de cocori pe albastrul cerului]mi produceau un neast`mp[r sufletesc ce intriga foarte mult pe bravul soldat al lui Napoleon.

]n vara anului 1834, dl Cuénim duse =colarii s[i ca s[petreac[vacan\=ele pe malul Prutului; satul]n care ne g[seam era desp[r\it de acest r`u prin o mic[p[dure de copaci gro=i =i rari.]mi pl[cea a m[r[t[ci la umbra lor, c[ci]mi]nchipuiam c[eram,]ntr-o insul[s[lbatic[, Robinson Cruzoe. M[furi=am pe dup[copaci c`nd ajungeam pe malul apei =i priveam cu oarecare grij[cazacii ce treceau pe cel[lalt mal, c[l[ri pe caii lor mici =i]narma\i cu l[nci lungi. Umbrele lor se prelungeau pe fa\,a apei =i c`ntecele lor r[sunau puternic]n p[dure.

(Mai multe foi sunt t[iate din caiet; probabil c[ele con\ineau urmarea relat[rii.)

[P~INEA AMAR{ A EXILULUI]¹

Mirce-ti, 1881

Amice Ghica,

Gustat-ai vreodat *p`inea amar[a exilului?* Sper c[nu, dar]n orice caz]mi place a constata c[ai sc[pat teaf[r, ca =i mine, de influen\sa sa perturbatoare.

P`inea amar[a exilului posed[strania proprietate de a crea]n \ara noastr[martiri noi =i patenta\i. Ea trebuie s[fie pl[m[dit[cu o parte din f[in[neagr[, muced[, aprins[=i cu trei p[r\i de lacrimi de crocodil, de zeam[de m[tr[gun[=i de bocete patriotice; — a fi m`ncat *p`inea amar[a exilului* este un fapt care de la 1848]ncoace a devenit la noi un titlu la admirarea, la recuno=tin\sa genera\iilor prezente =i viitoare.

Pe frontonul Panteonului din Paris este scris]n aur:

Aux grands hommes la Patrie reconnaissante.

Pe frontonul Panteonului ce se va ridica odat[]n Bucure=ti va figura urm[toarea inscrip\iune:

Celor cu p`inea amar[a exilului: Patria recunosc[toare.

E=ti om c`t de ordinar, destinat a trece pe lume necunoscut? A face umbr[p[m`ntului de azi p`n[m`ine? E destul s[te]mping[norocul a te]nfrupta m[car cu alocu\ia de *p`inea amar[a exilului*, pentru ca s[te treze=ti cu un nimb str[lucit pe frunte, ca sfin\ii din ceaslov, s[devii om]nsemnat, patriot de prima clas[=i s[

¹ Titlul scrisorii este cel pe care inten\iona s[i-l dea Alecsandri.

aspiri la orice onor, ba chiar =i la recompens[na\ional[. . . reversibil[, sub pretext c[e=ti mucenic al unei credin\e la care nici nu ai visat. Cu at`t mai mult dac[destinul te-a ajutat a juca un rol oarecare]n evenimentele \[rii, dac[ai fost silnic dep[rtat de s`nul ei sau chiar dac[te-ai dep[rtat]nsu\i, de bun[voie, ca un om prudent c`nd ai sim\it apropierea unui pericol serios.

Totul e s[fi fost condamnat s[pui pe umeri haina de proscris a petrece c`tva timp]n centrurile cele mari ale civiliza\iei,]n Paris,]n Viena,]n Londra etc., a-\i lumina mintea la focarul =tiin\elor =i al artelor frumoase, a deveni pe nesim\ite un om nou...]ndop`ndu-te cu p`inea amar[a exilului!

C`nd privesc prin fereastr[c`mpiile acoperite cu z[pad[, copacii pudru\i cu praf de ghea\[, cerul ascuns sub o p`cl[deas[, natura moart[, viscolul ce spulber[om[tul, de pare c[]ns[=i atmosfera tremur[de frig, c`nd aud =uieratul]nfior[tor al criv[\u-lui care stinge via\ a]n treac[tul s[u, m[g`ndesc la adev[ra\ii martiri din timpurile noastre =i]mi zboar[prin minte unele strofe din *Pohod na Sibir*:

Sub cer de plumb]ntunecos,
Pe c`mp plin de z[pad[,
Se tr[g[neaz[-ncet pe jos
O jalnic[gr[mad[
De oameni tri=ti =i]nghe\ a\i
]n lan\uri fereca\i!

S[rmani de =ase luni acum
Ei merg f[r[-ncetare
Pe-un larg pustiu ce n-are drum,
Nici ad[post nu are.
Din c`nd]n c`nd un ostenit
Mort cade, p[r[sit!

E lung cel =ir de os`ndi\i! —
Pe v`n[ta lor fa\
Necontentit sunt p[lmui\i

De-un criv[\ plin de ghea\
 +i pe-al lor trup de s`nge ud
 Des cade biciul crud!

.....

Convoiu-ntreg nedezipit
 }ngenunchind se las\
 Pe c`mpul alb =i troienit
 Sub negura geroas[.
 +i st[gr[mad[la un loc
 F[r' ad[post nici foc!

.....

Treptat om[tul spulberat
 Se-ntinde ca o mare
 +i cre=te =i sub el, treptat,
 Convoiu-ntreg dispare,
 +i-n zori tot c`mpu-i }nvelit
 C-un giulgi nem[rginit!

Au fost!... Acum ei unde s`nt?...
 Un c`rd de vulturi zboar\
 Pe sus c-un repede av`nt
 +i iute se coboar[.
 Iar dintre brazi vine url`nd,
 Url`nd lupul fl[m`nd!

Iat[suferin\e, iat[martiri! Ochii se umplu de lacrimi c`nd
 această imagine grozav[trece pe dinaintea lor.

C`nd m[g`ndesc }ns[la exilul de la 1848, din care noi }n=ine
 am f[cut parte, =i }mi aduc aminte de a=a-zisa p`ine amar[a celui
 exil, nu m[pot ap[ra de o ironic[z`mbire. Unde ne-am exilat de
 bun[voie, noi, pretin=i eroi ai acelei epoci? Unii }n Paris, al}ii }n
 Viena, adic[}n ora=eale care ne atrag mai mult pe noi, rom`nii;
 al}ii }n Constantinopol, pe malul Bosforului feeric, unde tu avuse=i
 mul\umirea de a da ospitalitate cu p`inea amar[a exilului =i cu
 alte cataifuri la mul}i din compatrio}ii no=tri, victime ale revolu}iei

de la 1848 (sic); alii la Brusa, în Asia minoră atît de frumoasă, unde guvernul turcesc i-a tratat ca pe musafiri ai sultanului, dîndu-le pensii.

Care dintre noi a pierit de foame, de frig și mizerie în tot timpul cît ne-am delectat sub cerul albastru al Orientului și ne-am bucurat de bunurile civilizației occidentale? Unul singur a murit de dorul țării și al copiilor lui, nenorocitul Ioan Voinescu, iar noi, ceilalți proscriși, afară de vreo doi, trei, care au trecut din viață ca toți muritorii lumii acesteia, ne-am întors acasă din străintate, din exil, ca dintr-o plimbare prin țări încântătoare, dintr-o călătorie în care am cîștigat experiență, suvenire plăcute și cunoștințe de folos țării noastre.

Am mîncat însă pînă amară a exilului? Dar! am mîncat cu destulă veselie și la restaurantele cele bune, și în bună companie, și, după revenirea noastră în patrie, ne-am găndit adesea la dînsa, mîrturisind între noi că era destul de albă și nu tocmai amară. Unii dintre noi au mers pînă a o binecuvînta ca pe o anafură cu care s-au împărtășit moldovenii cu muntenii, pentru ca să ajungă la unirea țărilor surori.

A veni dar astăzi și a se poza dinaintea publicului ca un martir cu stomacul stricat de pînă amară a exilului este un act sau de naivitate, sau de smintire, sau de arlatanie, și e de mirat cum de se mai pot găsi oameni care să aibă nedemnitățile a întinde mîna la favoarea publică, strigînd cu tonul calicilor:

„Dă la pînă care a mîncat pînă amară a exilului“.

Dar ce să ne mirăm, amice Ghica? Nu suntem oare deprinși a vedea în zilele noastre minunile boscoriei celei mai perfecționate?

Epoca noastră este o epocă producătoare de tot soiul de saltimbancuri politice și sociale. Ea dă naștere la o mulțime de îndrăznele imprudente și la feluri de ființe eteroclite care ar putea să ocupe un loc însemnat în muzeul lui Barnum, celebrul exhibitor de monstruoziți. Pe lîngă vișelul cu trei capete din Australia,

pe l`ng[invalidul cu cap de lemn =i femeia cu barb[din Fran\va etc., ar figura cu destul succes productul cel mai straniu din Rom`nia, adic[: omul cu burta plin[de p`inea amar[a exilului, =i un alt product nu mai pu`in comic, despre care voi scrie alt[dat[, adic[omul care, singur el, a f[cut tot]n \ara aceasta =i a ghiftuit-o de glorie, de libertate, de m[riri =i de prosperit[\i, f[r[=tirea ei.

]n primii ani ai domniei lui Cuza r[s[riser[ca ciupercile ni=te patrio\i de a treia m`n[care se porecliser[cu emfaz *[i dint`i*. Ei sus\ineau c[aclamaser[*[i dint`i* cu entuziasm ziua de 5—24 ianuarie 1859, ei aclamaser[cu frenezie *[i dint`i* cu convic\iune =i admira\iune proclama\iunea conven\iunii, dup[stilul lor, ei aclamaser[*[i dint`i* pe Doi Mai etc., prin urmare acei aclamatori de meserie g[seau c[aveau dreptul a fi tot *[i dint`i* =i la]mp[r`eala pl[cintei.

Acum]ns[nu mai pare destul de avantajoas[cariera de *[i dint`i*; lumea e]n progres, ambi\iile au crescut odat[cu poftele. Ast[zi a ie=it]n pia\ [o nou[band[, care, neav`nd cu ce s[atrag[ochii lumii,]=i pun pe cap *p`inea amar[a exilului* ca o cunun[de spini =i strig[c`t]i \ine gura c[fiecare din ei,]n parte, a dezorm`ntat Rom`nia. Ei sunt cioclii salvatori ai fiicei lui Traian!... +i astfel e de neghioab[gloata gurilor c[scate c[se ademenesc a crede la eroismul acelor ciocli =i la existen\va unor fapte care n-au existat =i nici se vor g[si]n istorie, precum =i la dezorm`ntarea \[rii noastre, care — slav[Domnului — nu murise niciodat[.

C`t de tic[loas[, c`t de c[zut[ar fi trebuit s[fie mo=ia str[mo=easc[, dac[era de ajuns bra\ul unui pitic s[o ridice pe picioare.]nchipuie=te-\i Buceciul d[r`mat printr-un cutremur de p[m`nt =i ridicat de cine? de Statu-Palm[din poveste.

Ce r`s homeric o s[arunce posteritatea c`nd va privi]n panorama timpului trecut caricaturile comice ale *[lor dint`i*, ale celor cu *p`inea amar[a exilului* =i ale dlor *dezgrop[tori de \ar*. Cu ce sigiliu ne=ters de ridicol au s[fie! S[rmani]nfiera\i pentru totdeauna! Cum au s[fie exploata\i]n folosul comediei de c[tre autori dramatici ai viitorului.

Astfel Shakespeare a nemurit pe Falstaff, Molière pe Tartuffe, Cervantes pe Don Quijote etc. Astfel poporul italian a incarnat grotescul în Pulcinello, francezul în Guignol, românul în Vasilache Irganul, rușii în Hagi Aivat etc.

Fericiți urmașii noștri! Vesele ore au să petreacă și mult au să se minuneze de naivitatea străbunilor lor!

APRECIERI

Alecsandri poate rezista victorios lecturii atunci c nd =tim s[alegem din opera lui ceea ce a dat mai spontan, mai puternic =i mai complet,]n armonie cu versurile-i clasice. }n primul r nd trebuie s[punem comediile lui. +i, mai presus de ele, minunata lui proz[, a=a de luminoas[=i de fin[. Impresiile lui de c[lorie a= putea zice c[sunt pagini necunoscute, pentru c[moda vrea s[asocieze numai versuri la numele lui Alecsandri,]ns[cine le descoper[intr[]n ele cu surprindere =i cu uimire, ca]ntr-un vechi palat]nc nt[tor.

Mihail SADOVEANU, *M[rturisiri*, Editura pentru literatur[=i art[, Bucure=ti, 1960, p. 158.

+i]n *Dridri*, roman abia]nceput, notabil este stilul de epoc[.

George C{ LINESCU, *Istoria literaturii române de la origini p n]n prezent*. Edi ia a II-a, rev[zut[=i ad[ugit[. Editura Minerva, Bucure=ti, 1986, p. 318.

Un loc aparte]n crea ia de proz[a lui Alecsandri ocup[]nceputul de roman *Dridri* (scris]n 1869, publicat]n 1873) =i nuvela *Marg[rita* (scris[]n 1870, public nd din ea numai un mic episod]n 1880). Cea din urm[este o nuvel[plin[de cli=ee =i lipsit[de vreo]nsemn[tate deosebit[, de=i ofer[c teva descrieri de natur[izbutite =i, la un moment dat, o critic[a monahismului, destul de ascu it[. Te]ntrebi ce a putut determina pe scriitor s[creeze această[nuvel[, pe care niciodat[nu arat[a inten iona s[o publice, cum de a p[r]sit el stilul obi=uit al prozei sale cu caracter subiectiv — =i totu=i at t de obiectiv —]n care izbutea at t de bine, abord nd modalit[ i literare desuete, pe care el]nsu=i de mult le p[r]sise, =i dac[nu cumva nepublicarea ei nu se datoreaz[con=tiin ei sale c[nu reu=ise, deci unei exigen e literare

mai presus decât în genere i se presupune. *Dridri*, în schimb, deși neîncheiat și deși prezintă în ceea ce oferă, îndeosebi în prima parte, o serie de slăbiciuni, aduce câteva lucruri foarte interesante. În primul rând, în cel dintâi capitol, imagini din lumea teatrelor pariziene în perioada din jurul anului 1848, prozatorul nostru, deși nu se eliberase cu totul de clișee, izbutind o înfățișare vie, un dialog plin de vervă, uneori cu replici de un scânteiitor și rafinat spirit, dovedind capacitatea de a înregistra amănunte caracteristice de teatru. Mult mai interesant este totuși cel de al doilea capitol. Într-un epilog al mișcării revoluționare din Moldova de la 1848, Alecsandri surprinde cu multă luciditate, cu multă forță de observație și spirit critic o serie de aspecte ale evenimentelor din acest moment, sesizând mai cu seamă nepăsarea boierimii față de aceste evenimente. Pe de altă parte, capitolul mărțurise-te o însemnată evoluție a scriitorului pe linia adâncirii realismului...

G. C. NICOLESCU, *Proza lui Alecsandri*. — în cartea: *Alecsandri, Proză*. Editura pentru literatură, București, 1966, p. XVII—XVIII.

Delicioasă este proza narativă — și proza în genere — a lui Alecsandri. Indiferent de specii: nuvele, corespondențe, această proză este scrisă alert, spiritual, cu vervă, consolidată prin scene vii, unele dialogate. În prozele de imaginație nu partea epică, senzațională, romanțioasă, revine atenția, ci pictura de medii, peisaje, interioare. Cu atât mai mult, rememorările de cîntărie, relatările cu caracter autobiografic de orice fel încântă, prin variate descrieri, prin portretizări, prin reproducerea unor discuții sau conversații interesante, prin istorisiri de felurite povești. Având înăscut darul moldovenesc de a povesti, prozatorul-poet este tot atât de bine scrisă și zugrăvească. Priveliștile din Balta Albă, de exemplu, nu se mai uită: „Pe marginea unei bălăzări deodată un soi de țigă ce nu era țigă, un soi de bălăci ce nu era bălăci; o adunătură extraordinară, o înfrîngere neregulată de corturi, de căsuțe de scînduri, de vizunii, făcute în rogojini, de brașovențe, de cai, de boi, de oameni care înformau de departe una din priveliștile cele mai originale de pe fața pământului”. În proza de idei o preocupare constantă este apăsarea limbii, manifestările contrare spiritului ei, îndeosebi „pumnismul”, fiind ironizate caustic.

Dumitru MICU, *Scurtă istorie a literaturii române*, I. Editura Iriana, București, 1944, p. 201.

CUPRINS

<i>Notă asupra ediției</i>	2
<i>Tabel cronologic</i>	3

BIOGRAFII

NICOLAE BĂLCESCU ÎN MOLDOVA	8
CONSTANTIN NEGRUZZI	20
PROSPER MÉRIMÉE	44

DIN PERIODICE, BROȘURI ETC.

SATIRE ȘI ALTE POETICE COMPUNERI DE PRINȚUL ANTOH CANTEMIR	53
MELODIILE ROMÂNEȘTI	60
PRIETENII ROMÂNILOR	67
LAMARTINE	73
ALECU RUSSO	75
DRIDRI	84
DIN ALBUMUL UNUI BIBLIOFIL	
I BOIERII AȘEZATE DE ALEXANDRU-VODĂ ÎN CEL BUN ȘI BĂTRÂN	112
II FORMULA DE AFURISENIE	116
III	117
IV EPITAFUL LUI PRALE	117
V FRAGMENTE DINTR-O POVEȘTE	118
VI RIME DEFECTUOASE	119
VII CĂTEVA CUȘTEȘURI	120
CUȘTEȘURI VECHE FRANCEZE DIN XV SECOL	122
STOICISMUL ROMÂNULUI	128
ARGHIR	129
NECULAI BĂLCESCU	135
CĂNTECUL BUCOVINEI	140
CORADINI	141
GEANTA LUI MOȘ ȘI COSMA	143

<i>Dridri</i>	303
<hr/>	
[VASILE POROJAN]	148
MARG{ RITA	158
[INTRODUCERE LA SCRISORILE LUI ION GHICA C{ TRE VASILE ALECSANDRI]	201
MANIFESTE +I AMINTIRI POLITICE	
PROTESTA IE }N NUMELE MOLDOVEI, AL OMENIRII +I AL LUI DUMNEZEU	215
EXTRACT DIN ISTORIA MISILOR MELE POLITICE	235
DIN POSTUME	
SUVENIRE DIN 1855	287
SUVENIRE DIN VIA A MEA	292
[P~INEA AMAR{ A EXILULUI]	294
<i>Aprecieri</i>	300

Vasile Alecsandri

DRIDRI

Ap[rut: 1998. Format: 70x108¹/₃₂

Coli tipar: 13,30. Coli editoriale: 14,21. Tiraj: 5000 ex.

Casa de editur[«LITERA»

str. B. P. Hasdeu, nr. 2, Chi=in[u, MD 2005, Republica Moldova

Operator: *Vitalie E=anu*

Tehnoredactor: *Olga Perebikovski*

Corector: *Raisa Co=codan*

Redactor: *Ion Ciocanu*

Editor: *Anatol Vidra=cu*

Tiparul executat sub comanda nr. 1071.

Firma editorial-poligrafic[„Tipografia Central[“,
str. Florilor, 1, Chi=in[u, MD 2068, Republica Moldova
Departamentul Edituri, Poligrafie =i Comer\ul cu C[r\i